

ძვირფასო ბატონო დონალდ!

არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი სულითა და გულით გილოცავთ დაბადების სახელოვან 70 წლისთავს და გისურვებთ მრავალი წლის სიცოცხლეს და ნაყოფიერ შემოქმედებას.

თითქმის ორმოცი წლის წინათ თქვენ, უკვე ცნობილმა ლიტერატურათმცოდნემ, რუსული ლიტერატურის შესანიშნავმა მკვლევარმა და მთარგმნელმა, პირველმა ბრიტანელ ჰუმანიტართაგან მოიპოვეთ და-მმა უორდროპების სტიპენდია და ეწვიეთ საქართველოს. საბედნიეროდ, თქვენი პირველი ჩამოსვლა არ აღმოჩნდა მხოლოდ კიდევ ერთი პროექტით დაგეგმილი ღონისძიება. ამ ვიზიტს მოჰყვა ინტენსიური მოღვაწეობა ქართული ლიტერატურის კვლევისა და თარგმნის მიმართულებით. ზედიზედ ითარგმნა გაკლავტიონის ლექსები, ვაჟას სამი საუკეთესო პოემა, ილიას პოემა „მეფე დიმიტრი თავდადებული“ (ყველა დაიბეჭდა საქართველოში), აკაკის „ჩემი თავგადასავალი“ (ამჟამად იბეჭდება). ამავე დროს ქვეყნდებოდა თქვენი უაღრესად საინტერესო კვლევითი ნაშრომები ქართულ ლიტერატურასა და ენაში.

თქვენს მონაწილეობას აღმოსავლეთ ევროპის ლიტერატურულ ენციკლოპედიაში, რომელშიც თქვენ მრავალი ფურცელი მიუძღვნით ქართულ ლიტერატურას დასაბამიდან დღემდე, მოჰყვა შესანიშნავი წიგნი „ქართული ლიტერატურის ისტორია“, რომელიც, შევსებულ-გაუმჯობესებელი, უკვე მესამედ გამოვიდა ინგლისში, რაც მოწმობს ამ წიგნის დიდ წარმატებას და დასავლელი მკითხველის გაზრდილ ინტერესს ქართული კულტურისადმი.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში თქვენ ბრძანდებოდით აქტიური წევრი ევროპელ კავკასიოლოგთა საზოგადოებისა. კავკასიოლოგიურ კვლევებს თქვენ შესძინეთ ნაშრომები დენდრონიმებზე, მეცხვარეობის ტერმინებზე, ორნითოლოგიისა და ხალხური მედიცინის ტერმინებზე ქართულსა და სხვა კავკასიურ ენებში.

ახალი საუკუნის დამდეგს თქვენ უკვე მზად იყავით, შესდგომოდით გრანდიოზული ამოცანის განხორციელებას, რომელიც საქართველოში პირველი ჩამოსვლიდანვე იქცა თქვენს სანუკვარ ოცნებად: ეს იყო დიდი ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი, რომელიც ქართული ენის შემცველ თარგმნით ლექსიკონებს შორის ჯერ არნახული მოცულობისაა (140.000 ერთეული). ეს პროექტი თქვენ განახორციელეთ ქართველ კოლეგებთან ერთად, რითაც საფუძველი ჩაუყარეთ ლექსიკოგრაფიულ პრაქტიკაში საერთაშორისო თანამშრომლობას, რაც უდავოდ პროგრესული ნაბიჯია ჩვენს ლექსიკოგრაფიაში.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ის ღვაწლი, რომელიც თქვენ მიგიძღვით ქართველოლოგიაში, დაუფასებელია და ჩვენ სხვა არაფერი დაგვრჩენია, გარდა დიდი მადლიერების გამოხატვისა. თქვენ ჩვენთვის მხოლოდ პროფესიონალი მკვლევარი და მთარგმნელი კი არ ბრძანდებით, არამედ ჩვენი ქვეყნის გულითად მეგობრად გვეგულებით. ამიტომაც სიამოვნებით ველით თქვენს კიდევ მრავალგზის ჩამობრძანებას საქართველოში.

გვჯერა, და-მმა უორდროპები უთუოდ კმაყოფილნი დარჩებოდნენ, რომ სცოდნოდათ, როგორი ღირსეული გამგრძელებელი გამოუჩნდა მათს დაწყებულ საქმეს.

**დიდი პატივისცემით, მადლიერებით, სიყვარულით
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი**

Dear Mr. Rayfield!

The staff of Arnold Chikobava Institute of Linguistics are happy to congratulate you most cordially on your 70th anniversary and wish you many happy returns of the day, as well as many years of fruitful activities in pursuit of science.

Almost forty years ago you, as an already renowned specialist in literature, an outstanding researcher of the Russian literature and a brilliant translator, were the first British scholar to win the scholarship of M. and O. Wardrops and to visit Georgia. Fortunately, your visit was not destined to become just another planned event. It was followed up with intense activities in the field of the research and translation of the Georgian literature. Translated in immediate succession were poems by Galaktion Tabidze, three best narrative poems by Vazha-Pshavela, the narrative poem by Ilia Chavchavadze “King Demetrius the Self-sacrificer” (all of them were published in Georgia), “My Adventure” by Akaki Tsereteli (presently in publishing house). Simultaneously, you published very interesting scholarly works in the field of Georgian literature and linguistics.

Your participation in the “Encyclopedia of Eastern Europe”, to which you have contributed many pages dedicated to the Georgian literature from its origins to the present day, was followed by your brilliant book “The Literature of Georgia: A History” which, in its supplemented and revised form, has been published as many as three times in England, which fact attests to the success of the book itself, as well as to ever increasing interest of Western readers in the Georgian culture.

All this time, you were an active member of the European Society of Caucasiologists. To the Caucasiological studies you have contributed your works on dendronyms, sheep-breeding terms, ornithological terms and the terms of folk medicine in Georgian, as well as in other Caucasian languages.

At the turn of the new century, you were ready to undertake the tremendous task which, since the time of your first arrival to Georgia, had become your heartfelt desire – the compilation of the Comprehensive Georgian-English Dictionary which, with its unprecedented word-list comprising over 140 000 entries, occupies a prominent place in the history of bilingual Georgian lexicography. You implemented this project together with your Georgian colleagues thus laying the foundations of international cooperation in the field of lexicography, which is undoubtedly a positive step in Georgian lexicographic practice.

It may be said without exaggeration that your contribution to Kartvelology is invaluable and all we can do is simply to express our deep gratitude. We see you not only as a highly-proficient scholar and translator, but also as a devoted friend of our Country. This is why we are looking forward to seeing you again in Georgia.

We believe that Marjory and Oliver Wardrops would be certainly happy to know that their cause is carried on by such a devoted champion of Kartvelologic studies.

**With profound respect, gratitude and love –
Arnold Chikobava Institute of Linguistics**

დონალდ რეიფილდი 70 წლისაა

საქართველოს ძალზე გაუმართლა, რომ მსოფლიოში მისი ლიტერატურის, ენისა და ახლა უკვე ისტორიის, დესპანად ბედმა მას დონალდ რეიფილდი არგუნა. „ქართული ლიტერატურის მნიშვნელობა განუზომლად დიდია ამ ენაზე მოლაპარაკეთა რაოდენობასთან შედარებით“, წერს რეიფილდი შესავალში თავისი მონოგრაფიისა „ქართული ლიტერატურის ისტორია“, რომელიც საქართველოს ლიტერატურის ყველაზე უფრო ამომწურავ გამოკვლევას წარმოადგენს, რაც კი ინგლისურად დაწერილა. „ძალზე დიდი ხნის განმავლობაში ამიერკავკასიაში მცხოვრები ქართველი ხალხის პოეზია და პროზა ის წალკოტი იყო, რომლის სრულფასოვნად გაცნობაც სულ რამდენიმე უცხოელს თუ მოეხერხებინა. დონალდ რეიფილდი სწორედ ის მეცნიერია, ვისაც დიახაც რომ ხელეწიფება, ინგლისურენოვან ფართო მკითხველ საზოგადოებას ქართული ლიტერატურა გააცნოს“, აღნიშნავდა კევინ ტუიტი „ქართული ლიტერატურის ისტორიის“ მიმოხილვისას.

მას შემდეგ, რაც ადეკვატური ქართულ-ინგლისური ლექსიკონის გარეშე გაართვა თავი მრავალი სირთულით გამორჩეული ქართული ენის შესწავლას, დონალდ რეიფილდი ჯერ კიდევ XX საუკუნის 80-იან წლებში შეეჭიდა ისეთ რთულსა და საპასუხისმგებლო საქმეს, როგორც დიდი ქართულ-ინგლისური ლექსიკონის შექმნა გახლდათ. საკუთრივ ლექსიკონზე მუშაობა 2000 წელს დაიწყო და 140 000 სიტყვა-სტატიის შემცველი ორტომიანი ლექსიკონი 2006 წელს გამოიცა. „ქართული ენის ინგლისურენოვან სპეციალისტებს ან შემსწავლელებს საქართველოს ფარგლებს გარეთ განსაკუთრებით სჭირდებათ ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი. ამგვარი ნაშრომის გარეშე ჩვენთვის ქართული ენის სიმდიდრე და მასში დაუჩვენებელი საგანძური მიუწვდომელი და შეუცნობელი რჩება“, სწერდა პროფესორი ჰოვარდ არონსონი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის რედაქტორებს 1998 წელს. „დიდი ქართულ-ინგლისური ლექსიკონის“ შექმნასთან ერთად ახდა როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები არაერთი თაობის ოცნება. ინგლისური ლექსიკოგრაფიის ისტორია იცნობს მხოლოდ ერთ პიროვნებას – სემიუელ ჯონსონს, რომელმაც 6 წელიწადში დაასრულა ინგლისური ენის ლექსიკონზე მუშაობა. პროფესორი რეიფილდის ლექსიკონი მართლაც რომ ჯონსონისეული ნაშრომია.

საქართველოს ისტორიით დაინტერესებული მრავალი მკითხველი მოუთმენლად ელის დონალდ რეიფილდის მიერ დაწერილი „საქართველოს ისტორიის“ გამოსვლას. მალე ბევრი ჩვენგანი იტყვის, რა ხანია ველოდი ამ წიგნსო!

ქართული ლიტერატურა, ქართული ენა, საქართველოს ისტორია ...

თანამედროვეებმა სემიუელ ჯონსონს „კუნძულის აკადემია“ შეარქვეს, ვინაიდან ამ ერთმა კაცმა ისეთ უზარმაზარ სამუშაოს გაართვა თავი, რომელზეც სხვა ქვეყნებში სპეციალურად შექმნილი მთელი აკადემიები მუშაობდნენ. მის მიერ ქართული კულტურისა და ისტორიის განვითარებისა და პოპულარიზაციის საქმეში შეტანილი წვლილით, პროფესორი დონალდ რეიფილდი, ეს ჭეშმარიტად ჯონსონისეული მასშტაბის პიროვნება, ნამდვილი „საქართველოს აკადემიაა“!

ჩვენს ძვირფას მეგობარსა და კოლეგას ვუსურვებთ ჯანმრთელობას, წარმატებებს, სამეცნიერო საზოგადოებრიობის მიერ მისი უზარმაზარი ღვაწლის სათანადოდ დაფასებას და აგრეთვე მეტ რთულ გამოწვევებთან და საინტერესო პროექტებთან შეჭიდებას მომავალში!

დიდი ინგლისურ-ქართული და ქართულ-ინგლისური ლექსიკონების რედაქტორები

Donald Rayfield is 70

Georgia was very lucky to have Professor Donald Rayfield as the ambassador of its literature, language and now also history. “The importance of Georgian literature is out of all proportion to the number of speakers of the language“, Rayfield writes in the introduction to his monograph “The Literature of Georgia. A History”, the most comprehensive study of the literature of Georgia in English. “For too long the poetry and prose of the Georgian people of Transcaucasia has been a pleasure garden which few foreigners have explored. Donald Rayfield is eminently qualified to introduce the general English-reading public to Georgian literature”, Kevin Tuite noted, while reviewing the History of Georgian Literature.

Having struggled through the difficulties of the Georgian language without an adequate Georgian-English Dictionary, Donald Rayfield shouldered a tremendous undertaking back in the 1980s – creation of the comprehensive Georgian-English Dictionary. The actual work on the dictionary started in 2000 and the two-volume dictionary, comprising 140 000 entries was published in 2006. “For English-reading students of Georgian outside of Georgia, a Georgian-English dictionary is far and away the greatest need; without such a work, the glorious treasures of the Georgian past and the excitement and promise of the present remain a closed book for us”, wrote Prof. Howard Aronson in 1998 to the editors of the English-Georgian Dictionary. With the Comprehensive Georgian-English Dictionary the dream of many generations, both in Georgia and outside Georgia has come true. The history of English lexicography knows only one name, that of Samuel Johnson who completed his work on the Dictionary of the English Language in 6 years. Professor Rayfield’s Dictionary is a truly Johnsonian work.

Many readers interested in the history of Georgia are awaiting the publication of the Georgian history, written by Donald Rayfield. Many of us will be saying soon: “I have been waiting for this book for some time”.

Georgian literature, Georgian language, Georgian history...

Samuel Johnson was styled by his contemporaries “The Academy of the Island”, as one man succeeded in completing the enormous work at which specially created academies laboured in other countries. Professor Donald Rayfield, a truly Johnsonian figure is the real “Academy of Georgia”, for his outstanding contribution to the culture and history of this country.

We wish our dear friend and colleague good health, further success and appreciation of his stupendous work and more challenges and exciting projects in future.

**Editors of the Comprehensive English-Georgian and
Georgian-English Dictionaries**

სიმპოზიუმის მასალები

PROCEEDINGS OF THE SYMPOSIUM

„მთარგმნელის ცრუ მეგობრები“ – როგორც დიდაქტიკური პრობლემა და მისი ლექსიკოგრაფიული ასპექტი (ფრანგულ და ქართულ ენათა მასალაზე)

ნანა აბაშიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: nabashidze555@gmail.com

მთარგმნელის ცრუ მეგობრები, faux amis, falsche Freunde des Übersetzers, irreführende Fremdwörter, interlinguale Analogonyme, interlinguale Pseudo-analogonyme, ცრუ ეკვივალენტები, პარალელური სიტყვები – აი, არასრული ჩამონათვალი იმ ტერმინოლოგიური სახელწოდებებისა, რომლებსაც მკვლევართა მნიშვნელოვანი ნაწილი იშველიებს, უპირველეს ყოვლისა, *ენათშორისი ომონიმების* აღსანიშნავად. ორი (ან ორზე მეტი) უცხო ენის მიჯნაზე სემანტიკურად განსხვავებული, მაგრამ ბგერითი თუ გრაფიკული მსგავსების ან იგივეობის საფუძველზე „ლექსიკური ატრაქციით“ შეწყვილებული ლექსემები ხშირად ერთი შეხედვით დაუძლეველ უხერხულობას და გაუგებრობასაც კი ქმნიან როგორც თარგმნის, ისე უცხო ენის სწავლების პროცესში, რასაც უკავშირდება ჩვენ მიერ განხილული მოვლენის დიდაქტიკური პრობლემატიკა.

შეუძლებელია მეტ-ნაკლებად დამაჯერებელი მსჯელობა თარგმნის ან უცხო ენის სწავლების თაობაზე ლექსიკოგრაფიული რეალიების გვერდის ავლით, რამაც გვიკარნახა ფრანგულ-ქართული „მთარგმნელის ცრუ მეგობრების“ ლექსიკონის შექმნის იდეა, სადაც მაქსიმალური შედეგის მისაღწევად მოწოდებული იქნება თითოეული სიტყვის ყველა მნიშვნელობა, აისახება მისი სტილისტიკური, ემოციურ-ექსპრესიული, უმნიშვნელოვანესი გრამატიკული მახასიათებლები, ნაჩვენები იქნება საილუსტრაციო მასალა. აღნიშნული კატეგორიის ლექსიკურ ერთეულთა გამოყენებისას ჯეროვანი გულმოდგინებით უნდა იქნეს შესწავლილი მათი როგორც სემანტიკური, ისე სტილისტიკური ასპექტები, ანუ სწორედ ის ასპექტები, სადაც მოცემულ სიტუაციაში „ჩამალულია“ არსებითი განსხვავება სიტყვასა და, ხშირ შემთხვევაში, მის „სარკისებრ ანარეკლს“ შორის.

თანამედროვე ლექსიკოგრაფია ვითარდება ხალხთა და ქვეყანათა შორის ინტენსიური კონტაქტების პირობებში, რის გამოც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს „მთარგმნელის ცრუ მეგობართა“ ფუნქციონირების ეთნოგრაფიული, ანუ სოციოკულტურული ასპექტი, რომელიც უკავშირდება უცხო ენის დიდაქტიკის ქვეყანათმცოდნეობით ასპექტს.

“False Friends of the Translator“ as a Didactic Problem and its Lexicographic Aspect (On the Material of French and Georgian Languages)

Nana Abashidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: nabashidze555@gmail.com

False Friends of the Translator, faux amis, falsche Freunde des Übersetzers, irreführende Fremdwörter, interlinguale Analogonyme, interlinguale Pseudo-analogonyme, false equivalents, parallel words - this is an incomplete list of the terms used by numerous scholars to refer to **interlingual homonyms**. On the border of two (or more) foreign languages, semantically different lexemes are frequently coupled on the basis of “lexical attraction”, oral or graphic similarity. This often leads to misunderstanding and

embarrassment in the process of translation and language-teaching. The didactic problem discussed in the given paper refers to the above-mentioned issue.

It is impossible to analyze translation or language-teaching issues without dealing with certain lexicographic issues. With this aim, it has been planned to create a French-Georgian dictionary of “False Friends of the Translator”. For maximum clarity, all the existing meanings, stylistic, emotional-expressive and grammatical peculiarities and illustrative materials are given with regard to each word. In the process of usage of the above-mentioned lexical units, their semantic and stylistic aspects should be thoroughly studied, as these aspects reveal the essential differences between a given word and its “mirror reflection”.

Envisaging the fact that contemporary lexicography is developed on the background of close contacts between various nations and countries, it is argued that the ethnographic or socio-cultural aspect of “false friends of the translator” is of special significance. This aspect is related to the country specific studies as an aspect of foreign language didactics.

ეგზონიმთა მიმართება ენდონიმებთან – საერთაშორისო ნორმები და გადახრის ლეგიტიმურობა

მარინა ანდრაზაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: andarezi@yahoo.de

საფუძველმოკლებული არ უნდა იყოს მტკიცებულება, რომ საკუთარ სახელთა შორის არცერთი სუბკლასი არ გამოირჩევა ისეთი მრავალრიცხოვნობით, თემატური სიჭრელითა (ტოპონიმები, ჰიდრონიმები, ორონიმები, ოიკონიმები, ქორონიმები... Toponyme / Hydronyme / Eronyme / Oikonyme / Choronyme...) და მკვეთრად გამოხატული ინდივიდუალობით ვიწროსემანტიკური სტრუქტურის, მორფოსინტაქსური მახასიათებლებისა და ტრანსლიტერირების პოტენციალის დიაოზის თვალსაზრისით, როგორც გეოგრაფიული სახელები. მათი ორმაგი ფუნქციური დატვირთულობა – აქტუალობა ყოფით სიტუაციებსა და სამეცნიერო დისკურსში ოპერირებისთვის – განაპირობებს ასევე შესაბამისად მაღალ ხმარების სიხშირის კოეფიციენტს.

ეს მახასიათებლები წინამდებარე გამოკვლევებისთვის საგანგებო შესწავლის საგნად აქცევს გერმანულენოვან ტოპონიმებს, კერძოდ კი, მათი ტრანსლიტერირების ასპექტს ზოგადად, ისევე როგორც საკუთრივ ქართულთან მიმართებით. პროცირება ხდება სახელდობრ ისეთ ფენომენებზე, როგორცაა: ეგზონიმთა სიმრავლე თავად გერმანულში და მის ფონზე პარიტეტულობის პრინციპის არსებობა-არარსებობა ეროვნულ ეგზონიმებთან მიმართებით; გერმანულ ენდონიმთაგან ეროვნულ/ქართულ ეგზონიმთა დაცილებულობის ამპლიტუდის შეპირობებულობა, შესაბამისად კი საერთაშორისო ნორმიდან გადახრის მიჩნევა დასაშვებად ან არალეგიტიმურად; გერმანულ ეგზონიმთა ვარიანტულობა ქართულის სხვადასხვა ფუნქციურ სტილსა თუ მეტაენაში და მათი რელევანტურობა-არარელევანტურობა ენდონიმის იდენტიფიცირებისთვის ინტერკულტურულ კონტექსტში. დასახელებული ფენომენები ნაშრომში განიხილულია თანამედროვეობის რაკურსში და მიღებულ შედეგებზე დაყრდნობით ჩამოყალიბებულია გერმანულ ტოპონიმთა ორენოვანი ლექსიკონის მოდელი (სათანადოდ კომენტირებული გეოგრაფიულ და ლინგვისტიკურ პლანში), რომელიც, ვფიქრობთ, საფუძველი გახდება შემდგომი ეტაპის კარტოგრაფიული სამუშაოებისთვის.

Relation of Exonyms to Endonyms - International Standards and Legitimacy of Deviation

Marina Andrazashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: andarezi@yahoo.de

Among proper names geographical names form a special subclass distinguished by great abundance, thematic diversity (toponyms, hydronyms, oronyms, oikonoms, choronyms...), marked individuality from the viewpoint of semantic structure, morpho-syntactic characteristics and openness of transliteration potential. Their simultaneous dual function – relevance for both everyday life situations and scholarly discourse – accordingly accounts for their high frequency usage coefficient.

These characteristics are the subject of the present research: German-language toponyms, namely, their transliteration in general, and with respect to Georgian. Particular focus is placed on such phenomena as the abundance of exonyms in German and, against this background, the existence/non-existence of the same characteristic feature with respect to national exonyms; the reasons of disparity of national/Georgian exonyms from German endonyms, and treatment of such deviations from international standards as illegitimate or acceptable; numerous corresponding Georgian variants of German exonyms in different functional styles and metalanguages of Georgian and their relevance/non-relevance for identification of an endonym in the intercultural context. In the present study, the above mentioned phenomena are considered from the modern perspective, and based on the results obtained, a model of a bilingual dictionary of German toponyms is developed (fully annotated from the geographic and linguistic viewpoints), which, we think, will become the basis for subsequent cartographic works.

ისტორიულად კონტაქტირებად ენათა ფაქტორისათვის ლექსიკოგრაფიაში (სპარსულ-ქართული მასალის მიხედვით)

ფატი ანთაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: fati.antadze@yahoo.com

ხანგრძლივ ენობრივ ურთიერთობათა შედეგად ერთ-ერთ კონტაქტირებად ენაზე მაინც ყოველთვის რჩება კვალი ნასესხობათა სახით. ნასესხობათა ნაწილი ორგანულად ეთვისება მსესხებელ ენას, ნაწილი კი გარკვეული დროის შემდეგ ხმარებიდან გამოდის. ამავდროულად მსესხებელ ენაში ხშირად იცვლება ეტიმონის სემანტიკური შინაარსი და მოცულობა, მისი სტილისტიკური მარკერი და კომბინატორიკა. ყოველივე ეს უსათუოდაა გასათვალისწინებელი ორენოვან ლექსიკონთა შედგენისას. ნებისმიერი ორენოვანი ლექსიკონის ერთ-ერთი უმთავრესი დანიშნულება მისი სასწავლო მასალად გამოყენებაა, ნასესხობათა ფაქტორის გათვალისწინება კი ზრდის ლექსიკონის ლინგვოდიდაქტიკურ ღირებულებას. სესხების ფაქტის წარმოჩენა ლექსიკონის მომხმარებელს ხელს შეუწყობს გამიჯნოს ეტიმონისა და ნასესხობის სემანტიკური მოცულობა, კომბინატორული შესაძლებლობები თუ ფუნქციურ-სტილისტიკური სტატუსი და არამშობლიურ ენაზე ტექსტის აღქმისა და აგებისას მაქსიმალურად აირიდოს ცნებათა და ფორმათა გადაფარვით გამოწვეული შეცდომები.

სესხების ფაქტის ასახვა ტექნიკურად შემდეგნაირად გვესახება: ერთეული უდა წარმოდგენილ იქნეს გამსხვილებული შრიფტით განმარტებითურთ და ნასესხობის წინ უნდა შეადარე (შემოკლებით შდრ.), ასე მაგალითად, სტილისტიკურად ნეიტრალური პოლისემანტი

delxori ქართულში პრაქტიკულად მონოსემიზდება, იცვლის მნიშვნელობასა და სტილისტიკურ სტატუსს, შესაბამისად delxori-ის სალექსიკონო ბუდე შემდეგნაირად უნდა წარმოჩნდეს: delxori 1) წყენა, უკმაყოფილება; 2) ნაღველი, ჯავრი; 3) გაღიზიანება (**შდრ.** ქართ. ჟარგ., სასაუბრო „**დილი-ხორი**“ – სურვილი, ინტერესი).

ყურადღება უნდა გამახვილდეს ასევე სპარსული შედგენილი ზმნის ადაპტაციაზე ქართულში. სპარსულ მორფოსინტაქსში ცენტრალური ადგილის მქონე შედგენილი ზმნა ქართულში კვლავ შედგენილ ან ნასახელარ ზმნად გადმოდის, იხ. dārd-e kās-i (čiz-i) daštān „ვინმეს (რამის) **დარდი** აქვს“ (შედგენილი ზმნა) და (be)tāng amādān – „ითანგება“ (ნასახელარი ზმნა). ნასახელები ქართული პარალელი სალექსიკონო ბუდეში გამსხვილებული შრიფტით უნდა იყოს წარმოდგენილი: dārd-e kās-i (čiz-i) daštān – „**ვინმეს (რამის) დარდი აქვს**, ვინმეს (რამის) გამო განიცდის“; (be)tāng amādān 1. „იქანცება, იფიტება, ითენთება, **ითანგება**“, 2. „მოთმინებას კარგავს, წყობიდან გამოდის.“

ქართულმა შეისისხლხორცა სპარსულიდან შემოსული რიგი ანთროპონიმებისა. ცნობილია, რომ განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა „შაჰ-ნამეს“ პერსონაჟთა სახელები. ენობრივ ნასესხობათა ეს სპეციფიკური სახეობაც სათანადოდ უნდა აისახოს სპარსულ-ქართულ ლექსიკონში. ძირითადი კორპუსის ერთ-ერთ დანართში, ჩვეულებისამებრ, სწორედ პირის სახელები უნდა იქნეს წარმოდგენილი. სპარსულ-ქართულ პარალელთა არსებობის შემთხვევაში ქართულმა შესატყვისმა უნდა ასახოს როგორც დედანთან მაქსიმალურად მიახლოებული, ასევე ქართულში დამკვიდრებული ფორმა, ეს უკანასკნელი **იხილე** (შემოკლებით **იხ.**) სიტყვის შემდეგ უნდა გამოისახოს გამსხვილებული შრიფტით, მაგალითად, sohrab-**სოჰრაბი**, იხ. **ზურაბი**; mānučehr-**მანუჩეჰრი**, იხ. **მანუჩარი**; kātayun-**ქათაიუნი**, იხ. **ქეთევანი**.

On the Factor of Historically Contacting Languages in Lexicography (Based on the Material of Persian and Georgian Languages)

Pati Antadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: fati.antadze@yahoo.com

As a result of longstanding language contacts, at least one of the contacting languages bears a trace of another language. This trace is revealed in loan-words. Certain loan words become an organic part of the borrower language, while others become obsolete and unused with time. At the same time, the semantic content and volume, stylistic markers and combinability of the etymon are often changed in the borrower language. The above-mentioned should be taken into consideration when compiling a bilingual dictionary. One of the main functions of a bilingual dictionary is its use as a study material. Envisaging of the factor of borrowing enhances the linguo-didactic value of a dictionary. Illustration of the fact of borrowing will help the user to distinguish between the semantic volume, combinability and functional-stylistic status of the etymon and the loan word. This will help avoid errors caused by the overlapping of concepts and forms in the process of cognition and compilation of texts in a foreign language.

Technically, the fact of borrowing should be reflected in brackets, printed in bold type, preceded by explanation and the word **compare** (abbreviated as **cf.**). For instance, a stylistically neutral polysemantic word *delxori* becomes monosemantic in Georgian, changing its meaning and stylistic status. Therefore, the dictionary definition of *delxori* should contain the following: **delxori** 1) წყენა, უკმაყოფილება; 2) ნაღველი, ჯავრი; 3) გაღიზიანება. (**შდრ.** ქართ. ჟარგ.-სასაუბრო „**დილიხორი**“ – სურვილი, ინტერესი).

Attention should be paid to the adaptation of Persian compound verbs in Georgian. A compound verb occupying a central place in the Persian morphology and syntax is transferred into Georgian either as compound or nominal verb, e.g. **dārd-e kās-i (čiz-i) daštān** „ვინმეს (რამის) **დარდი** აქვს“ (compound verb) and **(be)tāng**

amädän „ითანგება“ (nominal verb). The borrowed Georgian parallel should be printed in bold: **därd-e käs-i (čiz-i) daštan** - „ვინმეს (რამის) დარდი აქვს, ვინმეს (რამის) გამო განიცდის“; **(be)täng amädän** 1. „იქნეება, იფიტება, ითენთება, ითანგება“ 2. „მოთინებას კარგავს, წყობიდან გამოდის.“

Georgian has borrowed certain proper names from Persian. The names of the characters of “Shah-Nameh” have been especially popular. This specific type of borrowing should also be reflected in the Persian-Georgian dictionary. One of the appendices of the main volume should be dedicated to proper names. In case of Persian-Georgian parallels, the Georgian correlate should reflect the form which is maximally close to the original, as well as the form which is widespread in Georgian. The latter should be preceded by the word **see** and the word should be given in bold type. e.g. sohrab-**სოჰრაბ**, see. **ზურაბ**; mänučehr-**მანუჩერ**, see **მანუჩარ**; kätayun-**ქათაიუნ**, see **ქეთევან**.

ბილინგვური ლექსიკონის გამოყენება-არგამოყენება სპეციალური ენების სწავლებისას

ქეთევან ანთელავა

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ketiantelava@gmail.com

ბოლო დროს მასმედიის სივრცეში საკმაოდ ხშირად ჟღერს უცხო სიტყვები, რომელთა ქართული შესატყვისები რატომღაც უარყოფილია. შედეგად, ქართულ ენაში მკვიდრად მოიკიდა ფეხი ბარბარიზმებმა: რურალური (სოფლური), კონტრიბუცია (წვლილი), ლოკაცია (ადგილმდებარეობა), დესტინაცია (დანიშნულება) და სხვ. ზოგჯერ უარეს ლაფსუსებსაც ვხვდებით: ქართულ ენაში დიდი ხნის წინ სულ სხვა მნიშვნელობით დამკვიდრებული უცხო სიტყვა ბრმად, განსხვავებული მნიშვნელობით ითარგმნება. ასე მაგალითად: *ინსპირირებული*, *ინსპირაცია* იხმარება „შთაგონების“, „სულიერი აღმადრენის“ ნაცვლად, *აუდიენცია* „აუდიტორიის“ ნაცვლად. ბრმად თარგმნის მაგალითები მრავალგვარია: ინგლისური ფრაზა *occupational therapist* „მეთოდისტს“, „რეაბილიტოლოგს“ ნიშნავს, ბრმად თარგმნის შედეგად კი მივიღეთ სრულიად გაუგებარი „ოკუპაციური თერაპევტი.“

ამ ტენდენციას, ერთი შეხედვით, პირდაპირი კავშირი არა აქვს სპეციალური ენების სწავლების პროცესში ბილინგვური ლექსიკონის გამოყენებასთან, მაგრამ ღრმად ვართ დარწმუნებული, თუ ტექსტის მშობლიურ ენაზე თარგმნას სწავლების ხერხად ვაქცევთ და ამას ორენოვანი ლექსიკონის დახმარებით გავაკეთებთ, ეს ერთ-ერთი საუკეთესო გზა იქნება ზემოხსენებული სავალალო ვითარების გამოსასწორებლად.

ბოლოდროინდელი კვლევები ცხადყოფს, რომ სასწავლო პროცესში მშობლიური ენის გამოყენებისადმი დამოკიდებულება მკვეთრად შეიცვალა. დღეს ეს ხერხი ტაბუირებული აღარ არის. მეტიც, იგი საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება. უცხო ენის სწავლების თანამედროვე მეთოდებმა, სტუდენტისა და მასწავლებლის როლის არსობრივმა ცვლილებამ და სხვადასხვაგვარი აქტივობის თავისუფალი კომბინირების საშუალებამ მშობლიური ენის გამოყენება (კერძოდ კი – წერილობითი ტექსტის მშობლიურ ენაზე თარგმნა) ახალ სიმაღლეზე აიყვანა და რადიკალურად შეცვალა სწავლების პროცესის ხარისხი.

წარმოდგენილ მოხსენებაში განხილული იქნება ამერიკატმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტებთან „ინგლისური ენა სპეციალური მიზნებისთვის“ კურსის ფარგლებში გამოყენებული პრაქტიკული დავალებები, რომლებიც ლექსიკური ერთეულების ზუსტ თარგმანზეა ორიენტირებული.

პირველი ნაბიჯი პრობლემური ზონების გამოვლენაა, შემდეგი კი – სწორი მიმართულების დასახვა. ე.წ. „ცრუ მეგობრები“, სიტყვათშეხამებები, ხშირად ხმარებადი ლექსიკური ერთეულების

პოლისემიურობა, სპეციალური ტერმინოლოგია – ეს გახლავთ არასრული სია იმ თავისებურებებისა, რომლებსაც ხსენებული დავალებების შესრულებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებული კვლევები, მათ საფუძველზე მიღებული სტატისტიკური მონაცემები და პირადი დაკვირვება ცხადყოფს, რომ თარგმნის პროცესში ყველაზე შედეგიანი სწორედ ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის გამოყენებაა, თუმცა მონოლინგვურ ლექსიკონებთან მისი კომბინირებაც კარგ შედეგს იძლევა.

To Use or Not to Use Bilingual Dictionaries in ESP Classes

Ketevan Antelava

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: ketiantelava@gmail.com

Lately foreign words have been frequently appearing in the media – words, the Georgian equivalents of which are rejected.

At the first glance, this tendency has no direct connection with the use of a bilingual dictionary during the teaching of languages for special purposes. I, however, am certain that if we make translating written texts into a native language a standard teaching technique, this will be the best way to change the aforementioned grave situation.

Recent studies have shown that attitudes towards using the native language in the learning process have changed dramatically. Today this technique is no longer taboo. Furthermore, it is widely used. The modern method of teaching foreign languages, the conceptual changes in the roles of students and teachers, and opportunity to freely combine various activities elevated the use of the native language (or more specifically, the translation of written text into the native language) to a new height and radically changed the quality of the teaching process.

The presentation will view the practical assignments used in the context of the American Studies masters program “English for Special Purposes,” which aim at the precise and correct translation of lexical units.

The first step is to reveal the problematic zones, and the next one is to choose the correct direction. So-called “false friends,” collocations, the polysemy of frequently used lexical units, special terminology – these are but a few of the issues that are paid special attention during the completion of the aforementioned assignments.

Studies conducted in various countries, the statistical results obtained from them, and private observation make it clear that the use of precisely an English-Georgian dictionary is the most productive during translation, although combining it with a monolingual dictionary is also effective.

ლემატიზაციის პრინციპები „ქართული ენის თესაურუსისათვის“

ავთანდილ არაბული, რუსუდან ასათიანი, მარინე ივანიშვილი,

ეთერ სოსელია, გაია შერვაშიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ელფოსტა: arab.av@gmail.com

ქართული ენის თესაურუსის იდეა, რომელიც ქართველოლოგიაში აკად. თამაზ გამყრელიძემ შემოიტანა გასული საუკუნის 90-იან წლებში, გულისხმობს ისეთი ტიპის ლექსიკონის შექმნას, რომელიც სათანადო ლექსიკოგრაფიული პრინციპების გამოყენებით წარმოაჩენს ქართული

ენის ყველა სიტყვა-ფორმას არსებული წერილობითი წყაროების საფუძველზე; მის მიზანდასახულობაში წერია: „ქართული კულტურისათვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანას წარმოადგენს ქართული ენის ისტორიული განვითარების შესწავლა თხუთმეტსაუკუნოვანი მწერლობის ძეგლების საფუძველზე“. შემთხვევითი არ არის, რომ მისი განხორციელება იმ აკადემიურ ბაზაზე დაიწყო, რასაც „ვეფხისტყაოსნის“ კომისიის ისტორიული ფონდი წარმოადგენდა. ეს იქნება „მასალები ქართული ენის სრული დოკუმენტირებული ლექსიკონისათვის“, რომელშიც წარმოდგენილი იქნება ქართული ენის წერილობით ფიქსირებული პერიოდის ქრონოლოგიურად დალაგებული ლექსიკა (ყველა დადასტურებული სიტყვა-ფორმა) ტექსტობრივ საილუსტრაციო მასალასთან ერთად.

ამჟამად გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს, ერთი მხრივ, აღნიშნული სალექსიკონო ფონდის კომპიუტერული დამუშავება, მეორე მხრივ, ელექტრონული ტექსტური ბაზების მომზადება და შესაბამისი სალექსიკონო მარაგის შექმნა.

თესაურუსის შედგენა ორ უმთავრეს პრობლემას უკავშირდება:

1. სანდო ტექსტური ბაზების მომზადება;
2. სალექსიკონო პრინციპების სწორად განსაზღვრა, ვინაიდან ამგვარ ლექსიკონთან ენის ფლექსიის, დერივაციისა და ლექსიკურ-სემანტიკურ მიმართებათა მთელი სისტემა დაკავშირებული.

„ქართული ენის თესაურუსის“ სალექსიკონო ერთეული (ლემა) წარმოდგენილია: სახელისათვის – სახელობითი ბრუნვის ფორმა (ბრუნვის ნიშნის გამოყოფით); ზმნისათვის – მასდარი (საწყისი), ხოლო თავისებური ზმნებისათვის – აწმყოს მესამე პირის ფორმა (პირის ნიშნის გამოყოფით); პროგრამულ დონეზე ზმნასთან ასევე მიეთითება ძირი; ლემას აგრეთვე ახლავს გარკვეული საკლასიფიკაციო მითითება.

სალექსიკონო ერთეულები დალაგდება ანბანური წესით, სათანადო ლექსიკური ერთეულის ყველა წერილობით დადასტურებული სიტყვა-ფორმის საილუსტრაციო კონტექსტში მოყვანით; თვით ეს სიტყვა-ფორმები სათანადო ლექსიკური ერთეულის „ბუდეში“ ანბანური რიგის მიხედვით განლაგდება, ხოლო დათარიღებული ხელნაწერებიდან და გამოცემული ტექსტებიდან ამოღებული შესაბამისი საილუსტრაციო მასალა ქრონოლოგიურად განაწილდება, რაც საშუალებას მოგვცემს დავაზუსტოთ, პირველად როდის გამოჩნდა ქართულში რომელიმე კონკრეტული სიტყვა და თვალი გავადევნოთ მის ისტორიულ განვითარებას.

ამასთანავე, სიტყვა-ფორმა „ლექსიკონში“ იმგვარად იქნება წარმოდგენილი, როგორც იგი სათანადო ხელნაწერებში გვხვდება, შემოკლებებისა და ქარაგმების გათვალისწინებით.

Principles of Lemmatization for the *Thesaurus of Georgian*

Avtandil Arabuli, Rusudan Asatiani, Marine Ivanishvili, Ether Soselia, Gia Shervashidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

Georgian National Academy of Sciences

e-mail: arab.av@gmail.com

The idea of the *Thesaurus of Georgian*, introduced into Kartvelology by acad. Th. V. Gamkrelidze in 1990s, implies the compilation of a type of dictionary, in which all the word-forms, attested in literary sources, are presented in accordance with appropriate lexicographic principles. Formulation of the objectives of the *Thesaurus* comprises the note that one of the most important current tasks of the preservation of the Georgian cultural heritage is the study of the historical development of the Georgian language based on the analysis of the monuments of Georgian fifteen-century-old literature. It was quite natural that the starting point for the implementation of the idea was founded on the academic basis of the historical stock of the

Commission for "The Knight in the Panther's Skin". It will result in Materials for a Documentary Dictionary of the Georgian Language, in which the complete and chronologically arranged Georgian vocabulary from the Georgian literary monuments (containing all attested word-forms) with textual illustrative material will be presented.

At the moment, the primary task is, on the one hand, to carry out the computer processing of the lexical stock established by the *Commission*, and on the other hand, to prepare the digitalized textual database and to create the relevant lexical stock.

Two main issues are related to the compilation of the *Thesaurus*:

1. Preparation of the reliable textual database;
2. Formulation of appropriate lexicographic principles – as far as the entire system of inflexional, derivational and lexico-semantic relations is closely connected with the *Thesaurus*.

A dictionary entry (lemma) of the *Thesaurus of Georgian* is presented as: Nominative case form (case marker is separated off) – for nouns; Masdar (gerund) – for verbs; the third person present tense form (person marker is separated off) – for irregular verbs. Lemmas are provided with some classification indices. The root of the verb is presented as an additional index of the verbal lemmas.

The dictionary entries of the *Thesaurus of the Georgian Language* will be arranged in alphabetic order, each of them being provided with all of its attested word-forms together with illustrative contexts; the word-forms themselves will be arranged according to alphabet in the "nest" for each dictionary entry; as for illustrative material from the dated manuscripts and published texts, they will be arranged chronologically; thus we will be able to define more exactly the date of the first appearance of a certain word in Georgian and to establish the way of its historical development.

Besides, in the *Thesaurus* a word-form will be given in the form it is met in respective original manuscripts, preserving the *abbreviations* and *spelling specificities*.

„ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ ელექტრონული ვერსია

ავთანდილ არაბული, რატი სხირტლაძე, ლევან ვაშაკიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: arab.av@gmail.com

პ რ ე ზ ე ნ ტ ა ც ი ა

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, რომლის ძირითადი დანიშნულება, ბუნებრივია, ენაში არსებული ნაირგვარი ლექსიკის აღნუსხვა და მოწესრიგებაა, საკმაოდ რთული სისტემაა როგორც წმინდად ლექსიკოლოგიური, ისე გრამატიკული და სტილისტიკური საკლასიფიკაციო მოთხოვნების თვალსაზრისით. ქეგლის ყოველ ტომს ახლავს კვალიფიკაციათა ვრცელი ნუსხა, ანბანზე დალაგებულ შემოკლებათა სახით, რომელიც გვთავაზობს იმ საკლასიფიკაციო მარკერებს, რაც ლექსიკონში მრავალფეროვანი ლექსიკური მასალისა და მნიშვნელობათა მოწესრიგების შესაძლებლობას იძლევა.

დღეისათვის, როდესაც, ერთი მხრივ, მიმდინარეობს ქეგლის ახალი რედაქციის დამუშავება, ხოლო მეორე მხრივ, ლექსიკონთა ხელმისაწვდომობა (ოპერატიულობის მიზნით) ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა, აუცილებელი გახდა ამ სალექსიკონო კორპუსის ელექტრონული სახით არსებობა. ქეგლის ელექტრონული ვერსიის მიზანია, სრულად ასახოს შესაბამისი ლექსიკური მონაცემები და მაქსიმალურად მოიცვას ის სისტემური (საკლასიფიკაციო) მახასიათებლები, რომელთაც ეფუძნება რვატომეულში წარმოდგენილი სალექსიკონო და ტექსტური ბაზა – როგორც ერთი მთლიანი ლექსიკონი.

Electronic Version of the Explanatory Dictionary of the Georgian Language

Avtandil Arabuli, Rati Skhirtladze, Levan Vashakidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: arab.av@gmail.com

P r e s e n t a t i o n

The Explanatory Dictionary of the Georgian Language, whose main purpose is, naturally, to make an inventory of and to arrange according to a certain order the vocabulary of various kinds existing in the language, constitutes a rather complicated system both from purely lexicological and grammatical points of view. Each volume of EDGL is supplied with the inclusive list of labels in the form of alphabetically arranged abbreviations presenting the classification markers which make it possible to properly arrange various data and meanings included in the dictionary.

Nowadays, when the work on a new edition of the EDGL is underway and the accessibility (operative adequacy) of dictionaries is a major issue, it has become necessary to ensure the existence of this dictionary corpus in an electronic form. The purpose of the electronic version of the EDGL is to fully depict relevant lexical data and to the maximum degree possible to comprise those systemic (classificational) characteristics which serve as the foundation for the eight volumes of the EDGL as a whole.

აზერბაიჯანული მეხალიჩეობის ტერმინების წარსული და აწმყო

ხადიჯა ასადოვა

აზერბაიჯანის ხელოვნების ნაციონალური მუზეუმი

ელფოსტა: xadijaasadova@yahoo.com

აზერბაიჯანული ხალიჩის ხელოვნება, რომელიც ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მეორე ათასწლეულიდან ვითარდებოდა, იძლევა მნიშვნელოვან ბაზას მისი განვითარების ესთეტიკური, გენეტიკური და ლინგვისტური ასპექტების შესასწავლად. ამგვარად, როდესაც ლინგვისტური პოზიციიდან შევისწავლით მეხალიჩეობის ტერმინებს, გავრცელებულს თურქული ჯგუფის აზერბაიჯანელების განსახლების ტერიტორიაზე, ისინი შეიძლება დავყოთ განვითარების სამი სტადიის მიხედვით: არქაული, საშუალო და თანამედროვე.

არქაული სიტყვები გამოვლენილია ძველ ხელნაწერებში, მაგ., მაჰმუდ კამგარის შრომაში "ლიუგეტი თურქების დივანი", რომელიც გვაწვდის ინფორმაციას ხალიჩების ქსოვისას გამოყენებული მასალების, ქსოვილთა სახელწოდებებისა და ტიპების შესახებ; სადიგ ბეი აფშარის წიგნი "განუნ ას სოვარ", სადაც მითითებულია ტერმინები: **აზრ** ("ღრუბელი"), **გოლფარანგ** ("ვარდი"), **ისლიმი** და სხვ. წიგნები ლიტერატურის კლასიკოსებისა - ნიზამის, ხაყანისა და სხვათა, პირველ რიგში, იმის გამო, რომ არაერთი იქ დასახელებული ტერმინი აღარ გამოიყენება; მაგ., ნოხის სახელწოდება შირვანში **ტახტამუჯა**. არქაულ ტერმინებს შორის ბევრია სპარსული და არაბული სიტყვები. ასევე ბევრია ტერმინი, გაჩენილი საშუალო პერიოდში; მაგ. **კენარე**, **ფაიანდაზ-აი-აგლიგ**, **მიიანე-ორტალიგ** და სხვ. ამ პერიოდში ასევე გაჩნდა არაერთი რთულფუძიანი ტერმინი. მეხალიჩეობის ახალ ლექსიკაში შეგვხვდება მარტივი და რთული სიტყვები. ასევე გამოიყენება ტერმინები, რომლებიც მომდინარეობს ლათინური და სხვა ენებიდან.

ტერმინების ეტიმოლოგიური ასპექტით შესწავლა საშუალებას გვაძლევს ჩავწვდეთ ენის სიმდიდრეს, მის სიძველეს, დავიწყებულ ძველ სიტყვებსა და მნიშვნელობებს.

Past and Present of Carpetweaving Terms of Azerbaijan

Khadija Asadova

Azerbaijani National Museum of Arts

e-mail: xadijaasadova@yahoo.com

The art of the Azerbaijan carpet, going back to the second millennium B.C., provides an ample basis for studying the national development from the aesthetic, genetic and linguistic aspects. The study of linguistic aspects of carpetweaving terms widespread in territories populated by the Azerbaijani, who belong to the Turkic group, makes it possible to divide carpet terms into three stages of development: archaic, medieval and modern ones.

Archaic words were used in ancient manuscripts. For example, the work by Mahmud Qashqari "Divani lugeti turk" informs on materials used in carpetweaving, names and types of textiles; the book by Sadik bei Afshar "Qanun as sovar" specified the terms "abr" (cloud), "qolfaranq" (rose), "islimi", etc.; literary works by the Azerbaijan classic poets - Nizami, Khagani etc.

Many textile terms are not used any more because they became archaic or dialectal. For example, the term for an oriental carpet in Shirvan "takhtamuja". Among archaic terms there were many words of Persian and Arabic origin. Many terms appeared during the medieval period: for example, kenare - yanlik, payizdan - ayaglik, minaye - ortalik, etc. During this period there were also numerous compound terms. In weaver's new lexicon it is possible to find simple and compound words. Some carpetweaving terms are of the Latin origin.

Studying etymological aspects of terms allows learning the richness of a language, its ancient origin, ancient words and meanings which fell into disuse.

ქართული ზმნა და ქართულენოვანი ლექსიკონების აგების პრინციპები (პრეცედენტები და პერსპექტივები)

შუქია აფრიდონიძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: shapri40@gmail.com

1. ლექსიკოგრაფია როგორც მეცნიერება ფასობს ყველა იმ ღირებული მონაცემის გამომზეურებით, რომლებიც მოეპოვება სათანადო ენებს გრამატიკული თუ სემასიოლოგიური თვალსაზრისით. ლექსიკონში მეცნიერული პრინციპების თანმიმდევრული გატარება იძლევა სათანადო ენის სრულ ინტეგრალურ პორტრეტს.

2. როგორც ძველი, ისე თანამედროვე ქართული ენის გრამატიკაში ძირითად „კლიმატს“ ქმნის **ზმნა** თავისი **პოლიპერსონალიზმით**. ქართული ზმნა ერთპიროვნულად **განაგებს აქტანტების** (სუბიექტისა და ორი ობიექტის) **ბრუნვებსაც**, რამაც ქართულ სინტაქსში მას მოუპოვა **ძირითადი კოორდინატის** სახელი (არნ. ჩიქობავა).

3. ამ ფონზე ყველაზე სპეციფიკურ თავისებურებად გამოიყურება ქართული ზმნის **ობიექტური წყობა**, რაც გამოიხატება სამივე ობიექტური პირის აღნიშვნაში, ოღონდ ამჯერად არა სუფიქსებით, არამედ **პრეფიქსებით**, რომლებიც დამახასიათებელია არა მხოლოდ ქართულისათვის, არამედ მთელი ქართველური ენების ოჯახისათვის. პრეფიქსები განაწილებულია პირთა მიხედვით (1. მ-, მრ. გვ-; 2. გ-, 3. ჰ- ან ს- ფონეტიკური ფაქტორის გათვალისწინებით). ასე რომ, ქართული ზმნა პოტენციურად წარმოადგენს **მთელი წინადადების ჩონჩხს**, რაც, თავის მხრივ, ქართული ენის **სინთეზური** ბუნების საწინდარიცაა.

4. მრავალპირიანობის ფუნქციამ ენაში წარმოქმნა ისეთი ზმნური კატეგორიებიც, რომლებიც მიგვანიშნებს აქტანტებზედაც, რაც მთავარია – **ობიექტებზე**. ეს კატეგორიებია **ქცევა** (ვერსია)

და **კაუზატივი**. ქცევის ნიშნებად გამოყენებულია **მხოლოდ პრეფიქსები** (ა-, ი-, უ-), კაუზატივისა კი, სუფიქსებთან (-ინ, -ევინ) ერთად, ხშირად **ა- პრეფიქსიც** (კერძოდ, უთემისნიშნო და -ავ, -ამ, -ი თემისნიშნიანებთან). ფუნქციების სიმდიდრით გამოირჩევა ზმნისწინებიც, რომლებიც ორიენტაციასაც მიაწვდიან.

5. ზემოთქმული პრინციპულად ეწინააღმდეგება ლექსიკოგრაფიულ პრაქტიკაში ზმნების **მას-დარული** ფორმით შეტანის უნივერსალურობის მოთხოვნას. პირიანი ფორმით შეტანა არათუ გამართლებულია იმ ენებისათვის, რომელთაც აქვთ კარგად განვითარებული პრეფიქსული სისტემა, არამედ აუცილებელიცაა, რაც დაადასტურა ქართულმა განმარტებითმა ლექსიკონმაც (მთ. რედ. ა. ჩიქობავა) დაამპრინციპებით გამართულმა ქართულ-ინგლისურმა ლექსიკონმა (მთ. რედ. დ. რეიფილდი).

6. მოხსენებაში განხილულია თეზისებში მოყვანილი კონკრეტული პუნქტების საილუსტრაციო მასალა, რომელიც წარმოაჩენს დადებით და უარყოფით მხარეებს ლექსიკოგრაფიული საკითხების სხვადასხვაგვარი გადაწყვეტისას.

ცხადია, ყველა შემთხვევაში იგულისხმება, რომ წარმოდგენილი მსჯელობა თარგმნითი ლექსიკონების კონტექსტში რელევანტურია მხოლოდ „ქართული – X“, და არა „X – ქართული“ ვარიანტებისათვის.

Georgian Verb and the Principles of Compiling Georgian Dictionaries (Precedents and Perspectives)

Shukia Apridonidze

Ilia State University

e-mail: shapri40@gmail.com

1. Lexicography, as a branch of science, is valued for demonstrating all important data of any particular language from the viewpoint of grammar or semasiology. A consequent and thorough implementation of these principles provides a complete and integrate “portrait” of a language in question.

2. Georgian verb with its polypersonalism (both in Old Georgian and Modern Georgian periods) defines the predominant “climate” of Georgian grammar, fully controlling the case-forms of all three arguments (subject and two objects) of the sentence, which fact has stipulated its being dubbed “**the main coordinate**” of the Georgian syntax (A. Chikobava).

3. In this context, the most specific peculiarity seems to be the **objective structure** of Georgian verb which finds its expression in marking all three objective persons, not by suffixes, however, but by **prefixes**, which is characteristic not only for Georgian proper, but also for other members of the family of Kartvelian languages (Zan, Svan). Thus, Georgian verb potentially provides a kind of ‘carcass’ for the entire Georgian sentence, which, in its turn, stipulates **synthetic** nature of Georgian language as such.

4. Polypersonalism of Georgian verb has also given rise to certain verbal categories indicating existence of objects. These categories are **version** and the **causative**. All markers of version are exclusively **prefixal** vowels (**a-, i-, u-**), whereas marker of the causative is often prefix **a-** (in combination with suffixes **-in** and **-evin**) for the verbs with thematic markers **-av, -am,** and **-i**. We could also mention **preverbs** with various functions, including that of denoting direction.

5. These facts contradict the lexicographic practice of presenting Georgian verbs in the form of **masdar**: the use of personal forms is not only justifiable, but necessary for languages with well-developed prefixal system. This was more than sufficiently demonstrated by the Explanatory Dictionary of Georgian Language, or EDGL (Editor-in-Chief A.Chikobava), as well as by “A Comprehensive Georgian-English Dictionary” by D. Rayfield (Editor-in-Chief), which is based on the same principles as EDGL.

6. The illustrative material shows positive and negative aspects of various lexicographic decisions based on different principles. In case of bilingual dictionaries, the above discourse is relevant only for the cases “Georgian – X”, and not for cases “X - Georgian”.

ტერმინოლოგიური ნეოლოგიზმები თანამედროვე ფრანგულ და ესპანურ ენებში

ციური ახვლედიანი, მარინა კობეშავიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: tsiuriakhvlediani@yahoo.com, mkobeshavidze@yahoo.es

ნებისმიერი ენის ლექსიკური შემადგენლობა, რომელიც ენის ყველაზე მოძრავი და ცვალებადი მხარეა, უშუალოდ რეაგირებს ყველა იმ მოვლენაზე, რაც ხდება რეალიათა სამყაროში. ლექსიკონი გამუდმებით იზრდება ახალი სიტყვებითა და ახალი მნიშვნელობებით. ნეოლოგიზმთა გაჩენა მიანიშნებს ენის სიცოცხლეს, მის მისწრაფებას, რომ ასახოს ადამიანთა ცოდნის სიმდიდრე, ცივილიზაციის პროცესი.

ტერმინოლოგიურ სისტემაში დიდი ხვედრითი წონით გამოირჩევა სოციოლოგიური, პოლიტიკური და ეკონომიკური ტერმინები. ეს აიხსნება ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური ფაქტორებით: ობიექტური რეალობის შეცნობის უსასრულობასა და შეზღუდულ ენობრივ რესურსებს შორის შეუსაბამობით, საზოგადოების უწყვეტი განვითარებითა და ცოდნის გადრმავეებით.

ტერმინის შექმნის განსაზღვრულ კანონზომიერებათა გამოვლენა ხელს უწყობს ტერმინოლოგიური ლექსიკოგრაფიის საკითხთა დამუშავებას. ტერმინთა წარმოქმნა, ძირითადად, უკავშირდება სიტყვაწარმოებას და ნასესხობებს.

ტერმინოლოგიურ ნეოლოგიზმთა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ თანამედროვე ფრანგული და ესპანური ენების ლექსიკონების შევსება ხდება შემდეგი საშუალებებით: 1. მორფოლოგიურით – აფიქსური გარდაქმნის შედეგად; 2. სემანტიკურით – სიტყვის არსებული მნიშვნელობის ახლებურად გააზრების შედეგად; 3. თხზვის გზით; 4. აბრევიაციის გზით; 5. ნასესხობებით.

არსებითი სახელები, რომელთა მნიშვნელობაც შეიძლება ახლებურად იქნეს გააზრებული, იყოფა 3 ჯგუფად: 1. სიტყვები, რომელთა მნიშვნელობა იცვლება მხოლოდ განსაზღვრულ სიტყვებთან შეერთებით; 2. სიტყვები, რომლებიც იხმარება მათი მომდევნო კომპონენტისაგან დამოუკიდებლად; 3. სამეცნიერო ტერმინებად გადააზრებული სიტყვები.

ეკონომიკურ და კულტურულ კავშირთა გაფართოება, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარება იწვევს ახალი ცნებებისა და სიტყვების გაჩენას, ნასესხობებს სხვა ენებიდან. ფრანგულ და ესპანურ ენებში ფართოდ გამოიყენება ინგლისური ენიდან ნასესხობები. სემანტიკური შემადგენლობის მიხედვით, ინგლისური ენიდან ნასესხები სიტყვები წარმოადგენენ შემდეგ სახეობათა ტერმინებს: 1) კომერციული, ეკონომიკური; 2) საყოფაცხოვრებო; 3) საზოგადოებრივ-პოლიტიკური.

ლექსიკური ნასესხობები წარმოადგენს ტერმინოლოგიის შექმნის ერთ-ერთ წყაროს. მათი შესწავლა საშუალებას გვაძლევს დავაკვირდეთ ენობრივ პროცესთა სირთულეს, შიდა და გარე ენობრივი მოვლენების გავლენას ენის სტრუქტურაზე.

Terminological Neologisms in Modern French and Spanish Languages

Tsiuri Akhvlediani, Marina Kobeshavidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: tsiuriakhvlediani@yahoo.com, mkobeshavidze@yahoo.es

Vocabulary is the most changeable part of a language which immediately reacts to events of the outer world. New words and meanings constantly enter the vocabulary of a language. The appearance of neologisms speaks of the vitality of a language, its ability to reflect the depths of human knowledge, the process of civilization.

New terminological vocabulary is coined according to certain principles. These principles refer to word composition, as well as borrowings from different languages.

The study of terminological neologisms in modern French and Spanish has revealed the most productive means of their formation: 1. morphological – affixes; 2. semantic – transfer of meaning, appearance of new meanings of existing words; 3. word composition; 4. abbreviation; 5. borrowing.

The development of economic and cultural relations between countries, technical and scientific progress determine appearance of new concepts, realities resulting in numerous borrowings in French and Spanish particularly from the English language. English borrowings mostly belong to the spheres of commerce and economy, social and political life.

There are also some loanwords from other languages, e.g. Arabic, Canadian, Scandinavian (Swedish).

The study enables us to observe intricate processes underlying linguistic changes, the influence of internal, as well as external factors on the language structure.

ქართული დიალექტური ლექსიკა იტალიელი მისიონერის – ბერნარდო მარია ნეაპოლელის ლექსიკონებში

ლია ბაკურაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: l.bakuradze@gmail.com

მე-17 საუკუნიდან საქართველოში ქართული ლექსიკის დოკუმენტირების აქტიური პროცესი დაიწყო.

ქართული ლექსიკოგრაფიის განვითარების ისტორიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია იტალიელი მისიონერების მიერ შექმნილ ქართულ-იტალიურ და იტალიურ-ქართულ ლექსიკონებს, რომელთა წყაროც იყო როგორც წერილობითი ძეგლები, ისე ცოცხალი მეტყველება. ესენია:

- პაოლინისა და ირბახის ქართულ-იტალიური ლექსიკონი (1629);
- ბერნარდო მარია ნეაპოლელის ქართულ-იტალიური და იტალიურ-ქართული ლექსიკონები (მე-17 საუკუნის 70-იანი წლები);
- გორელი ანონიმის იტალიურ-ქართული ლექსიკონი (სავარაუდოდ, 1724 წელი).

ამათგან ბოლო ორი არ გამოცემულა და დაცულია ხელნაწერთა სახით. შესაბამისად, მათში დადასტურებული მასალა უცნობია მკვლევართა ფართო წრისათვის.

ბერნარდო მარია ნეაპოლელის იტალიურ-ქართული და ქართულ-იტალიური ლექსიკონები დაცულია ხელნაწერის სახით ნეაპოლის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, მიკროფირები კი ინახება საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბიბლიოთეკაში.

იტალიელი პატრის იტალიურ-ქართულ ლექსიკონში იტალიურ სიტყვებს ხშირად ორი ან სამი ქართული შესატყვისი აქვს მოძებნილი. ქართული პარალელური ფორმების დიდი ნაწილი უმეტესად გაირჩევა სწორედ სამწერლო-არასამწერლოს პრინციპით.

თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ გორში იტალიელ მისიონერს შეუდგენია იტალიურ-ქართული ლექსიკონი ბერნანდოსეული პრინციპებით. წიგნს ზემოდან აწერია 1724 წელი. ეს თარიღი მიჩნეულია მისი შექმნის დროდ. ამ ნაშრომს ეტყობა კვალიფიციური რედაქციის კვალი.

ბერნარდო მარია ნეაპოლელისა და გორელი ანონიმი ავტორის ლექსიკონების გათვალისწინება საშუალებას მოგვცემს თვალი გავადევნოთ ქართული ლექსიკოგრაფიის განვითარების ეტაპებს, ამასთან, მათში დამოწმებული მასალა, მიუხედავად მოსალოდნელი შეცდომებისა, ფაქტობრივად, უნიკალურია, დაფიქსირებულია ამ პერიოდის წიგნიერი და ცოცხალი მეტყველების ნიმუშები.

იტალიელების მიერ ჩაწერილი სიტყვა-ფორმები უფრო სრულყოფილად წარმოადგენს გვიანი შუა საუკუნეების ქართულ ენობრივ ფონდს.

მოხსენებაში წარმოდგენილი და განხილული იქნება ბერნარდო მარია ნეაპოლელის ლექსიკონებში დადასტურებული დიალექტური მასალა.

Georgian Dialectal Vocabulary in the Dictionaries by Italian Missionary – Bernardo Maria da Napoli

Lia Bakuradze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: l.bakuradze@gmail.com

In Georgia the active process of documenting Georgian vocabulary started in the 17th century.

Georgian-Italian and Italian-Georgian dictionaries compiled by Italian missionaries, the sources of which were written documents as well as live speech, have played an important role in the history of Georgian Lexicography.

The above-mentioned dictionaries are as follows:

- Georgian-Italian Dictionary by Stefano Paolini and Niceforo Irbachi (1629);
- Georgian-Italian and Italian-Georgian dictionaries by Bernardo Maria da Napoli (1770s);
- Italian-Georgian Dictionary by an anonymous author from the Georgian town of Gori (supposedly 1724).

The last two dictionaries have not been ever published and are preserved in the form of manuscripts. Accordingly, the information contained therein is not known to broad scientific circles.

Italian-Georgian and Georgian-Italian dictionaries by Bernardo Maria da Napoli are kept in the form of manuscripts in the National Library of Naples, their micro films are stored in the Library of the Georgian National Academy of Sciences.

In the dictionary of the Italian Catholic priest, Italian words often have two or three Georgian correspondences. The majority of Georgian parallel word-forms are mainly distinguished according to the principle of their belonging or not belonging to the literary language.

Almost half a century later, an Italian missionary compiled in the town of Gori an Italian-Georgian dictionary based on the lexicographic principles of Bernardo.

The book is inscribed '1724' and this is believed to be the date of its creation. The piece of work bears trace of professional editing.

Taking the dictionaries by Bernardo da Napoli and the anonymous author from Gori into consideration enables us to review the stages of development of the Georgian lexicography. At the same time, despite some expectable mistakes, the material contained therein is in fact unique, as it includes the recorded examples of the literary language and colloquial speech of the period.

The word-forms documented by the Italians give us deeper insight into the linguistic reality of the late mediaeval Georgia.

The report deals with the dialectal material recorded in the dictionaries by Bernardo Maria da Napoli.

თარგმნისა და ორენოვანი ლექსიკონის გამოყენების ეფექტურობა ინგლისური ფილოლოგიის მიმართულებაზე სწავლებისას

ინა ბარათაშვილი, მაია გურგენიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: inabaratashvili@yahoo.com, maia lm@hotmail.com

ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე ინგლისში, ისევე როგორც ევროპის სხვადასხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებაში, სრულ ჰეგემონიას ფლობდნენ კლასიკური ენები, რომელთა შესწავლის მთავარი მეთოდი იყო გრამატიკულ-მთარგმნელობითი. ამიტომ, როდესაც აქტუალური გახდა ინგლისურის, როგორც მეორე ენის სწავლების მეთოდოლოგიის შემუშავება და, შესაბამისად, სასწავლო სახელმძღვანელოების შექმნაც, პედაგოგებმა, ლინგვისტებმა და განმანათლებლებმა, პირველ ყოვლისა, ტრადიციულ, ნაცად ტექნიკას მიმართეს. ინგლისური ენის პირველი სახელმძღვანელოები

ენის სწავლებისას ეფუძნება სწორედ თარგმნის მეთოდის გამოყენებას, მაგრამ უცხო ენის სწავლების შემდგომ აღმოცენებული, ალტერნატიული მეთოდები, რომლებშიც ზოგჯერ უარყოფილია ორენოვანი მიდგომა, თანდათან ჩაენაცვლნენ პირველ, თითქოსდა შეუცვლელ, მიდგომას თარგმნის მეთოდით ენის სწავლებისა. თარგმნის როლის დაკნინებასთან ერთად, კრიტიკის საგანი გახდა სწავლებისას L1-ის მინიმალური გამოყენებაც კი. ასევე ძალზე შესუსტდა ორენოვანი ლექსიკონების გამოყენების პრაქტიკა და ძირითადი აქცენტი გადავიდა ერთენოვანი/მონოლინგუური ლექსიკონების მოხმარებაზე.

მაგრამ დღევანდელ რეალობაში კვლავ მოხდა შემობრუნება წარსულში აპრობირებული, თუმცა თანამედროვე მოთხოვნების მიხედვით მოდიფიცირებული, მთარგმნელობითი მეთოდისაკენ. ნაშრომში განხილულია ამ სფეროს როგორც თეორეტიკოსთა, ასევე პრაქტიკოს პედაგოგთა გამოცდილება და შეხედულებები. ინგლისური ენის სწავლების პროცესში თარგმნის გამოყენების აქტუალურობის თემას ფილიპ კერი (დიდი გამოცდილების მქონე პედაგოგი, მასწავლებელთა ტრენერი, თეორეტიკოსი, მაკმილანის EFL პოპულარული სახელმძღვანელოების ავტორი) უძღვნის მთელს ბლოგს, რომლის მიზანია თარგმნის აუცილებლობის წარმოჩენა ენის სწავლების პროცესში. საკუთარ ბლოგზე გამოქვეყნებული მრავალი გამოცდილი, მყარი პედაგოგიური და სამეცნიერო რეპუტაციის მქონე პრაქტიკოსთა და თეორეტიკოსთა მოსაზრებებზე, ნაშრომებსა და წერილებზე დაყრდნობით, კერი დამაჯერებლად ასაბუთებს, რომ თარგმნისა და ორენოვანი ლექსიკონის გამოყენება ისევე ეფექტური და სასარგებლოა უცხო ენების შესწავლის პროცესში, როგორც სხვა დანარჩენი გავრცელებული და პოპულარული მეთოდებისა და ერთენოვანი ლექსიკონებისა. უნდა აღინიშნოს, რომ თსუ-ს პედაგოგები მრავალი წლის მანძილზე იყენებენ ტექსტების თარგმნის პრაქტიკას, როგორც ერთ-ერთ უაღრესად ეფექტურ ტექნიკას სტუდენტებისათვის ინგლისური ენის სწავლებისას. თსუ-ს მასწავლებლები არ წარმოადგენენ გამონაკლისს და, მიუხედავად თეორეტიკოსთა მიერ ხანგრძლივი დროის მანძილზე თარგმნის, ორენოვანი ლექსიკონის გამოყენების პრაქტიკის დაკნინებისა და მძაფრი კრიტიკისა, ჩვენ მიერ გამოყენებული მიდგომა ზოგადად დამახასიათებელია უცხოეთის სასწავლო დაწესებულებებში, განსაკუთრებით უმაღლეს სასწავლებლებში მიმდინარე სწავლების პროცესისათვის.

Efficiency of Application of Translation Method and Bilingual Dictionary while Teaching English at English Philology Department

Ina Baratashvili, Maia Gurgenidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: inabarataashvili@yahoo.com, maia lm@hotmail.com

For quite a long time in England as in many other European educational institutions, classical languages enjoyed complete hegemony. The main method of teaching these languages was grammar-translation one. Therefore, when there arose the necessity of teaching English as a second language (L 2), pedagogues, linguist/grammarians and educationalists turned to traditional, proven techniques while developing teaching methodologies and textbooks. The first textbooks of teaching English were essentially based on grammar-translation method. However, other alternative methods and approaches appearing later, some of which entirely dispensed with the abovementioned approach, gradually substituted the initial, seemingly irreplaceable method of teaching foreign languages. Together with diminishing the importance of translation method, even minimal usage of L1 has also become the matter for severe criticism. Simultaneously, the practice of application of bilingual language dictionaries abated considerably. The main focus shifted onto using monolingual ones. However, today there can be clearly observed the return to initial, proven method of teaching by means of translation, which has been modified to meet changing requirements of modern world. The report reviews experience and points of view of both theoreticians and practitioner pedagogues working in this field. Philip Kerr, extremely experienced pedagogue, teacher trainer, theoretician, Macmillan EFL textbook author, created an entire blog with the aim of demonstrating the importance of using translation method and correspondingly bilingual dictionaries while teaching L2. Basing on numerous articles, works and viewpoints of various reputable, extremely competent practitioners and

theoreticians, Kerr presents convincing arguments about benefits and efficiency of translation method as well as application of bilingual dictionary. It should be noted that for many years, TSU teachers have been successfully using the practice of translating texts while teaching English and the appearance of Comprehensive English-Georgian online dictionary facilitated the process of teaching English even more. It appears that our university teachers' approach is not exceptional, as despite a long-term criticism and derogation of translation method and bilingual dictionaries, the approach is commonly widespread in overseas educational institutions, particularly in schools of higher education.

იბერიულ-კავკასიურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონის სამენოვანი ელექტრონული პორტალი

ცირა ბარამიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: caucasiology@gmail.com

ლინგვისტური კავკასიოლოგიის უახლოეს ამოცანას წარმოადგენს იბერიულ-კავკასიურ ენათა (იკე) ეტიმოლოგიური ლექსიკონის სამენოვანი ელექტრონული პორტალის შექმნა. საკითხი პირდაპირ უკავშირდება იკე-თა ნათესაობას და, შესაბამისად, ქართველთა ეთნოგენეზისს. საენათმეცნიერო დისკუსიები ამ პრობლემის შესახებ XX საუკუნის 50-იან წლებში დაიწყო. დისკუსიის შედეგი არაცალსახა იყო. შემდგომში კომპარატივისტიკაში მეთოდოლოგიური სიმკაცრის დაუცველობამ გამოიწვია ის, რომ ქართველური ენები ნოსტრატულ ენათა ოჯახის წევრად ცხადდებოდა.

მოხსენებაში ასევე განხილულია ამგვარი მიდგომისა და ქართველური ლექსიკური მასალის არაკორექტული, მეთოდოლოგიურად გაუმართლებელი გამოყენების შედეგების ნაკლოვანებანი, მოცემულია ამ შედეგების კრიტიკული ანალიზი.

მოხსენებაში განხილულია იკე-თა შესწავლაში კომპარატივისტიკის მიმართულებით შექნილი უცხოელ და ქართველ მეცნიერთა ნაშრომების მნიშვნელობა ეტიმოლოგიური ლექსიკონის შექმნაში.

თანამედროვე კავკასიოლოგიური მიღწევების ფონზე გამოკვეთილია იკე-თა ეტიმოლოგიური ლექსიკონის შექმნის აუცილებლობა, რომელსაც წინ უნდა უსწრებდეს იკე-თა საეტიმოლოგიო ლექსიკური ერთეულების საძიებელი – სამენოვანი (ქართული, ინგლისური, რუსული) ელექტრონული ბაზა – პორტალი.

პროექტის შესრულების ვადა დაყოფილია ეტაპებად (ამოზარათება, თარგმნა, ბაზაში შეტანა, პროგრამულად გამართული საძიებლის დამუშავება). მოხსენებაში წარმოდგენილია საეტიმოლოგიო საძიებლის ნიმუში (ძირი, ინდექსი, ავტორი, წყარო, გვერდი, არქეტიპი, ავტორი (რ) – ენის, ფუძის, ფორმის, ტერმინის, ონიმის, სემანტიკისა და აღდგენილი ფორმის მიხედვით). აღდგენილი ფორმები მოცემული იქნება ქვეჯგუფებისა (ქართველური, აფხაზურ-ადიღური, ნახური, დაღესტნური) და, მთლიანად, იბერიულ-კავკასიურ ენათათვის. სალექსიკონო საეტიმოლოგიო ერთეულს საჭიროებისამებრ დართული ექნება შენიშვნები.

იბერიულ-კავკასიურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი უზრუნველყოფს:

1. კომპარატივისტიკის მეთოდით წარმოდგენილი მასალისა და სისტემის ვერიფიცირებას, ეტიმოლოგიური ერთეულების გამჭვირვალობას კომპარატივისტული მეთოდის შესაბამისად;
2. საძიებელი ძირის შესახებ არსებული კვლევების სისტემატიზაციას;
3. ეთნოგენეზის გადაჭრილი საკითხის დადასტურებას არგუმენტირებული მასალით;
4. მეცნიერებისადმი ორმაგი სტანდარტით მიდგომის მიუღებლობის დადასტურებას;
5. ლექსიკონისა და სამეცნიერო მასალის ხელმისაწვდომობას ქართველი და უცხოელი მკვლევრებისათვის.

A Trilingual Electronic Portal of the Etymological Dictionary of the Ibero-Caucasian Languages

Tsira Baramidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: caucasiology@gmail.com

The creation of a trilingual electronic portal of the Etymological Dictionary of the Ibero-Caucasian Languages has been the most recent task of linguistic Caucasology. The issue has been immediately associated with the affinity of the Ibero-Caucasian languages and, respectively, with the ethno-genesis of Georgians. Linguistic discussions, concerning the issue in point, started back in the 1950s. The outcome of the discussion was ambiguous. Later, the noncompliance to methodological strictness in Comparative Studies resulted in the fact that the Kartvelian languages used to be declared as members of the Nostratic Family.

The paper addresses the shortcomings, resulting from such an approach and of an incorrect, methodologically unjustifiable application of the comparative technique; it presents a critical analyses of the said outcomes.

The paper discusses the significance of the contributions by international and Georgian scholars to the cause of the creation of the etymological dictionary of the Ibero-Caucasian languages.

Current advances in Caucasian Studies have preconditioned the necessity of the creation of the etymological dictionary of the Ibero-Caucasian languages, which should be preceded by a searchable index of Ibero-Caucasian lexical items – a trilingual (Georgian, English, Russian) electronic base – a portal.

The period of the implementation of the project will be divided into stages (case-recording, translation, entering data into the base, developing a well-programmed index). The paper presents a sample of an etymological searchable index (root, index, author, source, page, archetype, author (R) – according to language, stem, form, term, onoma, semantics, and reconstructed form). Reconstructed forms will be presented by sub-groups (Kartvelian, Abkhaz-Adyghe, Nakh, Daghestani) and integrally, for the Ibero-Caucasian languages. In case of necessity, an etymological entry will be appended by notes.

The Etymological Dictionary of the Ibero-Caucasian Languages provides for:

1. verification of the materials and the system; transparency of etymological items in accordance with the comparative method
2. systematization of the existing studies on a searched root
3. proof for the solved issue of ethno-genesis by means of substantiated materials
4. proof of the unacceptability of double standards in scholarly research
5. availability of the dictionary and the scholarly materials to Georgian and international researchers.

ლექსიკოგრაფიული კორპუსის ძიების ბაზისური ინსტრუმენტები IDS-Mannheim-(COSMAS 2)-ის ტექსტის კორპუსის გამოყენებით

დალი ბახტაძე, ეკატერინე ქრისტინაშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: d_bachtadze@hotmail.com, ekakristi@hotmail.com

IDS-ის (გერმანული ენის ინსტიტუტი) ტექსტის კორპუსის მიერ შემოთავაზებული უაღრესად მდიდარი და მრავალფეროვანი მასალა დაყოფილია კორპუსული ლინგვისტიკის პროგრამულ სფეროებად. იგი 20 ნაწილისაგან შედგება და თითოეული მათგანი ის ბაზისური ინსტრუმენტია, რომელიც ენათმეცნიერულ თუ სხვა დარგში დასმული პრობლემის კვლევისათვის საჭირო მასალის მომწოდებელი იქნება. ლექსიკოგრაფიული ანალიზისათვის მოცემულია ენობრივი მასალის მრავალი გამოყენებითი ფუნქცია. მათგან ყურადღება შევაჩერეთ რამდენიმე აღიარებულ ფუნქციაზე: კორპუსის ვირტუალურ კომპოზიციაზე, ძიების მოთხოვნებზე, ლემატიზა-

ციაზე, მორფოსინტაქსურ ანოტაციებზე, შედეგების პრეზენტაციასა და დახარისხების შესაძლებლობებზე, აგრეთვე – კონკურენციულ ანალიზსა და რაოდენობაზე, ანუ ძიების შედეგების ქრონოლოგიურ დახარისხებაზე. კორპუსის ლინგვისტიკაში ლემატიზაციის პროგრამა, მაგალითად, ითვალისწინებს ლემის ფლექსიურ ანალიზსა და კომპოზიტისა თუ სხვაგვარი სიტყვათწარმოებითი ფორმების კომპონენტურ დანაწევრებას, ასევე მხედველობაში მიღებული სხვადასხვა მეტყველების ნაწილების უფლექსიო სიმპლიკაციები, არაფლექსიური ნაწარმოები სიტყვები და კომპოზიტები, სიტყვაწარმოებითი მორფემები. საძიებლის მიხედვით შესაძლებელია ნებისმიერი ფორმის გამოძახება. მორფოსინტაქსურ ანოტაციებში საძიებელი ობიექტის მთელი ანოტაციური ჯაჭვია (ძირითად ნიშან-თვისებათა ატრიბუტული ჩამონათვალით) წარმოდგენილი. დახარისხების შესაძლებლობები ოთხ სახეობადაა დაყოფილი: 1) ანბანური, 2) აბსოლუტური და რელატიური სიხშირის მიხედვით, 3) კოლოკაციური ანალიზის სტატისტიკური გათვლებით და 4) ქრონოლოგიურად.

ლინგვისტიკურ პრობლემათა დასმის ორგვარი ხერხით (მარტივი და კომპლექსური) გადაჭრილია როგორც ლემის სტრუქტურული აგებულების, ორთოგრაფიის, მორფოსინტაქსური პრობლემები (მარტივი ხერხი), ასევე წინადადებათა და ლექსიკურ გამონათქვამთა სტრუქტურების, ვარიანტების, პოზიციების, კონტექსტის, დისკურსის, მოსაუბრეთა სპეციფიკისა და ა.შ პრობლემები (კომპლექსური ხერხი).

საყურადღებოა, რომ COSMAS II შედგება 94 კორპუსისაგან, რომლებიც 9 არქივშია განთავსებული. ეს არქივები გვამღებენ იმ სპეციალიზაციას, რომლითაც შესაძლებელია ნებისმიერი კონკრეტული საკვლევი მასალის ძიება.

Basic Instruments of Searching of Lexicographic Body by Using IDS-Mannheim (COSMAS II) Text Corpus

Dali Bakhtadze, Ekaterine Kristinashvili

Ilia State University

e-mails: d_bachtadze@hotmail.com, ekakristi@hotmail.com

Extremely abundant and diverse material offered by IDS (Institute of German Language) text corpus is divided into program spheres of corpus linguistics. It consists of 20 parts and each of them is the basic instrument, providing materials required for the research of the problem set in either linguistic or any other field. Many applied functions of lingual materials are provided for lexicographic analysis. We focused on several recognized functions: virtual composition of corpus, search requests, lemmatization, morpho-syntactical annotations, presentation of results and sorting capabilities, co-occurrence analysis and quantity, i.e. chronological sorting of the results of searching. E.g. lemmatization program in corpus linguistics provides for flecational analysis and component-wise segmentation of either composite or other word-deriving forms; it also envisages inflectional simplications of various parts of speech, inflectional derivative words and composites, word-deriving morphemes. Any form could be called according to index. The whole annotation chain of searched object is represented in morpho-syntactical annotations (with the attribute list of basic features). Sorting capabilities are divided into four types: 1) alphabetic; 2) according to absolute and relative frequency; 3) statistical calculations of collocation analysis and 4) chronologically.

Two methods of setting linguistic problems (simple and complex) are used for solving the problems of structural construction of lemma, orthography, morpho-syntactical problems (simple method), as well as the problems of structures of sentence and lexical expressions, variants, positions, context, discourse, specificity of speakers, etc. (complex method).

It is remarkable that COMSMAS II consists of 94 corpora, located in 9 archives. These archives provide specialization, which allow searching of any specific research materials.

ანგლიციზმები თანამედროვე ფრანგულ მედიადისკურსში

თინათინ ბელიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: tina.beliashvili@gmail.com

ინგლისური და ფრანგული ენების ურთიერთგავლენას დიდი ისტორია აქვს. ფრანგულ ენაში ანგლიციზმების პირველი კვალი თარიღდება მე-18 საუკუნით. აქედან იწყება უკუპროცესი: ამ ეპოქამდე ინგლისური ენა სესხულობდა ფრანგული ენისაგან. სხვადასხვა სტატისტიკით ფრანგული ლექსიკური ერთეულების რაოდენობა ინგლისურ ენაში 40%-სა და 60%-ს შორის მერყეობს.

დღეს სრულიად სხვა სურათი გვაქვს. ინგლისურ ენას გაბატონებული პოზიციები აქვს მთელ მსოფლიოში (ლინგვა ფრანკა).

ენაში ლექსიკური სესხების მრავალი მიზეზი არსებობს: ახალი მნიშვნელობის, ახალი რეალის გაჩენა, ლინგვისტური ინტერფერენცია, მოდა.

ჩატარებული ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ ფრანგულ ენაში ანგლიციზმების ყველაზე დიდი რაოდენობა გვაქვს ეკონომიკისა და ინფორმატიკის სფეროებში, თუმცა მათ „ინვაზიას“ ვერ ასცდნენ სხვა სფეროებიც.

ზოგიერთი ინგლისური ნასესხობა განიცდის ლექსიკალიზაციას და დიდი ხნით მკვიდრდება ფრანგული ენის ლექსიკურ შემადგენლობაში, ზოგი კი ეფემერულია და მალე ქრება.

ფრანგულ ენაში არსებობს ანგლიციზმების სხვადასხვა კატეგორიები. ესენია: სემანტიკური, ლექსიკური, სინტაქსური, ფონეტიკური, გრაფიკული.

მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად ნეოლოგიზმები, კონკრეტულად კი ნასესხობები, ენების გამდიდრების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა, ზოგიერთ შემთხვევაში ნასესხობათა სიუხვემ, კონკრეტულად კი ანგლიციზმებმა, შესაძლოა, ენას დიდი ზიანი მიაყენოს. თუმცა, მიუხედავად ზოგიერთი ფრანგი ენათმეცნიერის პესიმისტური პროგნოზისა, ფრანგული ენა დაცულია: საფრანგეთში – და არა მარტო საფრანგეთში, არამედ მთელ რიგ ფრანკოფონიულ ქვეყნებში არსებობს სხვადასხვა ინსტიტუცია და კომისია, რომლებიც თვალყურს ადევნებენ, არეგულირებენ და აკონტროლებენ ამ პროცესს.

Anglicisms in Contemporary French Media Discourse

Tinatin Beliashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: tina.beliashvili@gmail.com

The mutual influence of English and French languages has a longstanding history. The first trace of Anglicisms in the French language is dated by the 18th century. This is when the reverse process started. In earlier epochs the English language was the borrower from French. According to various statistics, the number of French lexical units in the English language is between 40% and 60%.

Currently the picture is completely the opposite. The English language dominates throughout the world (Lingua Franca).

There are numerous reasons for lexical borrowing: appearance of new meanings and realia, linguistic interference, fashion, etc.

The conducted analysis has revealed that Anglicisms in the French language are most frequent in the field of economics and information technologies. However, other fields have also suffered from the invasion of Anglicisms.

Certain English loan-words undergo lexicalization and become established in the vocabulary of the French language, while others are ephemeral and disappear soon.

There are different categories of Anglicisms in French: semantic, lexical, syntactic, phonetic and graphic.

Although neologisms in general, including loan-words, are an important source of enriching a language, in certain cases their abundance (namely, the abundance of Anglicisms) affects the borrower-language. However, despite the pessimistic forecast of certain French linguists, the French language is protected: in France, as well as in numerous Francophone countries, there are various institutions and committees that observe, regulate and control the above-mentioned process.

ეთნოფსიქოლოგიის აღმნიშვნელი ლექსემები და მათი ადგილი ლექსიკონებში

ნაირა ბეპიევი, ნინო პოპიაშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: bepieva.naira@gmail.com, nino.popiashvili@yahoo.de

ცნების სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზი ხშირ შემთხვევაში ხალხის ეთნოფსიქოლოგიის გასაღებია. ჩვეულებრივად, თარგმნით ლექსიკონში ყველა ლექსემის შესაბამისად ახსნა რთულია და ამდენად, დიდ სიმწიფეებთანაც არის დაკავშირებული. ნაშრომში განხილულია ზოგიერთი ლექსემის ოსური ენიდან თარგმნის საკითხი.

აღსანიშნავია, რომ ოსურ-ქართული ლექსიკონი დღემდე არ არსებობდა. რუსულ-ოსურ ლექსიკონებში კი ზოგჯერ იკარგებოდა ის ნიუანსობრივი შინაარსი, რაც ცნებაში დევს (იკარგება ეს დღემდე არსებულ ერთადერთ ქართულ-ოსურ ლექსიკონშიც).

საანალიზოდ აღებული გვაქვს კომპოზიტიური/თხზული სახელი **პატარძალი (чындз)**, მასთან დაკავშირებული სინტაგმები (აღვნიშნავთ, რომ მსგავსი ცნებების ზუსტი შესატყვისობა თარგმანში ზოგჯერ იკარგება).

სიტყვა **ქორწილის** მნიშვნელობა ოსურ ენაში **პატარძალს** უკავშირდება და მის მიმართ პატივისცემის გამომხატველია; ცნება **ქორწილი (чындзѣхѣв)** და ამ სიტყვის ეტიმოლოგია ბოლომდე არ არის ახსნილი ორენოვან ლექსიკონებში; **Чындзѣхѣв** რუსულად განმარტებულია, როგორც **свадьба**, ქართულ-ოსურ ლექსიკონში – **ქორწილი**. ოსურ ენაში **чындз + ѣхѣв** ორცნებიანი კომპოზიტია და სიტყვასიტყვით აღნიშნავს **პატარძლის ღამეს**.

სიტყვა **პატარძალს** უკავშირდება **ქორწილის** აღმნიშვნელი სხვა სინტაგმებიც ოსურ ენაში; **чындз хѣссын**, **чындзхаст** ქორწილი (ვაჟის სახლში), **პატარძლის მოყვანა** საქმროს ოჯახში; **чындзѣрвыст** ქორწილი (პატარძლის ოჯახში) პატარძლად გაგზავნა (*ქართ.* გათხოვება);

чындзѣрвыст **პატარძლად გაგზავნა** (*ქართ.* **გათხოვება**) რუსულ-ოსურ ლექსიკონში თარგმნილია – **выходить замуж**, დაკარგულია დედნისეული აღქმა.

პატარძალს უკავშირდება სიტყვა **чындзхѣсѣг** (*მნ.* **чындзхѣсджытѣ**), **чындзхон** სიტყვასიტყვით „პატარძლის წამყვანი,“ „პატარძლის მიმცილებელი ვაჟის (სიძის) ოჯახში;“ ოსურ-რუსული ლექსიკონის მიხედვით ასეა განმარტებული: **свадебный дружка**; ხოლო **чындзѣмбал** (*მნ.* **чындзѣмблттѣ**) ოსურ-რუსულ ლექსიკონში განმარტებულია – **родственник невесты, сопровождающий невесту в дом жениха**; ქართულ-ოსურ ლექსიკონში – **მყარი (მეგობარი)**.

ოსურ ენაში ცნება **პატარძალი** ფიგურირებს სიტყვათშეხამებაში **чындзы цѣуын** სიტყვასიტყვით, **პატარძლად წასვლა** (ქართულ-ოსურ ლექსიკონში „გათხოვება“).

чындздзон дзаумѣ (სიტყვასიტყვით **პატარძლის ნივთები**) ქართულ-ოსურ ლექსიკონში (პ. სანაკოევი, 1955) თარგმნილია როგორც **მზითვეი**. მნიშვნელობა კი გასაგებია, მაგრამ დაიკარგა ის

ნიუნსი, რაც ორიგინალ ენაში დევს.

კომპოზიტები **ნეფე-დედოფალი**, **სიძე-პატარძალი** ოსურ ენაში სიტყვა **პატარძალს** (чындз) პირველ ადგილზე აყენებს. ამ ენაში ჩვეულებრივია ამ კომპოზიტის წყობა **პატარძალი** და **სიძე** (чындз ёмъ снахс). ის, რომ **ქორწილი** და **ქორწილთან** დაკავშირებული ლექსიკა პატარძალს უკავშირდება – **ქორწილი** (პატარძლის დამე), **მზითვევი** (პატარძლის ნივთები), **მყარი** (პატარძლის მეგობარი) და სხვ. პატარძლის მიმართ პატივისცემის მიმანიშნებელია.

ნაშრომში საგანგებოდ არის გაანალიზებული ის ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც თარგმანში კარგავს თავის ზუსტ მნიშვნელობას და აღიქმება არა როგორც ერის ეთნოფსიქოლოგიის გამომხატველი, არამედ როგორც ჩვეულებრივი ცნების აღმნიშვნელი. ამ შემთხვევაში (ზოგან მაინც) თარგმნის დროს უნდა გათვალისწინებულ იქნეს (და მინიშნებული) მსგავსი ცნებების სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობებიც.

Lexemes Denoting Ethnopsychology and their Place in a Dictionary

Naira Bepievi, Nino Popiashvili

Ilia State University

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: bepieva.naira@gmail.com, nino.popiashvili@yahoo.de

The structural and semantic analysis of a term can in many cases be regarded as a key to a nation's ethnopsychology. As a rule, in a bilingual dictionary it is not always easy to provide adequate definition for every lexeme. The paper discusses the difficulties associated with the translation of certain lexemes from the Ossetian language.

It should be observed, that until recently there was no Ossetian-Georgian Dictionary; whereas in Russian-Ossetian dictionaries the shades of meanings enshrined in terms were sometimes lost (unfortunately, the same is the case also with the only existing Georgian-Ossetian dictionary).

For analysis we have chosen a composite word **чындз** 'bride' and the syntagms associated therewith. (It should be noted however, that exact correspondences of such terms cannot always be found in the process of translation.)

In Ossetian, the meaning of the word '**wedding**' is associated with the bride and serves to show respect for her. At the same time, the concept of **wedding** (**чындзёхсёв**) and its etymology are not yet fully explained in bilingual dictionaries. In the Russian-Ossetian Dictionary, the word is explained as simply **свадьба** (Russian word for '**wedding**'), and in Georgian-Ossetian Dictionary as **ქორწილი** (Georgian word for '**wedding**'); whereas in the Ossetian language **чындз** + **ёхсёв** is a bipartite composite, literally meaning '**the bride's night**'.

Other Ossetian syntagms denoting 'wedding' or 'marriage' are also associated with 'bride'. E.g. **чындз** хёссын, **чындзхаст** 'wedding party' (at the bridegroom's house) literally means 'bringing the bride' (to the future husband's household); **чындзёрвыст** 'wedding party' (at the bride's house) literally means 'sending out as a bride' (Georgian **გათხოვება** 'marrying a woman off').

чындзёрвыст 'sending out as a bride' (Georgian **გათხოვება** 'marrying a woman off') is translated in the Russian-Ossetian Dictionary as 'выходить замуж' ('to get married to a husband') – the original perception of the source language is lost.

Also associated with 'bride' is the Ossetian word **чындзхёсцёр** (pl **чындзхёсджытё**), **чындзхон**, literally meaning '**taker away of the bride**', i.e. 'one escorting the bride to the bridegrooms household'; Ossetian-Russian Dictionary defines the term as **свадебный дружка** ('best man' [at wedding]); again, **чындзёмбал** (pl **чындзёмбэлттё**) is defined in the Ossetian-Russian Dictionary as **родственник невесты, сопровождающий невесту в дом жениха**; in the Georgian-Ossetian Dictionary – **მყარი** ('member of bridal party')

In Ossetian, the concept of 'bride' is reflected in the word-combination **чындзы** цёуын literally, 'to

become bride’ (in the Georgian-Ossetian Dictionary – გათხოვება ‘to get married to a husband’).

чындздон дзаумѣ ‘dowry’ (literally, ‘the brides belongings’) is defined in the Georgian-Ossetian Dictionary (P. Sanakoev, 1955) as **მზითევი**; although the meaning is readily understandable, the shade of meaning which the source language term bore, is lost.

In Ossetian composites denoting groom and bride, word ‘bride’ (**чындз**) stands in the initial place (**чындз ъмѣ снахс**); such word-order, as well as the fact that Ossetian words denoting ‘wedding’ (‘the bride’s night’), ‘dowry’ (‘the brides belongings’), etc. are etymologically based on the concept of ‘bride’, reflect special respect for the bride as such.

The paper analyses in detail the lexical units, whose literal meanings are lost in translation and are perceived as ordinary words, rather than those expressing the nation’s ethnopsychology. We believe that in such cases (at least on some occasions) literal meanings of the concepts could be taken into consideration (and indicated).

უნივერსალური ლექსიკონის კონცეფცია

ანსის ატაოლს ბერზინში

რიგის ტექნიკური უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ansis.berzins@rtu.lv

ლექსიკონების ელექტრონულად შედგენა ახალ შესაძლებლობებს უქმნის მათს შემდგენლებს და კლასიკურ ლექსიკოგრაფიულ წარმოდგენებს არააქტუალურს ხდის. სანამ ლექსიკონები „ქალაქადზე“ იქმნებოდა, მთავარი კითხვა შემდეგი იყო: „რა შევიტანოთ მათში და რა არ შევიტანოთ?“

დღესდღეობით ელექტრონული ლექსიკონები რეალური დროის რეჟიმში ფილტრაციის საშუალებას იძლევა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ლექსიკონის შექმნის პროცესში შეგვიძლია მთელი ხელმისაწვდომი ინფორმაცია შემდგომი მუშაობისთვის ხელშეუშლელად შევკრიბოთ ლექსიკონის სტრუქტურისა და პროგრამული უზრუნველყოფის არქიტექტურის წინასწარ განსაზღვრის შემთხვევაში. ეს კი ფუნდამენტურად ცვლის ლექსიკონების შექმნის ძირეულ პრინციპებს.

თარგმნითი, განმარტებითი, ტერმინოლოგიური, დიალექტური, ფრაზეოლოგიური და სხვ. ტიპის ლექსიკონების ერთდროულად შექმნა შემდგომში მათი ცალ-ცალკე გამოყენების პერსპექტივით, ერთი მხრივ, პროცესს უფრო რაციონალურს ხდის, მაგრამ, მეორე მხრივ, სისტემას მოუქნელობას მატებს და მისი შექმნის პროცესსაც ართულებს.

როგორ შევქმნათ ამგვარი „უნივერსალური“ ლექსიკონი და როგორი უნდა იყოს მისი შედგენის სისტემა? როგორ უნდა აღვიქვათ იგი? ამ კითხვებზე პასუხის გაცემას ჩვენს მოხსენებაში შევეცდებით.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ დასკვნამდე მიგვიყვანა ლატვიურ-ლატგალური ლექსიკონის გამოცდილებამ, რომელზედაც ამჟამად ვმუშაობთ.

Conception of the universal dictionary

Ansis Ataols Bērziņš

Riga Technical University

e-mail: ansis.berzins@rtu.lv

Electronic development of dictionaries creates new possibilities for developers and makes non actual classical lexicographic perceptions. While dictionaries were developed “on paper”, the main question was “what to include and what not to include?” The balance between wishes and possibilities, between

interestingness and perceptibility of information, between knowledge and space was the main lexicographical problem.

Nowadays electronic systems give us possibility of real-time filtration. It means that we are able to collect all the available information without any disturbance of the further work in case of forward-looking design of the dictionary structure and the architecture of the development software too. It fundamentally changes the basic principles of creation of dictionaries and should be discussed and analysed widely.

Besides, it means that the main classification criteria, used for “paper” dictionaries, become insignificant in case of creation of a “universal” electronic dictionary: all of them can be used as filtration (instead of creation) criteria: density of entries can cover both general and restricted and special lexis (regional and social dialects, jargons and slangs, archaisms), monolingual dictionary can be combined with bilingual (or even multilingual), lexical data – combined with encyclopaedic, diachronic (dynamic) data – with synchronic (static), normative – with referential, genre usage data – with special. Arrangements can be defined freely depending on user needs, including alphabetic and semantic ones.

Simultaneous development of translational, explanatory, terminological, dialectal, phraseological and other types of dictionaries with possibility of separate usage of them afterwards from one side makes the process more rational, because it is possible to keep all the information at the right place at once but, on the other hand, makes the system more unwieldy and the process of the design of the system much more complicated.

How to create such a “universal” dictionary and its development system? What to think about? That's the main question we try to answer in our article.

Of course, we mean universality not only in the sense of contentable type of a dictionary, but also in the technical sense: one dictionary should cover needs of both modern electronic (both off-line and on-line) dictionary and classical “paper” dictionary, respectively, should have possibility to be automatically printed out and published properly.

Some of these possibilities we have realised on the basis of Latvian-Latgalian dictionary we are currently working on.

წოვათუმურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ოთხენოვანი ლექსიკონის I ტომის აგებულებისა და საგამომცემლო პრინციპების შესახებ

არსენ ბერთლანი, მაცვალა მიქელაძე, ქეთევან გიგაშვილი

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: abertlani@rambler.ru

წოვათუმურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ოთხენოვანი ლექსიკონი მზადდება თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ფილოლოგიის კათედრის სამეცნიერო პროექტის – „აულის ენები – კაცობრიობის არსებობის გონითი ფორმები გლობალიზაციის პირობებში (წოვათუმურ-ქართული ორენოვნების მასალების მიხედვით)“ – ფარგლებში 1984 წელს დავით და ნიკო ქადაგიძეების მიერ შედგენილი სამენოვანი „წოვათუმურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ ბაზაზე.

წოვათუმური ენა ფუნქციონირებს საქართველოს ერთადერთ სოფელში – ზემო ალვანში – და გადაშენების საფრთხის ქვეშ იმყოფება. ქადაგიძეთა ლექსიკონის მასალები მის გამოქვეყნებამდე მთელი ნახევარი საუკუნით ადრე იყო მოძიებული და თუმურ-ქართული ორენოვნების გაცილებით ადრეულ საფეხურს ასახავდა. მას შემდეგ კიდევ ბევრი მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდა თუმურის ფონოლოგიურ თუ გრამატიკულ სტრუქტურებში.

ლექსიკონი გამოდის 3 ტომად და ყველა ტომი შეძლებისდაგვარად შევსებულია ახალი ლექსიკით.

ჩვენ მიერ მომზადებულ ლექსიკონში ზედმიწევნითაა ასახული ლექსიკური ერთეულების ფონეტიკურ-ფონოლოგიური მხარე, სრულადაა დაფიქსირებული ორენოვნების თავისებურებათა ამსახველი როგორც საკუთრივ წოვათუშური, ისე ნასესხები ლექსიკა; ყველაზე მეტად ცვლილებებს დაექვემდებარა მასდარების ორმაგი **დდ** დაწერილობა და იგი შეიცვალა ცალმაგი **დ**-თი; კლასის მაჩვენებლის სახით ქადაგიძეთა ლექსიკონის ვოკაბულებში გამოყოფილია მხოლოდ **დ**, ჩვენ გამოვყავით დანარჩენი მაჩვენებლებიც; საჭიროების შემთხვევაში აღვნიშნეთ ხმოვანთა განსხვავებული კვანტიტეტი; ხმოვანთა ნაზალობა, გარდა აუსლაუტისა, ქადაგიძეებისგან განსხვავებით, აღნიშნული გვაქვს ანლაუტსა და ინლაუტშიც. პირველ ტომში, რომელიც მოიცავს **ა-ჲ** ასო-ბგერებს, შესულია დაახლოებით 2.500 ლექსიკური ერთეული, ამათგან ახალია დაახლოებით – 600.

On the Structure and Lexicographic Principles of the I Volume of Tsovatush-Georgian-Russian-English Quadrilingual Dictionary

Arsen Bertlani, Makvala Mikeladze, Ketevan Gigashvili

Iakob Gogebashvili Telavi State University

e-mail: abertlani@rambler.ru

The Tsovatush-Georgian-Russian-English Quadrilingual Dictionary is being prepared within the framework of the scientific project – “Auli Languages – Mental Forms of Mankind in the Conditions of Globalization (according to the bilingual materials of Tsovatush-Georgian)” by the Department of Georgian Philology of Telavi State University. It is based on the trilingual “Tsovatush-Georgian-Russian Dictionary” compiled by Davit and Niko Kadagidzes in 1984.

The Tsovatush language is spoken in the only village of Georgia – Zemo Alvani and is an endangered language at present. The materials of the Kadagidzes’ dictionary had been discovered half century prior to its publication. The dictionary depicted the earlier stage of Tsovatush-Georgian bilingualism. Since then many significant changes have occurred in the phonological as well as the grammatical structures of the Tsovatush language.

The dictionary is being published in three volumes and each volume is enriched with the new vocabulary.

The dictionary depicts the phonetic-phonological changes of words of the latest period to the maximum extent possible. Native, as well as borrowed vocabulary, showing specificities of the bilingualism, are fully represented in the dictionary. The greatest changes affected spelling of masdar with double **dd**, which was replaced by single **d**. The Kadagidzes’ dictionary singles out only **d** as a class marker. The present dictionary has additional class markers as well. Where necessary, different quantity of vowels is shown. The nasality of vowels, unlike the Kadagidzes’ dictionary is given not only in auslaut, but also in anlaut and inlaut as well.

The first volume of the dictionary includes about 2.500 entries from **ა** to **ჲ**, among which approximately 600 lexical units are completely new.

ქართულ-ახალბერძნული ლექსიკონი

სვეტლანა ბერიკაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: svetlishka@yahoo.com

2009 წელს გამოიცა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტის თანამ-

შრომლების მიერ მომზადებული ახალბერძნულ-ქართული ლექსიკონი პროფესორ სოფიო შამანიდის ხელმძღვანელობით. ეს არის პირველი მცდელობა ქართულ სინამდვილეში ვრცელი ახალბერძნულ-ქართული ლექსიკონის შედგენისა.

ამჟამად ამავე ინსტიტუტის ნეოგრეცისტის დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ მზადდება ქართულ-ახალბერძნული ლექსიკონი, რომელიც, სავარაუდოდ, 25 000 სიტყვა-სტატიას მოიცავს. მოხსენებაში მოცემულია ახალი ლექსიკონის მაკრო- და მიკროსტრუქტურა, ლექსიკონის შედგენის პრინციპები, წამოჭრილი პრობლემატური საკითხები და მათი გადაჭრის სავარაუდო გზები. ლექსიკონი მომზადების პროცესშია. მისი შედგენა დაიწყო 2009 წელს საბერძნეთის კულტურის სამინისტროს მხარდაჭერით.

Georgian-Modern Greek Dictionary

Svetlana Berikashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: svetlishka@yahoo.com

Modern Greek-Georgian Dictionary, compiled by the staff of the Department of Modern Greek Studies of the Institute of Classical Philology, Byzantine and Modern Greek Studies, Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, was published in 2009. This was the first attempt in Georgia to compile an extensive Modern Greek-Georgian dictionary.

At present, the staff of the Modern Greek Department of the said Institute prepares Georgian-Modern Greek Dictionary, which will include approximately 25 000 entries. In the present paper we introduce macro- and micro-structure of the dictionary, principles of its compilation, problematic issues and their possible solutions. This project is not finished yet, it began in 2009 by the support of the Hellenic Ministry of Culture.

ქართული ენობრივი სურათის კონცეპტუალიზაცია ლექსიკოგრაფიულ წყაროებში

მარინა ბერიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: marine.beridze@gmail.com

ქართული ენობრივი სინამდვილე ჩვენ გვესმის, როგორც ლინგვოგეოგრაფიული არეალი, რომელშიც წარმოდგენილია საერთო ქართული კულტურული ფენომენის – სამყაროს ქართული ეთნოხატის შემქმნელი ყველა იდიოეთნიკური კომპონენტი.

ლექსიკონი სამყაროს ენობრივი ხატის კონცეპტუალური მოდელის რეპრეზენტაციის მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენს.

ქართული ენობრივი სინამდვილე გადმოცემულია კონცეპტით „ენა“, რომელიც კონცეპტოსფერო „ადამიანის“ მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია.

კონცეპტის ნომინაციური პრეზენტაცია ქართულში შემდეგი ლექსემებით ხდება: ენა, მეტყველება, სიტყვა, ხმა, კილო, კილოკავი, მეტყველების და ვერბალური კომუნიკაციის სხვა ზმნები...

კონცეპტის დეფინიციური ნიშნებიდან განვიხილავთ **ეთნიკურობის / კუთხურობისა და სამეტყველო აქტი მანიფესტირების** ნიშანს.

ამ მახასიათებლების მიხედვით წარმოვადგენთ არსებულ ლექსიკონებში ქართული ენობ-

რივი სურათის კონცეპტუალიზაციის საკითხს. მოხსენებაში განხილული მასალა წარმოაჩენს ლექსიკონებში გამოვლენილ „თეთრ ლაქებს“ ქართული ეთნოკულტურული სინამდვილის ამ მნიშვნელოვანი ჭრილის წარმოდგენისას.

დასმული საკითხი შეიძლება განზოგადდეს როგორც ლექსიკოგრაფიული სამუშაოს სისტემის ლინგვოკულტუროლოგიური „ტესტირების“ ნიმუში.

Conceptualizing the Georgian Worldview in Lexicographic Sources

Marina Beridze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: marine.beridze@gmail.com

We view Georgian linguistic reality as a linguo-geographic area, representing all idioethnic components which have created the common Georgian cultural phenomenon, Georgian ethno-image of the world.

A dictionary is a significant means for the representation of a conceptual model of the linguistic image of the world.

Georgian linguistic reality has been rendered by means of the concept *ena* “language,” which is an important part of the concept domain “a human.”

The nominational presentation of the concept in Georgian will be made possible by means of the following lexemes: *ena* ‘language,’ *met’q’veleba* ‘speech,’ *sit’q’va* ‘word,’ *xma* ‘voice,’ *k’ilo* ‘dialect,’ *k’ilok’avi* ‘sub-dialect,’ other words for speech and verbal communication ...

Among the definitional features of the concept, the paper discusses the features of **ethnicity / parochialism** and that of **manifestation in a speech act**.

Based on the features, we present the issue of the conceptualization of the Georgian linguistic picture in existing dictionaries. The discussed data demonstrates the detected “white spots” in dictionaries in presenting of this significant aspect of Georgian ethno-cultural reality.

The posited issue may be generalized as a model of linguo-cultural “testing” of the completeness of lexicographic work.

ლექსიკონი და კორპუსი (ქართული დიალექტური კორპუსის ლექსიკოგრაფიული კომპონენტი)

მარინა ბერიძე, ლიანა ლორთქიფანიძე, დავით ნადარაია

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: marine.beridze@gmail.com, l_lordkipanidze@yahoo.com, dnad@itex.ge

თანამედროვეობის ყველაზე ავტორიტეტული ლექსიკონები კორპუსებზეა დაყრდნობილი. არსებობს „უკუკავშირი“ – ლექსიკოგრაფიული და გრამატიკული ნაზრევი კორპუსში აისახება კორპუსის ლინგვისტური ანოტირების სისტემის დამუშავებისას. თანამედროვე კორპუსების შედგენისას ლექსიკოგრაფიული კომპონენტი, როგორც ტექსტური ბაზის ნაწილი, გათვალისწინებული არ არის.

„ქართული დიალექტების კორპუსზე“ მუშაობის დაწყებისთანავე დავგეგმეთ მასში დიალექტური ლექსიკონების, როგორც ტექსტური მონაცემის, ინტეგრაცია. ლექსიკონების რედაქტორი ორი სახის ლექსიკოგრაფიულ ინფორმაციას მოიცავს: არსებულ დიალექტურ ლექსიკონებს და კორპუსის კონკორდანსზე დაყრდნობილ ლექსიკურ მასალას. შესაბამისად, ლექსიკოგრაფიუ-

ლი ელემენტი კორპუსში ორი ფუნქციით წარმოგვიდგება: როგორც პროდუქტი და როგორც ინსტრუმენტი.

ლექსიკონი, როგორც პროდუქტი, ტექსტების მასივსა და სხვა ლექსიკონების კრების სიტყვიერ მასალაზე დაყრდნობით იქმნება და ახალ ლექსიკოგრაფიულ წყაროს წარმოადგენს, ხოლო მისი შექმნისას ჩატარებული სამუშაოების ნაწილი კორპუსის პირველადი მორფოლოგიური და სემანტიკური ანოტირების ინსტრუმენტად აქცევს მას.

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება ქართული დიალექტური კორპუსის ახალი დონეები – ლემატიზაციისა და ლექსიკონის რედაქტორები.

ეს ორი დონე პირდაპირ არის დაკავშირებული კორპუსის სამუშაოთა დასკვნით ეტაპთან – მორფოლოგიურ ანოტირებასთან.

დიალექტური კორპუსის მორფოლოგიური ანოტირების კონცეფცია ორიენტირებულია ქართული ენის მორფოლოგიური პროცესორის გამოყენებაზე – მისი დამატებითი „მორფოლოგიური ცოდნით“ აღჭურვაზე და, შესაბამისად, დიალექტურ სიტყვაფორმათა ნახევრად ავტომატური იდენტიფიკაციის (და ამის საფუძველზე – ლემატიზაციის, ზედაპირული და ღრმა ანოტირების) შესაძლებლობაზე.

კორპუსის ლექსიკოგრაფიული დონისთვის საყრდენი ერთეულია მთავარი ფორმა. მისთვის მიწერილი პირველადი გრამატიკული და სემანტიკური ინფორმაცია კი კორპუსის ზედაპირული მორფოლოგიური მარკირების საშუალებას იძლევა.

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება კორპუსის ლემატიზაციისა და ლექსიკონების რედაქტორები და დეტალურად იქნება აღწერილი მათი ადგილი მორფოლოგიური ანოტირების პროცესში.

Dictionary and Corpus (A lexicographic component of the *Georgian Dialect Corpus*)

Marina Beridze, Liana Lortkipanidze, Davit Nadaraia

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mails: marine.beridze@gmail.com, l_lordkipanidze@yahoo.com, dnad@itex.ge

The most authoritative present-day dictionaries are based upon corpora. There is also “a feedback” – lexicographic and grammatical work is reflected in a corpus during the elaboration of the linguistic annotation system in a corpus. A lexicographic part, as a part of a text base, has not been considered in compiling of present-day corpora.

Since the very beginning of the work on the *Georgian Dialect Corpus*, we planned the integration of dialect dictionaries as a text datum. The dictionary editor comprises two kinds of lexicographic information: existing dialect dictionaries and lexical data, based upon corpus concordance. Hence, a lexicographic element is represented in two functions in the corpus: as a product and as a tool.

A dictionary, as a product, is made basing upon the text massive and the amalgamated lexical stock of other dictionaries, and constitutes a new lexicographic source, and a part of the conducted work during its compilation makes it a tool for a primary morphological and syntactic annotation of a corpus.

The paper presents new levels of the *Georgian Dialect Corpus* – lemmatization and dictionary editors.

These two levels are immediately associated with the concluding stage of the corpus activities – morphological annotation.

The concept of the morphological annotation of a dialect corpus has been oriented toward the use of a morphological parser of Georgian – toward equipping it with additional “morphological knowledge” and the opportunity of semi-automated identification (and, based on it, of that of lemmatization, surface and deep annotation).

A basic item for a lexicographic level of a corpus is a principal form. Primary grammatical and semantic information, ascribed to it, facilitates the surface morphological marking of a corpus.

The paper presents lemmatization and dictionary editors of a corpus and provides a detailed description of their position in process of morphological annotation.

სალექსიკონო ერთეულთა განმარტების პრინციპები სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონაში“

თინათინ ბოლქვაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: tinatin5b@hotmail.com

„სიტყვის კონისთვის“ დართული „ანდერძნამაგის“ პათოსი აშკარას ხდის სულხან-საბა ორბელიანისა და ვახტანგ მეექვსის სამეფო კარის მიზანს, „ლექსიკონი ქართული“ გამხდარიყო ქართულ ენაზე მოლაპარაკე კოლექტივის მიერ აღიარებული არბიტრი. ორბელიანის ლექსიკონის ავტორიტეტულობას განაპირობებს ის ფაქტი, რომ მან ენის კოდიფიცირების პრინციპად **ეფექტურობისა და ადეკვატურობის კრიტერიუმები** აირჩია.

მოხსენებაში განიხილება ორი საკითხი: 1. რას ირჩევს ლექსიკოგრაფი სალექსიკონო ერთეულად და 2. რა სახის განმარტებებს ურთავს მათ. ლექსიკონში სიტყვათა განმარტებებზე დაკვირვება ნათელს ხდის, რომ სულხან-საბა ორბელიანს ენა წარმოუდგენია არა იზოლირებულ სიტყვათა უბრალო ჯამად, არამედ დანაწევრებულ ურთიერთდამოკიდებულებათა მთლიანობად. სიტყვათა განმარტებისას იკვეთება ძირითადი პრინციპი – სიტყვათა შორის გვარ-სახეობითი მიმართებების დადგენა. მოხსენებაში განსაკუთრებით გამახვილდება ყურადღება შეფასებით განმარტებებზე, აგრეთვე სალექსიკონო ერთეულის სინტაქტიკური და პრაგმატიკული თვალსაზრისით ინტერპრეტაციაზე. ცალკე მსჯელობის საკითხად იქცევა სულხან-საბას მიერ სალექსიკონო ერთეულად შერჩევის ინტუიციურად თუ სპეციალურად დადგენილი წესი და მისი მიმართება თანამედროვე ქართულ ლექსიკოგრაფიაში ჩამოყალიბებულ ტრადიციასთან. ორივე საკითხის განსახილველად დამოწმებული იქნება მრავალრიცხოვანი საილუსტრაციო მასალა.

The Principles behind Definition of Word-Entries in the *Georgian Dictionary* by Sulokhan-Saba Orbeliani

Tinatin Bolokvadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: tinatin5b@hotmail.com

The spirit of “Anderdznamagi” (Introduction) of the *Georgian Dictionary* reveals the aim of Sulokhan-Saba Orbeliani and the court of king Vakhtang VI – to make the Dictionary an arbiter recognized by the Georgian-speaking community. Authoritativeness of Orbeliani’s dictionary is due to the fact that **the criteria of effectiveness and adequacy** were chosen as the principles of language codification.

The paper addresses two issues: (1) what the lexicographer selects as an entry; and (2) with what kind of definitions he supplies them. The observation of the definitions in the Georgian Dictionary makes it clear that Sulokhan-Saba Orbeliani views language not as a mere sum of isolated words, but rather as an articulated interdependent whole. The definitions in entries make it possible to outline the basic principle – to establish generic relationships between and among words. The paper will focus on evaluative definitions, as well as on syntagmatic and pragmatic interpretations of entries. Special emphasis will be laid upon the principle of the selection of dictionary entries, either intuitively found or intentionally developed by Sulokhan-Saba, and upon its relation to the tradition extant in contemporary Georgian lexicography. Ample illustrative material will be adduced in order to shed additional light on the issues under consideration.

ახალი ფრანგულ-ქართული ონლაინ-ლექსიკონი ფრანგული ენის ქართველი შემსწავლელებისათვის

ქეთევან გაბუნია, გვანცა ჭანტურია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: keti_gabunia@yahoo.com, gvanca.chanturia@tsu

უცხო ენის სწავლება არ ნიშნავს მხოლოდ გრამატიკის, გრამატიკული დროებისა და ფონეტიკის სწავლებას. ენის შესწავლის დროს ყველაზე დიდ სირთულეს უცხო ენის ლექსიკის შესწავლა ქმნის ენებს შორის არსებული სემანტიკური ასიმეტრიის გამო. ენის ლექსიკური ფონდის ათვისებისა და მუდმივი გამდიდრებისათვის უმნიშვნელოვანესი როლი ეკისრებათ ლექსიკონებს, როგორც განმარტებით, ისე ორენოვან, როგორც ზოგად, ისე სასწავლო ტიპის ლექსიკონებს. აღნიშნული ლექსიკონები უმნიშვნელოვანესი საყრდენია უცხო ენის სწავლების პროცესში, ამიტომ მათი არსებობა-არარსებობა დიდად განაპირობებს უცხო ენის სწავლების ხარისხსა და შედეგს.

ჩვენ დავინტერესდით, უპირატესად რით ხელმძღვანელობენ ფრანგული ფილოლოგიის მიმართულების სტუდენტები, რომელ ლექსიკონებს იყენებენ ახალი ფრანგული სიტყვებისა თუ ფრაზეოლოგიური ერთეულების შესწავლისას. ასევე შევისწავლეთ, რამდენად ადეკვატურია მათ მიერ გამოყენებული ლექსიკონები და რამდენად შედეგიანი ლექსიკის ათვისებისათვის, უცხო სიტყვების სწორად გაგებისა და სწორ კონტექსტში გამოყენებისათვის.

როგორც ჩვენმა გამოკვლევამ დაგვანახვა, დღეს სტუდენტები ძირითადად ონლაინ-ლექსიკონებს იყენებენ: სასწავლო-მონოლინგვურ ლექსიკონებს, ასევე ფრანგულ-ქართულ და ფრანგულ-რუსულ ონლაინ-ლექსიკონებს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ რუსული ენის მცოდნე სტუდენტების რაოდენობა იმდენად მცირეა, რომ ფრანგულ-რუსული ლექსიკონების გამოყენების პოტენციური ქართველი სტუდენტებისათვის მეტად უმნიშვნელოა.

რაც შეეხება ფრანგულ-ქართულ ლექსიკონებს, დღეს საქართველოში პრაქტიკულად არ არსებობს დღევანდელ საჭიროებებთან ადაპტირებული ადეკვატური ლექსიკონები. არსებული ლექსიკონები ვერ უპასუხებენ თანამედროვე მოთხოვნებს და არ შეესაბამებიან ევროპულ სტანდარტებს.

შესწავლილმა ვითარებამ დაგვანახვა იმის აუცილებლობა, რომ დაუყოვნებლივ დავიწყოთ მუშაობა ახალ, თანამედროვე ფრანგულ ენასთან მისადაგებულ სასწავლო ლექსიკონზე, რომელიც გამოყენებული იქნება ფრანგული ენის სწავლების პროცესში. რამდენადაც ენა მუდმივად იცვლება, მიგვაჩნია, რომ ახალი ფრანგულ-ქართული სასწავლო ლექსიკონი უნდა იყოს ელექტრონულ და ონლაინ ფორმატში, რაც, ერთი მხრივ, მის ავტორებს მისცემს საშუალებას მუდმივად განაახლონ და განავრცონ ლექსიკონი, მეორე მხრივ კი, გააადვილებს ლექსიკონში სასურველი ინფორმაციის მოძიებას და დაზოგავს სტუდენტის დროსა და ენერჯიას.

New French-Georgian Online Dictionary for Georgian Learners of French

Ketevan Gabunia, Gvantsa Tchanturia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: keti_gabunia@yahoo.com, gvanca.chanturia@tsu

Teaching a foreign language is not only teaching grammar, grammatical tenses or phonetics. The greatest difficulty in teaching / learning a foreign language is the vocabulary of the language in question, due to the semantic asymmetry between languages. The acquisition of the vocabulary, as well as its constant enrichment greatly depend on the quality of dictionaries used in the teaching / learning process. These dictionaries: monolingual or bilingual, general or learner's are the main bases for teaching / learning language-

ges and they determine, to the greater part, the quality as well as the result of this process.

The aim of our study was to investigate the lexicographic tradition at the department of French Philology of the University, which implied, on the one hand, the study of the types of dictionaries used by students, and on the other hand to look at the quality of the dictionaries, their adequacy in comprehension and production tasks, as well as their correspondence to modern lexicographic standards.

As our study has revealed students, nowadays, mostly rely on online dictionaries, available in Internet. These dictionaries include: monolingual dictionaries, French-Russian online dictionaries, French-Georgian online dictionaries. It should be noted that as the knowledge of the Russian language is very poor among Georgian students, the potential of application of French-Russian dictionaries is very limited.

Concerning French-Georgian dictionaries, there are practically no adequate dictionaries at present, more or less adapted to the needs of Georgian students. Existing dictionaries do not conform to the European standards or modern lexicographic standards.

These circumstances have revealed the necessity of immediate commencement of the work on a New French-Georgian Learner's Dictionary, which will be used in teaching French at our University. As languages constantly change, the New Dictionary should be an online dictionary, that will enable authors to constantly update and enlarge it and on the other hand will facilitate the search for French words and phrases.

ლათინური ენის მორფემათა ლექსიკონი

იამზე გაგუა

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: ninoaka55@yahoo.com

„ლათინური ენის მორფემათა ლექსიკონი“ გამოიცა 2011 წელს და ის მოიცავს 176 გვერდს. მასში განმარტებულია 210 სალექსიკონო ერთეული. ასეთი ლექსიკონი (ქართული განმარტებებით) დღემდე არ არსებულა. ლექსიკონში შესულია: **ზმნის დრო-კილოთა და ხარისხის მაწარმოებელი აფიქსები, ბრუნვის ნიშნები, კავშირები, ნაწილაკები, შორისდებულები...** ლექსიკონში შევიდა ზოგი **ზმნიზედაც**, რომელთა ეტიმოლოგიაც მთლად ნათელი არ არის.

თითოეულ სალექსიკონო ფორმას თან ახლავს მოკლე განმარტება, დამოწმებული ლათინური მაგალითებით, რომლებიც რომაელ ავტორთა თხზულებებიდან არის ამოკრებილი. მაგალითებს თან ახლავს ქართული თარგმანი.

ლექსიკონით სარგებლობა შეუძლია არა მარტო ლათინური ენის მცოდნეს, არამედ ნებისმიერ მსურველს, ვისაც აინტერესებს ამა თუ იმ ლათინური მორფემის მნიშვნელობა.

Dictionary of Morphemes of the Latin Language

Iamze Gagua

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: ninoaka55@yahoo.com

“Dictionary of Morphemes of the Latin Language” was published in 2011 (176 pages). There are 210 lexical units in this book. This is the first dictionary of this kind (with Georgian explanations). The dictionary comprises Latin affixes, prepositions, particles, conjunctions, interjections, and adverbs. It explains their functions and origin, pointing to parallel forms. Each entry of the vocabulary includes examples in the form of sentences or phrases from works of Roman authors and their Georgian translations.

This dictionary is not intended only for the specialists on Latin language – every person, interested in Latin morphemes, can use this book as well.

არაბული სალექსიკონო ტრადიციები და არაბულ-ქართული ლექსიკონი თანამედროვე არაბული ენის საუნევერსიტეტო სახელმძღვანელოსათვის

დარეჯან გარდავაძე, მაია ანდრონიკაშვილი, ნინო კახიანი-ანტიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: dgardavadze@yahoo.com

შუა საუკუნეებიდან მომდინარე არაბული სალექსიკონო ტრადიციები სალიტერატურო არაბული ენის სხვადასხვა ტიპის ლექსიკონებს მოიცავს, მათ შორის: სრულ განმარტებით ლექსიკონებს; თემატურ ლექსიკონებს; სინონიმთა ლექსიკონებს; იშვიათ სიტყვათა ლექსიკონებს; ნასესხებ (არაარაბულ) სიტყვათა ლექსიკონებს; პოლისემიურ და, ამასთან ერთად, პოლარული მნიშვნელობის სიტყვათა ლექსიკონებს; თარგმნით ლექსიკონებს და სხვ.

ასევე შუა საუკუნეებიდან იღებს სათავეს არაბ ლექსიკოლოგებთან ლექსიკონების აგებისა და მათში ლექსიკური მასალის დალაგების სხვადასხვა პრინციპი, რომლებსაც დიდწილად განსაზღვრავს არაბ ენათმეცნიერთა შრომებში ფართოდ დამუშავებული ძირის თეორია (კერძოდ, სიტყვათა ძირების დაყოფა არაბულში ორ-, სამ-, ოთხ- და ხუთთანხმოვნად, არაბულ ენაში შესაძლო ძირთა რაოდენობის გამოთვლის მცდელობები ძირში თანხმოვანთა შეუთავსებლობის გათვალისწინებით და ა.შ.).

არაბული ლექსიკონების სტრუქტურირების ტრადიციული პრინციპებია: ძირთა განლაგება ფონეტიკური პრინციპით თანხმოვანთა საწარმოთქმო ადგილის თანმიმდევრულობის მიხედვით (უკანა რიგიდან წინა რიგისკენ, ანუ ფარინგალურიდან ლაბიალურამდე); ძირთა დაჯგუფება ანაგრამატიკული მეთოდით ძირის ყველა შესაძლო მოდიფიკაციის გათვალისწინებით; ძირთა ანბანურ რიგზე დალაგება ბოლო ძირეული თანხმოვნის მიხედვით, პირველი ძირეული თანხმოვნის მიხედვით ან სამივე თანხმოვნის რიგითობის გათვალისწინებით, ე.წ. შინაგანი ანბანური რიგით. ძირთა დალაგების სწორედ ამ უკანასკნელ პრინციპს მისდევს 2011 წელს გამოსული თანამედროვე არაბული ენის საუნევერსიტეტო სახელმძღვანელოსათვის შედგენილი არაბულ-ქართული ლექსიკონი.

ჩვენი მოხსენება დეტალურად განმარტავს, თუ რატომ ვარჩიეთ ზემოხსენებული ლექსიკონის შემდგენლობა სწორედ ამ პრინციპით აგვეგო ჩვენი ლექსიკონი იმის მიუხედავად, რომ უკვე დიდი ხანია, სასწავლო ლექსიკონებს სიმარტივისთვის ძირებზე აღარ ალაგებენ და აფიქსიან სიტყვათა ანბანურ რიგზე დაწყობის პრინციპს მისდევენ. მოხსენება ასევე მიმოიხილავს ქართულ არაბისტიკულ სკოლაში დღემდე არსებულ არაბულ-ქართულ თუ ქართულ-არაბულ სხვადასხვა ტიპის სალექსიკონო გამოცდილებას.

Arabic Lexicographic Traditions and Arabic-Georgian Dictionary for the University Manual of the Modern Arabic Language

Darejan Gardavadze, Maia Andronikashvili, Nino Kakhiani-Antidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: dgardavadze@yahoo.com

Beginning from the Middle Ages, the Arabic lexicographic traditions comprise various types of dictionaries of literary Arabic language, including complete explanatory dictionaries, thematic dictionaries, dictionaries of synonyms, dictionaries of rare words, dictionaries of borrowed (non-Arabic) words; dictionaries of multiple meaning (polysemous) and polar meaning words, translation dictionaries and others.

The Middle Ages also mark the introduction of various principles for the compilation of dictionaries and the arrangement of lexical material by Arab lexicologists, which are to a considerable degree determined by the “Root Theory” elaborated in detail in the works of Arab linguists (in particular, classification of word roots in the Arabic language as two-, three-, four- and five-consonant roots; attempts to calculate possible number of roots in the Arabic language, with due regard to the incompatibility of consonants in a word root, etc.).

Traditional principles according to which Arabic dictionaries are structured are as follows: the arrangement of roots basing on the phonetic principle, in compliance with the succession of place of articulation of consonants (from back consonants to front consonants, i.e. from pharyngeal to labial consonants); grouping of roots by anagrammatical method, with regard to every possible modification of the root; alphabetical arrangement of roots by the last root consonant, by the first root consonant or by the order of all three consonants (by so-called inner alphabetical order). This very principle serves as a basis for the Arabic-Georgian dictionary compiled for the University Manual of the Modern Arabic Language and published in 2011.

Our report explains in detail why we have chosen this very principle for the compilation of our dictionary despite the fact that, for the sake of simplicity, this principle is no longer followed in educational dictionaries and words with affixes are arranged alphabetically instead. Our report also analyses the experience acquired in the field of Arabic-Georgian or Georgian-Arabic dictionaries within the Georgian school of Arabic studies.

რომაული სამოხელეო ტერმინების ქართულად გადმოღების საკითხისათვის

მარინე გიორგაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: marina_giorgaze@yahoo.com

მოხსენებაში გაანალიზებულია რომაული სამოხელეო და სხვა რელიგიურ-სოციალური თუ პოლიტიკური შინაარსის ტერმინების ქართულ ენაზე გადმოტანის ტენდენციები. როგორც ცნობილია, შედარებით მოგვარებულია უცხოენოვანი საკუთარი სახელების (ადამიანთა და გეოგრაფიული) ქართულად გადმოღების საკითხი. გვაქვს ორთოგრაფიული ლექსიკონები (თუმცა ბევრი რამ კვლავ საკამათო რჩება); ამავე დროს გვხვდება ბევრი სამოხელეო და სხვა ტერმინი, რომელთა დაწერილობაში არა გვაქვს ერთგვარობა, არ არის შემუშავებული მათი ქართულად გადმოცემის ერთიანი წესი. ხშირად გვხვდება დამახინჯებული, სხვა ენის გავლენით დამკვიდრებული ფორმები, რაც მიუღებელია. მაგ.: პლებეები (სწორი ფორმაა პლებსი), პროსკრიფციები (სწორი ფორმაა პროსკრიპციო), ტრიბი (სწორი ფორმაა ტრიბუსი) და ა.შ.

მოხსენებაში მაგალითები ძირითადად სხვადასხვა სახის ლექსიკონიდან (უცხო სიტყვათა, განმარტებითი, ორენოვანი) და ენციკლოპედიიდანაა მოყვანილი, ასევე – თარგმანებიდან, სახელმძღვანელოებიდან და სხვა თეორიული ნაშრომებიდან. ამ წყაროებში ჩვენთვის საინტერესო ტერმინთა ხმარების შემთხვევები არაერთგვაროვანია: სირთულეს ვაწყდებით როგორც ზუსტი ქართული შესატყვისების პოვნისას, ასევე ფონეტიკური ეკვივალენტების გადმოცემის თვალსაზრისითაც.

ტერმინთა გადმოღებისას იგივე პრინციპი უნდა დავიცვათ, რაც მიღებულია საკუთარ სახელთა გადმოცემისას. კერძოდ, სიტყვის სახელობითი ბრუნვის ფორმას უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა (მაგ.: ედილისი და არა ედილი, ლეგატუსი და არა ლეგატი, მაგისტრატუსი და არა მაგისტრატი, ოპტიმატუსი და არა ოპტიმატი). იმ შემთხვევაშიც, როცა გასათვალისწინებელია ამა თუ იმ ტერმინის გადმოცემის დამკვიდრებული ტრადიცია ქართულში, სალექსიკონო ფორმაში ორივე ვარიანტი უნდა მივუთითოთ (მაგ., ტრიბუნი-ტრიბუნუსი და ა.შ.).

Towards the Issue of Georgian Rendition of Roman Office Terms

Marine Giorgadze

Shota Rustaveli State University

e-mail: marina_giorgaze@yahoo.com

The paper analyzes the tendencies of rendering Roman office and other religious-social and political terms into Georgian. As it is well known, the issue of Georgian rendition of foreign proper names (personal and geographical) is to some degree resolved; we also have orthographic dictionaries at our disposal (though much still remains disputable); at the same time, there are many office and other terms, the spelling of which are not homogeneous and there is no common rule for their rendition into Georgian. We often meet distorted forms established through the influence of other languages. It is not acceptable, e.g. *plebeebi* (correct form is *plebs*), *proskriptsiebi* (correct form is *proscriptio*), *tribi* (correct form is *tribus*), etc.

The examples quoted in the paper are mostly drawn from different types of dictionaries (those of foreign words, explanatory and bilingual ones) and encyclopaedias, as well as from translations, textbooks and other theoretical works. The cases of application of the terms under interest are not similar: there are difficulties not only in finding exact national correspondence but in rendering phonetic equivalence as well.

While rendering terms, we should follow the same principle as it is accepted while rendering proper names, namely, the form of nominative case of a word should be given preference (e. g. *edilisi* rather than *edili*, *legatusi* rather than *legati*, *magistratusi* rather than *magistrati*, *optimatusi* rather than *optimati*). In cases when it is necessary to take into account the well-established rendering tradition in Georgian, both forms should be included into dictionaries (e. g. *tribuni-tribunusi*, etc.).

დიაქრონიული ეროვნული კორპუსის საფუძვლები

იოსტ გიპერტი

მაინის ფრანკფურტის გოეთეს უნივერსიტეტი

ელფოსტა: gippert@em.uni-frankfurt.de

მოხსენება შეეხება მთელ რიგ საკითხებს, რომელთაც არსებითი მნიშვნელობა აქვთ დიაქრონიული ეროვნული კორპუსების შედგენისათვის, რომლებიც ლექსიკოგრაფიული კვლევების საფუძვლად უნდა იქცეს. გერმანული და ქართული კორპუსების პროექტებზე ამჟამად მიმდინარე სამუშაოების მაგალითზე მოხსენებაში განხილული იქნება მონაცემთა სტრუქტურირების, კოდებისა და ელემენტების სტანდარტიზაციის, ტექსტთან და ჟანრთან დაკავშირებული მეტამონაცემების და სხვ. საკითხები. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა „სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის“ (ISO) ამჟამად შემუშავების პროცესში მყოფ ენობრივი კოდების სტანდარტს (ISO 639-6).

Foundations of a Diachronic National Corpus

Jost Gippert

Goethe-Universität Frankfurt am Main

e-mail: gippert@em.uni-frankfurt.de

The paper addresses a set of questions that are fundamental for the compilation of diachronic national corpora to be used as a basis for lexicographical investigations. Drawing upon examples from on-going work in diachronic German and Georgian corpus projects, it discusses matters of the structuring of data, the standardization of codes and elements, text- and genre-specific metadata etc. A special focus will be on the currently emerging ISO standard for language codes (ISO 639-6).

მალედიქტოლოგიური დისკურსის ლექსიკოგრაფიული პრობლემა

ნანა გოგოლაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: gogolashvilinana@yahoo.com

ლექსიკოგრაფიის თეორია ლექსიკონთა იმ შესაძლებელი და სასურველი ფორმატების შერჩევას ეფუძნება, რომელთა წინაპირობასაც ენის ლექსიკურ მარაგსა და ამ ფორმატებს შორის მიმართებების დადგენა წარმოადგენს. შემდგომ ამისა, ლექსიკოგრაფიის წინაშე წამოიჭრება პრობლემა: რა საზღვრებში უნდა ჩაეტიოს ის ზეპირი და წერილობითი დისკურსები, რომელთა მარაგის განახლება და შევსება ენის განვითარების ამა თუ იმ მონაკვეთში გამუდმებით ხდება.

უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე ლექსიკოგრაფთა დისკუსიის საგნად იქცა ახალი ინტერდისციპლინარული მეცნიერება – მალედიქტოლოგია, რომელიც იკვლევს ენის როგორც ზეპირი, ასევე წერილობითი დისკურსის სოციო- და ფსიქოლინგვისტიკურ ასპექტებს.

ტერმინი „მალედიქტოლოგია“ (ინგლ. “Maledictology”) წარმოდგება ლათინური სიტყვიდან “maledicere” („ლანძღვა-გინება“) და ამჟამად „წყევლა-კრულვის“, „ლანძღვა-გინებისა“ და „ბილწიტყვაობის“ შემსწავლელი მეცნიერების სახელითაა ცნობილი. უნდა აღინიშნოს, რომ თავად ეს ტერმინი ლექსიკონებში ჯერაც არ არის შეტანილი და განმარტებული. მალედიქტოლოგიურ კვლევებს საფუძველი ჩაუყარა გერმანელმა მეცნიერმა რაინჰოლდ ამანმა, რომელსაც ამერიკაში თანამოაზრე გამოუჩნდა ფსიქოლოგ ტიმოთი ჯეის სახით.

სავარაუდოა, რომ აღნიშნული დისციპლინის შექმნა გამოიწვია თანამედროვე ენების არსებულ სინამდვილესთან მიმართების ფაქტორმა, რადგან ენის ფატიკურმა, ანუ ადამიანებს შორის კონტაქტის დამამყარებელმა ფუნქციამ აშკარად მიმართულება შეიცვალა და „წყევლა-კრულვის“, „ლანძღვა-გინებისა“ და „ბილწიტყვაობის“ წყალობით „კონფლიქტების მაპროვოცირებულ ფუნქციად“ გადაიქცა.

მალედიქტოლოგიურ სკაზრეზი ჰერმეტიული ენაა და ზეპირი დისკურსის ეზოტერიკულ ტიპს წარმოადგენს, თუმცა უკანასკნელ წლებში მისი დახურული საზღვრების რღვევა როგორც უცხოური, ასევე ქართული მასმედიის (ტელევიზიის) და კინემატოგრაფიის ხელშეწყობით ინტენსიურად მიმდინარეობს.

აღნიშნული დისკურსის წერილობითი სახით დაფიქსირება, ერთი მხრივ, უხერხულობას იწვევს მსენელსა თუ მკითხველში, ხოლო, მეორე მხრივ, იგი ვერ უგულებელყოფს ზეპირ დისკურსში მიმდინარე პროცესებს.

Lexicographic Problems of Maledictological Discourse

Nana Gogolashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: gogolashvilinana@yahoo.com

The theory of lexicography is based on those possible and desirable principles of choice of formats, the prerequisites of which is to state the relationship between the lexical fund and these formats. Then a question arises, what are the boundaries that will embrace the spoken and written discourses, which determine the development of a language during a definite period.

In recent decades, a new interdisciplinary science – maledictology – has become the subject of discussion among lexicographers. It studies the layers of language like cursing, asseverations, swearwords, etc. Foul language is hermetic language and a type of esoteric oral discourse, though it is increasingly

frequently used in mass media, television and cinematography. Lexicology faces a dilemma whether dictionaries should include this kind of vocabulary. The author considers that it is the prerogative of practising lexicographers.

ფსიქიკური და აღქმის ზმნების ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი (ფსიქოლოგიური ცნობართურთ)

მარიამ გოდუაძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: mariamgoduadze@yahoo.com

ინფორმაციულ-ტექნოლოგიური პროგრესი ხელს უწყობს ლინგვისტურ მეცნიერებათა განვითარებას და ქმნის ეფექტურ შესაძლებლობებს ლინგვისტურ მიღწევათა პრაქტიკული გამოყენებისათვის. სხვადასხვა მეცნიერულ საფუძველზე შექმნილი ელექტრონული ლექსიკონები უფრო და უფრო პოპულარული ხდება თანამედროვე სამყაროში. ქართული ენის ელექტრონულ სივრცეში ინტეგრირებისათვის მნიშვნელოვანია ორენოვანი ლექსიკონების შექმნა, რადგან ლექსიკონი არა მხოლოდ პირადი გამოყენებისათვის აუცილებელი წიგნი ან ციფრული რესურსია, არამედ ეროვნული კულტურის შემადგენელი ნაწილიც. აღიარებულია, რომ დღესდღეობით ელექტრონული ლექსიკონებისადმი მომხმარებელთა მოთხოვნა უფრო მეტია, ვიდრე ე. წ. ქაღალდის ლექსიკონებზე.

გრძნობა-აღქმის ზმნათა ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი ფსიქოლოგიური ცნობართურთ, არის პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს ვრცელ ტექსტურ კორპუსზე დაყრდნობილი ლექსიკონის შექმნას. ამჟამად იქმნება ლექსიკონის სტრუქტურა, პრინციპები და, ამავდროულად, ტექსტური კოლექციაც. ამასთან, მიმდინარეობს ყველა ეტაპის სამუშაოს შესრულება: მასალის მოპოვება, გაშიფვრა, დიგიტალიზაცია, უნიფიკაცია, ლექსიკონში ინტეგრირება და სხვ. ზმნური ბაზის გარდა, განსაზღვრულია ლექსიკონში ენციკლოპედიური მასალის ჩართვაც.

თანამედროვე კორპუსული ლექსიკოგრაფიის მიდგომების გათვალისწინებით (Biber 1998, Susan 1998, Randi 1998) ლექსიკონი ეფუძნება ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონს და სხვ. ტექსტურ მონაცემებს, ბრიტანულ ნაციონალურ კორპუსს (BYU BNC), ასევე თანამედროვე ამერიკული ინგლისური ენის კორპუსს (COCA). პროგრამა მომზადდება AW Dictionary Maker-ის სისტემური გარსით.

ქართული გრძნობა-აღქმის ზმნათა სრული კომპიუტერული მორფო-სინტაქსური და სემანტიკური ანალიზის სისტემა ჯერჯერობით არ არსებობს. ამ ზმნათა ქართულ-ინგლისური ლექსიკონის შექმნა ხელს შეუწყობს კომპიუტერთან კომუნიკაციის პროცესში ქართული ენის გამოყენებას, რაც საშურს საქმედ გვესახება.

Georgian-English Dictionary of Psych Verbs (*verba sentiendi et decsendi*) with a Reference Book of Psychological Terms

Mariam Goduadze

Ilia State University
e-mail: mariamgoduadze@yahoo.com

Informational and technological progress stimulates further development of linguistic sciences and opens up a number of effective possibilities for the practical application of linguistic achievements. Various multipurpose electronic dictionaries compiled on scientific principles are becoming more and more popular in

the modern world. In order to integrate Georgian language in electronic space in terms of security, it is very important to produce interlingual dictionaries, since a dictionary is not only a book or a digital source necessary for personal use, but also an integral part of the national culture. It is generally admitted, that nowadays the demand for electronic dictionaries is higher than that for paper ones (Kiladze, 2011).

Compilation of Georgian-English dictionary of psych (perception, cognition, emotion) verbs (supplied with a reference book of psychological terms) is a project aiming at the creation of a dictionary that will find its place in the sub-corpora of a large text corpus. Currently, the processes of determining the structure of the dictionary and working out its principles are underway. Simultaneously, a collection of relevant data based on the textual information is created. All kinds of tasks are performed in parallel: collection of materials, decoding, editing, digitalization, unification, incorporation into the dictionary, etc. In addition to the lexicological materials, the dictionary will include textual and psychological reference data as well.

Considering the approaches of modern corpus-based lexicography (BiBer 1998, Susan 1998, Randi 1998), compilation of the dictionary will be based on textual data of the Explanatory Dictionary of Georgian Language and et al., the British National Corpus (BYU BNC)¹, Corpus of Contemporary American English (COCA)². The program will be created using a software system shell of AW Dictionary Maker.

A complete computerized system for morphological, syntactic and semantic analysis of Georgian psych (perception, cognition, emotion) verbs does not exist yet. Georgian-English dictionary of these verbs will greatly assist in using Georgian language in terms of communication with the computer. Therefore, the solution of the problem mentioned above seems very urgent.

პლეონაზმი ყოველდღიურ დისკურსში

ირინე გოშხეთელიანი

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: goshkheteliani@yahoo.com

პარადიგმატული მიმართებები ასახავენ სემანტიკურ კავშირებს სხვადასხვა ენობრივ ერთეულებს შორის. ასეთი ურთიერთობების ერთ-ერთი სახეა პლეონაზმი, რომელიც მიჩნეულია სტილისტიკურ ხერხად. **პლეონაზმი** (pleonasmós) ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს სიჭარბეს, სიუხვეს. ეს ტერმინი ლინგვისტიკაში გამოიყენება ჭარბსიტყვაობის გამოსახატავად. ზედმეტი და უსარგებლო სიტყვების, ზოგჯერ სინონიმების, ხმარება დამახასიათებელია ყოველდღიური დისკურსისათვის. მას მეტყველების გასამძაფრებლად ან ემოციური ელფერის მისაცემად იყენებენ. პლეონაზმი ხშირად უნებურად გამოიყენება მოსაუბრის ან ავტორის მიერ, ზოგჯერ კი – მიზანმიმართულად. ის რიტორიკული გამეორებაა, რომლის მიზანია ნათქვამი უფრო გასაგები და ადვილად აღქმადი იყოს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ რომელიმე სიტყვა უცნობია დისკურსში მონაწილე პირებისათვის. არსებობს სინტაქსური და სემანტიკური პლეონაზმი. მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება სემანტიკური პლეონაზმის კვლევის შედეგები.

¹ <http://corpus.byu.edu/bnc/>

² <http://corpus.byu.edu/coca/>

Pleonasm in Everyday Discourse

Irine Goshkheteliani

Shota Rustaveli State University

e-mail: goshkheteliani@yahoo.com

Paradigmatic relations reflect the semantic choices available at a particular structure point in the sentence. One of the relations in the language is a pleonasm. **Pleonasm** (pleonasmós) is a Greek word meaning redundancy, surplus. As a linguistic term, it denotes the use of more words than are necessary to express an idea; a word or phrase which is useless, clichéd, or repetitive. It is common to everyday discourse as it functions as a rhetorical repetition, it makes the speech emotionally coloured; if any word is unknown, redundant phrase enables the speech to be easily understood. Pleonasm is spontaneously created by the speaker, but sometimes it may be used deliberately, to make the speech emphatic. Two types of pleonasm are distinguished: syntactic and semantic. The paper will present the results of our study of semantic pleonasm

მყარი ასოციაციები, ეთნოენობრივი სტერეოტიპები და ქართული ასოციაციური ლექსიკონის მასალები

დავით გოცირიძე, მარინე აროშიძე, ინდირა ძაგანია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: davidgotsiridze@yahoo.com, marina.aroshidze@yahoo.com, indira@dzagania.com

ინდივიდისა და ეთნოსის ენობრივი ცნობიერების ეროვნულ-კულტურული სპეციფიკის ინტენსიური კვლევა თანამედროვე ანთროპოცენტრისტულ ლინგვისტურ პარადიგმაში ჩამოყალიბდა და ეფუძნება ეთნოგლიტოლოგიის მეთოდოლოგიურ ბაზას, რომლის საფუძველზეც, მიმდინარეობს კულტურათმორისი ურთიერთობების ეფექტურობის ექსპერიმენტული კვლევა.

კომუნიკანტების ეროვნულ ცნობიერებათა განსხვავება, რომელიც კულტურათმორისი კომუნიკაციის წარუმატებლობის ძირითად მიზეზს წარმოადგენს, მოითხოვს ეთნიკურ ცნობიერებათა შესაძლო კონფლიქტური ზონების აღწერასა და სისტემატიზაციას.

ქართული კულტურის საკვანძო კონცეფტების გამოკვლევა ასოციაციური ექსპერიმენტის მეშვეობით საშუალებას გვაძლევს მოვამზადოთ ბაზა ქართული ასოციაციური ლექსიკონის შესაქმნელად.

ასოციაციური ლექსიკონის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ ის ითვალისწინებს ენის სინქრონიულ მდგომარეობასაც და აფიქსირებს არა მარტო ენობრივ, არამედ უზუალურ, ტექსტობრივ მნიშვნელობებსაც. ასოციაციური რეაქციები ხშირად მოიცავენ შეფასების ელემენტს და წარმოდგენას გვიქმნიან ლინგვოაქსიოლოგიური მოვლენის კულტურულ ღირებულებაზე.

ეროვნული ასოციაციური ლექსიკონების კროს-კულტურული ინტერპრეტაცია კონკრეტულ ინფორმაციას გვაძლევს სხვადასხვა კულტურების სამყაროს ენობრივი და კოგნიტური სურათების შეთავსებადობაზე.

ასოციაციური ექსპერიმენტის საწყისი ეტაპი ჩატარდა ივანე ჯავახიშვილისა და შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტებში ჰუმანიტარული მიმართულების სტუდენტებთან 2007-2008 წწ. მიღებული საინტერესო მასალების ვერიფიკაცია მიმდინარეობს სხვა მიზნობრივ ჯგუფებზეც. ექსპერიმენტი გრძელდება 2012-2013 წწ. დოქტორანტებისა და მაგისტრების აქტიური მონაწილეობით, რაც ხელს შეუწყობს ქართული ასოციაციური ლექსიკონის მასალების შეგროვებას.

Fixed Associations and Ethnolinguistic Stereotypes and Dictionary of Georgian Associations

David Gotsiridze, Marine Aroshidze, Indira Dzagania

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Shota Rustaveli State University

Sokhumi State University

e-mails: davidgotsiridze@yahoo.com, marina.aroshidze@yahoo.com, indira@dzagania.com

The modern anthropocentric linguistic paradigm provided ground to the creation of the methodological base, which forms the basis for the intense study of the national cultural peculiarities of the linguistic consciousness of the individual and ethnos. The reason of the inefficiency of the cross-cultural relations lies in the differences of the national consciousness.

Study of the Georgian ethnomenality through associative experiment will enable us to discover the hidden means of language impact, and will contribute to the study of the conceptual basis for the Dictionary of Georgian Associations.

Monolingual Dictionaries of specific languages record linguistic as well as colloquial, textual meanings in specific synchronic context, illustrate the language variety of the social groups, and often include the evaluative element. The materials of the dictionary of the national associations will enrich the linguistic and cognitive world images, reveal language and cultural invariants.

The initial stage of the associative experiment was held in Ivane Javakhishvili State University and Shota Rustaveli State University among the students of humanities throughout 2007-2008, which yielded some interesting results. The experiment will continue in 2012-2013 involving the graduate and doctoral students, and will contribute to the collection of material for the dictionary of associations.

სუბიექტურობის რეფლექსებისათვის ეტიმოლოგიურ ლექსიკონებში

ტამერლან გურიევი

ვ. აბაევის სახელობის ჩრდილოეთ ოსეთის ჰუმანიტარულ და სოციალურ კვლევათა ინსტიტუტი

1. ეტიმოლოგიური ლექსიკონების ავტორები, ჩვეულებისამებრ, საენათმეცნიერო დარგებისა და მოსაზღვრე მეცნიერებების ყველა მონაპოვარს იყენებენ.

სწორედ ეტიმოლოგიამ მოუპოვა ენათმეცნიერებას ზუსტი მეცნიერების სტატუსი. ის ემსახურება ისტორიის, ყოფის, ამ ენის მატარებელთა მენტალიტეტის აღდგენის მიზნებს უხსოვარი დროიდან.

2. ეტიმოლოგიური კვლევის მეთოდები კარგად არის ცნობილი, ოღონდ, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, მათს გამოყენებას თან სდევს ზოგი ძველი სენი. ავტორთა სუბიექტურობა - ერთი მათგანია. ისინი ხანდახან ავლენენ დიდ გამომგონებლობას სიტყვების ფონეტიკური თუ სემანტიკური ცვლილებების პოსტულირების დროს, თავს იზღვევენ რა ვარსკვლავებითა და შენიშვნებით (შდრ. **კავდას**, **ზილახარ** და სხვ. ოსურში).

3. ჩვენი დაკვირვებანი ა. ერნუსა და ა. მეიეს, მ. ფასმერის, ფ. კლუგეს, უ. სკიტის, ო. ტრუბაჩოვისა და ა. დოზის, ა. მიტერანისა და ვ. აბაევის, მ. მაირხოფერის, გ. კლიმოვის, ე. სევორტიანის, ი. პუხველისა და სხვა ცნობილ ავტორთა ნაშრომებზე გვკარნახობენ აზრს, რომ ეტიმოლოგიის პრინციპებს ჯერ კიდევ სჭირდება დაზუსტება და დამუშავება.

On the Reflexes of Subjectivity in Etymological Dictionaries

Tamerlan Guriev

V. Abaev Institute of Humanitarian and Social Studies of the North Ossetia

1. Usually, authors of etymological dictionaries use the achievements of all branches of linguistics and related sciences.

It was etymology which earned linguistics the status of an exact science. It serves the purpose of reconstructing the history, way of life and mentality of those who used a particular language from time immemorial.

2. Methods of etymological research are well known, their application however, as shown by experience, is prone to inveterate shortcomings. Subjectivity of authors is one of such shortcomings. At times, they demonstrate significant inventiveness with respect to postulating series of phonetic or semantic transformations and mutations in words, resorting to the application of their forms shown with asterisks or to making various reservations (*cf. kavdas, Zilakhar, etc* in the Ossetian language).

3. Findings obtained as a result of our studies conducted with respect to the works of A. Ernout and A. Meillet, M. Vasmer, F. Kluge, W. Skeet, O. N. Trubachev and A. Dose, A. Mitterrand and J. Dubois, V. I. Abaev, M. Mayrhofer, G. A. Klimov, E. V. Sevortian, J. Puhvel and others, suggest the idea that principles behind etymology are in need of some adjustments and improvements.

ტერმინთა ორთოგრაფიული ლექსიკონის შედგენისთვის

ნინო დათეშიძე, მარინა ოსაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: nino.dateshidze@gmail.com; mosadze@gmail.com

1. სალიტერატურო ენის სრულყოფა და განვითარება ყოველთვის იყო და არის დაკავშირებული ენის ნორმალიზაციასთან. ცნობილია, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ორთოგრაფიულ საკითხთა შესწავლას, რომლის შედეგი ორთოგრაფიული ლექსიკონის შედგენაა. ქართულ სალიტერატურო ენაში ამ მიმართულებით კვლევას დიდი ხნის ისტორია აქვს, გამოიცა რამდენიმე ორთოგრაფიული ლექსიკონიც, რომლებიც სამაგიდო წიგნად იქცა.

2. ყველა ენის სისტემაში ტერმინს განსაკუთრებული ადგილი უკავია. ის, უპირველეს ყოვლისა, სამეცნიერო ენის საყრდენი და სალიტერატურო ენის განუყოფელი ნაწილია. ორთოგრაფიულ ლექსიკონებში ითვალისწინებენ ცალკეულ ტერმინთა მართლწერასაც, მაგრამ, ბუნებრივია, მთელი სისრულით შეუძლებელია აღინუსხოს ყველა ის ტერმინი, რომლებიც, მართალია, მისდევს ენის საერთო წესებს, მაგრამ, ამავდროულად, სპეციფიკურ ყალიბებსაც ქმნის. სწორედ ამიტომ ტერმინოლოგიურ საკითხთა კვლევას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

3. დღეს განსაკუთრებული სიმწვავით დგას ტერმინთა მართლწერის საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემები, რომლებიც მათი სხვადასხვაგვარი დაწერილობით არის შეპირობებული. ამისი მიზეზია, ერთი მხრივ, საერთო წესების არარსებობა და, მეორე მხრივ, უკვე არსებული ნორმების უგულებელყოფა, რასაც ხშირად ვხვდებით მასმედიის საშუალებებსა თუ სხვადასხვა ტერმინოლოგიურ ლექსიკონში.

4. არაერთი დარგობრივი ტერმინოლოგიური ლექსიკონის არსებობის მიუხედავად, დღემდე არ შექმნილა სპეციალური ლექსიკონი, რომელიც უშუალოდ ტერმინთა მართლწერასთან დაკავშირებულ სპეციფიკურ პრობლემებს მოაწესრიგებდა. ასეთი ნაშრომი გააერთიანებს დღემდე გამოცემულ ლექსიკონებში არსებულ ტერმინებს, რომელთა ორთოგრაფია დაზუსტებას მოითხოვს. მაგ., ხშირია უცხოური სიტყვებისაგან მომდინარე -ურ სუფიქსით გაფორმებული ზედ-

სართავების პარალელური წარმოება: ჰელიკოიდური თუ ჰელიკოიდალური, დიამეტრული თუ დიამეტრალური, პოტენციური თუ პოტენციალური... უცხო წარმომავლობის კომპოზიტებში შემართებული ხმოვნის ხმარება: *კოქსოქიმიური* თუ *კოქსქიმიური*; *ბენზოჩასასხმელი* თუ *ბენზინჩასასხმელი*; სა-ე და სა-ო აფიქსების არასწორი გამოყენება: *საბარათო-საბარათე*, *სავიზიტო-სავიზიტე*; გარკვეული ტერმინოლოგიური შესიტყვებებისა და კომპოზიტების დაწერილობის აღრევა: *ნახევრად გამტარი* თუ *ნახევარგამტარი* და მრავალი სხვა.

On the Subject of Compiling an Orthographic Dictionary of Terms

Nino Dateshidze, Marina Osadze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mails: nino.dateshidze@gmail.com, mosadze@gmail.com

1. Improvement and development of literary language has always been linked with the language normalization. It is known how important the study of orthographic issues is, especially when it is intended to have the compilation of an orthographic dictionary as its result. In the Georgian literary language such studies have long history. Some orthographic dictionaries have been published and then have become desk books.

2. Terms occupy special place within the system of every language. First of all, it is the base of a scientific language and the organic part of a literary one. The spelling of some terms is taken into account in the orthographic dictionaries but of course, it is impossible to take stock of all of the terms which comply with common language rules and simultaneously form specific patterns. This is the reason why the studies of terminological issues are of great importance.

3. Nowadays the problems connected with the spelling of terms are burning and they are caused by writing terms differently. On the one hand, the reason is the absence of common rules, and on the other hand – the failure to observe existing rules into account. We can often see this in mass media and some terminological vocabularies.

Although there are a number of terminological dictionaries, the special dictionary which could solve specific problems of spelling of terms has yet to be compiled. Such a work would unite all of the terms from the published dictionaries the orthography of which needs circumstantiation. For example, the misformation of adjectives with suffix *-ur(i)*, adopted from foreign language sources is very frequent: *pundamentaluri* - *pundamenturi*; *temaŭuri* - *temaŭikuri*; *ḡvalipicirebuli* - *ḡvalipiciuri*, and so on. Using connecting vowels in compounds of foreign origin: *ḡoksokimiuri* instead of *ḡokskimiuri*; *benzoc̄asasxmeli* instead of *benzinč̄asasxmeli*; Misusing the affixes *sa - e* and *sa - o*: *sabarato-sabarate*, *saviziŭo-saviziŭe*; Misspelling some terminological collocations and compounds: *naxevrad gamṭari* - *naxevargamṭari*, etc.

გრამატიკული ინფორმაციის წარმოდგენის პრინციპები „ქართულ ლექსიკონში“

ქეთევან დათუკიშვილი, გიორგი ცოცანიძე, ნანა ლოლაძე

ლექსიკოგრაფიის ინსტიტუტი

ელფოსტა: k_datukishvili@yahoo.com, nanaloladze@yahoo.com

განმარტებითი ლექსიკონის შედგენის პრინციპების შემუშავებისას ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს გრამატიკული ინფორმაციის მოცულობის განსაზღვრა, ლექსიკური და გრამატიკული მნიშვნელობების მიმართებათა ადეკვატური ასახვა. ქართულ ლექსიკოგრაფიაში აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს ლექსიკონებში ზმნური ერთეულების წარმოდგენის საკითხი.

„ქართული ლექსიკონის“ შემდგენლებმა ამ პრობლემის გადაჭრის შემდეგი გზა ავირჩიეთ: სალექსიკონო ერთეულად გატანილია მასდარები, რადგან მიგვაჩნია, რომ ლექსიკოლოგიური თვალსაზრისით ზმნის პირიანი ფორმები ცალკე ერთეულებს არ წარმოადგენს. მასდართან მითითებულია შესაბამისი პირიანი ფორმები. მაგ.:

გაკეთება (გაკეთებს, გაიკეთებს, გაუკეთებს, გაკეთდება, გაუკეთდება, გააკეთებინებს).

ლექსიკონში დანართის სახით მოცემულია ზმნის პირიანი ფორმების საძიებელი, სადაც წარმოდგენილია შესაბამისი გრამატიკული ინფორმაცია. კერძოდ: აწმყოს ფორმასთან მითითებულია მყოფადისა, ხოლო მყოფადის ფორმასთან – აწმყოსი, წყვეტილის ფორმა მიეთითება მხოლოდ აბლაუტის შემთხვევაში (დაგლეჯს – დაგლიჯა). აქვე წარმოდგენილია შემდეგი ზმნური კატეგორიები: გვარი, ქცევა და კაუზაცია. ბოლოს მოცემულია შესაბამისი მასდარი:

გაუკეთებს აწმყ. უკეთებს, მოქმ., სასხვ. – *გაკეთება*.

ლექსიკონის მომხმარებელს საშუალება ექნება მასდარის მიხედვით ნახოს ზმნის განმარტება ძირითად ნაწილში, აქვე ნახავს იმ ზმნურ ფორმებს, რომლებსაც შეესაბამება ეს მასდარი, ხოლო გრამატიკულ ინფორმაციას მათ შესახებ მოიძიებს დანართში. და პირიქით: თუ მომხმარებელს აინტერესებს ზმნური ფორმა, ნახავს მას დანართში, ხოლო განმარტებას (იქვე მითითებული მასდარის მიხედვით) მოიძიებს ძირითად ლექსიკონში.

The Principles of Representation of Grammatical Information in the “Georgian Dictionary”

Ketevan Datukishvili, Giorgi Tsotsanidze, Nana Loladze

Institute of Lexicography

e-mails: k_datukishvili@yahoo.com, nanaloladze@yahoo.com

One of the significant problems, met in the process of developing the principles of dictionary compilation, is determination of volume of the grammatical information, so as to adequately reflect interrelations of lexical and grammatical meanings. The issue of representing the verb forms in the dictionaries provoke diversity of views in Georgian lexicography.

The compilers of the “Georgian Dictionary” have chosen the following way of solving this problem: masdars are represented as separate dictionary entries, assuming that personal forms of verbs from lexicological viewpoint are not independent entries. The corresponding personal forms are pointed out with masdars. e.g.

gaketeba (gaaketebs, gaiketebs, gauketebs, gaketdeba, gauketdeba, gaaketebinebs). –“doing” (will do, will do for oneself, will be done...).

The indexes of the personal forms of verbs are attached in the Dictionary as an annex, containing appropriate grammatical information, namely; the form of future Tense is provided with the present tense form and vice versa – present tense form is provided with the future form alongside. The perfect forms are provided only in case of ablaut (daglejs-daglija “tearing”-“has torn”). The following verb categories are also provided here; voice, version and causation. And finally the corresponding masdar form is given:

gauketebs (present) uketebs, mokm., objective version. – *gaketeba*; - **will do for someone** (pres.-is doing for...) act.v., version - Doing.

Users of the Dictionary will be able to find definition of a verb in the main body of the Dictionary, according to its masdar form. There they can find also those verb forms to which this masdar refers. As for grammatical information, it can be found in the Annex; and vice versa, if a user is looking for a verb form, he/she can find it in the Annex and as for its definition (based on the masdar given there), this can be seen in the main body of the Dictionary.

თანამედროვე დასავლურ-ფრიზულის ლექსიკოგრაფია

ანე დიკსტრა

ფრიზული აკადემია

ელფოსტა: adykstra@fryske-akademy.nl

ჩემს ნაშრომში განხილულია თანამედროვე დასავლურ-ფრიზულის, ჰოლანდიის პროვინცია ფრისლანდიაში გავრცელებული ენის, ლექსიკოგრაფია. ნაჩვენები იქნება, რომ ფრიზებს გარკვეული სიმწიფეების გადალახვა მოუხდათ იმისათვის, რათა ჰქონოდათ ის ლექსიკონები, რომლებიც მათ სურდათ. მათი ბრძოლა ყოველთვის წარმატებული არ ყოფილა. და მაინც, მათ შეუძლიათ იამაყონ ისეთი ლექსიკოგრაფიული ინფრასტრუქტურით, რომელიც საკმაოდ უნიკალურია ისეთი მცირე ენისათვის, როგორც ფრიზულია.

მე განვიხილავ თანამედროვე დასავლურ ფრიზულ ლექსიკოგრაფიას დაწყებული მისი წარმოქმნიდან მეცხრამეტე საუკუნეში და დამთავრებული დღევანდელი თანამედროვე ელექტრონული (ონლაინ) ფრიზული ლექსიკონებით. ჩემს მოხსენებაში ყურადღებას გავამახვილებ იმ კონკრეტულ პრობლემებზე, რომლებსაც აწყდებოდნენ და კვლავაც აწყდებიან ლექსიკოგრაფები მცირე ენისა, რომელზე მოლაპარაკეთა რაოდენობაც დაახლოებით 325 000 კაცს შეადგენს. ერთ-ერთ პრობლემას, ცხადია, წარმოადგენს ჰოლანდიური ენის, ნიდერლანდის მოსახლეობის უმეტესი ნაწილის ენის, უზარმაზარი გავლენა. როგორ უნდა გაუმკლავდნენ ამას ლექსიკოგრაფები? რამდენად მკაცრია ენობრივი ნორმა ფრიზული ენის სხვადასხვა ლექსიკონებში და რამდენად მკაცრი უნდა იყოს იგი?

ლექსიკონებს, საზოგადოდ, და მცირე ენათა ლექსიკონებს, კერძოდ, უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვთ ენის შენარჩუნებისათვის. ფრისლანდიის ადმინისტრაციული ორგანოები კარგად აცნობიერებენ ლექსიკონებისა და მათი ნორმატიული ზეგავლენის მნიშვნელობას. პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ფრიზულ ენას ჯერაც არა აქვს ფიქსირებული ნორმატიული სტანდარტი. პროვინციის ადმინისტრაციულ ორგანოთა წარმომადგენლებმა სთხოვეს ფრიზულ აკადემიას, შემოიღოს ამგვარი სტანდარტი. ჩემს მოხსენებაში განვიხილავ ფიქსირებული სტანდარტის იდეის სასარგებლოდ და საწინააღმდეგოდ მეტყველ არგუმენტებს და შევეხები უზარმაზარ პრობლემებს, რომლებიც ამგვარი სტანდარტის შემოღებას ახლავს თან.

The Lexicography of Modern West Frisian

Anne Dykstra

Frisian Academy

e-mail: adykstra@fryske-akademy.nl

My paper deals with the lexicography of Modern West Frisian, the language spoken in the Dutch province of Friesland. It will become clear that the Frisians had to overcome some difficulties in getting the dictionaries that they wanted. Their struggle has not always been successful. Yet they may boast on a lexicographic infrastructure that is fairly unique for a small language like Frisian.

I will discuss Modern West Frisian Lexicography from its nineteenth-century origins to the modern electronic (online) Frisian dictionaries of today. In my talk I will focus on the specific problems that lexicographers of a small language, about 325,000 speakers, had to face and still have to face. One of the problems is of course the devastating influence of Dutch, the majority language of The Netherlands. How should lexicographers deal with that? How strict is the language norm in the different Frisian language dictionaries, and how strict should it be?

Dictionaries in general and dictionaries of small languages in particular, are of the utmost importance

to language maintenance. Frisian authorities acknowledge the importance of dictionaries and their normative influence. The problem is that Frisian still does not really have a fixed standard. The provincial authorities have asked the Frisian Academy to establish such a standard. In my paper I will discuss the pros and cons of a fixed standard and I will deal with the huge problems that come with establishing such a standard.

ალიტერაციული და ტავტოლოგიური იდიომების ეტიმოლოგია და ლექსიკონებში მათი თარგმანის ადეკვატურობა

ნინო დვალაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ndvalidze@yahoo.com

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია ალიტერაციული და ტავტოლოგიური იდიომების სემანტიკურ-პრაგმატიკული ბირთვის კვლევა, მათი ეტიმოლოგიის დადგენა, მათი კონცეპტუალური განსაზღვრების შეჯერება კულტურათაშორის ენობრივ სივრცეში, მათი როგორც მსგავსი, ისე განსხვავებული ნიშან-თვისებების წარმოჩენა.

სხვადასხვა კულტურების მატარებელი იდიომების ეტიმოლოგიური კვლევა აქტუალურია იმდენად, რამდენადაც ფრაზეოლოგიაში უკუფენილია ამა თუ იმ ხალხის კულტურისა და ფსიქოლოგიის რთული კომპლექსი, დაუნჯებელია ეროვნული თვითმყოფადობისა და მისი ხატოვანი აზროვნების განუმეორებლობა.

ვინაიდან დღემდე არ მოიპოვება ინგლისურენოვანი იდიომების ეთნო-კულტურული და ეტიმოლოგიური კვლევის შედეგად შედგენილი ლექსიკონი ქართულ ენაზე, ცხადია ფრაზეოლოგიური უნივერსალიების ამ კუთხით შესწავლას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

ზემოაღნიშნული იდიომების შესწავლა საშუალებას მოგვცემს დავძლიოთ ის ინფორმაციული დეფიციტი, რომელიც ქართულ ენაზე მათი შესატყვისი ფორმების უქონლობის შემთხვევაში წარმოიშობა.

სანიმუშოდ წარმოვადგენთ ერთ მაგალითს შესწავლილი იდიომებიდან:

To pull the plug on something /somebody – *to withdrew one's support for a project or a person* – ამ იდიომის ხმარება უკავშირდება მე-19 საუკუნის შუა წლებს. სიტყვა plug სწორედ მაშინ გამოიყენეს პირველად ტუალეტის წყლის კასრის თავზე მოთავსებული მრგვალი ხუფის აღსანიშნავად, რომლის ამოწევით წყალი რეცხავს უნიტაზს. ინგლისურენოვანი იდიომების იმდროინდელ ლექსიკონებში ეს ტერმინი განმარტებულია როგორც *to flush the toilet*. მოგვიანებით, იდიომმა შეიძინა წარუმატებელი ფინანსური პროექტის მნიშვნელობა, რომელსაც მთავარი საყრდენი გამოეცალა.

ოქსფორდის Advanced შემსწავლელების დიდ ლექსიკონში (მე-7 გამოცემა), *to pull the plug on something* განმარტებულია, როგორც ვისიმე პროექტის ან გეგმის დასრულება, ვინმესთვის პროექტის მხარდაჭერაზე უარის თქმა (სასაუბრო გამოთქმა).

მოკვლეული მასალების საფუძველზე შეიძლება გამოიციეს ინგლისურენოვანი იდიომების ახალი ეტიმოლოგიური მცირე ლექსიკონი, სადაც მოცემული იქნება მათი შესატყვისი ქართული იდიომები ან ფრაზები, ან ასეთის არქონის შემთხვევაში, ლექსიკონში წარმოდგენილი იქნება ინგლისური იდიომის განმარტებითი თარგმანი ქართულ ენაზე. ასევე შესაძლებელია შესწავლილი იდიომების დამატება უკვე არსებული ლექსიკონების ელექტრონული ვერსიისათვის.

Alliterative and Tautological Idioms and Their Adequate Translation in Dictionaries

Nino Dvalidze

Shota Rustaveli State University

e-mail: ndvalidze@yahoo.com

The aim of the present research is to study semantic and pragmatic core of the alliterative and tautological idioms, to identify their etymology, to reveal their conceptual definitions in the cross-cultural linguistic context, and to demonstrate their adequate translation as well as invariant forms in Georgian and English dictionaries.

The urgent need for the etymological study of idioms is stimulated by the fact that the phraseology reflects complex interaction of the culture and psychology of the speakers of a language, their national identity and the unique metaphoric perception of the world.

The results of the study of idioms from the ethno-cultural and etymological points of view will be reflected in a short dictionary of idioms.

სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკოლოგიური მეთოდის გენეალოგია

ნინო დობორჯინიძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nino_doborjginidze@iliauni.edu.ge

მოხსენებაში განხილულია ქართული ლექსიკოგრაფიული ტრადიციის, კერძოდ, სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის განმარტებათა პრინციპები და ამ პრინციპების გენეალოგია. საბას სალექსიკონო პრაქტიკა განხილულია ძველი ქართული ლექსიკოლოგიური, ზოგადად, ფილოლოგიური მეტატექსტების კონტექსტში და დადასტურებულია მათ შორის როგორც მეთოდოლოგიური, ასევე შინაარსობრივი ერთიანობა. ამ თანხვედრის საფუძველზე მოხსენებაში ნაჩვენებია, როგორ მოხდა ძველ ქართველ მთარგმნელთა მწიგნობრულ ტრადიციასა და სულხან-საბას ლექსიკოგრაფიულ პრაქტიკას შორის მემკვიდრეობითი კავშირის აღდგენა. საბას სალექსიკონო პრინციპები შედარებულია უკანასკნელ ხანს რომის წიგნსაცავებში მიკვლეულ, აქამდე უცნობ ქართულ-იტალიურ ლექსიკონთან და ზოგადად, დასავლურ, კერძოდ, მისიონერულ სალექსიკონო ტრადიციასთან. ნაჩვენებია, თუ რატომ არის გაუმართლებელი სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგზის გამოთქმული მოსაზრება, თითქოს, XVII საუკუნეში ფილოლოგიური დისციპლინების, მათ შორის ლექსიკოგრაფიის აღორძინება სომხურ კულტურულ-საგანმანათლებლო კონტექსტს უკავშირდება.

The Origins of Lexicological Method of Sulkhani-Saba Orbeliani

Nino Doborjginidze

Iliia State University

e-mail: nino_doborjginidze@iliauni.edu.ge

The article deals with the principles of Georgian lexicographic tradition, namely with those upon which entry definitions in the Georgian Dictionary by Sulkhani-Saba Orbeliani are based, and the origins of the said principles. Saba's lexicographic practices are viewed in the context of Old Georgian lexicological and, generally, philological meta-texts with their consistency shown in respect of both methodology and contents.

On the example of the aforesaid convergence, the article shows how the re-establishment of the hereditary liaison between the lexicographic practices of Saba and the scholarly tradition of Old Georgian translators came into effect. Saba's lexicographic principles are compared with a previously unknown Georgian-Italian dictionary, recently discovered in book depositories of Rome, as well as with the Western, namely missionary, lexicographic tradition.

The article shows why the idea expressed several times in some scientific papers to the effect that the revival of philological disciplines, namely lexicography, in the XVII century Georgia can be attributed to the Armenian cultural and educational context, is totally unacceptable.

ლექსიკური ინფორმაცია ენობრივი მოდელის ლექსიკონში

ელზა დოკვაძე, გიორგი ჩიკოიძე, ანა ჩუტკერაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არჩილ ელიაშვილის მართვის სისტემების ინსტიტუტი

ელფოსტა: gogichikoidze@yahoo.com, annachutkerashvili@yahoo.com

ი. მელჩუკის ცნობილი მოდელის – “შინაარსი↔ტექსტი” (Мельчук, 1974) – მარცხენა მხარე შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც სინონიმური გამონათქვამების სიმრავლე, რომელშიც შესაძლოა ავირჩიოთ რომელიმე სავარაუდოდ ყველაზე მარტივი, “ნეიტრალური” წევრი და მივანიჭოთ მას ამ სიმრავლის, ანუ ამ კონკრეტული “შინაარსის”, “დომინანტის” სტატუსი. ამგვარი მიდგომის ფარგლებში მოდელის პრაგმატიკულ-სემანტიკური დონის ფუნქციონირება უნდა ეყრდნობოდეს კვაზი-სინონიმურ გარდაქმნებს, რომლებსაც გადაჰყავთ “დომინანტი” შინაარსის სიმრავლის ნებისმიერ წევრში (სინთეზის დროს) და ასრულებენ ტრანსფორმაციას საპირისპირო მიმართულებისას (ანალიზის დროს). ცხადია, რომ მოდელის ფუნქციონირების საბოლოო მიზნის მისაღწევად, ეს ტრანსფორმაციები უნდა ითვალისწინებდნენ იმ დამატებით შინაარსობრივ ნიუანსებს, რომლებიც განასხვავებენ მაქსიმალურად “ნეიტრალურ” დომინანტას მისი ნებისმიერი კვაზი-სინონიმისგან.

ყოველი ასეთი ტრანსფორმაციის როგორც შესაძლებლობა, ისე შედეგი უნდა ეყრდნობოდეს სათანადო ინფორმაციას, რომელიც სიმარტივის და ეკონომიის მოსაზრებების გამო სასურველია, რომ განაწილდეს ცალკეულ ლექსემათა შორის, ანუ მოთავსდეს შესაბამის სალექსიკონო ერთეულებში. ამ ინფორმაციის მოწესრიგების ცდა მოცემულია (Мельчук, 1974)-ში “ლექსიკური ფუნქციების” აპარატის საშუალებით, რომლებიც ჯამში გვთავაზობენ ლექსიკური “პარადიგმის” ანალოგს, ანუ მოცემულ ლექსემასთან სემანტიკურად კორელირებული ერთეულების სიმრავლეს: ამ კორელაციის ყოველ ცალკეულ სახეობას ახასიათებს სათანადო სიმბოლო (Syn, Conv, Magn...), რომელიც მიუთითებს მის მნიშვნელობაზე, და მას უკავშირდება კვაზი-სინონიმები, რომლებიც გამოხატავენ ამ მნიშვნელობას მოცემული (C_i) ლექსემის კონტექსტში.

ნიშანდობლივია, რომ ყოველი კერძო ფუნქციის მნიშვნელობები წარმოადგენენ ერთმანეთის კვაზი-სინონიმებს. Syn ფუნქციის თავისებურ განზოგადებას წარმოადგენს “სინონიმური მწკრივის” ცნება, რომელიც აერთიანებს მოცემული ლექსემის ყველა კვაზი-სინონიმს და ამავე დროს განსაზღვრავს მათ შორის არსებულ სემანტიკურ ოპოზიციებს (Апресян, 2000).

კვაზი-სინონიმური მწკრივის კერძო სახეს წარმოადგენს ქართული ზმნის სუპერ-პარადიგმა, რომელიც აერთიანებს ყველა ერთი და იმავე ზმნური ლექსემიდან ნაწარმოებ პარადიგმას (მაგ., აკეთებინებს – (ა/უ)კეთებს – (/უ)კეთდება), ადვილი დასანახია, რომ ეს “მწკრივი” უზრუნველყოფს რიგ სტანდარტულ კვაზი-სინონიმურ ტრანსფორმაციას ძირითადი სემანტიკური ბირთვის შეუცვლელად (Чикоидзе, 2010).

სამივე ეს ლექსიკური საშუალება ჩართულია ქართულ კომპიუტერულ ლექსიკონში და ტესტირებულია რამდენიმე ასეულ სალექსიკონო ერთეულზე (პროექტის დაფინანსებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ).

The Lexical Information in the Language Model Dictionary

Elza Dokvadze, Giorgi Chikoidze, Anna Chutkerashvili

Archil Eliashvili Institute of Control Systems Georgian Technical University
e-mails: gogichikoidze@yahoo.com, annachutkerashvili@yahoo.com

According to Melchuk (Мельчук, 1974), the left side of the “Meaning↔Text” language model should be represented by a set of synonymic utterances and some most simple, “neutral” member of it can be considered as a “dominant” of this set, which represents a semantic core of the set and correspondingly of the “Meaning”. Proceeding from this, the basis of pragmatic-semantic level functioning should be implemented by quasi-synonymic transfigurations, which lead from the dominant to the arbitrary utterance of synonymic set (during synthesis) or in an opposite direction (in the case of analysis), taking into account in the course of these operations the pragmatic-semantic nuances, which make difference between initial and final arguments of each transformation. The possibility and result of these transformations are defined by same special information, which should be added to the morphologic and syntactic data of dictionary entities.

We shall mention three kinds of such information. The first of them is represented by the spectrum of “lexical functions” (Мельчук, 1974), which can be considered as some version of the lexical paradigm: they define for each lexeme set of content in which it acquires one of semantic nuances, defined by same concrete lexical function (e.g. such as Syn, Magn, Bon, etc.)

The “Synonymic rows” (Апресян, 2000) can be considered as a generalization of one of the lexical functions, particularly, of Syn, which implies the unity of words synonymic to the lexeme of the given dictionary unit. The concept of “synonymic rows” implies more “base” conditions of quasi-synonymy, which at the same time must be followed by description of all features, which define the semantic differences between these quasi-synonyms.

The Georgian verbal super-paradigms, in their turn, may be considered as a particular case of quasi-synonymic rows: these entities unite all paradigms derived from the one and the same lexeme. The main advantage of such unification (at least in the context of the current considerations) is the stability of possibilities and results of transformations between utterances based on the different members of super-paradigm (Чикоидзе, 2010).

All these versions of these lexical characteristics were tested on several hundred entities of the Georgian computer dictionary created in the frames of the project sponsored by Rustaveli foundation.

საზღვაო ტერმინოლოგიური ლექსიკონები და საზღვაო ტერმინოლოგიის თარგმანის სპეციფიკა მხატვრულ ლიტერატურაში

თამარ დოლიძე, სვეტლანა როდინაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბათუმის საზღვაო აკადემია

ელფოსტა: t.dolidze@adjara.gov.ge, svetarodinadze@mail.ru

ქართული საზღვაო ტერმინოლოგია დღესაც ფორმირების პროცესშია. ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში საზღვაო ტერმინები განმარტებული აქვს სულხან-საბას თავის განმარტებით ლექსიკონში. შემდეგ წლებში იყო მცდელობა, რომ შექმნილიყო ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიური ლექსი-

კონები, მაგ. ბარათაშვილის, რიკოვის საზღვაო ლექსიკონები, ასევე საზღვაო ტერმინების მცირე ნაწილი შეტანილია სხვადასხვა ქართულ-ინგლისურ ლექსიკონებში. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დღესდღეობით სრულყოფილი ქართული საზღვაო ლექსიკონი ჯერ კიდევ არ არის შედგენილი.

ჩვენ შევეცადეთ გამოგვეჩვენოთ, თუ როგორ არის ნათარგმნი ტერმინები მხატვრულ ნაწარმოებებში, ასევე ჩვენ განვიხილეთ რამდენიმე ინგლისურენოვანი მარინისტული ტექსტი და გავაანალიზეთ მათი ქართული თარგმანები (“გულივერის მოგზაურობა”, “რობინზონ კრუზო”, “მობი დიკი”, “ზღვის მგელი”, “განძის კუნძული”). ასეთ ნაწარმოებებში საკმაოდ კარგად არის ნათარგმნი ტერმინოლოგია და კარგად ჩანს საზღვაო სფერო, მაგრამ იმის გამო, რომ საზღვაო ტერმინები არ არის ფორმირებული ჯერჯერობით, არის შემთხვევები, როცა მთარგმნელები ვერ პოულობენ ქართულ შესატყვისს და ისინი ტექსტში უბრალოდ ახსნილია, ან რუსული ტერმინი არის შემოტანილი. მაგალითად, “mainmast” გადათარგმნილია, როგორც “გროტმაჩტა” (“грот-мачта”), ქართული შესატყვისი კი არის “გროტ-ანძა”; **foremast** გადათარგმნილია როგორც “ფოკმაჩტა” (фок-мачта) ქართული შესატყვისი კი არის **წინაანძა, ფოკ-ანძა**. აშკარაა, რომ სიტყვა “მაჩტა” არ არის ქართული საზღვაო ტერმინი. ხშირ შემთხვევაში ქართული ტერმინის არარსებობის გამო ისინი განმარტებულია. მაგ: *“booms” - აფრების დასამაგრებელი ძელები*. არის შემთხვევები, როცა ქართულ თარგმანში საერთოდ გამოტოვებულია ტერმინი.

მარინისტული ნაწარმოებების კვლევამ გვიჩვენა, რომ ქართული საზღვაო ტერმინოლოგია ჯერ კიდევ არ არის ჩამოყალიბებული, ის ფორმირების პროცესშია. ძალიან მნიშვნელოვანია არსებობდეს დარგობრივი, საზღვაო ტერმინოლოგიური ლექსიკონი და აუცილებელია გაგრძელდეს ამ კუთხით მუშაობა.

Dictionaries of Maritime Terminology and Peculiarities of Translating Maritime Terminology in Works of Fiction

Tamar Dolidze, Svetlana Rodinadze

Shota Rustaveli State University

Batumi Maritime Academy

e-mails: t.dolidze@adjara.gov.ge, svetarodinadze@mail.ru

Georgian maritime terminology is still in the process of formation. Back in the 18th century some maritime terms were included in the Georgian Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani. Certain attempts to compile Georgian maritime terminological dictionaries were made in subsequent years (e.g. maritime dictionaries by Baratashvili, Rychkov, a number of maritime terms were also included in various Georgian-English dictionaries). However, despite such attempts, a more or less perfect Georgian maritime dictionary has not been compiled as yet.

We have tried to find out how maritime terms are rendered in the translations of works of fiction. To this end, we have analyzed a number of English-language marine texts (such as Gulliver's Travels, Robinson Crusoe, Moby-Dick, The Sea-Wolf, Treasure Island) and their translations into Georgian. The analysis has shown that maritime terms are not always adequately rendered in such translations, despite all their merits. In some cases, terms are “translated” by transliterated versions of corresponding Russian terms. In other cases, maritime terms are explained by Georgian phrases rather than translated. There are also cases, where maritime terms are simply omitted from the Georgian translations.

The conducted analysis of marine works of fiction has revealed that the Georgian maritime terminology is not yet completely established and is still in the process of formation. Furthermore, it is necessary to create a specialized dictionary of maritime terms and the work must continue in this direction.

ქართველ ებრაელთა ლექსიკის კომპონენტები რეუვენ ენოხი

არიელის საუნივერსიტეტო ცენტრი

ელფოსტა: reuvene@ariel.ac.il

ქართველ ებრაელთა მეტყველების სპეციფიკურობის განმაპირობებელი ერთ-ერთი ძირითადი ნიშანი მისი ლექსიკის მრავალფეროვნებაა (გ. ბენ-ორენი).

ჩვენი აზრით, შესაძლებელია გამოიყოს ქართველ ებრაელთა ლექსიკის რამდენიმე ძირითადი ჯგუფი:

1. ქართული ენის ძირითადი ლექსიკური ფონდიდან უცვლელად შეთვისებული ლექსიკა (ძმა, პატარა, ხუთი...)
2. იმ დიალექტის ლექსიკა, სადაც ებრაელები სახლობენ (აკვარახჭინებს, ფარცაგი// ფარსაგი...)
3. ქართულ სიტყვათა სახეცვლილებით მიღებული ლექსიკა:
 - ა. ფონეტიკური სახეცვლილებით (ნამყოფი = ნაყოფი, მშვიდობა = შვიდობა...)
 - ბ. მორფოლოგიური სახეცვლილებით (დაიცვამს = დაიცავს, ენაცვლება [1. ენაცვალე-ბა. 2. შურს]...)
 - გ. ერთდროულად ფონეტიკურ და მორფოლოგიურ სახეცვლილებებზე დამყარებული (შეატეებს = შეატოვებს...)
4. ებრაული (+ არამეული) ლექსიკა (ქეთუბა, დარა...)
5. ქართველ ებრაელთა მიერ თარგმნილ წმინდა წიგნებში გამოვლენილი ლექსიკა:
 - ა. ებრაულიდან მომდინარე (სასპედაოდ, ბურუხი...)
 - ბ. ძველ ქართულზე დამყარებული (ესე, ისი, ნამეთურ// ნამეტურ...)
6. ბარბარიზმები
 - ა. რუსიზმები (აპუსტიაკებს, პაპა = მამა...)
 - ბ. სხვა ენებიდან შემოსული (სუნტლობს, დამაჯლისებული...)

მოხსენებაში განხილული იქნება ყველა ეს ჯგუფი და ნაჩვენები იქნება ქართველ ებრაელთა ლექსიკის შესწავლის მნიშვნელობა ქართული ენის ისტორიისა და დიალექტოლოგიის კვლევის თვალსაზრისით.

Lexical Components of the Vocabulary of Georgian Jews

Reuven Enoch

Ariel University Centre in Samaria

e-mail: reuvene@ariel.ac.il

One of the main features accounting for the specificity of the speech of Georgian Jews is the diversity of its vocabulary (G. Ben-Oren).

In our opinion, there may be singled out several main groups of the vocabulary of Georgian Jews, namely:

1. Lexical units borrowed without change from the basic word-stock of the Georgian language (*ძმა, პატარა, ხუთი...*);
2. Lexical units from the local dialects of the areas inhabited by Jews (*აკვარახჭინებს, ფარცაგი/ფარსაგი ...*);
3. Lexical units formed by means of modification of Georgian words:
 - (a) By means of phonetic modification (*ნამყოფი = ნაყოფი* [‘fruit’], *შვიდობა ...*);

- (b) By means of morphological modification (*დაიცვამს* = *დაიცავს* [‘will protect’], *ენაცვლება* [(1) *ენაცვალება* - ‘replaces’; (2) *შურს* - ‘envies’] ...); and
- (c) Based on both phonetic and morphological modifications (*შეატეებს* = *შეატოვებს* [‘will abandon smb./smth to smb.’] ...);
- 4. Hebrew (+ Aramaic) lexical units (*ქეთუბა*, *დარა* ...);
- 5. Lexical units found in Holy Scriptures translated by Georgian Jews:
 - 1. Ones coming from the Hebrew language (*სასპედაოდ*, *ბურუხი* ...);
 - 2. Ones based on the Old Georgian language (*ესე*, *ისი*, *ნამეთურ/ნამეტურ* ...);
- 6. Non-assimilated loan words:
 - 1. Russianism (*აპუსტიკებს*, *პაპა* [= ‘daddy’] ...);
 - 2. borrowed from other languages (*სუნტლობს*, *დამაჯლისებული* ...).

The paper will discuss all above-listed groups and will also highlight the importance of the research into the Vocabulary of Georgian Jews for the study of the history and dialectology of the Georgian language.

ლექსიკონების ტიპოლოგიაში არსებული ხარვეზების შევსება: სიტყვის ფუძეთა ლექსიკონები

ალინა ვილალვა, ჟოაო პაულო სილვესტრე

ლისაბონის უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ელფოსტა: AlinaVillalva@fl.ul.pt, jpsilvestre@fl.ul.pt

ზოგადი ტიპის ლექსიკონები უნდა ეფუძნებოდეს დარგობრივ ლექსიკონებში დადასტურებულ სანდო ინფორმაციას. მორფოლოგიის, ისტორიული ენათმეცნიერებისა და ეტიმოლოგიის კვლევის შედეგად იქმნება სპეციალიზებული ლექსიკონები, რომლებიც ფართო მომხმარებლისთვის ნაკლებად საინტერესოა, მაგრამ აუცილებელია ლექსიკოგრაფებისთვის. ლისაბონის (პორტუგალია) უნივერსიტეტი ამჟამად მუშაობს პროექტზე, რომლის მიზანია ისეთი ლექსიკონის შედგენა, რომელშიც შეტანილი იქნება სიტყვის მარტივი და რთული ლექსიკალიზებული ფუძეები, რომლებიც პორტუგალიური ენის ადრეულ წყაროებშია დადასტურებული.

სიტყვის ფუძეების თემისადმი მიძღვნილ პორტუგალიურ ლექსიკოგრაფიულ ნაშრომთა რაოდენობა მწირია. ამ ტიპის პირველი თანამედროვე პორტუგალიური ლექსიკონი – *Dicionário de raízes e cognatos* [Goes 1921] დაფუძნებულია მეცხრამეტე საუკუნის ბიბლიოგრაფიაზე, რომელიც დღეისათვის უკვე მოძველებულად ითვლება. იგი ზოგიერთ საინტერესო ინფორმაციას გვაწვდის, თუმცა საკმაოდ კრიტიკულ წაკითხვას მოითხოვს. მეოცე საუკუნის განმავლობაში პორტუგალიური ენისა და ისტორიული მორფოლოგიის კვლევის შედეგად რაიმე სახის ლექსიკოგრაფიული სინთეზი არ შექმნილა. ამ ბოლო ხანებამდე პორტუგალიური ენის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი მორფოლოგიური ლექსიკონი ბრაზილიაში იყო შექმნილი, მაგრამ ამ ლექსიკონში გამოყენებული მასალა ამოკრებილი იყო არასპეციალიზებული წყაროებიდან, როგორცაა მაგალითად ზოგადი ტიპის ლექსიკონები [ჰეკლერი, ბეკი, მესინგი 1984-1988].

ეს პროექტი ეფუძნება რამდენიმე მეთოდოლოგიურ ვარიანტს, რომელიც (i) გაითვალისწინებს პორტუგალიური ენის ადრეულ ლექსიკოგრაფიულ წყაროებს; (ii) სრულად განსაზღვრავს თითოეულ ლექსიკოგრაფიულ ერთეულს ეტიმოლოგიური, მორფოლოგიური და სემანტიკური ინფორმაციის დართვით; (iii) სხვა რომანული ენებისთვის შემუშავებულ მსგავს პროექტებში ტესტირებულ პროგრამულ გადაწყვეტილებებს მთარგმნებს კონკრეტულ შერჩევით ამოცანებს (TLIO, ფლორენცია, იტალია).

ამ ლოგიკას თუ გავყვებით, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ პორტუგალიურ სიტყვათა დიდი უმრავლესობის (როგორც ძველი, ისე უახლესი), ძირითადი ნაწილი წარმოადგენს ფუძეების

მეტ-ნაკლებად სტაბილურ კომპლექტს, რომლებიც შეიძლება დადასტურებულ იქნას მორფოლოგიურად მარტივ სიტყვებში (როგორებიცაა თავისუფალი ფუძეები), ანდა რთულ ლექსიკალიზებულ სიტყვებში (როგორებიცაა ბმული ფუძეები). პრეზენტაციაზე, ჩვენი სამუშაო გეგმისა და გამოყენებული მეთოდის საილუსტრაციოდ, განვიხილავთ პორტუგალიური სიტყვის 'empecilho' („დაბრკოლება“) ფუძეს.

Filling Gaps in Dictionary Typologies: the Root Dictionary Type

Alina Villalva, João Paulo Silvestre

Faculdade de Letras da Universidade de Lisboa
Centro de Linguística da Universidade de Lisboa
e-mails: AlinaVillalva@fl.ul.pt, jpsilvestre@fl.ul.pt

The general language dictionaries must be based on reliable information, validated by specialized dictionaries. The research in morphology, historical linguistics and etymology produces specific dictionaries, of little interest to common users, but essential for the lexicographers. The University of Lisbon (Portugal) has an ongoing project which aims to build a Morphological Dictionary that will include simple and complex lexicalized roots that are documented in the early lexicographic sources for Portuguese.

The number of portuguese lexicographical works on roots is scarce. The first Portuguese modern dictionary on this subject is Dicionário de raízes e cognatos [Goes 1921], based on bibliography from the nineteenth century, now considered obsolete. It offers some interesting data, but requires extensive critical reading. Throughout the twentieth century, studies on the history of Portuguese language and historical morphology produced no lexicographic synthesis. Up until now, the most important morphological dictionary of Portuguese was elaborated in Brazil, but it gathered its lexical information from unspecialized sources, such as general language dictionaries. [Heckler, Back, Massing 1984-1988].

This project is based upon different methodological choices, which (i) will consider the early lexicographic sources for Portuguese; (ii) will thoroughly specify each lexicographic unit with etymological, morphological and semantic information; and (iii) will adjust database software solutions, previously tested by similar projects developed for other romance languages, to specific selective queries (TLIO, Florence, Italy).

Following this line of reasoning, we may elaborate on the hypothesis that the base of the vast majority of Portuguese words, from the elderly ones to the newcomers, is a relatively stable set of roots, which can be documented in morphologically simple words (as free roots) or in complex lexicalized words (as bound roots). We have chosen a case study to illustrate the presentation of our working plan and methods, that concerns the identification of the root of the word 'empecilho' (Eng. obstacle).

სასკოლო ორთოგრაფიული ლექსიკონი (პრეზენტაცია)

თამარ ვაშაკიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: tamarvashakidze@yahoo.com

უკანასკნელი ორი ათწლეულის განმავლობაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა მოვლენებმა, კერძოდ, ქვეყნის გადასვლამ საბაზრო ეკონომიკაზე და მისმა ჩართვამ მსოფლიო ინტეგრაციის პროცესში დიდძალი ახალი ლექსიკა შესძინა ქართულ ენას. იგი საგრძნობლად შეივსო ახალი ცნებების აღმნიშვნელი საერთაშორისო სიტყვებითა და გამოთქმებით, სხვადასხვა დარგის ტერმინოლოგიით, რის გამოც განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ქართული სალიტერატურო ენის

სიწმინდის დაცვის საკითხი. ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლემ სკოლაშივე სწორად აითვისოს ახალი ტერმინოლოგია და გამართულად შეძლოს წერა თუ მეტყველება სახელმწიფო ენაზე. სწორედ ამ მიზნით მომზადდა ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის სასკოლო გამოცემა.

ლექსიკონი ემყარება სხვადასხვა დარგის სასკოლო სახელმძღვანელოებს და ითვალისწინებს მოსწავლე ახალგაზრდობის ზეპირ თუ წერით მეტყველებასა და მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებში (პრესა, რადიო, ტელევიზია) დადასტურებულ შეცდომებს, აგრეთვე – კომპიუტერის მოხმარებასთან დაკავშირებულ ტერმინოლოგიას, რომელიც ორთოგრაფიული თვალსაზრისით გარკვეულ სირთულეებს ქმნის.

გარდა წმინდა ორთოგრაფიულ-გრამატიკული შეცდომებისა, ლექსიკონში გათვალისწინებულია სინტაქსურ-სტილისტიკური დარღვევები თუ უზუსტობანი. საჭიროების შემთხვევაში ამა თუ იმ ერთეულთან მოცემულია სათანადო განმარტებებიც.

წინამდებარე ლექსიკონი შეიცავს 17 800-ზე მეტ სალექსიკონო ერთეულს.

ლექსიკონს ერთვის 7 დანართი.

School Orthographic Dictionary (Presentation)

Tamar Vashakidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: tamarvashakidze@yahoo.com

The social and political events of the past twenty years, in particular, development of the market economy, global integration processes, *etc* brought about great changes in the Georgian language, especially its vocabulary. Numerous international words, denoting new concepts, entered the Georgian vocabulary and protection of the purity of the Georgian literary language has become the most urgent issue of modern times.

It is essential for schoolchildren to acquire new terminology from the school years and develop the skills of writing and speaking the state language properly and accurately. These considerations determined the compilation of the School Orthographic Dictionary of the Georgian Language.

The dictionary is based on the vocabulary of school manuals in different branches of knowledge. It takes into account the typical mistakes of our young generation, as well as mistakes of the mass media (press, radio, TV). Also included in the Dictionary is the computer terminology which often creates difficulties from the orthographic point of view.

Alongside orthographic and grammatical mistakes, the dictionary points to some syntactic and stylistic inaccuracies. Some entries include explanatory notes.

The School Orthographic Dictionary contains more than 17 800 dictionary entries and seven appendices.

ქართული ენის უნივერსალური ელექტრონული ლექსიკონის შექმნისათვის

რუსუდან ზეკალაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: rusikoz@yahoo.com

დღევანდელ კომპიუტერულ ეპოქაში აქტუალურად გვესახება ქართული ენის უნივერსალური ელექტრონული ლექსიკონის შექმნა. ის დაეყრდნობა არსებულ ბეჭდურ გამოცემებს, მაგრამ სპეციალური პროგრამის მეშვეობით შესაძლებლობას მისცემს მომხმარებელს ადვილად და

სწრაფად მოიძიოს საჭირო მონაცემები ყველა პარამეტრის მიხედვით.

სიტყვა-სტატიაში გამოიყოფა რამდენიმე ბლოკი: გრამატიკული, სიტყვაწარმოებითი, სემანტიკური, ეტიმოლოგიური და სტილისტური. თითოეული მოგვცემს სრულყოფილ ინფორმაციას ლექსიკური ერთეულის შესახებ: მითითებული იქნება ბრუნების პარადიგმები სახელებში, უღლებისა – ზმნებში, სიტყვის სრული გრამატიკული დახასიათება, დერივაციული და კომპოზიციური შესაძლებლობები, სემანტიკა (პოლისემია, ომონიმია, სინონიმია, ანტონიმია), ფუნქციურ-სტილისტური მახასიათებლები (გამოყენების სფერო, სტილისტიკურ-ემოციური შეფერილობა), იდიომებისა და ანდაზების კომენტარები, მოდელური წინადადებები კონოტაციის გათვალისწინებით, საილუსტრაციო მასალა, თემატური ჯგუფი და ქვეჯგუფი. ამისთვის აუცილებელია ყველა სახის მონაცემთა დიგიტალიზაცია.

უნივერსალურ ლექსიკონში შესაძლებელია ინტეგრირებულ იქნეს სხვადასხვა ლექსიკონი: განმარტებითი, მორფოლოგიური, უცხო სიტყვათა, ეტიმოლოგიური, ისტორიული, ტერმინოლოგიური, იდეოგრაფიული, სინონიმთა, ომონიმთა, ანტონიმთა და ხატოვან სიტყვა-თქმათა, მაგრამ ის ძირითადად დაეყრდნობა ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონს.

უნივერსალური ლექსიკონისთვის მონაცემთა შეყვანა შეიძლება სპეციალური კომპიუტერული ლექსიკოგრაფიული პროგრამის საშუალებით, რომელიც ითვალისწინებს ყველა ჩამოთვლილ პარამეტრს.

Towards the Issue of Creation of the Universal Electronic Dictionary of the Georgian Language

Rusudan Zekalashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: rusikoz@yahoo.com

In the modern age of computerization it seems urgent to us to create the Universal Electronic Dictionary of the Georgian language. It will be based on the existing published dictionaries, but through the special program it will allow its users to search desired data by all required parameters quickly and easily.

Several blocks can be separated out of the word entry: grammar, word-formation, semantic, etymological and stylistic blocks. Each of them can provide complete information on the lexical unit: in nouns – the declension paradigms, in verbs – conjugation paradigms, also the full grammatical characteristics, derivative and composing capabilities, semantics (polysemy, omonymy, synonymy, antonymy), functional and stylistic characteristics (usage areas, stylistic and emotional colourings), comments on the idioms and proverbs, model sentences regarding connotation, illustrative material, thematic groups and subgroups. This requires digitalization of the data of all kinds.

Several dictionaries can be integrated into the universal electronic one: explanatory, morphological, foreign terms, etymological, historic, ideographic, dictionaries of synonyms, omonyms, antonyms and of figurative sayings, but mostly, the universal dictionary will be based on the Explanatory Dictionary of the Georgian Language.

Input of the data for the Universal Dictionary can be carried out by means of the special lexicographic software, in which all mentioned parameters are taken into account.

ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა დაჯგუფების პრინციპები მწერლის ლექსიკონის შედგენისას

თამილა ზვიადაძე

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: tzviadadze25@mail.ru

ფრაზეოლოგია პირდაპირ კავშირშია ამა თუ იმ პირისა თუ ენობრივი კოლექტივის მხატვრულ ხედვასა და მხატვრულ აზროვნებასთან. ფრაზეოლოგიაში კონდენსირებულია ხალხის კულტურისა და ფსიქოლოგიის რთული კომპლექსი, ეროვნული თვითმყოფადობა და ხატოვანი აზროვნების განუმეორებლობა. რაც უფრო მდიდარია ენის ფრაზეოლოგიური მარაგი, მით მეტია ამა თუ იმ მწერლის სახოვანი აზროვნების შესაძლებლობანი.

ოტია იოსელიანი სწორედ ის მწერალია, რომლის შემოქმედებაც მდიდარ მასალას იძლევა ენაში დაუნჯებული ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის წარმოსაჩენად. მწერლის ორიგინალური სიტყვა-თქმების საფუძველი დიალექტური ლექსიკაა, ზოგჯერ ქართველური ენობრივი მასალაც. ჩვენი მიზანი ამ მასალის აღნუსხვა და მათი ლექსიკონის სახით დოკუმენტირებაა. დაჯგუფდა:

1. ფრაზეოლოგიზმები, რომლებიც საყოველთაოდაა გავრცელებული და ასახული ლექსიკონებში (ტყავში ვერ ეტყვა, წყალმა წაიღო, ცხვირი აიბზუა, ქვა აადულა, ენა ჩაყლაპა, კუდი ყავარზე აქვს გადებული, ცას იყო გამოკიდებული, თვალი აეხილა...);

2. გამონათქვამები, რომლებშიც საყრდენი სიტყვა ან სხვა კომპონენტი შეცვლილია დიალექტური ერთეულით (თვალში ებორკება//ებლანდება, გზაში გაბმული//გაკრული//გადობილი, ქვა ქვაზე აწეპა//ადო, ცხვირში ენცობოდა// ეჩხირებოდა...). ენის ფრაზეოლოგიურ სისტემაში შესიტყვებებს შორის მყარდება სხვადასხვა სახის პარადიგმატული მიმართება. გვაქვს სინონიმური ფრაზები, რომელთაც მნიშვნელობა ერთი აქვთ, სტრუქტურა კი შეიძლება არაერთგვაროვანი იყოს: ერთი მტკაველი//ერთი თავშლის გაშლა, ორი სიტყვა//ორი ანბანი, ერთი ციდა//ერთი ფიორი, ზღვა ხალხი//დუდგა ხალხი...

3. ფრაზეოლოგიური ერთეულები, რომლებიც ამკარად კუთხური წარმომავლობისაა. მათგან ზოგი არ დასტურდება ლექსიკონებში (მწიფე მსხალი უვარდება პირში, ჩიტი კურკანტელს ვერ გაიტანს, ოშოშიას დაადებს, ლარს გაუწევს, სიტყვებს მიიღეჭიებს, გუმანმა უჩქმიტა, ჩიტი ვერ წამეისვენებს, ნასესხები ხმა, ფეხზე დოლაბები ეკიდა...).

4. კონვენციური შედარებები (გოხის კურდელი, კერკეტი ნიგოზი, მამალი ქალი, აგორებული ჭური, უნდილი წაბლი, ოფიქოსავით გამხმარი, კულუმბურივით მოღუშული, ბაციკუკუსავით დასკუპებული, ბაიყუშივით მჯდარი, ყვავებივით გაწკაპული...), სადაც ხდება გამონათქვამის აღჭურვა დამატებითი ნიუანსით, რაც ანიჭებს მას თანმხლებ სემანტიკურ ან სტილისტურ იერს – აძლიერებს ექსპრესიას. ასეთ გამონათქვამებში საყრდენი სიტყვის მნიშვნელობა ზოგჯერ დავიწროებულია, მაგრამ მყარ კონტექსტში, სხვა სიტყვებთან კავშირში, შენახულია.

ფრაზეოლოგიზმებს ლექსიკონში წარმოვადგენთ ისე, როგორც ტექსტშია მოცემული, რადგან კონტექსტი ყველაზე უკეთ წარმოაჩენს სემანტიკურ ნიუანსს, განვმარტავთ კონტექსტის მიხედვით და მივუთითებთ ყველა იმ ლექსიკონს, რომლებშიც ეს ფორმებია დამოწმებული. ერთეულებს, რომლებიც სხვა ლექსიკონებში არ დასტურდება, განვმარტავთ ჩვენ თვითონ. შემდეგ ვუჩვენებთ საილუსტრაციო მასალას, რომლის გარეშეც ლექსიკონი ვერ შექმნის წარმოდგენას ლექსემათა კონტექსტური გამოყენების რეალური სურათის შესახებ.

The Principles of Grouping Phraseological Units while Compiling Writer's Dictionary

Tamila Zviadadze

Sokhumi State University

e-mail: tzviadadze25@mail.ru

Phraseology is directly connected with the artistic vision and perception of a person or linguistic community. Phraseology represents in a condensed form a complex combination of a nation's culture and psychology together with the national identity and unique nature of figurative thinking. The richer the phraseological stock of a language is the greater are the opportunities of using figurative imagery for an author writing in the language in question.

Otia Ioseliani is the very writer whose creative work provides ample material for highlighting the lexis and phraseology enshrined in the Georgian language.

The author's original vocabulary is based on the Georgian dialectal lexis, sometimes including Kartvelian linguistic material as well. Our aim was to make an inventory of this lexical material and to record it in the form of a dictionary. The phraseological units were grouped as follows:

1. Common phraseologisms included in dictionaries;
2. Expressions in which the key word or some other component are replaced with a dialectal lexical unit;
3. Phraseological units of clearly vernacular origin; and
4. Conventional similes, where the expression is given some additional colouring enhancing its emotional impact.

Phraseologisms are represented in the dictionary exactly as they are used in the text, as far as the context is the best way of highlighting all the semantic aspects of every particular dictionary entry. They are given relevant definitions in accordance with the context with the references added to all dictionaries where these forms are attested. The units which are not attested in any other dictionaries, are defined by ourselves. Then there is given relevant illustrative material without which the dictionary could not provide any clear view of the actual patterns of contextual usage of lexemes.

ტექნიკური ტერმინოლოგიის სემასიოლოგიური დახასიათება

ანა თენიშვილი, ნანა ცეცხლაძე

ბათუმის საზღვაო აკადემია

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: anna_tenieshvili@yahoo.com, nana1972@mail.ru

ტერმინისთვის აუცილებელ ნიშნებად მიჩნეულია მონოსემიურობა (სინონიმისა და პოლისემიის თავიდან აცილება), სიზუსტე, სიმოკლე და ემოციური ნეიტრალურობა, თუმცა ეს ნიშნები ყოველთვის არაა დაცული და ბევრი საკითხი მრავალი ათეული წლის განმავლობაში სადავოდ რჩება.

ტექნიკურ ტერმინოლოგიაში დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე სინონიმის საკითხი ნაკლებად აქტუალურია, თუმცა გვაქვს ტერმინები: invoice – ფაქტურა, ზედნადები, soil, ground – ნიადაგი, გრუნტი.

კოლინსისეული სქემის მიხედვით ასეთი ტერმინების გაანალიზება გვიჩვენებს, რომ აქ ვარიანტულობასთან უფრო ხშირად გვაქვს საქმე, ვიდრე სინონიმისთან.

რაც შეეხება ანტონიმის, აქ პროდუქტიულია სიტყვაწარმოებითი ტიპი, თუმცა გვხვდება ლექსიკურიც: high pressure/low pressure – მაღალი ძაბვა / დაბალი ძაბვა, direct current/alternate current

– ცვალებადი დენი/მუდმივი დენი.

პოლისემიაზე მსჯელობა, ჩვეულებრივ, დასაშვებია ერთი ტერმინოლოგიური სისტემის ფარგლებში. ტექნიკურ ტექსტებში პოლისემიური შეიძლება იყოს ანალიზური ტერმინებიც, მაგ., „oil tank“ – ნავთობის რეზერვუარი შეიძლება ნიშნავდეს ზეთის ბაკსაც, თუ საუბარია ძრავებისა და კომპრესორების შესახებ.

აქვე დასტურდება ომონიმიაც: ბატარეა არის 1) აკუმულატორი; 2) მოწყობილობათა ჯგუფი ან ერთობლიობა (შემდუღებლობის დარგში).

ტექნიკურ დარგშიც ენიჭება უპირატესობა ტერმინის სიმოკლეს, სასაუბრო ენიდან შესულ მოკლე ფორმასაც იყენებენ («шлифка» სახეხი მანქანის ნაცვლად) თუმცა აქვე შეინიშნება ტერმინთა დაგრძელების ტენდენციაც: pressure test – წნევაზე მიღების გამოცდა, shielded arc welding – რკალური შედუღება ზონის დაცვით, penetrating test – კონტროლი შემღწევი სითხის გამოყენებით და ა.შ.

ტექნიკური ტერმინოლოგიის სემასიოლოგიური ანალიზიდან ირკვევა, რომ ტერმინის მონოსემიურობა მაქსიმალური სიზუსტით იქაც არაა დაცული, სადაც ყველაზე მეტად არის მოსალოდნელი.

Semasiology of Technical Terminology

Anna Tenieshvili, Nana Tsetskhladze

Batumi Maritime Academy

Shota Rustaveli State University

e-mails: anna_tenieshvili@yahoo.com, nana1972@mail.ru

The characteristic features of terminology are: monosemantic character (tendency to avoid synonymy and polysemy), exactness, shortness and neutral emotional character. But these norms are not kept all the time and they have been subject of argument during many years.

Synonymy is less frequent in technical terminology due to the specifics of the field. But we still have the following terms: invoice – ფაქტურა, ზედნადები, soil, ground – ნიადაგი, გრუნტი.

According to Collins’s model, the analysis of such terms reveals that more often we have to deal with variants than with synonyms.

As for antonymy, the derivation is very productive in it but we still have lexical pairs: high pressure/low pressure – მაღალი ძაბვა/დაბალი ძაბვა, direct current/alternate current – ცვალებადი დენი/მუდმივი დენი.

Usually, when polysemy is mentioned one terminological system is meant. Analytical terms may be polysemantic in technical texts, for example “oil tank” – ნავთობის რეზერვუარი may mean ზეთის ბაკი if we speak about engines, compressors.

We also have homonymy: battery – 1) აკუმულატორი; 2) მოწყობილობათა ჯგუფი ან ერთობლიობა (in welding).

It is preferred to use short terms in technical field. Sometimes short forms from colloquial language are used (“шлифка” instead of “grinding machine”) but we can also observe tendency of using long terms, such as: pressure test – წნევაზე მიღების გამოცდა, shielded arc welding – რკალური შედუღება ზონის დაცვით, penetrating test – კონტროლი შემღწევი სითხის გამოყენებით, etc.

After semasiological analysis of technical terminology, we can see that terms do not always have monosemantic character.

ქართული ლექსიკოგრაფიის სათავეებთან

(ძველ ქართველ მთარგმნელთა „სიტყუადართულნი“ და „შეისწავენი“)

დარეჯან თვალთვაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: darejan.tvaltvadze@tsu.ge

ქართული ლექსიკოგრაფიის ისტორიაში გამორჩეული ადგილი უჭირავს XI საუკუნის მწიგნობარს, ეფრემ მცირეს, რადგან მის სახელს უკავშირდება ქართულ ენაზე პირველი ლექსიკონის შედგენაც და ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული ტერმინოლოგიის შემოღებაც. ტერმინი „ლექსიკონი“ პირველად სწორედ ეფრემ მცირის მიერ თარგმნილი ეგზეგეტიკური კრებულებისათვის („ფსალმუნთა თარგმანება“ და „სამოციქულოს თარგმანება“) დაწერილ წინასიტყვაობებში დასტურდება. ეფრემის ორივე კოლოფონში მოცემულია ქართულში, როგორც ჩანს, ახალშემოსული ამ ბერძნული სიტყვის განმარტებაც: „წიგნსა მას „ლექსიკონ“ უწოდენ, რომელ არს ლექსთაჲ, ესე-იგი არს ღრმათა სიტყუათაჲ“ („ფსალმუნთა თარგმანების“ შესავალი); „ლექსიკონნი, რომელ არიან ღრმათა წიგნურთა სიტყუათა ანბანსა ზედა განწყობილი სიტყუანი“ („სამოციქულოს თარგმანების“ შესავალი).

ეფრემ მცირის მიერ შედგენილი ლექსიკონი სპეციალური დანიშნულების ლექსიკონია. მასში მოცემულია 100-მდე ერთეულის სახისმეტყველებითი განმარტება, რომლებიც „ანბანსა ზედაა განწყობილი“. მაგრამ ქართველ მთარგმნელებს და, მათ შორის ეფრემ მცირესაც, ლექსიკოლოგიური და ლექსიკოგრაფიული ინტერესები პირველი ლექსიკონის შედგენამდეც გაუმჟღავნებიათ ნათარგმნი თხზულების ტექსტში ჩართული მოკლე გლოსების („სიტყუადართულების“), თუ ტექსტის გარეთ გატანილი, ხელნაწერის არშიებზე მიწერილი უფრო ვრცელი განმარტებების („შეისწავენების“) სახით. მათ ერთ ნაწილში უცხოენოვანი (ძირითადად – ბერძნული) ლექსიკური ერთეულის ქართული თარგმანია მოცემული, ნაწილში კი ქართული სიტყვების მნიშვნელობა ქართულადვეა ახსნილი. ეს მასალა აქტიურად გამოიყენა სულხან-საბა ორბელიანმა თავისი ლექსიკონის შედგენისას. საბას ლექსიკონის მრავალი სიტყვის განმარტების წყაროს სწორედ ეფრემ მცირის თარგმანებში ჩართული ან მათზე დართული ლექსიკური ხასიათის კომენტარები წარმოადგენს.

Tracing the Origins of Georgian Lexicography

(Glosses and ‘Notes for Learning’ of Old Georgian Translators)

Daredjan Tvaltvadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: darejan.tvaltvadze@tsu.ge

Ephrem Mtsire (aka Ephraim the Small) is an 11th century Georgian scholar who has played a prominent role in the history of Georgian lexicography. He was the author of the first Georgian dictionary and he also introduced relevant Georgian terms connected with lexicographic activity. The very term *leksik’oni* (Georgian for ‘dictionary’) is first attested in the prefaces to the exegetical collections (Exegesis of Psalms and Exegesis of Apostolic Letters) translated by Ephrem Mtsire. Both colophons by Ephrem include explanations of this Greek word, which had, apparently, recently entered the vocabulary of the Georgian language: “Such a book is called ‘lexicon’ i.e. the book of ‘lexes’, or profound words” (the preface to the

Exegesis of Psalms); “Lexicons, which are the explanations of profound literary words, arranged alphabetically” (the preface to the Exegesis of Apostolic Letters).

The dictionary compiled by Ephrem Mtsire is a kind of special-purpose dictionary. It includes parabolic explanations of up to 100 lexical units, which ‘are arranged according to the alphabet’. However, Georgian translators, including Ephrem Mtsire himself, have shown their lexicological and lexicographic interests long before the compilation of the first dictionary by means of brief glosses or ‘*sit’qvadartulebi*’, inserted into the text of translated works, as well as by means of more extensive scholia (‘*sheistsavleebi*’, or ‘*notes for learning*’), written on the margins of manuscripts containing translations. Some of these glosses and scholia include foreign (mainly Greek) words translated into Georgian, while others provide Georgian explanations of Georgian words. Sulkhan-Saba Orbeliani made extensive use of this material when he was working on his Georgian Dictionary. Lexical comments inserted into or appended to the translations by Ephrem Mtsire were used by Saba as the source of the explanations of many words included in his Dictionary.

ბილინგვურ პარემიათა ლექსიკონის შედგენის მნიშვნელობისათვის (სირიულდიალექტოვან არაბულ და ქართულ მასალაზე)

ხათუნა თუმანიშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: khatu64@yahoo.com

კომუნიკაციის თანამედროვე გლობალიზებულ სისტემაში შესამჩნევად გაფართოვდა სხვადასხვა ხალხების ენობრივ-კულტურული კონტაქტები. შედეგად, აქტუალური გახდა კულტურათა და ცივილიზაციათა დიალოგზე საუბარი. ყოველთვის როდესაც შედარებით კონტექსტში მსჯელობენ ამა თუ იმ ეთნოსის სოციოლინგვისტურ და ეთნოკულტურულ მოცემულობაზე, გვერდს ვერ ავუვლით ვერბალური ფოლკლორის იმ მნიშვნელოვან მარაგს, რომელსაც მისი პარემიული ფონდი მოიცავს. ის, კონკრეტული „აღქმის სენსორულ მასალაზე“ დაყრდნობით, ფიგურალურად აფიქსირებს სამყაროს სიღრმისეულ კანონზომიერებებს – საზოგადოდ გამოცდილ სიბრძნეს. ამდენად, უცხოენოვანი ანდაზის არსში წვდომა მოცემული ენის ფლობასთან ერთად, არსებული კოლექტიური ცნობიერების სიღრმეებში შეღწევას გულისხმობს. ამავდროულად, ანდაზური ტექსტები თავისი მრავალფეროვანი სპექტრით ობიექტურად გვიჩვენებს მოცემული ენის თავისებურებებს (ლექსიკური მიმართებების შესატყვისობა-განსხვავებულობა, სემანტიკური მსგავსება-მომიჯნავეობა, სინონიმური და ანტონიმური აგებულება და სხვ.).

კლასიკურ არაბულსა და მის დიალექტებში ანდაზებისა და ხატოვანი თქმების სიუხვემ და სამეტყველო აქტებში ინტენსიურმა გამოყენებამ დიდი ხანია მიიპყრო მკვლევართა (ჰ. დიქსონი; შ. ვებსტერი) ყურადღება. შედარებით ახალი სტატისტიკური მონაცემებიც მოწმობს, რომ არაბული სამყარო აქტიურად ისწრაფვის ხატოვანი აზროვნებისაკენ. ზეპირ თუ წერილობით კომუნიკაციებში მრავლად დასტურდება ამგვარი ფიგურალური კლიშეების ინტენსიური გამოყენება.

დღეს არაბული სამყარო მასში მიმდინარე რადიკალური ცვლილებების ფონზე მსოფლიო ყურადღების ცენტრში მოექცა. შესაბამისად, მოცემული ენის ცოდნის პრაქტიკულმა ასპექტებმა განსაკუთრებული აქტუალობა შეიძინა საერთაშორისო სარბიელზე. ცნობილია, რომ ამგვარი კომუნიკაციური მზა ფორმულა-კლიშეები აქტიურ ლექსიკურ მასალას იძლევა. ენის სწავლების ეს ფორმა ეფექტური, აპრობირებული მეთოდია.

ყოველივე ზემოთქმული არაბულ (სირიულდიალექტოვან) და ქართულ პარემიათა ლექსიკონის შედგენის წინაპირობად იქცა. მოხსენებაში მსჯელობა იქნება იმ კონსტრუქციული მეტოდების ძიებაზე, რომელიც თან ახლავს მიმდინარე სამუშაო პროცესს. კერძოდ, როგორ მოხდა მასალის შეკრება, მოწესრიგება იმ სახით, რომ მათ საფუძველზე შესაძლებელი გახდეს არა მხოლოდ არაბულ-ქართული ცალკეული პარალელების წარმოჩენა, არამედ მოცემული ფონდების სრულად დანახვა. ეს ხელს შეუწყობს, რადიკალურად განსხვავებული ენისა და კულტურის მონაცემებზე დაყრდნობით, მივიღოთ მოცემული ბილინგვური ფონდის საერთო მარაგი მათი მსგავსი თუ განსხვავებული ფუნქციებით სხვადასხვა კულტურაში. იმავდროულად, თუ გავითვალისწინებთ იმ დიდ ტრადიციებს, რომელიც მთარგმნელობითი თვალსაზრისით აკავშირებს ქართულ და არაბულ ლიტერატურებს, მაშინ მოცემული ლექსიკონის აქტუალობა კიდევ უფრო გასაგები გახდება. ცნობილია, თარგმნის პროცესში რაოდენ დიდ სირთულეებს ქმნის ღრმად მეტაფორული გამონათქვამების სწორად გაგება, მით უფრო ზუსტი შესატყვისის მოძიება. ამდენად, ლექსიკონის მნიშვნელობას ისიც მიანიშნებს, რომ მისი შედგენა (ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა გარდა) დიდ სამსახურს გაუწევს არაერთი სხვა დარგის სპეციალისტს, მათ შორის, სტუდენტებს – პრაქტიკული ენის ათვისებაში და საკუთრივ, ფართო საზოგადოებას.

On the Importance of Compilation of a Bilingual Dictionary of Paroemias (On the Basis of Syrian-Dialect Arabic and Georgian Material)

Khatuna Thumanishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: khatu64@yahoo.com

In the contemporary globalized system of communication, linguistic-cultural contacts of different peoples have expanded considerably. As a result, it has become urgent to talk about a dialogue between cultures and civilizations. Every time when in the comparative context reasoning deals with the sociolinguistic and ethnocultural reality of one or another ethnos, the considerable stock of verbal folklore cannot be overlooked which is covered by its paroemiac collection. It, on the basis of “sensory material” of specific perception, figuratively records deep regularities of the universe - generally experienced wisdom. Thus, gaining insight into the essence of a foreign-language proverb (together with the command of a given language), implies penetration into the depths of the existing collective consciousness. At the same time, proverb texts, with their wide range, provide objective evidence concerning the specificity of a particular language (correspondence and difference of lexical relations, semantic similarity-adjacency, synonymic and antonymic structure, etc.).

The profusion of proverbs and figurative expressions in Classical Arabic and its dialects and their intensive use in speech acts attracted attention of researchers long ago (H. Dixon, Sh. Webster). Relatively new statistical data also confirm the active tendency of the Arab world towards figurative thinking. Intensive use of similar figurative clichés is recorded abundantly in oral and written communications.

Today, the Arab World, against the background of the radical changes taking place in it, has found itself at the centre of attention. Accordingly, practical aspects of the command of a given language has acquired special urgency on the international arena. It is known that such readymade formula-clichés offer active lexical material. This form of teaching a language is an effective, approved method.

All the abovementioned has become a precondition for the compilation of a dictionary of Arabic (Syrian-dialect) and Georgian paroemias. The presentation will deal with the search for constructive methods, which accompanies the current work process. In particular, it will be discussed how the gathering and systematization of the material were organized so that on their basis not only demonstration of separate Arabic-Georgian parallels be possible but also viewing of the given collections as a whole. This will facilitate, basing on the evidence of radically different languages and cultures, the obtainment of the common stock of

the given bilingual collection, with their similar or different functions in various cultures. At the same time, if we consider the great traditions linking the Georgian and Arabic literatures from the translational viewpoint, the urgency of the present dictionary will become more obvious. As is known, correct understanding of deeply metaphorical expressions, moreover, finding an exact correspondence, presents great difficulties during the translation process. Thus, the importance of the dictionary is also indicated by the fact that its compilation will be highly useful for specialists in a number of other fields (except the humanities), including students - in mastering the practical language, and the general public.

It should be noted that in Arabistic scholarly circles, practically no similar work has been ever conducted (either in the print or electronic format).

სასწავლო განმარტებითი ტერმინოლოგიური ლექსიკონი: მნიშვნელობა, გამოყენება, შედგენის პრინციპები

ბორის იმნაძე, თემურ ჯაგოდნიშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ელფოსტა: boris151132@rambler.ru

თანამედროვე სამეცნიერო ურთიერთობები, რომლებიც ენის გაღრმავებულ ცოდნაზეა აგებული, კომუნიკაციების ცვალებადი პირობები და სახეობრივი ნაირგვარობა, ინტეგრაციები მეცნიერების დარგებს შორის ლექსიკოგრაფიის წინაშე ახალი ტიპის ლექსიკონის შედგენის ამოცანას აყენებს.

ლექსიკონში, რომელსაც საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში ავტორთა ჯგუფი ამზადებს, პირველად იქნება მოცემული ვრცელი მეცნიერული კომენტარები, რომელთაც ექნება სასწავლო კომუნიკაციის ფუნქცია.

ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან მხოლოდ ერთი ენობრივი კომპეტენცია საკმარისი არაა შიდა და გარე კომუნიკაციების სრულყოფილად წარმართვისათვის, სტუდენტის სასწავლო სიტუაციაში ჩართულობისათვის. ასეთი სახელმძღვანელოები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ სასწავლო კომუნიკაციებისა თუ თარგმანმცოდნეობისათვის, არამედ ისინი საშუალებას იძლევიან თავიდან ავიცილოთ კომუნიკაციური დაბრკოლებები, რაც ნეგატიურად აისახება სპეციალისტების მომზადებაზე. ეს ლექსიკონები შეასრულებს მავკომპენსირებელ ფუნქციას სრულფასოვანი სპეციალისტების მომზადების პროცესში.

ლექსიკოგრაფიულ პრაქტიკაში არ არსებობს ლექსიკონი, რომელსაც ექნებოდა სასწავლო ფუნქცია.

სასწავლო ტერმინოლოგიურ ლექსიკონში წარმოდგენილი იქნება:

- საერთო სამეცნიერო ლექსიკა;
- ვიწრო, სპეციალური ლექსიკა;
- მომიჯნავე მეცნიერების ლექსიკა.

ყოველ ტერმინს დართული ექნება ვრცელი კომენტარები.

Explanatory Dictionary of Terms for Learners: Meaning, Usage, Principles of Composition

Boris Imnadze, Temur Jagodnishvili

Georgian Technical University

e-mail: boris151132@rambler.ru

Contemporary life with modern scientific relations, changing conditions of communication, integration of different branches of sciences, etc, sets to lexicography a new task of compiling a dictionary of a new type.

The Dictionary prepared by a group of authors from Georgian Technical University will be the first one to give a broad outlook on Georgian language and will include the function of teaching communication.

This is especially important as the competence in one language only is not enough for communication at monolingual or polylingual levels during University studies. Such commented knowledge outlines the principles of writing textbooks in a native language. Such textbooks are important not only for teaching and translating purposes, but also enable to avoid obstacles during communication which may hinder education of professionals. These dictionaries will serve as a kind of compensation while preparing high-level professionals.

The proposed dictionary has an educational function. Hitherto we have not had a dictionary which would meet educational needs, the needs of the textbooks of our Technical University, would explain terms and other words included in the items for extra-curriculum reading from various branches of knowledge.

The dictionary will include:

- General scientific vocabulary;
- Narrower, special vocabulary;
- Vocabulary from contiguous areas of knowledge

Each term of the dictionary will be supplied with extensive comments.

ლიტვური ენის აკადემიური ლექსიკონი – ლიტვური ენის უმნიშვნელოვანესი ძეგლი

ვიდას კავალიაუსკასი

ლიტვის პედაგოგიურ მეცნიერებათა უნივერსიტეტი

ელფოსტა: vk1119@gmail.com

1902 წელს ახალგაზრდა ლიტველი ფილოლოგი კაზიმირას ბუგა „ლიტვური ენის ლექსიკონის“ შექმნას შეუდგა. ყველაფერი დაიწყო ცალკეული სიტყვებისა და იმ წინადადებების შეგროვებით, რომლებშიც ისინი გამოიყენებოდა. განზრახული იყო ყოვლისმომცველი ლექსიკონის შედგენა, რომელშიც ყველა ლიტვური სიტყვა შევიდოდა. 1923 წლისთვის უკვე დაახლოებით 600 000 ბარათი იყო შედგენილი. ლექსიკონის პირველი ნაწილი 1924 წელს დაიბეჭდა, მეორე კი – ერთი წლის შემდეგ, უკვე კაზიმირას ბუგას გარდაცვალების შემდეგ.

1930 წელს ლექსიკონის რედაქტორად დაინიშნა ენათმეცნიერი იუოზას ბალჩიკონისი, რომელმაც ლექსიკონის შედგენის სტრატეგია რამდენადმე შეცვალა: მაგალითად, არ შეიტანეს სიტყვანში საკუთარი სახელები; გარდა ამისა, ლექსიკონზე მუშაობდნენ საზოგადოების ფართო ფენების წარმომადგენლები – სტუდენტები, პროფესორ-მასწავლებლები, სასულიერო პირები, ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლები, მეცნიერები, მწერლები, ხელოვანები და ცალკეული ენთუზიასტები.

ლექსიკონის სიტყვანს მეცნიერები ავსებდნენ როგორც ძველი ლიტვური ხელნაწერებიდან, ისე დიალექტებიდან, ასე რომ, 1940 წელს საბჭოთა ოკუპაციის მომენტისთვის, სიტყვების უდიდესი ნაწილი უკვე ბარათებზე იყო დატანილი. საბედნიეროდ, ეს ბარათები მეორე მსოფლიო ომს გადაურჩა და უკვე 1941 წელს „ლიტვური ენის ლექსიკონის“ პირველი ტომი დაიბეჭდა. მომდევნო ტომები დაახლოებით 2-5 წლის ინტერვალით ქვეყნდებოდა, ბოლო ტომმა კი სინათლე 2002 წელს იხილა.

ლექსიკონი ეფუძნება ბარათების კარტოთეკას, რომელიც 5 მილიონ ერთეულს მოიცავს. ლექსიკონი მართლაც რომ უზარმაზარია, მასში დაახლოებით 22 000 გვერდია და დაახლოებით 11 მილიონი სიტყვაა შესული. მთლიანობაში ლექსიკონი აღწერს ლიტვური სიტყვების დაახლოებით 500 000 მნიშვნელობას და ქვემნიშვნელობას. სიტყვებს დართული აქვთ მათს წარმომავლობასა და ისტორიასთან, ჟღერადობასა და გრამატიკულ ფორმათწარმოებასთან და სხვ. დაკავშირებული ინფორმაცია. სიტყვა-სტატიების სიდიდე ერთი სტრიქონიდან 100 გვერდამდე მერყეობს. მაგალითად, სიტყვას žemė (მიწა, ქვეყანა) 30 გვერდი უკავია. ლიტვური მეცნიერები ამბობენ, რომ ამ სიტყვა-სტატიის გაცნობის შემდეგ ისეთ ადამიანსაც კი, ვისაც ლიტვასა და ლიტველებზე მანამდე არავითარი წარმოდგენა არა ჰქონია, შეუძლია ლიტვაზე სოლიდური გამოკვლევა დაწეროს.

ლექსიკონი ლიტვური ენის ინსტიტუტს ეკუთვნის და იგი ყველა მკვლევრისათვის ხელმისაწვდომია.

2005 წლიდან ლიტვური ენის ლექსიკონი ხელმისაწვდომი გახდა თანამედროვე ელექტრონულ ფორმატშიც (მისამართზე www.lkz.lt). ელექტრონული ვერსია თანამედროვე გამოკვლევების საფუძველზე შესწორებულ ენობრივ ფაქტებს შეიცავს. იგი ასახავს ლიტვური ენის თანამედროვე მართლწერას, გამოთქმასა და პუნქტუაციას. გადაწყდა მასში შენარჩუნებულიყო ენაში საბჭოთა პერიოდში კომუნისტური იდეოლოგიის გავლენით შესული, ლიტვური მენტალიტეტისთვის უცხო ლექსიკა, რომელიც ისტორიის, კულტუროლოგიის და სხვ. დარგების მკვლევართათვის შეიძლება აღმოჩნდეს საინტერესო. ამგვარი ლექსიკური ერთეულები აღინიშნება აბრევიატურით *sov.* („სოვეტიზმი“).

ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა „ლიტვური ენის ლექსიკონის“ გაუმჯობესებულ ელექტრონულ ბაზაზე, რომელიც აღჭურვილი იქნება უნივერსალური, უფრო მოქნილი საძიებო სისტემით. ეს საკმაოდ რთული ამოცანაა და ლექსიკონში შესული მასალის საბოლოო მოწესრიგებასა და უნიფიკაციასთან არის დაკავშირებული.

„ლიტვური ენის ლექსიკონი“, რომელიც, შეიძლება ითქვას, ლიტვური ენისა და ენათმეცნიერების უმნიშვნელოვანეს ძეგლს წარმოადგენს, შეტანილია საშუალო სკოლების სასწავლო პროგრამებში.

ლექსიკონითა და მასში შემავალი დიდძალი მნიშვნელოვანი ინფორმაციით სარგებლობა შეუძლიათ არა მარტო ფილოლოგიის შემსწავლელებს, არამედ აგრეთვე სხვადასხვა დარგში მოღვაწე უცხოელ მეცნიერებსაც.

Academic Dictionary of the Lithuanian Language – The Most Outstanding Monument of the Lithuanian Language

Vidas Kavaliauskas

Lithuanian University of Educational Sciences

Linguistics and Communication

e-mail: vk1119@gmail.com

In 1902 a young Lithuanian philologist Kazimieras Būga started compiling The Dictionary of the Lithuanian Language. It all began with the collection of individual words (along with sentences where the word is used) in notebooks, and was followed by their recording on individual cards. The key goal was to prepare a comprehensive large-scale dictionary containing all Lithuanian words. Hence, it was sought to compile a peculiar thesaurus-type dictionary. In 1923 he already had some 600,000 cards. The first part of the dictionary was printed in 1924, while the second part was published a year later (after the death of Kazimieras Būga).

In 1930 the linguist Juozas Balčikonis was appointed the editor of the dictionary. He partially reformed the strategy of compilation: proper names were refused; only the international words used in dialects were included. Broad public circles were drawn into the compilation work: students of higher education institutions, teachers of secondary schools, priests, representatives of district government, writers, scientists, cultural employees, individual enthusiasts. Expeditions to various Lithuanian districts as well as foreign locations with Lithuanian-speaking inhabitants were held.

Scientists collected the words for the dictionary from the old Lithuanian writings and dialects. Therefore, before the USSR occupation in 1940, the majority of words had already been collected to individual card files. The cards specified a word (it is stressed), sentence where the word is used, time of recording, information provider, region. During World War II, the card-index was hidden in various places across Lithuania. Fortunately, it did not suffer any losses. The first volume of The Dictionary of the Lithuanian Language was published in 1941. The following volumes were published every 2–5 years with certain intervals. The final volume was brought to life in 2002.

The dictionary was compiled from the card-index consisting of 5 million units. Its scope is enormous – approximately 22,000 pages, some 2,200 ‘author’s sheets’ (quires). It contains around 11 million words. In total, the dictionary describes around 500,000 Lithuanian headwords and sub-headwords in lexicographic entries with their scope ranging from 1 line to several tens or even 100 pages. The usage of words in Standard Lithuanian, dialects and old writings is illustrated by numerous authentic sentences. The geography, origin, history, derivational links, accentuation, grammatical forms are revealed; the semantic structure and style are pinpointed. It is a dictionary of the entire Lithuanian language – from the lexis recorded in the first Lithuanian book to contemporary literary and daily language. For instance, as many as 30 pages are dedicated to the noun žemė (land). An individual who does not have the slightest understanding of Lithuania could write a solid paper on Lithuania, its people and language upon careful scrutiny of these 30 pages. After all, the dictionary does not only showcase the language of extraordinary figurativeness and its means of expression – it unravels the way of life, customs and philosophy of Lithuanian ancestors, their relationship with neighbours, social life, moral values, faith, diseases, fashions, spiritual and material Lithuanian culture, etc. The Dictionary of the Lithuanian Language is not only the most outstanding monument to the Lithuanian language. It plays a significant role in the study of the Baltic and Indo-European languages in general. The card-index of The Dictionary of the Lithuanian Language belongs to the Institute of the Lithuanian Language. It is accessible to all researchers. The research studies carried out with reference to the material stored in the card-index must specify the card-index in the list of references.

The academic Dictionary of the Lithuanian Language is also available in a modern format. In 2005 the Institute of the Lithuanian Language released an electronic version of the dictionary with a search engine by headword. It can be easily accessed online (www.lkz.lt). The electronic 20-volume Dictionary of the Lithuanian Language includes the corrected linguistic facts of dialects and old writings with reference to the most up-to-date linguistic research, as well as the corrected inconsistencies and mistakes of accentuation, variations in the presentation of semantics, the main forms and usage; the spelling and punctuation conform to contemporary norms of the standard language. Affected by Soviet ideology, individual volumes of the

dictionary were supplemented with various examples from the Soviet press. When the texts of The Dictionary of the Lithuanian Language were adjusted to an electronic version, a problem of how to deal with such artificial lexical examples emerged. Considering that the reflection of the Soviet reality, even if alien to the Lithuanian mentality, may be an object of research studies in the fields of linguistics, history, culturology and other humanities, the examples of lexis of this type were retained by adding an abbreviation sov. (sovietism). The development of an electronic base of The Dictionary of the Lithuanian Language with a search engine operating by all possible dictionary parameters is currently in progress. It is quite a task in respect of computer-based processes – the inconsistencies apparent in the dictionary need to be solved; unification tasks must be accomplished. Due to tremendous scope of the dictionary, cardinal structural changes were refused for the time being hoping to face this task when a new, updated and essentially revised edition of The Dictionary of the Lithuanian Language will be coming out.

Arguably a major landmark of the Lithuanian linguistics, The Dictionary of the Lithuanian Language is included into the programmes of secondary schools. Not only the students of philology but also Lithuanian and foreign scientists of various research fields work with it and gain plenty of useful information.

ორენოვანი ლექსიკონის შედგენის პრინციპები

ირინა კაპანაძე, ტატჩანა ჭეიშვილი-მოსკალენკო

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: irina-kapanadze@mail.ru, tatachei@rambler.ru

მოცემულ ნაშრომში გათვალისწინებლია არსებული ქართულ-რუსული ლექსიკონების ნაკლოვანებები. გთავაზობთ, ჩვენ მიერ შემუშავებული სასწავლო ორენოვანი (თარგმნითი) ნორმატიული ლექსიკონის ახალ სტრუქტურას, რომლის საფუძვლადაც აღებულია სტანდარტული ლექსიკონები და რომელშიც არსებითადაა გარდაქმნილი მათი როგორც შინაარსობრივი, ისე ფორმალური ორგანიზაცია.

„ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ („ქართულ-რუსული ლექსიკონი“, თ. აგლაძე, გ. გოლეტიანი, ი. კაპანაძე, თბილისი, 1999 წ., გამომც. „ლოგოსი“, ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ, 5000 სიტყვა) ძირითადი ამოცანა – წარმოვაჩინოთ აქტუალური ლექსიკა – მიიღწევა როგორც ლექსიკური ერთეულების შერჩევით, ისე მათი განმარტების საშუალებით, სიტყვის გრამატიკული დახასიათებით, შესატყვისობების ძირითადი თავისებურებებისა და, რამდენადაც შესაძლებელია, სიტყვის მეტყველებაში გამოყენების ჩვენებით.

ქართული სიტყვის ყოველ შესაბამის ნათარგმნ სიტყვასთან არის პირდაპირი ან ირიბი მითითება იმაზე, თუ მეტყველების რა ნაწილს წარმოადგენს იგი. ყოველი სიტყვა მოცემულია ამოსავალი ფორმით: სახელები – სახელობითი ბრუნვით, ზმნები – საწყისი ფორმით; ფორმაცვალებად სიტყვებთან მოცემულია ის გრამატიკული ინფორმაცია, რაც სწორი ფორმაწარმოების საშუალებას იძლევა. ნათარგმნი სიტყვის ნაწილი, რომელიც უცვლელი რჩება გრამატიკული ფორმის წარმოებისას, გამოიყოფა დახრილი ხაზით (/): *кольц/о, срѣчн/ый, поступа/ть* და ა. შ.

შევნიშნავთ: თარგმნითი ლექსიკოგრაფიის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა სიტყვის მნიშვნელობათა გამოყოფა. ჩვენი გამოცდილება და აგრეთვე თარგმნითი ლექსიკოგრაფიის თანამედროვე ტენდენციები გვიჩვენებს, რომ სიტყვის მნიშვნელობის გამოყოფისას განმსაზღვრელია არა მისი სემანტიკური სტრუქტურა თარგმანის ენაში, არამედ ორიენტირება ამოსავალი ენის სემანტიკურ სპეციფიკაზე. მაგალითისათვის მოვიყვანთ ერთ სალექსიკონო სტატისას: მიცემა 1. *несов. давá/ть (да́о, даёшь, даё́т, дать, дам, дашь, даст, дам/ым, -ите, -ут; дал, дала́, да́л/о, да́ли; не дал, не дала́, не да́л/о, не да́ли) кого-что, кому-чему: ავადმყოფისათვის წამლის მიცემა дать больно́му лека́рство; მოსწავლეთათვის დავალების მიცემა дать ученика́м задáние; პასუხის მიცემა давáть*

(дать) отвѣтъ; თანხმობის მიცემა давать (дать) согла́сие; საყვედურის მიცემა дать вы́говор; თავ-მჯდომარემ სიტყვა შესვენების შემდეგ მომცა председа́тель дал мне сло́во по́сле перерыва; 2. несов. отда/ва́ть (-ю, -ёшь, -ю́т; сов. отда́ть, -м, -шь, -ст, отдад/ём, -йте, -у́т; о́тда́л, о́тдала́, о́тда́л/о, -и) что кому: მიწების იჯარით მიცემა отда́ть зе́млю в аре́нду; მან წერილი და გაზეთი მომცა он о́тда́л мне пи́сьмо и газе́ту; მიეცა ეს წერილი მასწავლებელს отда́й э́ту запы́ску учи́телю.

ორენოვანი ლექსიკონის შედგენის ჩვენეულმა პრინციპმა, შესაძლოა, გარკვეული როლი ითამაშოს ქართულ-რუსული ლექსიკოგრაფიის შემდგომი განვითარების საქმეში.

Principles of Compilation of a Bilingual Dictionary

Irina Kapanadze, Tatiana Cheishvili-Moskalenko

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: irina-kapanadze@mail.ru, tatachei@rambler.ru

The present paper proposes a new structure of a bilingual learners' dictionary developed by us, which is based on standard dictionaries but in which both: content and formal organization of entries are considerably altered.

The main aim of a "Georgian-Russian Dictionary" ("Georgian-Russian Dictionary", T. K. Agladze, G. G. Goletiani, I. B. Kapanadze, Tbilisi, 1999, "Logos", 5000 words) – presentation of more frequently used and up to date vocabulary – is achieved not only by the choice of lemmas, but also by means of their interpretation, nature of grammatical data given, by showing basic peculiarities of idioms and actual functioning of words in speech.

The order of words in the dictionary is alphabetical. The dictionary entry consists of the following parts: 1) a headword; 2) grammatical characteristics; 3) equivalent of a meaning (or meanings), 4) examples of the usage of a word, 5) idioms, 6) derived word (or words).

Every translational equivalent of the Georgian word is accompanied by a part of speech marker. Headwords are given in the initial forms: nouns – in the nominative case, verbs – in the infinitive; inflected words contain the adequate grammatical information necessary for correct form-building. The part of the translated word which remains unchanged during form-building, is separated by a slash (/): ко́льц/о, срóчн/ый, посту́па́ть and so on.

One of the basic problems of a bilingual lexicography is determining polysemantic meanings of a word. Our experience, as well as general tendencies of modern lexicography indicate, that it is not the semantic structure of the target language but the semantic specificities of the source language which determine separation of lexical units from a polysemous headword.

We hope that our approach towards compilation of a bilingual dictionary may play some role in the further development of Georgian-Russian lexicography.

ზმნური კომპონენტი ტერმინოლოგიურ ლექსიკაში „შინამრეწველობის მასალების“ მიხედვით

ციცინო კვანტალიანი, რუსუდან ლანდია

თსუ არნ. ჩიკობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: tsitsino.nino.kvantaliani@gmail.com

„შინამრეწველობის მასალების“ ხელნაწერი პირების გაციფრება და დიალექტების კორპუსში განთავსება განაპირობებს სხვადასხვა დარგისა და დიალექტის სიტყვიერი მასალის ლექსიკოგრაფიულ დამუშავებას. აქ თავმოყრილი მრავალფეროვანი ლექსიკური მასალა უნდა დამუშავდეს ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით.

შინამრეწველობის ტერმინოლოგიური ლექსიკა თავისი შედგენილობის მიხედვით ერთგვაროვანი არ არის. საკუთრივ შინამრეწველობის ტერმინების გარდა აქ გვხვდება სხვადასხვა დარგის დიალექტური ლექსიკა. რა თქმა უნდა, ტერმინთა წარმოებაში უშუალოდ ზმნური კომპონენტი არ მონაწილეობს, მაგრამ ტერმინოლოგიურ ლექსიკაში იგი აუცილებლად ცალკე გამოსაყოფია. როდესაც მთქმელი საუბრობს ამა თუ იმ სამუშაოს შესრულების შესახებ, ზმნური კომპონენტის გვერდით ის ასახელებს სახელზმნურსაც: მასდარსა და მიმლეობას.

მაგ., დაბრყენის – დაბრყენა – დაბრყენილი.

შინამრეწველობის ტერმინებისა და ტერმინოლოგიური ლექსიკისათვის, რა თქმა უნდა, დამახასიათებელია მონოსემიურობა, მაგრამ, ხშირია პოლისემიურობაც. მაგ., ამოიყვან სახლს, კედელს თუ ბუხარს – ეს ერთ მნიშვნელობამდე დაიყვანება, მაგრამ ამოიყვანს თვალს (ქსოვის დროს) – განსხვავებული მნიშვნელობაა; ასევე გამართვა საქლისა და გამართვა სახლისა (დურგლის საქმიანობა).

ტერმინოლოგიურ სისტემებში სინონიმის არსებობა ერთ-ერთ სადავო საკითხად მიიჩნევა, მაგრამ შინამრეწველობაში ეს საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა. ჩვენ მხოლოდ ზმნურ სინონიმას შევხებით. ხშირია მათი არსებობა არა მარტო სხვადასხვა დიალექტის დონეზე, არამედ, მეზობელი სოფლების არეალშიც; მაგ., დაბრყენის მატყლს – საჩეჩელზე ჩეჩავს, მატყლის დაბრყენა – მატყლის ჩეჩვა...

საინტერესო და აუცილებლად გასათვალისწინებელია ტერმინოლოგიური ხასიათის შესიტყვებების არსებობაც. მოხსენებაში ეს საკითხები ვრცლად იქნება წარმოდგენილი.

A Verbal Component in the Terminological Vocabulary According to “Homecraft Materials”

Tsitsino Kvantaliani, Rusudan Landia

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: tsitsino.nino.kvantaliani@gmail.com

The digitization of the manuscripts of “Homecraft Materials” and their inclusion in the Dialectal Corpus requires lexicographic processing of lexical data from different dialects and branches of industry. The diverse lexical data accumulated therein should be processed terminologically.

The terminological vocabulary of homecraft is miscellaneous. In addition to homecraft terms proper, there is also dialectal vocabulary from other fields. Of course, a verbal component does not participate in forming terms, but it must be singled out in the terminological lexis. When a locutor speaks about doing some kind of work, he or she uses deverbative components, masdar and participle, alongside verbal ones

Homecraft terms and terminological vocabulary are, naturally, characterized by monosemy, but they also have polysemantic characteristics.

The existence of synonymy in terminological systems is considered to be a disputed question, however, in homecraft it is a common phenomenon. In the paper we will only touch upon verbal synonymy. Verbal synonyms of homecraft terms occur not only on the level of particular dialects, but also within the area of neighbouring villages.

Terminological collocations are very interesting and should also be taken into account. Our paper will discuss these topics in more detail.

ადამიანის ცნებასთან დაკავშირებულ სიტყვათა იდეოგრაფიული ლექსიკონი

გურჯა კვარაცხელია, სალომე ოშიაძე, ლევან ვაშაკიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: salomiadze@yahoo.com

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა თანამედროვე ანთროპოცენტრულმა პარადიგმამ აქტუალური გახადა ადამიანის ფენომენის ახსნა, სამყაროსთან და საკუთარ თავთან მისი მიმართების კვლევა. ის ცოდნა, რომელიც ქართველ კაცს ადამიანის შესახებ აქვს, მთლიანად ასახულია ლექსიკურ მნიშვნელობებში. ამ მნიშვნელობათა არცთუ მცირე ნაწილს უსათუოდ აქვს ეროვნულ-სპეციფიკური ხასიათი (შდრ. მამიდა, ნათლიდედა, ბერბიჭა, მეინახე, დოყლაპია), რაც ქართულის შინაარსობრივ სხვაობას ავლენს და, შესაბამისად, კონცეპტთა ინდივიდუალობას განაპირობებს.

ლექსიკურ ერთეულთა თემატური ჯგუფი, რომლის სასათაურო სიტყვა არის ადამიანი, სემანტიკურ ველს წარმოადგენს, ტრადიციული გაგებით. იგი შედგება სიტყვებისაგან, რომლებიც მათ მიერ აღნიშნული მოვლენების ცნებით, საგნობრივსა თუ ფუნქციურ მსგავსებას ასახავენ. ამგვარი ლექსიკური მასალის ორგანიზების, სემანტიკური აღწერისა და ინტერპრეტაციის ყველაზე მოხერხებულ და უნიკალურ საშუალებად მიგვაჩნია იდეოგრაფიული ლექსიკონი, რომელიც ადამიანს დაახასიათებს ველთა, ქვეველთა, მიკროველთა და ა. შ. მეშვეობით. ამგვარ ლექსიკონს მცირე თესაურუსი შეიძლება ვუწოდოთ.

ლექსიკონის შედგენისათვის გამოყენებული იქნება პროფ. ბ. ფოჩხუას მიერ ქეგლის რვატომეულზე დაყრდნობით აგებული ზოგადი სინოპტიკური სქემა, რომელიც შესაბამისი ლექსიკური ერთეულების მოკრებისა და იდეოგრაფიული კლასიფიკაციის საშუალებას იძლევა. ქეგლში წარმოდგენილი სალექსიკონო ერთეულთა დეფინიციების განხილვა გვიჩვენებს, რომ ლექსიკურ-სემანტიკური კატეგორია, როგორც შინაარსობრივად დაკავშირებულ ლექსიკურ ერთეულთა მნიშვნელობის განზოგადება, ვლინდება მათი სალექსიკონო განმარტებების საყრდენ სიტყვათა მსგავსებაში. საყრდენ სიტყვაში ჩანს სიტყვის მიკუთვნება ამა თუ იმ კლასისადმი (კლასემა). თემატური სემა (არქისემა, მარკერი) მიგვანიშნებს სემანტიკურ ველზე, რომელშიც ეს სიტყვა შედის, მაგალითად, სიტყვები: დუდრუქანა – „ჩასუქებული, ჩამრგვალებული (ქალი)“; თარაქამა – „შარი, კაპასი ქალი“; დედაბერი – „მოხუცი ქალი“; შინაბერა – „გაუთხოვრად დარჩენილი ქალი“ „ადამიანის“ რუბრიკას განეკუთვნება. ოთხივე სიტყვა მიუთითებს ერთსა და იმავე კლასემა ქალს, სხვადასხვა მიკროველში მათი განაწილება ხდება „გარეგნობის“, „ხასიათის“, „ასაკისა“ და „სოციალური მდგომარეობის“ მარკერთა მიხედვით.

აღნიშნულ ლექსიკონში წარმოდგენილი იქნება სემანტიკურ ველთა იერარქიები, რომლებიც აღწერენ ადამიანს, როგორც ფიზიკურ არსებასა და როგორც პიროვნებას, წარმოაჩენენ მისი ბიოლოგიური სიცოცხლისა და სულიერი ცხოვრების მხარეებს, ასახულს ქართულ ლექსიკაში.

The Ideographic Dictionary of Words Related to the Concept of “Human Being”

Gucha Kvaratskhelia, Salome Omiadze, Levan Vashakidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: salomiadze@yahoo.com

Contemporary anthropocentric paradigm of the humanities made urgent the explanation of the phenomenon of a human being, the study of his relation with the universe and himself. The knowledge that the Georgian man has about a human being is completely reflected in lexical meanings. A considerable part of these meanings undoubtedly has the national-specific character (cf.: **mamida** “aunt” (father’s sister), **natlideda** “Godmother”, **berbiča** “bachelor”, **meinxac** “banqueting guest”, **doglapia** “dolt”), which reveals the semantic difference of Georgian, and respectively, causes the individuality of concepts.

The thematic group of lexical entries, the title word of which is “human being”, is a semantic field, in the traditional sense. It consists of the words which reflect the conceptual, subject and functional similarity of the phenomena denoted by them. As the most convenient and unique means for the organization, semantic description and interpretation of similar lexical material we consider an ideographic dictionary, which will characterize a human being with the help of fields, sub-fields, micro-fields, etc. Such a dictionary can be referred to as a minor thesaurus.

For compilation of the dictionary the general synoptic scheme constructed by B. Pochkhua on the basis of the eight-volume “Explanatory Dictionary of the Georgian Language” will be used, which allows gathering relevant lexical units and their ideographic classification. The consideration of the definitions of the dictionary entries presented in the “Explanatory Dictionary of the Georgian Language” shows that the lexical-semantic category, as generalization of the meaning of semantically related lexical units, is manifested in the similarity of the principal words of dictionary explanations. A principal word shows that a word belongs to one or another class (claseme). A thematic seme (arch-seme, marker) points to the semantic field in which this word is included. E.g. the words: **dudrukana** – “fattened, plump (woman)” **tarakama** – “malicious, shrewish woman”; **dedaberi** – “old woman”; **šinabera** – “spinster, old maid” belong to the rubric of “human being”. All four words indicate the same claseme “woman”, whereas their distribution in different micro-fields occurs according to the markers of "appearance", "character", "age" and "social status".

In the mentioned dictionary entire hierarchies of semantic fields will be presented, which describe a human being as a physical creature and a person, demonstrate aspects of his biological and spiritual life, reflected in the Georgian vocabulary.

„გაბრაზების” სემანტიკური ველი ქართულ, თურქულ და რუსულ ენებში

მაია კიკვაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: maiakikvadze1@rambler.ru

ხალხის ეთნოფსიქოლოგიაზე გავლენას ახდენს ტრადიციები, გარემო და თანამედროვე რეალობა. აქედან გამომდინარე, ზოგ სიტყვას, მის სემანტიკურ ველს და სინონიმურ მწკრივს განსაკუთრებული დაკვირვება და კვლევა სჭირდება. სწორედ ამ კუთხით უნდა ვიმსჯელოთ განსხვავებული სტრუქტურის (ქართული, თურქული, რუსული), მაგრამ მეზობელი ენების ლექსიკაში ისეთი საერთო ნიშნის სინონიმების არსებობაზე, რომლებიც ზედმიწევნითი სიზუსტით გამოხატავენ შესაბამისი ერების, ხალხების ხასიათს.

საინტერესოა „გაბრაზების” სემანტიკური ველი ქართულ, თურქულ და რუსულ ენებში.

განსხვავებულ ენათა დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ როგორც ლექსიკური სინონიმების, ისე ფრაზეოლოგიური სინონიმების შესწავლა განსხვავებულ ხალხთა თანაცხოვრებით შეიძლება.

თურქული ამჟობინებს სათქმელის აღწერითად და მეტაფორულად გადმოცემას, მაშინ როცა ქართულსა და რუსულში ესეც არის და ლექსიკურ დონეზეც ხერხდება უამრავი სინონიმის დაძებნა.

ქართულში „გაბრაზებულის“ სინონიმებია: გაბერილი // გაფხორილი // გაფუყული // გაბუტული // კუმტი // გამძვინვარებული // გამხეცებული // გამეხებული // გულმოსული... **გაბრაზება**: გაფხუკიანება, გაავება, გაბოროტება, განრისხება, ადუღება.

რუსულში – Взлохмоченный – აბურძგნილი; взерошеный – აფოფრილი

Надутый // раздутый // вздутый – გაბრაზებული;

თურქულში ამ სიტყვის სინონიმია **kabarmak** – გაბერვა, გასიება, ამოსვლა, აფუება, აქაფება; გაბრაზება, გამძვინვარება, განრისხება; kabarık – გაბერილი, აბურძგნილი (hindi gibi kabarık).

თურქულში, მსგავსად ქართულისა და რუსულისა, გაბრაზება უკავშირდება „გაბერვას“, „თვალების გადმოკარკვლას“.

ძალზე მდიდარია „გაბრაზების“ სინონიმური მწკრივი რუსულში.

Сердитый 1. გაჯავრებული, გულმოსული, გაბრაზებული; 2. ბრაზიანი, მრისხანე

Сердиться – გაჯავრება, გაბრაზება, გაწყრომა; сержусь – გული მომდის, ვწყრები

რუსულში გაბრაზების სემანტიკაში „გაბოროტება“ იკვეთება – злИЙ, злИт, злИбнА, злИбнЫЙ, озлИбленИе, озлИбИть, разозлИть.

თურქულში **kızgın** – 1. ცხელი, გახურებული, გავარვარებული, 2. გაცეცხლებული, 3. მწველი, ცხელი, kızmak (kızır) – გაბრაზება;

Kızmak (kızır) – 1. **გაცეცხლება**, გავარვარება, გახურება; 2. გაღიზიანება, **გაბრაზება**, გაცხარება, ადელვება

Sinirlenmek – განერვიულება, გაღიზიანება; insan sinirlenince hatır göntil tanımaz – როდესაც ადამიანი გაღიზიანებულია, არაფერს ანგარიშს არ უწევს.

Sinirsel – ნერვიული, ნერვებაშლილი, გულფიცხი, ფიცხი.

თურქულში ძალიან **გაბრაზებულის** სინონიმად დასახელებულია Barut, hiddet, hiddetl, Kızmak, öfke Barutla oynamak (ცეცხლთან თამაში);

Cözlerİ kan çanağına döndü – თვალები სისხლის ფიალად ექცა (სიბრაზისგან), **შდრ. ქართ. თვალებში სისხლი მოაწვა**; **Cözlerinde şımşekler çakar** – ბრაზობს, შდრ. ქართ. თვალებს აკვესებს; თვალებიდან ცეცხლს აკვესებს; ჭარხალივით გახდა.

თურქულში გაბრაზების სემანტიკა უკავშირდება გულს, ცეცხლს, სისხლს, დენტს, ნავთს, პილპილს, აფთარს, ე.ი. სხვადასხვა საგანს, სულიერს და უსულოს, ცხოველს და ა.შ.

The Semantic Field of “Getting Angry” in Georgian, Turkish and Russian Languages

Maia Kikvadze

Shota Rustaveli State University

e-mail: maiakikvadze1@rambler.ru

Traditions, surroundings and modern reality make a great influence on the ethnopsychology of different peoples. Consequently, some words, their semantic fields and synonymous groups require some more investigation. So it is interesting to study languages with different structures (such as Georgian, Turkish, Russian) and find in them some common synonyms depicting the characteristic features of a particular culture.

The research has shown that it is possible to study both lexical and phrasal synonyms by means of living within an unknown culture. Turkish language better expresses word semantics with the help of metaphors, whereas in Georgian it is preferable to use lexical units more economically. As for Russians, they try to avoid ambiguity of the idea in the same lexical units. Turks try to express the notion of “anger” with metaphors and use so-called descriptive method. In Georgian and Russian we come across the same methods plus synonyms. In Georgian synonyms of “angry” are *gaberili // gafxorili // gafuquli // kushti // gamdzvinvarebuli // gamkhetsebuli // gamekhebuli // gulmosuli // gaavebuli // adughebuli*”. In Russian the same word has the following synonyms: *взломаченный // взерошенный // надутый // раздутый // вздутый //*. In Turkish the word has the following synonyms: *kabarmak//kabaric//hindi gibi kabariyor*. Georgian and Russian “getting angry” is associated with the idea of “getting inflated”, “swelling”, “goggling one’s eyes”. In Russian “becoming evil/embittered” and “getting angry” are synonyms (*злой, злитъ, злоба, злобный, озлобление, озлобить, разозлить*). In Turkish “getting angry” is *kizgin* (meaning ‘hot’, ‘red-hot’), *kizmak, kendi kendine kizdi, sinirsel*. The synonym of “very angry” is *barut, hiddet, hiddetl, barutla, oynamak*. In Turkish the semantics of “getting angry” is associated with ‘heart’, ‘fire’, ‘blood’, ‘petrol’, ‘pepper’.

The present reality requires the words and the synonyms which are very expressive, because they should depict a complex character of a modern person.

სოციოლინგვისტიკურ ტერმინთა ლექსიკოგრაფიული აღწერის საკითხები. IV

ზაალ კიკვიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: zaalk@yahoo.com

ამ ბოლო დროს საგრძნობლად იმატა ახალი სოციოლინგვისტიკური ტერმინების რიცხვმა. აღნიშნულის მკაფიო მაგალითებს წარმოადგენენ **-ლექტ** და **-გლოსია** ელემენტებით ნაწარმოები ერთეულები. ამგვარი ტერმინების ინტერნაციონალური ხასიათის გამო მათ ენაში შეთვისებასთან თუ თარგმანასთან არ ყოფილა დაკავშირებული განსაკუთრებული პრობლემები. და მინც, ახალ გამოქვეყნებს კანონზომიერად ახლავს გარკვეული გართულებები. ამგვარადაა საქმე იმ ზოგიერთ ტერმინოლოგიურ ინოვაციასთან მიმართებით, რომლებიც ფორმითა თუ შინაარსით უკავშირდებიან ბილინგვიზმის ცნებას. ქართულში გვხვდება როგორც უცხოური, ასევე თარგმნილი ვარიანტები (ბილინგვიზმი – ორენოვნება, მულტილინგვიზმი – მრავალენოვნება, მონოლინგვიზმი – ერთენოვნება). ღირსსაცნობია, რომ უმტკივნეულოდ შემოვიდა მათთან ასოცირებული ტერმინები (ზოგიერთი მათგანის ქართულენოვანი ვარიანტი ჯერ არ არის დადგენილი და დამკვიდრებული): ტრილინგვიზმი, კვადრილინგვიზმი, კვინლინგვიზმი... სემილინგვიზმი, ამბილინგვიზმი, მიქსილინგვიზმი, დუალინგვიზმი... კოლინგვიზმი, ეკვილინგვიზმი... ასევე ადვილად ადაპტირდება ტერმინი „ლინგვიზმი,“ რომელიც თავდაპირველად გამოიყენებოდა ინდოეთში იმ დოქტრინის აღსანიშნავად, რომლის მიხედვითაც, ყველა შტატს უნდა ჰქონოდა თავისი, სხვისგან განსხვავებული ენა. მე-19 საუკუნის ევროპაში დაფიქსირებული მსგავსი ტენდენციებისათვის დასავლურ სოციოლინგვისტიკაში გვხვდება ტერმინი „ლინგვიციზმი,“ რომელიც „რასიზმის“ ანალოგიით შეიქმნა.

მ. კ. ბ. ბრანმა შემოგვთავაზა ინგლისურსა და ფრანგულს შორის არსებული განსხვავების ტერმინოლოგიური სემანტიკით დატვირთვა, რის შედეგადაც ვიღებთ *bilingualism // bilinguism*-ის ტიპის ოპოზიციას. ცხადია, რომ სწორედ სოციოლინგვისტური ტერმინების ინტერნაციონალური ხასიათი ხელს შეუშლის ამ ინოვაციის დამკვიდრებას როგორც მსოფლიოს ენებში, ასევე საკუთრივ ინგლისურშიც, რომელიც გამოყენებული იქნა ამ სიტყვაწარმოების ბაზად და ასპარეზად.

Issues in the Lexicographic Description of Sociolinguistic Terms. IV

Zaal Kikvidze

Akaki Tsereteli State University

e-mail: zaalk@yahoo.com

The number of new sociolinguistic terms has considerably increased recently. This can be well exemplified by the items, derived by means of elements *-lect* and *-glossia*. Owing to the international character of such terms, there have been no particular problems associated with their translation or acquisition. However, new challenges are regularly accompanied by certain complications. This is the case with some terminological novelties, either formally or semantically associated with the notion of bilingualism. In Georgian, both international and translated versions occur (*bilingvizmi-orenovneba*, *mult'ilingvizmi - mrvalenovneba*, *monolingvizmi - ertenovneba*).

It is noteworthy that the following associated terms were easily borrowed (Georgian versions of some of them are not so far established): *trilingualism*, *quadrilingualism*, *quinlingualism*, *semilingualism*, *ambilingualism*, *mixilingualism*, *dual-lingualism*, *colingualism*, *equilingualism*...

Besides, an easily adaptable term is *linguism*, originally used in India to refer to the doctrine that every constituent state should have had its own language, distinct from others. For similar tendencies in Europe in the 19th century, the term *linguicism* is used in western sociolinguistics, coined with the analogy of *racism*.

M. C.B. Brann suggested that we should charge the difference between the English and French versions with the terminological meanings, this resulting in the opposition like *bilingualism // bilinguism*. Obviously enough, the international character of the inventory of sociolinguistic terms will prevent the said novelty from being established both in languages of the world and in English itself which has become a basis and a playground for the coinages in point

**ლექსემა „ნავის“ ლექსიკოგრაფიული და ლიტერატურული პარადიგმები
(სულხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონი ქართულისა“ და
შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით)**

ზეინაზ კიკვიძე, ირინე ჩაჩანიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: zeikik@yahoo.com, ichachanidze@yahoo.com

ზღვის სანაპიროზე მცხოვრები ეთნოსის კულტურული ყოფა ლოგიკურად ითვალისწინებს ზღვაოსნობასთან დაკავშირებული ლექსიკის არსებობას ლინგვისტურ დისკურსში. ქართული და უცხოური ისტორიული წყაროების მიხედვით ქართველური ტომების საქმიანობა უძველესი დროიდანვე მოიაზრებდა ნაოსნობის განვითარებას. ამას მოწმობს ქართული ენის ფონდში არსებული ლექსიკაც, რომელიც მოიცავს საკმაოდ ფართო სემანტიკურ მასალას.

სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონში ფიქსირებული სანაოსნო ტერმინოლოგიის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ ეტიმოლოგიის მიხედვით ის შეიძლება სამ ნაწილად დაიყოს. უძველესი დროიდან დაახლოებით მე-16 საუკუნემდე გამოიყენებოდა საკუთრივ ქართული, ძველი საბერძნეთიდან ან ბიზანტიიდან შემოსული ტერმინები, მოგვიანებით კი – თურქული ან თურქეთის გავლით დამკვიდრებული ევროპული ცნებები. ლექსიკონში წარმოდგენილი სიტყვიერი მასალა ქვედარგობრივად დაჯგუფების საშუალებასაც იძლევა და პარადიგმულ სახესხვაობებს ქმნის.

სანაოსნო ტერმინების მნიშვნელობის დასადგენად სულხან-საბას გამოყენებული აქვს იმ დროისათვის არსებული თითქმის ყველა სახის ლიტერატურა: მხატვრული, ისტორიული, ორიგინალური და თარგმნილი.

ლექსემა „ნავი“ პოლისემიურადაა განმარტებული. ის იმ დროისათვის ცნობილი ყველა სა-ნაოსნო საშუალების განმაზოგადებელი სიტყვაა. ასეთივე მნიშვნელობა ფიქსირდება „ვეფხისტყაოსანში“. ლექსემა რამდენიმე ადგილზე გვხვდება და გამოიყენება როგორც თანამედროვე მნიშვნელობის, ასევე სამგზავრო, ტვირთშიდი (სავაჭრო) და საბრძოლო გემის აღმნიშვნელ ტერმინად. თუმცა პოემაში მხოლოდ სამი ცნება დასტურდება: საკუთრივ „ნავი,“ „ზომალდი“ და „კატარა“. საბასეული განმარტება ტერმინთა რუსთველური გაგების იდენტურია.

Lexicographic and Literary Paradigms of the Lexeme ‘Boat’ (According to the ‘Georgian Dictionary’ by Sulkhan-Saba Orbeliani and ‘The Knight in the Panther’s Skin’ by Shota Rustaveli)

Zeinab Kikvidze, Irine Chachanidze

Akaki Tsereteli State University

e-mail: zeikik@yahoo.com, ichachanidze@yahoo.com

Cultural life of ethnic groups living on the coastline logically implies the existence of the maritime vocabulary in linguistic discourse. According to Georgian and foreign historical sources, the activities of Kartvelian tribes ever since ancient times involved the development of navigation. That is proved by the word-stock of the Georgian language which covers a very wide range of semantic material.

The study of navigational terminology attested in the dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani shows that etymologically they can be divided into three parts. From ancient times until around 16th century, there were used terms which were either specifically Georgian, or borrowed from Old Greece or Byzantium. Later there were used terms which were either Turkish, or European, introduced via Turkey. The material included in the dictionary makes it possible to group words according to sub-fields and to create a paradigmatic variety.

In order to establish the meaning of maritime terms, Sulkhan-Saba used almost all types of literature existing by the time: fictional, historical, original and translated works.

The lexeme ‘boat’ is defined polysemantically. It was the term generalizing all maritime craft known by the time. The same meaning is attested in ‘The Knight in the Panther’s Skin’. The lexeme is found in several places and is used with its modern meaning, as well as with the meanings of ‘passenger vessel’, ‘cargo (trade) vessel’ and ‘warship’. However, only three concepts are found in the poem – ‘boat’, ‘ship’ and ‘warship’. Definition provided by Saba is identical to Rustaveli’s understanding of the terms.

სიმცირის გამომხატველი ლექსიკა ქართულში და მის სემანტიკურ კვლევასთან დაკავშირებული საკითხები

მარიამ კიკონიშვილი, ნინო ჭუმბურიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: mari_kikonishvili@yahoo.com, N_Chumburidze@yahoo.com

„პატარა“, ისევე როგორც „დიდი“, ზედსართავ სახელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი, უნივერსალურ საგნებსა და მოვლენებთან დაკავშირებული სემანტიკური ერთეულია. მისი გამოყენების არე მეტად ფართოა. იგი გამოხატავს როგორც საგნის, ისე საგანთა რაოდენობის, ასაკის, ღირებულების სიმცირეს, ჩვეულებრივზე ნაკლებ ოდენობას. შესაბამისად, ამ ლექსიკურ ერთეულს სინონიმთა ფართო წრე უკავშირდება: მცირე, კნინი, ცოტა, კუკუნა, პაწია, ნამცეცა, ციცქნა, წრიპა, ჯუჯა, მორჩილი... რომელიმე ერთი პარამეტრით მცირე ოდენობის გამოსახატავად გვაქვს დაბა-

ლი, წვრილი, ვიწრო...

მოხსენებაში განვიხილავთ ამ ზედსართავ სახელებთან დაკავშირებულ სემანტიკური და სტილისტიკური ხასიათის თავისებურებებს, ასევე გამოყენების შემთხვევებს ენობრივ მეტაფორებსა და ფიგურალურ გამოთქმებში.

Issues Connected with the Research of Semantics of the Words Expressing *Smallness* in Georgian

Mariam Kikonishvili, Nino Chumburidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: mari_kikonishvili@yahoo.com, N_Chumburidze@yahoo.com

Among adjectives, “small”, as well as “big”, is the most important semantic unit connected with the universal things and natural phenomena. The area of its usage is very wide.

The word “small” expresses lesser quantity and lesser amount of things, ages, prices, something with lesser quantity than usual.

Accordingly, there are many synonyms connected with this word, such as: მცირე

-“mcire”, კნინი - “k'nini”, ცოტა - “cot'a”, კუკნა - “k'uk'na”, პაწია - “pat'sia”, ნამცეცა

-“namceca”, ციცქნა - “cicqna”, წრიპა “t'srip'a”, ჯუჯა - “juja”, მორჩილი -“morchili”. . .

There are also synonyms which show smallness according to one of the parameters. They are: დაბალი - “dabali” – low; წვრილი - “t'svrili” – small, petty; ვიწრო - “vit'sro” – narrow.

The article deals with the semantics and stylistic peculiarities of these adjectives; these adjectives are also discussed within idioms and metaphors.

სისტემა „მომხმარებელი – ელექტრონული ლექსიკონების“ ფუნქციონირების საკითხისთვის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში

გიორგი კილაძე

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

ელფოსტა: gkiladze@nplg.gov.ge

სისტემა „მომხმარებელი – ელექტრონული ლექსიკონები“ რთული სისტემაა.

სისტემა ორი ქვესისტემისაგან შედგება: პირველი და დომინანტურია „მომხმარებელი“, მეორე – „ელექტრონული ლექსიკონები“.

„მომხმარებელი“ განსაზღვრავს „ლექსიკონების“ რაოდენობას, მრავალფეროვნებას და ხშირ შემთხვევაში, სტრუქტურას.

ეროვნულ ბიბლიოთეკაში არსებობს: 1) „ელექტრონული რესურსების ერთიანი ბაზა“ და 2) „ელექტრონული ლექსიკონების კოლექცია“.

მომხმარებელი, რომელიც ამა თუ იმ სიტყვის განმარტებას ეძებს, ან მას სიტყვის თარგმან აინტერესებს, ძირითადად, „ელექტრონული რესურსების ერთიანი ბაზას“ იყენებს.

მომხმარებელი, რომელიც ეროვნული ბიბლიოთეკის „ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში“ „მოდის“, „ელექტრონული ლექსიკონების“ კოლექციით სარგებლობს.

დღეს მომხმარებელი პრიორიტეტს ანიჭებს „ელექტრონული რესურსების ერთიანი ბაზაში“

განთავსებულ ლექსიკონებს – 1) უფრო ძველია და მომხმარებელი “მიეჩვია”; 2) სიტყვები საძიებო სისტემებში სწრაფად იძებნება; 3) სიტყვის ან რამდენიმე სიტყვის დამატება გავლენას არ ახდენს „დაკავებულ ადგილზე“ ვირტუალურ სივრცეში.

„ელექტრონული ლექსიკონების კოლექციის“ უპირატესობანი: 1) ქაღალდის ლექსიკონის ელექტრონულ ფორმატშია; 2) განთავსების დროის შეფარდება არის ერთი – ხუთზე.

სისტემაზე – „მომხმარებელი – ელექტრონული ლექსიკონები“ მსჯელობისას უნდა გავითვალისწინოთ რომ: 1) მკითხველთა მოთხოვნა ყოველთვის არ ეხება ახალგამოცემულ ლექსიკონებს და 2) ყველაზე გავლენიანი აქტორი არის ავტორი.

ასევე გასათვალისწინებელია: 1) რაც უფრო სრულყოფილია ელექტრონულ ფორმატში მოწოდებული ლექსიკონები, მით უფრო სწრაფად ხდება მისი განთავსება ორსავე ბაზაში; 2) ურთიერთდანიტერესება ავტორსა და ბიბლიოთეკას შორის უზრუნველყოფს მომხმარებლის მოთხოვნის სწრაფად დაკმაყოფილებას; 3) „ელექტრონული რესურსების ერთიან ბაზაში“ განთავსებული ლექსიკონი ასევე განთავსებულია „ელექტრონული ლექსიკონების კოლექციაში“ .

On the Functioning of “Customer – E-Dictionaries” System in the National Parliamentary Library of Georgia

George Kiladze

National Parliamentary Library of Georgia

e-mail: gkiladze@nplg.gov.ge

The system: “Customer – e-Dictionaries” is an intricate system.

It consists of two subsystems, the first and the dominant one being “the Customer”, and the other – “E-Dictionaries”.

“Customer” determines quantity, variety and even the structure of “E-Dictionaries” in most cases.

At present, the National Parliamentary library of Georgia possesses: 1. “Entire Database of Electronic Dictionaries” and 2. “Collection of Electronic Dictionaries”.

A customer who is looking for a definition of a word or its translation uses the “Entire Database of Electronic Dictionaries”.

A customer who “visits” the electronic library uses the “Collection of Electronic Dictionaries”.

The advantages of the “Entire Database of Electronic Dictionaries” are as follows: 1. it is an old and well-known system to customers; 2. it allows easy and rapid searching for words; 3. adding of new words does not influence its place in the “virtual space”.

The advantages of the “Collection of Electronic Dictionaries” are: 1. electronic format in the form of a book; 2. correlation of the placement time is one to five.

The paper discusses other issues connected with the functioning, as well as extending the electronic databases of the library.

ლათინურ-ქართული სასაუბრო

ეკატერინე კობახიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: ekaterinekobakhidze@yahoo.com

მოხსენება ეფუძნება მიმდინარე პროექტს, რომელიც წარმოადგენს სახელმძღვანელოს როგორც საუნივერსიტეტო სწავლებისათვის (თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის რამდენიმე სამაგისტრო პროგრამის ფარგლებში), ისე ლათინური ენით დაინტერესებული ყველა პირისათვის.

1. მოხსენებაში განხილულია ლათინურ-ქართული სასაუბროს **მიზნები და ამოცანები**.

სხვა ენათა სასაუბროებისაგან განსხვავებით, რომელთა უმთავრესი მიზანია ზეპირმეტყველებითი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება და განვითარება, ლათინურ-ქართული სასაუბროს ძირითად ამოცანას წარმოადგენს არა ლათინურად „ამეტყველება“, არამედ ენის მორფოლოგიურ-სინტაქსური და ლექსიკური ცოდნის ვერბალური მეთოდით მიღება-გააქტიურება.

2. ნაშრომში გაანალიზებულია ის **პრობლემები**, რომლებიც თან ახლავს ე. წ. მკვდარი ენის სამეტყველო სივრცეში „პორტირებას“.

3. აქვე მოცემული და განმარტებულია ლათინურ-ქართული სასაუბროს **სტრუქტურა**:

ა) თემატურად დაჯგუფებული ცალკეული ლექსიკური ერთეულები; ბ) ამ ლექსიკური ერთეულების შემცველი ფრაზები (ზოგიერთ შემთხვევაში იმიტირებული სიტუაციის წარმოსადგენად), რომლებიც ამოკრებილია რომელიმე ავტორთა თხზულებებიდან (შესაბამისი პასაჟების დამოწმებით); გ) ამ შინაარსობრივ ჯგუფთან დაკავშირებული ანდაზები და სენტენციები; დ) ნეოლოგიზმები.

4. იქიდან გამომდინარე, რომ სასაუბრო წარმოადგენს ქართულ სინამდვილეში ამ ტიპის ნაშრომის შექმნის პირველ შემთხვევას, განხილულია ის **დამატებითი პრობლემები**, რომლებიც ვლინდება ლათინურ-ქართული სასაუბროს შედგენისას.

5. მოხსენებაში მოცემულია ზემომოყვანილ სიძნელეთა **დამლევის ხერხები** და მოყვანილია კონკრეტული მაგალითები.

Latin-Georgian Phrase-Book

Ekaterine Kobakhidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: ekaterinekobakhidze@yahoo.com

The report is based on an ongoing project, which is a manual for universities (within the framework of several master's programmes at the Department of Humanities of Tbilisi State University) and for everyone interested in the Latin language.

1. The report describes the **goals and objectives** of the *Latin-Georgian Phrase-Book*.

Unlike phrase-books of other languages that mostly aim at developing and shaping oral speech, the goal of the *Latin-Georgian Phrase-Book* is to verbally transmit and activate morphological, syntactical, and lexical knowledge of the language, not to help students "start speaking" in Latin.

2. The report analyzes problems encountered when "porting" a dead language into the oral area.

3. It describes and explains the **structure** of the *Latin-Georgian Phrase-Book*:

a) Thematically grouped lexical units; b) Phrases comprising these lexical units (in some cases, to imagine imitated situations) quoted from works of Roman authors (with reference to appropriate passages); c) sayings and maxims linked to this semantic group; d) neologisms.

4. Given the fact that the phrase-book is the first attempt to produce such a work in Georgia, the report considers **additional problems** arising during the compilation of the *Latin-Georgian Phrase-Book*.

5. The report presents **methods for overcoming** the aforementioned difficulties, referring to concrete examples.

6. In conclusion, the report explains again the **importance** of the *Latin-Georgian Phrase-Book* in studying and popularizing the Latin language.

რუსული ენის ახალი აკადემიური ლექსიკონი, როგორც კულტურული მოვლენა

ლუდმილა კრუგლიკოვა, ანასტასია შიმორინა

სანქტ-პეტერბურგის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი (რუსეთის მეცნიერებათა აკადემია)
ელფოსტა: lekhospb@mail.ru, shinas@yandex.ru

როდესაც ლექსიკონს „კულტურულ მოვლენას“ ვუწოდებთ, სამი ასპექტი გვაქვს მხედველობაში: პირველი არის ის, რომ ლექსიკონში ასახულია ხალხის მთელი ცხოვრება, მისი მატერიალური და სულიერი კულტურა; მეორე – ლექსიკონი მნიშვნელოვან როლს უნდა თამაშობდეს ენაზე მოლაპარაკეთა არა მარტო მეტყველების კულტურის, არამედ მათი ზოგადი კულტურის გაუმჯობესების საქმეშიც; და მესამე – ამგვარი ლექსიკონის გამოჩენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს როგორც ქვეყნის კულტურული ცხოვრებისთვის, ასევე მთელი საზოგადოებისთვის.

„რუსული ენის დიდი აკადემიური ლექსიკონის“ (БАС) გამოცემა 2004 წელს დაიწყო. დღეისათვის გამოცემულია 19 ტომი. სავარაუდოდ, მთლიანი ლექსიკონი 30-ტომიანი იქნება. სასათაურო სიტყვათა წინასწარ განცხადებული რაოდენობა – რუსული ენის 150 000-ზე მეტი სიტყვა – მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ვინაიდან ელექტრონულმა რესურსებმა შესაძლებელი გახადა ისეთი ენობრივი ერთეულების გამოვლენა, რომლებიც მკვლევრებს ადრე მხედველობიდან რჩებოდათ.

„რუსული ენის დიდი აკადემიური ლექსიკონი“ რუსული აკადემიური ლექსიკოგრაფიის ტრადიციებს განაგრძობს და ავითარებს.

„რუსული ენის დიდი აკადემიური ლექსიკონის“ ფუნდამენტურ პრინციპთაგანია ისტორიულობის პრინციპი და სტანდარტიზაციის პრინციპი. ლექსიკონის განმასხვავებელი თავისებურება გახლავთ ის, რომ იგი წარმოადგენს რუსული ენის ლექსიკურსა და ფრაზეოლოგიურ სტრუქტურას დროის ვრცელი პერიოდის – ა.ს. პუშკინის ეპოქიდან დღემდე – ანუ 200 წელზე მეტი ხნის, განმავლობაში. ამავე დროს, ლექსიკონი ასახავს თანამედროვე ენას, და არა ენას, რომელიც ადრე არსებობდა. ზოგიერთ შემთხვევებში „ლექსიკონი“ გველინება პირველ ლექსიკონად, რომელშიც ახალი ენობრივი სტანდარტია დაფიქსირებული.

„ახალი აკადემიური ლექსიკონი“ სტანდარტული რუსული ენის ლექსიკონია, ანუ იგი ეროვნული ენის უმაღლეს ფორმას წარმოადგენს. ამდენად, იგი სლენგურ სიტყვებს არ მოიცავს. რაც შეეხება ჟარგონულ და დიალექტურ სიტყვებს, აქ საქმე შემდეგნაირადაა: ლექსიკონში შესულია მხოლოდ ის სიტყვები, რომლებიც ხმარების მაღალი სიხშირით ხასიათდება.

სიტყვის თითოეული მნიშვნელობა მრავალი წინადადების მაგალითზეა ილუსტრირებული. საილუსტრაციო ციტატებში შესულია საგანმანათლებლო ინფორმაცია მეცნიერების სხვადასხვა დარგიდან. „რუსული ენის დიდი აკადემიური ლექსიკონი“ მდიდარ მასალას იძლევა არა მარტო რუსული ენის მკვლევართათვის, არამედ მათთვისაც, ვისი მოღვაწეობაც ენათმეცნიერების სფეროს სცილდება და მოიცავს ისეთ დარგებს, როგორცაა ისტორია, ეთნოგრაფია, კულტუროლოგია.

New Academic Dictionary of Russian Language as Cultural Phenomenon

Liudmila Kruglikova, Anastasia Shimorina

St Petersburg Institute for Linguistic Studies (Russian Academy of Sciences)

e-mails: lekospb@mail.ru, shinas@yandex.ru

When we use the phrase *cultural phenomenon* about the dictionary we imply three aspects: firstly, the whole life of the people, their material and spiritual culture are reflected in the dictionary, secondly, the dictionary must play a significant role in improving not only the speech standards but the general culture of native speakers, thirdly, the appearance of such dictionary is crucial to both the culture life of the country and all the society.

The publication of the Great Academic Dictionary of Russian Language (the GAD) began in 2004. Currently there are 19 published volumes. It is assumed that the dictionary will consist of 30 volumes. The claimed amount of headword list (more than 150 000 words of the Russian language) will be significantly exceeded since the use of electronic resources allowed the identification of new linguistic units that were overlooked.

The GAD continues and develops the traditions of the academic lexicography in Russia.

Some of the fundamental principles of the GAD are the principle of historicism and the principle of standardization. A distinctive feature of the dictionary is to present the lexical and phraseological structure of the Russian language in a large time interval — from the era of A.S. Pushkin to the present day, that is over 200 years. At the same time the GAD reflects the modern standard language, not one that existed in previous epochs. In some cases the GAD takes a role of the first dictionary where the new standard is fixed.

The new Academic Dictionary is a dictionary of the standard Russian language, that is, the highest form of the national language. Slang words are beyond the range of the dictionary. As regards jargon and dialect words, the following principle comes into play: the dictionary contains only words with high frequency rank.

Each word sense is illustrated by many example sentences. Illustrative quotations contain a variety of educational information from various areas of knowledge. The GAD provides a rich material for many kinds of researches not only into the Russian language, but outside the scope of linguistics in particular into history, ethnography, culturology.

გამორჩენილი მათემატიკოსის, აკადემიკოს გიორგი ჭოლოშვილის მოღვაწეობა ლექსიკოგრაფიაში

ნინო ლაზრიშვილი, ომარ ძაგნიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ninolazrshvili@gmail.com

1963 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ა. რაზმაძის სახელობის მათემატიკის ინსტიტუტში დაიწყო მუშაობა ტერმინოლოგიურმა კომისიამ, რომელსაც დაევალი გასული საუკუნის 20-50-იან წლებში მათემატიკის დარგში დაგროვილი ბევრი ახალი ტერმინის ქართული შესატყვისის შეძლებისდაგვარად მოძებნა. თავიდან კომისია შედგებოდა 30 წევრისგან. გიორგი ჭოლოშვილის მიერ შემუშავებული სამუშაო სქემის მიხედვით შეგროვდა და დამუშავდა მათემატიკის სხვადასხვა სფეროს ტერმინები. დამუშავებული ბარათები იგზავნებოდა საქ. მეცნ. აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში და მოწმდებოდა ტერმინოლოგიის განყოფილების ხელმძღვანელის როგნედა ღამბაშიძის მიერ. დაბრუნებულ ბარათებზე

მუშაობა გრძელდებოდა მათემატიკის ინსტიტუტში. ზოგიერთ ტერმინზე მუშაობა ხშირად რამდენიმე სხდომას საჭიროებდა.

ლექსიკონის ტერმინოლოგიურ ბაზად აღებული იყო რუსული ტერმინოლოგია, ამ ენაზე მათემატიკური ლიტერატურის ხელმისაწვდომობისა და ტერმინების სიუხვის გამო. ასევე გამოყენებული იყო ლიტერატურა ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ, იტალიურ და სხვა ენებზე, რაც კარგი საფუძველი გახდა შემდგომში ინგლისურ-ქართული, ფრანგულ-ქართული და სხვა ლექსიკონების შესადგენად.

„რუსულ-ქართული მათემატიკური ლექსიკონი“ გამოვიდა 2010 წელს გიორგი ჭიღოშვილის რედაქციით. მასში შესულია 40 000-მდე ტერმინი. წიგნის კომპიუტერული ვერსია შექმნეს მათემატიკოსმა მ. ჯიბლაძემ და კომისიის მდივანმა ა. მიჩიტაშვილმა.

გიორგი ჭიღოშვილის ავტორობით 1997 წელს ასევე გამოვიდა მათემატიკური მრავალენოვანი ლექსიკონი (რედაქტორი – შ. ბახტაძე, კომპ. უზრუნველყოფა – ნ. ლაზრიშვილი, მ. ჯიბლაძე), რომელშიც ქართული მათემატიკური ტერმინების შესატყვისები მოცემულია ინგლისურ, იტალიურ, ფრანგულ, გერმანულ და რუსულ ენებზე. ასეთი ტიპის 6-ენოვანი ლექსიკონი პირველი იყო ევროპაში! ლექსიკონი შეიცავს დაახლოებით 2500 ტერმინს. ამ ლექსიკონში კარგად ჩანს ტერმინის ერთი ენიდან მეორე ენაზე გადატანის სირთულე.

Works of Giorgi Choghoshvili in Lexicography

Nino Lazrishvili, Omar Dzagnidze

Georgian Technical University

e-mail: ninolazrishvili@gmail.com

Terminological Commission began to work in 1963, in the A. Razmadze Institute of Mathematics at the Georgian Academy of Sciences. They were requested to find Georgian relevant words for the mathematical terms, accumulated in the 20s and 50s in the mathematical sphere. In the beginning the commission included 30 members. “Literary coverage” was made in accordance with the scheme elaborated by Giorgi Choghoshvili, which implied accumulation and processing of relevant terms by the representatives of different spheres in mathematics.

The sessions were held in the Institute of Mathematics. The cards were prepared not only by the commission members but by the mathematicians from different institutes. The processed cards used to be sent to the Institute of Linguistics of the Academy of Science and were verified by the head of the department Rogneta Ghambashidze. The returned cards after the verification were processed again in the Institute of Mathematics, specification of certain terms required several sessions.

The terminological basis of the terms was Russian, due to the availability of Russian mathematical literature and abundance of materials.

However, French, German, Italian and other literature was used as well, and apart from the Georgian terms the cards have entries in various languages, which helped the identification of the primary terms and in case of difference with the Russian terms, were given priority. At the same time good basis was laid for French-Georgian, English-Georgian and other dictionaries.

“Russian-Georgian Mathematical dictionary was published in 2010, editor Giorgi Choghoshvili. It has 40 000 entries. Computer support of the book was provided by mathematician M. Jibladze and the Commission secretary A. Michitashvili.

“Multilingual Mathematical Dictionary was published by the author Giorgi Choghoshvili in 1997 (editor Sh. Bakhtadze, computer support by N. Lazrishvili, M. Jibladze), in which Georgian Mathematical terms are supplied with equivalents in English, Italian, French, German and Russian languages. It was the first 6 language dictionary of this type in Europe. The dictionary includes 2500 entries. The dictionary points to the issue of the transformation of terms in different languages and in certain cases also offers valuable information for the identification of scientific relations.

ახლოადმოსავლური წარმომავლობის ლექსიკა ქართულში

კოტე ლერნერი

იერუსალიმის ებრაული ენის უნივერსიტეტი

ელფოსტა: mskonst@mscc.huji.ac.il

1. ქართულ ენაში დადასტურებულ ნასესხობათა უმრავლესობა საკუთრივ საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე პოლიტიკური და კულტურულ-ენობრივი პროცესების შედეგად არის შეთვისებული. ამ რიგის ლექსიკური ერთეულები თუ ფუძეები თითქმის უცვლელად არის შესული ენაში და მათი უცხოურობა დღესაც აშკარაა. შესაბამისად, ამგვარი ლექსიკის იდენტიფიკაცია და ლექსიკოგრაფიული კვალიფიკაცია მაინცდამაინც დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს. ამ რიგისაა ირანული (უმთავრესად სპარსული), არაბული, თურქული და სხვა ლექსიკა, რაც სათანადო ასახვას პოულობს ლექსიკონებსა (მაგ., ქეგლ-ში) თუ ზოგიერთ ლექსიკოგრაფიულ გამოკვლევაში.

2. გაცილებით უფრო რთულ სურათს გვიჩვენებს ძველი აღმოსავლეთის ენებიდან, კერძოდ, შუმერულიდან (ასურულის გზით), ასურულიდან, არამეულსა და ებრაულიდან, შეთვისებული ლექსიკა. ამგვარი ლექსიკური ერთეულები ღრმად არის ჩაქსოვილი ქართული ენის წიაღში და ნასესხობად არც კი აღიქმება. ნასესხობის შეფარდებითი ქრონოლოგიისა და არეალის თვალსაზრისით კი ამ ტიპის ლექსიკაში პირველივე დაკვირვებით სულ ცოტა ორი ჯგუფი შეიმჩნევა.

3. ერთ ჯგუფს ქმნის ებრაულიდან, უპირატესად ქართველ ებრაელთა სასაუბრო ენის მეშვეობით, შესული ერთეულები. მრავალი ჟანგონიზმის გარდა (განაბი – ებრ. *განავ* „ქურდი“, გაბითურება – ებრ. *ლევატერ* „მოშორება“, ტობე//ტოპე – ივრ. *ტოვ* „კარგი“, თოხლაობა – ივრ. *ოხელ* „საჭმელი“, „*თუხალ* „ჭამე“, ნაშა – ებრ. *ნაშიმ* „ქალები“, ფარნასა „შემოსავალი“ – ებრ. *ფარა* „ძროხა“...) ამ ჯგუფს ეკუთვნის სალიტერატურო ენაში დამკვიდრებული ლექსემებიც (გერი – ებრ. *გერ* „ებრაელთა შორის ისრაელში მუდმივად მცხოვრები უცხო“, ნიხრი – ებრ. *მახირ* „ფასი“, მაზალო – ებრ. *მაზალ* „ბედი“, ეზო – ებრ. *ეზორ* „უბანი, ნაგავი – ებრ. *ლენაგვე* „დაგვა“, იქნებ, თუთა–ც – ებრ. *თუთ* „ნაყოფი“, ბარკალი – ებრ. ბერეყ „მუხლი“ (ა. ჭინჭარაული) და ბევრი სხვა...).

ებრაული წარმომავლობის ზოგიერთი სიტყვა ძველი აღთქმის წიგნების თარგმნისას შეიძლება იყოს შეთვისებული, მაგ.: გოდოლი (ბაბილონის გოდოლი) – ივრ. *გადოლ* „დიდი; კოშკი“ (შდრ. გოდორი, იმერ. გიდელი), ცომი – ივრ. *ცომ* „მარხვა“ და სხვ.

4. მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება უძველესი ახლოადმოსავლური კონტაქტების ამსახველი ლექსიკა: გაცი(ი) – ასურული თუ ხეთური *გაცი-ურა* „ღვთაება“ (გ. გიორგაძე), აინინა – შუმერულ-ასურული *ინანა* „*სიყვარულისა და შუღლის ქალღმერთი*“ (შდრ. ასურ. *იშტარ*), დანინა-ქალღმერთი, ინანას წყვილი, ქართლი – ებრაულ-არამეული *ქართა* „გალაენის მქონე დასახლება“ (შდრ. ქალაქ კართაგენის სახელი: ებრ. *ქართ-ხადაშ*, არამ. *ქართ-ხადათა*, ანუ – „ახალქალაქი“, კირი – შუმერულ-ასურული კირ//გირ, იგივე, იორი – ებრაულ-არამეული *იორ* „ნაკადი, მდინარე“ (შესაბამისად, ნილოსისა და ტიგროსის სახელი), ფარა – ებრ. *ფარა* „ძროხა, მსხვილფეხა საქონელი“, ნახირი-ასურ. *ნახირუ* „ზღვის ძროხა“, მაგრამ პირუტყვის ასურული ღვთაება *ლა-ხარ-უ* (შდრ. რუთ. *ნეხირ* „ჯოგი“, ხუნძ. *ნახირბან* „მეჯოგე, მენახირე“, ჩეჩნ. *ნახართ* „შემოსავალი“ (შდრ. *ფარნასა*)...

5. ამგვარი ლექსიკის ანალიზს მთელი რიგი თეორიული ხასიათის სირთულე ახლავს. კერძოდ, დასაზუსტებელია ყოველი ჯგუფის შეფარდებითი ქრონოლოგია და ზოგადი პირობები; დასადგენია თუ გამოსარიცხია შესაძლებელი მესამე, შუალედური ენის არსებობა; გამოსარკვევია ნასესხობის ფონეტიკური ადაპტაციის კანონზომიერებანი. კერძოდ, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უკანაენისმიერთა გადმოღება წარმოების ადგილის მიხედვით ხდება, ე. ი. რიგის ნებისმიერ ფონემას ამავე რიგის სხვა ფონემა შეიძლება ცვლიდეს (შდრ. ქ. ლომთათიძის კანონი).

მაგრამ ყოველგვარი შეუსწავლელი სირთულეს მიუხედავად, ამგვარი ლექსიკის არსებობის ფაქტი ქართველურ ტომთა უძველეს ისტორიას ახალ შუქს ჰვენს.

Middle-Eastern Vocabulary in Georgian Language

Constantine Lerner

The Hebrew University of Jerusalem
e-mail: mskonst@mscc.huji.ac.il

1. Absolute majority of the loan-words in modern Georgian have been borrowed as a result of certain political and linguocultural processes on the territory of Georgian state. Lexical units of following origin are usually indicated in Georgian dictionaries: Iranian, Arabic, Turkish and so on.

2. 1. On the other hand, spoken Georgian of the Jewish community in Georgia became the source of a number of Georgian slang-words: ganabi 'bandit', cf. Hebrew *ganav* 'thief'; gabitureba 'deceive, to be deceived' - Hebr. *Le-pater* 'discharge, dismiss'; tobe//tope 'good' - Hebr. *Tov* 'good'; tokhlaoba 'meal' - Hebr. *Okhel* 'food'; nasha 'girlfriend' - Hebr. '*Nashim*' "women"; parnasa 'earnings' - Hebr. *Pharnasa* - the same from *phara* 'cow, livestock'.

2. 2. Number of Hebraisms have, by different ways and at different times, also entered the Georgian literary language: geri 'stepchild' - Hebr. *Ger* 'non-Jewish population permanently living in Israel'; nikhri 'pricelist' - Hebr. *Makhir* 'price'; mazalo ['lucky man'] - Hebr. *Mazal* 'luck, good fortune'; ezo 'court, yard' - Hebr. *Ezor* 'area, vicinity'; nagavi 'sweepings, dust' - Hebr. *Le-nagev* 'sweep'; barkali 'thigh' - Hebr. *Bereq* 'knee' (A. Chincharauli) and many others. None of these have been ever indicated in Georgian lexicography.

3. More significant seem to be the lexical units of Assyrian (or Sumero-Assyrian) and Aramaic origin: Gaci (name of the ancient Georgian deity) - Assyrian or Hittite deity - *Gaci-ura* (cf. G. Giorgadze); Ainina - (ancient goddess of the Georgian royal pantheon) - *Inanna* (Sumero-Assyrian goddess of love and discord; cf. Assyrian *Ishtar*); Danina (a Georgian analogue for Inanna); Kartli- Hebr.//Aramaic *Karta* 'city; settlement surrounded by the walls', cf. Hebr. *Kart-hadasha*, Aram. *Kart-hadata* - Carthage, lit. "New City"; kiri 'lime' - Hebr. *Kir* 'wall', Sum. *Kir //gir* 'lime, limeston', cf. Georg. *Kirkhva*, Hebr. *Even-kir* 'limestone'; phara 'flock of sheep' - Hebr. *Phara* 'cow, livestock'; Ior-i (river in Eastern Georgia) - Ass.//Hebr.//Aram. *Ior* 'stream, flow' (Hebr. name for the Nile, Aram. name for the Tigris; cf. also rivers in Israel : Ior-dan, Ior-mukh); nakhiri 'herd' - Ass. *Nakhiru* 'sea cow; dugong, manatee', but *la-khar-u* (Ass. God of cattle).

4. The very preservation of such lexical elements in Georgian points to ancient contacts of the proto-Kartvelian tribes (outside contemporary ethnic borders) and thus sheds new light on the earliest history of Kartvelian people.

გრამატიკული და ლექსიკური ასპექტის თავისებურებისათვის იდიომურ გამოთქმებში

ირინა ლობჯანიძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: irina_lobzhanidze@iliauni.edu.ge

ასპექტობრივი წყვილების არსებობა გულისხმობს სრული თუ უსრული ასპექტით წარმოდგენილი ზმნის სემანტიკურ იდენტურობას, სხვანაირად, რომ ვთქვათ, ზმნის მნიშვნელობა ასპექტის ცვლის შედეგად არ უნდა იცვლებოდეს, მაგრამ იდიომურ გამოთქმებში აღნიშნული წესი ხშირად ირღვევა (შდრ.: *ჭურში/ტყემალზე ზის/იჯდა*, მაგრამ შეუძლებელია **ჭურში ჩაჯდა/ტყემალზე დაჯდა* და ა. შ.). ნათელი ხდება, რომ, მიუხედავად გრამატიკული ასპექტის განსხვავებული ფუნქციური ნიუანსისა სხვადასხვა ენაში, დერივაციული თვალსაზრისით, იგი, როგორც წესი, ამა თუ იმ აფიქსაციის შედეგია; თითო აფიქს კი თავისი სემანტიკური მნიშვნელობა ახასიათებს. ამიტომაც ჩნდება, ე.წ. ლექსიკური ასპექტის არსებობის შესაძლებლობა.

სტატიაში განხილულია გრამატიკული და ლექსიკური ასპექტის თავისებურება კროს-ლინგვისტურ ჭრილში ბ. კომრის [Comrie, B., 1976], რ. ჰოვავისა და ბ. ლევისის [Hovav, R., Levin,

B., 1995, 1998] და ა. მარანცის [Marantz, A., 1997] მიერ შემოთავაზებული თეორიების ფარგლებში: ერთის მხრივ, ზმნური იდიომის სტრუქტურული და იდიოსინკრეტული თავისებურებების გათვალისწინებით, როგორცაა:

ა) მოქმედება: **[xACT<MANNER>]**

ბ) მდგომარეობა: **[x < STATE >]**

გ) მოქმედების შედეგი: **[BECOME[x < STATE >]]**

დ) მოქმედების დასრულება: **[xCAUSE[BECOME[y < STATE >]]]**

ე) მოქმედების დასრულება: **[[xACT<MANNER>]CAUSE[BECOME[y < STATE >]]]**

ხოლო მეორე მხრივ, ქართული ზმნური იდიომის სინტაქსური კომპლექსურობის გათვალისწინებით დერივაციული მორფოლოგიის ჭრილში, რომლის მიხედვითაც, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ზმნური იდიომის ასპექტობრივი სემანტიკა, კერძოდ, მსგავსება ზმნური იდიომის ასპექტობრივ სემანტიკასა და მისი აღმნიშვნელი თავისუფალი ზმნის ასპექტობრივ სემანტიკას შორის.

To the Peculiarities of Grammatical and Lexical Aspects in Idioms

Irina Lobzhanidze

Ilia State University

e-mail: irina_lobzhanidze@iliauni.edu.ge

The existence of aspect pairs assumes that the verbs represented by perfective and imperfective aspectual forms shall be identical from the semantic point of view, i.e. the meaning of verb will not change under the influence of aspectual forms. In the case of idioms, the above-mentioned rule is violated (cf. *ჭურში/ტყემაღზე ზის/იჯდა*, but there do not exist the units like **ჭურში ჩაჯდა/ტყემაღზე დაჯდა*). It becomes clear that in spite of difference between the nuances in the formation of grammatical aspects in different languages, mainly, the formation of grammatical aspect is a result of affixation; every affix has its own semantic meaning. The existence of this meaning is considered as a basis for the existence of lexical aspect.

The paper describes the cross-linguistic peculiarities of grammatical and lexical aspects based on the theories of Comrie [Comrie, B., 1976], Hovav and Levin [Hovav, R., Levin, B., 1995, 1998] and Marantz [Marantz, A., 1997], on the one hand, taking into account structural and idiosyncratic peculiarities of idioms as the following:

a) Activity: **[xACT<MANNER>]**

b) State: **[x < STATE >]**

c) Achievement: **[BECOME[x < STATE >]]**

d) Accomplishment: **[xCAUSE[BECOME[y < STATE >]]]**

e) Accomplishment: **[[xACT<MANNER>]CAUSE[BECOME[y < STATE >]]]**

On the other hand, taking into account the syntactic complexity of Georgian verbal idiom from the viewpoint of derivational morphology, which presupposes that the special attention is paid to the aspectual semantics of idiom, especially, the similarities between the aspectual semantics of verbal idiom and the aspectual semantics of its denoting verb.

სახელური ფუძეების ლექსიკონი

ნანა ლოლაძე, მარიამ კიკონიშვილი

თსუ არნ. ჩიკობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: nanaloladze@yahoo.com, mari_kikonishvili@yahoo.com

„სახელური ფუძეების ლექსიკონი“ იძლევა სრულ წარმოდგენას ქართული ენის სახელური სიტყვაწარმოების შესაძლებლობებზე. ლექსიკონი შეიქმნა „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ რეკომენდების საფუძველზე. მასში მოცემულია ყველა ის სახელური ფუძე, რომლებიც განმარტებით ლექსიკონშია შესული, გარდა ორთოგრაფიულად მცდარი ფორმებისა. ამასთან, ლექსიკონის შემდგენლებმა შესაძლებლად მიიჩნიეს თანამედროვე სალიტერატურო ენის ნორმებთან შესაბამისობაში მოყვანათ კომპოზიტების მართლწერა.

ლექსიკონში სიტყვა-სტატია წარმოდგენილია სქემის სახით. I სვეტში მოცემულია სალექსიკონო ერთეული, II სვეტში – აფიქსები, რომლებიც ამ კონკრეტულ ფუძეს დაერთვის; III სვეტში – კომპოზიტები, რომელთა ერთ-ერთი ფუძე ეს სალექსიკონო ერთეულია; ხოლო IV სვეტში – მოცემული ფუძისაგან ნაწარმოები ნასახელარი ზმნების ძირითადი ფორმები.

სალექსიკონო ერთეულად გამოტანილია ყველა მარტივი და სინქრონიულ დონეზე პირველად მიჩნეული სახელური ფუძე, აგრეთვე ე. წ. პირველადი მასდარები. რაც შეეხება რთულ სახელურ ფუძეებს (აფიქსაციის ან კომპოზიციის შედეგად მიღებულს), მასდარებსა და მიმღობებს, აგრეთვე, არასახელურ ფუძეებს, მხოლოდ იმ შემთხვევაშია წარმოდგენილი სალექსიკონო ერთეულად, თუკი მას დაერთვის სიტყვაწარმოებელი აფიქსები, მონაწილეობს კომპოზიტების შექმნაში ან გამოიყენება ნასახელარი ზმნის საწარმოებლად. სალექსიკონო ერთეულად გამოტანილია აგრეთვე ისეთი ფუძეები, რომლებიც მხოლოდ სიტყვაწარმოების პროცესში მონაწილეობს და დამოუკიდებლად არ გვხვდება (ე. წ. ფარული ფუძეები).

სახელური ფუძეები ლექსიკონში წარმოდგენილია სახელობითი ბრუნვის ფორმით. ძირითად სალექსიკონო ერთეულთან მითითებულია ამ ფუძის ფონეტიკური ვარიანტები, გარდა ამისა, ბრუნვის ან რიცხვის ფორმები, რომლებიც საყრდენ ფუძედ გამოიყენება სიტყვაწარმოებისას.

ლექსიკონში დანართის სახით მოცემული იქნება ფუძეთა საძიებელი მწარმოებელი აფიქსების მიხედვით.

Dictionary of Nominal Stems

Nana Loladze, Mariam Kikonishvili

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mails: nanaloladze@yahoo.com, mari_kikonishvili@yahoo.com

“The Dictionary of Nominal Stems” provides complete insight into word-formation capabilities of the Georgian Language. This Dictionary is created on the basis of the Georgian Language Explanatory Dictionary (in 8 volumes). All stems included in the Explanatory Dictionary, with the exception of the orthographically wrong forms, are reflected in our dictionary. Besides, the compilers of the dictionary considered it possible to make orthography of the composites compatible with the norms of the Georgian literary language

The word-entry is represented in the form of the table. The first column is for a particular dictionary entry, the second for affixes attached to that particular stem, the third column is for composites for which the given entry is the stem, and the fourth column is for the basic forms of denominative verbs, derived from the given stem.

All simple noun stems recognized as primary stems on the synchronic level are represented as separate entries; the same refers to the so-called primary masdars. As for complex noun stems (derived as a result of

affixation or composition), masdars and participles, and also, non-nominal stems, they all are represented as dictionary entries only in case if attached with derivative affixes, if participate in word-composition or if used to derive denominative verbs. The stems which only participate in word derivation process but are not met as independent ones (so-called concealed stems) are also represented as independent entries.

Nominal stems are represented in the dictionary in the nominative case form. Along with the basic dictionary entry, its phonetic versions of this stem, as well as its case or number forms, which are used as basics for word-derivation.

The dictionary will have the annex containing the indexes of the derivative affixes.

ქართული ენის განმარტებით-კომბინატორული ლექსიკონის გენერატორი

ლიანა ლორთქიფანიძე, ნინო ამირეჯაშვილი, ლიანა სამსონაძე, ნინო ჯავაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის

არჩილ ელიაშვილის მართვის სისტემების ინსტიტუტი

e-mails: L_Lordkipanidze@yahoo.com, ninomaskh@yahoo.com,

liasams@yahoo.com, ninojavashvili@yahoo.com

ენის მოდელირება თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს. ენობრივი მოდელებისათვის დამახასიათებელია, ერთი მხრივ, ენობრივი სისტემის დაყოფა რამდენიმე დონედ (მორფოლოგიური, სინტაქსური, სემანტიკური), მეორე მხრივ კი, ამ დონეებს შორის უშუალო კავშირების დამყარება. ქართული ენის მოდელის სხვადასხვა დონეების შეთანხმებული ფუნქციონირებისა და ეფექტური მოქმედებისთვის შესაძლებელია მისი დაფუძნება „განმარტებით-კომბინატორულ ლექსიკონზე“¹.

ქართული ენის კომპიუტერულ განმარტებით-კომბინატორულ ლექსიკონში ლექსემის გარშემო არსებული მთელი ინფორმაცია ზონებადაა დაყოფილი: პირველი - მეთაური სიტყვა, მეორე - სიტყვის განმარტება, მესამე - მორფოლოგიური მოდელი, მეოთხე - სიტყვის სემანტიკურ-სინტაქსური მოდელი; მეხუთე ზონა ეთმობა სიტყვის ლექსიკური ფუნქციების სიას.

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით შემუშავდა ქართული ენის განმარტებით-კომბინატორული ლექსიკონის გენერატორი. მის შესაქმნელად ვიყენებთ ქართული ენის სინტაქსისა და სემანტიკისადმი თანამედროვე მიდგომას: “ფენოვანი” სინტაქსური სტრუქტურები [2]; ი. მელჩუკის - ლექსიკური პარამეტრების თეორია [3]; ი. აპრესიანის - სინონიმური მწკრივების მეთოდი [4]. ქართველოლოგიის თვალსაზრისით ეს არის ქართული ენის აღწერის მეთოდიკის გაფართოება, გამლიერება და განახლება ახალი საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად; ზემოხსენებული თანამედროვე თეორიებისთვის - მათი კროსლინგვისტიკური ვარგისობის ახალი ტესტირება; კომპიუტერული ლინგვისტიკის კუთხით კი ეს სამუშაო უზრუნველყოფს მძლავრ საფუძველს ქართული ენის სრულყოფილი ფუნქციონალური მოდელის შესაქმნელად.

ლიტერატურა

1. Мельчук И., Опыт теории лингвистических моделей “Смысл↔Текст”. изд. “Наука”, Москва, 1974, 2000.
2. Robert D. van Valin, Randy J. Lapolla, Syntax, Cambridge University Press 1997.

¹ ტერმინი “განმარტებით-კომბინატორული ლექსიკონი” და მისი ძირითადი დებულებები შემუშავებულია მოსკოვის სკოლის მიერ [1].

3. Мельчук И., Жолковский А., Толково-комбинаторный словарь современного русского языка. Вена, Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 14, 1984.
4. Апресян Ю. и др., Новый объяснительный словарь русского языка, «Языки русской культуры», Москва, 2000.

The Generator of Explanatory Combinatorial Dictionary of Georgian Language

Liana Lortkipanidze, Nino Amirezashvili, Liana Samsonadze, Nino Javashvili

Archil Eliashvili Institute of Control Systems

Georgian Technical University

e-mails: L_Lortkipanidze@yahoo.com, ninomaskh@yahoo.com

ninojavashvili@yahoo.com, liasams@yahoo.com

Language modelling is one of the most important areas of the modern linguistics. It is characterized by division of language system into levels on the one hand (morphological, syntactical and semantic), and by the organization of the relationship between these levels on the other hand. It is possible to base the model on the “Explanatory Combinatorial Dictionary”¹ for the coordinated functioning of different levels and for their effective action.

The whole information concerning a lexeme in the Computational Explanatory Combinatorial Dictionary of Georgian Language is divided into zones: the first one – title word, the second – explanation of the word, the third – morphological model, the fourth – semantic-syntactical model of the word, the fifth zone is devoted to the lexical function list of the word.

The project “Automatic explanatory-combinatory dictionary as a basis of Georgian language modelling” has been developed by the support of Rustaveli National Scientific Foundation. We use modern approach to Georgian language syntax and semantics to create this system. This means: “Layered” syntactic structure [2]; the theory of lexical parameters - by I. Melchuk [3]; the method of synonymic series - by I. Апресян [4]. With respect to Kartvelology, this means the expansion, intensification and renewal of the description method of Georgian language corresponding to the new international standards; with respect to abovementioned modern theories - retesting their cross-linguistic serviceability; and with respect to the computer linguistics, this work provides a strong foundation for the creation of a perfect functional model of Georgian language.

REFERENCES

1. Мельчук И., Опыт теории лингвистических моделей “Смысл↔Текст”. изд. “Наука”, Москва, 1974, 2000.
 2. Robert D. van Valin, Randy J. Lapolla, Syntax, Cambridge University Press 1997.
 3. Мельчук И., Жолковский А., Толково-комбинаторный словарь современного русского языка. Вена, Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 14, 1984.
- Апресян Ю. и др., Новый объяснительный словарь русского языка, «Языки русской культуры», Москва, 2000.

¹ The term “Explanatory Combinatorial Dictionary” and its main propositions are developed by the Moscow school [1].

შორისდებულთა თანამედროვე ლინგვისტური კლასიფიკაციისათვის ლაზურში

ქეთევან ლორთქიფანიძე, ნატო ახალაია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nato.akhalaia@tsu.ge

მოხსენების მიზანია ჩვენ მიერ ლაზურ (ხოფური, ვიწურ-არქაბული კილოკავები) ტექსტებში მოძიებული შორისდებულებისათვის ფორმოზრივი და ფუნქციურ-სემანტიკური კვალიფიკაციის მინიჭება.

მოძიებული ნიმუშების ნაწილი თემატურად შანიძისეული კლასიკური სქემის მიხედვით დალაგდა (გრძნობის, ნება-სურვილის, ფიცილის, აღერსის, მოკითხვა-გამოთხოვების და სამადლობელი სიტყვები...). გარდა ამისა, კვლევის პროცესში გამოიკვეთა შორისდებულების განსაკუთრებული ფორმები, რომელთაც თანამედროვე ლინგვისტიკაში დამკვიდრებული კვალიფიკაცია მივანიჭეთ (შორისდებულური ფრაზა, იმპერატიული, რეფლექსური, კოგნიტიური შორისდებულები და სხვ.).

მაგ.: დღახელერ ტა! / დღევრძელი იყავი!

ღორმოთი ჩქიმი // თრანგი ჩქიმი მემიშოლიია /ღმერთო ჩემო, მიშველეო!

პიჯის-ქანის შექერი /შენს პირს შაქარი!

აა, თემელ, სი რე? გეჯგინობა / აა, თემელ, შენ ხარ? გამარჯობა

ე, უღნოსე! მა არ ხე ნცას გემიკლიმუნ... / ჰე, უჭკულო! ერთი ხელი ცაზე მიკიდიია...

შორისდებულებს შორის ბევრია თურქული ნასესხობები, რაც ბუნებრივ მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ.

განხილულია აგრეთვე ლაზური და თურქულიდან ნასესხები შორისდებულების სტრუქტურა, მათი დამკვიდრების მექანიზმები და, ზოგადად, შორისდებულთა სემანტიკური მხარე, რამაც საკმაოდ საინტერესო სურათი გვიჩვენა.

For Modern Linguistic Classification of Interjections in Lazian

Ketevan Lortkipanidze, Nato Akhalaia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: nato.akhalaia@tsu.ge

The aim of our report is to give the formal and functional-semantic qualification to the interjections we have identified in Lazian (Khopian and Vitsurian-Arkabian dialects) texts.

The part of samples has been thematically sorted following the classical scheme of Academician Akaki Shanidze (the words of feeling, will/desire, oath, affection, greeting/farewell and gratitude...). In addition, the research process has outlined special forms of interjections, which we have qualified as recognized in modern linguistics (the phrase of interjection, imperative, reflexive and cognitive interjections, etc).

For example: dğaxeler ta! / I wish you to live long!

ğormoti çkimi/trangi çkimi memisholiia!/Oh my god, help me!

pidjis kanis shekeri/May your good news be true!

(can be translated as 'sugar to your mouth')

Aa, Temel si re? gedjginoba/ Ah, Temel It's you ? Hello

E, uğnose! ma ar xe ntsas gemiklimun/ Hey, stupid you, I am touching the sky with one of my hands.

Many interjections in Lazian are borrowed from Turkish Language, which should be regarded as natural event.

The paper also discusses the structure of Lazian interjections and those borrowed from Turkish as well as the mechanisms of their establishment and semantic side of interjections in general showing quite interesting picture.

ონლაინ ინგლისურ-ქართული სამეტყველო ფრაზარიუმი საინფორმაციო-ტექნოლოგიური ბუმის პირობებში

ნანა მაზმიშვილი, ნინო აროშიძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nana.mazmishvili@yahoo.com, nino.aroshidze@yahoo.com

ლექსიკონებისადმი მზარდი ინტერესისა და მათზე უწყვეტი მოთხოვნის მიუხედავად, ყოველთვის რჩება ლექსიკური ერთეულების რაღაც ჯგუფი თუ ფენა, რომელიც მოითხოვს განსხვავებულ მიდგომას, თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე. ასეთ ჯგუფად მიგვაჩნია სალაპარაკო-სამეტყველო ფორმები, რომლებსაც სტუდენტები, მოსწავლეები სისტემატურად აწყდებიან მუშაობის, სწავლის ან, უბრალოდ, გართობა-ურთიერთობის დროს (ინტერნეტი-ჩატი, ფორუმები და ბლოგები, ფილმები და მისთ.). ხშირ შემთხვევაში მათ უჭირთ ინფორმაციის ადეკვატურად გაგება-დამუშავება. მიუხედავად უამრავი საცნობარო ლიტერატურის არსებობისა, იმ მიზეზით, რომ ლექსიკონთა უმრავლესობა ორიენტირებულია აკადემიური ხასიათის ლექსიკაზე და მის ასეთსავე აკადემიურად ახსნაზე.

მართალია, არსებობს სპეციალიზებული ლექსიკონები, მაგ., სლენგის ლექსიკონები, როგორც ბეჭდური, ასევე ონლაინ-ვერსია, მაგრამ მათი ნაკლი ისაა, რომ პირველი ხშირად სერიოზულად ჩამორჩება ისეთი ცოცხალი და დინამიკური ლექსიკური ფენის განვითარებას, როგორცაა ყოველდღიური სამეტყველო-უზუალური ფორმები; ხოლო მეორე უმრავლეს შემთხვევაში წარმოადგენს არასისტემატიზებულ, ქაოსურად შექმნილ ვებ-საიტებს, რომელთა სიზუსტის გაკონტროლება ნაკლებად შესაძლებელია (ხშირია ურთიერთსაწინააღმდეგო განმარტებები, საილუსტრაციო მასალის ნაკლებობა, რაც ბოლომდე ვერ ხსნის სიტყვის ნიუანსებს და ა. შ.). გარდა ამისა, ეს ლექსიკონები, როგორც წესი, მხოლოდ განმარტებით შემოიფარგლება, ხოლო ორენოვანი მეტად მწირად არის წარმოდგენილი.

ორივე პრობლემის მოგვარების ერთ-ერთ საშუალებად მიგვაჩნია უარის თქმა ბეჭდურ ლექსიკონზე და ორიენტირება მხოლოდ ონლაინ-განმარტებით და ორენოვან ლექსიკონზე, რომელიც შეიქმნება ერთი ან, უმჯობესია, რამდენიმე უნივერსიტეტის ბაზაზე. ამ ფრაზარიუმის მასალის დამუშავება-შევისების პროცესში ფილოლოგების გარდა, ჩართული უნდა იყვნენ ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტები.

Online English-Georgian Speech Phrasarium in the Era of Informative and Technological Boost

Nana Mazmishvili, Nino Aroshidze

Shota Rustaveli State University

e-mails: nana.mazmishvili@yahoo.com, nino.aroshidze@yahoo.com

In spite of the vast interest and demand for dictionaries, there is always a vocabulary layer/group requiring the special approach due to its specific nature, such as speech patterns used in everyday conversations, which our students and pupils regularly deal with in study, work, or just entertainment (Internet-chat, forums and blogs, films, etc.) These words and phrases are frequently misunderstood or inadequately applied by them in spite of various resources available since most dictionaries are focusing on academic words and respectively academic definition.

Though there are specialized dictionaries, like dictionaries of slang, in hard copy as well as online form, they still have shortcomings: the former often stays far behind the dynamically developing colloquial vocabulary; and the latter in most cases, is represented by non-systematized, chaotically created and often short-lived web-sites, whose accuracy is under question (frequent cases of controversial definitions, lack of the illustrations and example preventing the understanding of nuances to the meaning, etc.). In addition, these dictionaries provide only definitions, while bilingual dictionaries are scarce.

We believe, one of the ways to address both problems would be abandoning the idea of the printed dictionary and directly go for the online mono- and bilingual dictionary created on the basis of more than one university. The process of processing the material for this phrasarium, in addition to the university philologists, should involve graduate and postgraduate students (not necessarily restricted to students of philological studies) who in the course of their work, study or entertainment tackle such words, and with the help of the managing staff will provide and assist in processing of these words for the dictionary. We assume that changing of the involved team of students and professors in the following years will still maintain the flow of the material and constant development of this phrasarium in the long-term period.

ლექსიკის არაერთგვაროვანი ცვლილებისათვის ქართულ დიალექტთა შერევისას

მარიამ მანჯგალაძე, თედო უთურგაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: mariam@ice.ge

საქართველოს მთის დიალექტთა წარმომადგენლები ძირითადად ცალკე სოფლებად არიან დასახლებულები კახეთის ტერიტორიაზე. კახური სოფლებით გარშემორტყმულ მთის კილოთა წარმომადგენლების მეტყველებაზე კახურის გავლენა დაახლოებით ერთ საუკუნეს მოიცავს და იგი ძირითადად ცალმხრივია: კახურ გარემოში გამოვლენილია მხოლოდ კახურის გავლენა.

ფშავლები კახეთში ჩასახლებულები არიან: ახმეტის, თელავისა და დედოფლისწყაროს რაიონებში.

1. კახეთში მცხოვრებ ფშავლებს კარგად აქვთ შემორჩენილი ფშავის სალოცავებთან, ჯვარ-ხატებთან დაკავშირებული საკულტო ლექსიკა. ისინი ხშირად ადიან წინაპართა სალოცავებში და ადგილზე სწირავენ ცხვარს ან მოზვერს, მიაქვთ ქაღები და სპეციალური ფორმის ხმიადები. ლოცულობენ, სთხოვენ მფარველობას თავის ჯვარს; ზოგჯერ წინაპართა სალოცავებიდან ჩამოაქვთ ქვები და ახალ ნიშნებს აკეთებენ თავიანთი სოფლების ახლოს და იქ ასრულებენ შესაბამის რიტუალს. ეს ლექსიკა არ ექვემდებარება

დებარება დიალექტთა შერევას და არ განიცდის კახური დიალექტის გავლენას.

სანიმუშო მასალა მოპოვებულია ჩვენ მიერ საერთაშორისო ფონდის – Volkswagen-Stiftung-ის მიერ დაფინანსებული პროექტის (№AZ-II/81 200) – „ენობრივი სიტუაცია თანამედროვე საქართველოში“ – ფარგლებში:

• **ხატი** „სალოცავი“ – ქვით ნაგები ყორე ირმისა და ჯიხვის რქებით, ასევე შეწირული საქონლის რქებით, მაგ.: „წესია, რო ხ ა ტ შ ი მივიდეთ“ .

• სახატო ლოცვებში, **ორ ფეკი** ნიშნავს ადამიანს, **ოთხ ფეკი** კი – საქონელს. მაგ.: ჯვარი დამიწერე ნაქონს, ნაყონს, ო რ ფ ე კ ს , ო თ ხ ფ ე კ ს .

2. კახეთში მცხოვრებ ფშავლებს ასევე კარგად აქვთ შემონახული ქსოვასთან დაკავშირებული ლექსიკა. ბარის მცხოვრებთაგან განსხვავებით, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელებს თვითონ უხდებოდათ ტანსაცმლის ქსოვა, შესაბამისად, კარგად იყო განვითარებული საქსოვი იარაღები და ქსოვის ტექნიკა, რაც, ბუნებრივია, ასახულია სათანადო ლექსიკაში, მაგალითად:

• **დამახვა** – „ბაწრის შემზადება საქსოვად“, მაგ.: „რო დავართავდით, და ვ ძ ა ხ დ ი თ“; **ამოკსნა** – „დამახილის გაცალკეება“, მაგ.: „დავძახდით, ა მ ო ვ კ ს ნ ი დ ი თ ...“

• **კიკვი** „მაფზე მატყლის ზედმეტი მინარევი“, მაგ.: „კიკვი არ უნდა შავვეყოლა“; **ყდები, ვილები** – „ქსლის ნაწილები“, მაგ.: „ყდებ-ვილები, იცი, რა არი ?“

ქსლის სხვა ნაწილები: **წკეპლა, გარა, გარაის საყვანელა, ლვილი, ცხემლაი**... ეს არის ის ლექსიკა, რომელიც დიალექტთა შერევას არ ექვემდებარება; იგი დამახასიათებელია მხოლოდ ერთი დიალექტისათვის და მეორეს არ მოეპოვება, რადგან მის მეურნეობაში ეს დარგი საერთოდ არ არსებობს.

Towards Ununiform Changes in Vocabulary in Cases of Mixture of Dialects

Mariam Manjgaladze, Tedo Uturgaidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: mariam@ice.ge

Representatives of the dialects of Eastern Georgian highlands are mainly settled in separate villages throughout the territory of the Georgian region of Kakhetia. The influence of the Kakhetian dialect on the speech of representatives of highland dialects surrounded by Kakhetian villages has lasted for about century and is mainly unilateral: only the influence of the Kakhetian dialect has been revealed in the Kakhetian environment.

Pshavian settlements are located in Akhmeta, Telavi and Dedoplistskaro districts of Kakhetia.

1. The Pshavians living in Kakhetia have well preserved cultic vocabulary connected with highland Pshavian pagan gods and shrines. They frequently visit their ancestral highland shrines, where they make their offerings of sheep or bullock, bring ritual cakes and specially shaped loaves of unleavened bread. There they prey, asking their deity for protection. Sometimes they bring from their ancestral shrines some stones to lowlands and construct new worshipping places near their villages, where they perform relevant rituals. This vocabulary is not liable to the mixture of dialects and is not influenced by the Kakhetian dialect (the illustrative material is obtained by ourselves within the framework of the project (# AZ-II/81 200) Language Situation in Modern Georgia, financed by Volkswagen Stiftung international foundation):

• **ხატი** [khat'i] “shrine” – a construction built of dry stone, adorned with horns of deer or Caucasian ibex, as well as with those of sacrificed domestic cattle, e.g. „წესია, რო ხ ა ტ შ ი მივიდეთ“ ‘it is a tradition, that we should visit the shrine’.

- **ორფეჯი** [orpexi] “biped” means a human, and **ოთხფეჯი** [otkhpexi] “quadruped” means an animal, when used in prayers to pagan deities, e.g. „ჯვარი დამიწერე ნაქონს, ნაყოლს, ორფეჯს, ოთხფეჯს“ ‘bless everything or everyone I have had, whether biped or quadruped’.
 - 2. The Pshavians living in Kakhetia have also well preserved the vocabulary connected with weaving. Unlike lowlanders, the inhabitants of the highlands of Eastern Georgia had to produce fabric for clothes themselves and, accordingly, they had well developed weaving appliances and technique, which fact, naturally, finds its expression in relevant vocabulary, e.g.
 - **დაძახვა** [dadzakhva] “to prepare woollen thread for weaving”, e. g. „რო დავართავდით, დავძახდით“ ‘after we would spin (wool), we would prepare it for weaving’;
 - **ამოვსნა** [amoxsna] “to separate woollen thread, that has been prepared for weaving”, e.g. „დავძახდით, ამოვსნდით...“ ‘we would prepare (woollen thread for weaving), then we would separate it’.
 - **კიჭვი** [k’ich’vi] “excess admixture of wool on thread”, e. g. „კიჭვ არ უნდა შაგვეყოლა“ ‘we should have got rid of excess wool (clung to the thread)’;
 - **ყდები და ვილები** [qdebi da vilebi] “parts of warp”, e.g. „ყდებ-ვილები, იგი, რა არი?“ ‘do you know, what *qdebi* and *vilebi* (parts of wool) are?’
- Other parts of warp: **წკებლა** [ts’k’ep’la], **გარა** [gara], **გარაის საყვანელა** [garais saqvanela], **ლვილი** [lvili], **ცხემლაი** [tskhemlai] ... – this is the vocabulary which does not yield to the process of mixture of dialects, it is characteristic of only one dialect and is not found in another, as far as the latter does not have the corresponding branch of industry at all.

ეკვივალენტობის პრობლემის გადაჭრის გზები დიდ ინგლისურ-ქართულ ლექსიკონში

თინათინ მარგალიტაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ლექსიკოგრაფიული ცენტრი
ელფოსტა: tinatin@margaliti.ge

ჰარტმანისა და ჯეიმზის „ლექსიკოგრაფიის ლექსიკონი“ „ეკვივალენტობასა“ და „ეკვივალენტურს“ შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „ურთიერთდამოკიდებულება ორი ან რამდენიმე ენის ისეთ სიტყვებსა და ფრაზებს შორის, რომელთაც ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ“. „ენობრივი და კულტურული ანიზომორფიზმის შედეგად, თარგმნითი ეკვივალენტები, როგორც წესი, არის ნაწილობრივი, მიახლოებითი, არასიტყვასიტყვითი და ასიმეტრიული (და არა სრული, პირდაპირი, სიტყვასიტყვითი და ორმხრივი). ამდენად, ორენოვან ლექსიკონში მათი სპეციფიკაცია სირთულეებთან არის დაკავშირებული და საჭირო ხდება სუროგატული განმარტებითი ეკვივალენტების მოშველიება“.

ეს განსაზღვრები აჩვენებს, თუ რამდენ პრობლემასა და გამოწვევას სთავაზობს ორენოვან ლექსიკოგრაფებს სემანტიკური ასიმეტრია სხვადასხვა ენათა ერთი შეხედვით მსგავს სიტყვებს შორის. ამგვარი ასიმეტრია კიდევ უფრო დიდია გენეტიკურად არამონათესავე და სისტემურად სრულებით განსხვავებულ ისეთ ენებს შორის, როგორცაა ინგლისური და ქართული ენები. ხშირ შემთხვევაში ინგლისური ენის ცნებები ქართულში ლექსიკალიზებული არ არის და ეს ცნებები ყოველთვის კულტურულად სპეციფიკური არ არის. პრაქტიკულად არ არსებობს პარალელური პოლისემია ინგლისურ და ქართულ პოლისემიურ სიტყვებს შორის, თანაც კონვერგენციის შემთხვევები ძალზე იშვიათად აღინიშნება. სახეზეა სემანტიკური ასიმეტრია პოლისემიური სიტყვების ცალკეული მნიშვნელობების, ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტების დონეზეც კი და ა. შ.

დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის რედაქტორთა ამოცანა ყოველთვის იყო და არის, ინგლისურ და ქართულ ენებს შორის ეკვივალენტობა აღეწერათ ამ ორი ენის უფრო ზოგად, სისტემურ დონეზე, ნაცვლად იმისა, რომ მოეცათ მხოლოდ თარგმნითი ეკვივალენტები, დადასტურებული ცალკეულ კონკრეტულ კონტექსტებში. ლექსიკონის რედაქტორებმა შეიმუშავეს მეთოდიკა, რომელიც ინგლისური ლექსიკური ერთეულების ინფორმაციულად უფრო ღირებული განმარტებითი ეკვივალენტებისა და მრავალრიცხოვან საილუსტრაციო ფრაზებსა და წინადადებებში წარმოდგენილი თარგმნითი ეკვივალენტების კომბინირებაში მდგომარეობს. ვფიქრობთ, ეს არის ჩვენი გუნდის მიერ ინგლისურ-ქართულ ლექსიკოგრაფიაში დანერგილი სიახლე.

მოხსენებაში დეტალურად არის განხილული დიდ ინგლისურ-ქართულ ლექსიკონში ორენოვანი ლექსიკოგრაფიის ამ მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაჭრის გზები.

Treatment of Equivalence in the Comprehensive English-Georgian Dictionary

Tinatin Margalitadze

Lexicographic Centre at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: tinatin@margaliti.ge

Dictionary of Lexicography of Hartmann and James gives the following definitions of “equivalence” and “equivalent”: “The relationship between words and phrases from two or more languages, which share the same meaning.” “Because of linguistic and cultural anisomorphism, translation equivalents are typically partial, approximative, non-literal and asymmetrical (rather than full, direct, word-for-word and bidirectional). Their specification in the bilingual dictionary is therefore fraught with difficulties, and recourse must be made to surrogate explanatory equivalents”.

These definitions show how many problems and challenges are posed before bilingual lexicographers by semantic asymmetry between seemingly similar words of different languages. Such asymmetry is even wider between genetically unrelated and systemically completely different languages, as is the case with English and Georgian. There are numerous instances of English language concepts not lexicalised in Georgian and these are not necessarily culture-specific concepts. There is practically no parallel polysemy between English and Georgian polysemous words, with very few cases of convergence observed. There is semantic asymmetry even on the lexical unit level, on the level of lexico-semantic variants, etc.

The goal of the editors of the Comprehensive English-Georgian Dictionary has always been to describe the equivalence between the English and Georgian languages on the more general, systemic level of the two languages, rather than give only translational equivalents found in specific, particular contexts. The editors of the Dictionary have developed a technique of combining more informative explanatory equivalents of English lexical units with translational equivalents presented in numerous illustrative phrases and sentences. This is, probably, the novelty in English-Georgian lexicography, introduced by our team.

The paper discusses in details the ways of solving this important problem of biligual lexicography in the Comprehensive English-Georgian Dictionary.

დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონი – ორენოვანი ევროპულ-ქართული ლექსიკონების საფუძველი

თინათინ მარგალიტაძე, გიორგი მელაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ლექსიკოგრაფიული ცენტრი
ელფოსტა: tinatin@margaliti.ge, meladzegeorge@yahoo.com

როგორც ცნობილია, XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან მოყოლებული, კომპიუტერული ტექნოლოგიის სწრაფმა განვითარებამ და ამის საფუძველზე კომპიუტერიზებული რესურსების, სახელდობრ, ენების ელექტრონული კორპუსების შექმნამ ლექსიკოგრაფებს სრულიად ახალი პერსპექტივები დაუსახა.

ამავე დროს, თსუ ლექსიკოგრაფიულმა ცენტრმა დაასრულა მუშაობა დიდ ინგლისურ-ქართულ ონლაინ-ლექსიკონზე, რომლის შექმნის პროცესშიც, სხვათა შორის, ინტენსიურად გამოიყენებოდა ელექტრონულ კორპუსებზე დაფუძნებული ინგლისური განმარტებითი ლექსიკონები სიხშირული პრინციპებით შერჩეული ლექსიკით.

დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის, ისევე როგორც უცხოენოვანი განმარტებითი თუ ორენოვანი ლექსიკონების, ანალიზისას გამოიკვეთა ჩვენი ლექსიკონის სხვა ორენოვანი ლექსიკონების შესაქმნელ პროექტებში გამოყენების საკმაოდ რეალური და იმედის მომცემი შესაძლებლობა. საქმე ის არის, რომ მასში შემავალი დიდძალი ლექსიკური თუ ფრაზეოლოგიური მასალის წყალობით დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონი პრაქტიკულად თავად გადაიქცა ერთგვარ ორენოვან კორპუსად, რომლის საფუძველზეც სხვა ორენოვანი ლექსიკონები შეიძლება შეიქმნას. ამას აიოლებს ინგლისური და სხვა ევროპული ენების კონვერგენციის საკმაოდ მაღალი ხარისხი ლექსიკისა და ფრაზეოლოგიის დონეზე (მსგავსი ენობრივი აზროვნება, *ენობრივი თუ ფრაზეოლოგიური* კლიშეები, კალკები და ა. შ.), რაც, გარკვეული შემოქმედებითი მიდგომის პირობებში, საკმაოდ კარგი შედეგების მომტანი შეიძლება გახდეს.

ამ პრინციპებზე დაყრდნობით, იტალიური ენის სპეციალისტებთან თანამშრომლობით უკვე დაწყებულია წინასწარი მუშაობა იტალიურ-ქართულ ლექსიკონზე. დაგეგმილია მსგავსი (უცხოურ-ქართული და ქართულ-უცხოური) პროექტების ინიცირება სხვა ევროპულ (და არა მარტო ევროპულ) ენებთან მიმართებაშიც.

The Comprehensive English-Georgian Dictionary as a Basis for Bilingual European-Georgian Dictionaries

Tinatin Margalitadze, George Meladze

Lexicographic Centre at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mails: tinatin@margaliti.ge, meladzegeorge@yahoo.com

As is generally known, beginning from 1970s, the rapid development of computer technologies and the creation of computerized resources, namely of electronic corpora of languages, opened up new horizons for lexicographers.

At the same time, the Lexicographic Centre at TSU completed its epic work on the Comprehensive English-Georgian Online Dictionary, whose Editorial Staff, by the way, used extensively different electronic corpus based explanatory English dictionaries with their wordlists selected according to the frequency principle.

The analysis of the Comprehensive English-Georgian Dictionary, as well as that of foreign-language explanatory and bilingual dictionaries, revealed real and promising prospects for the use of our Dictionary in

projects to create European-Georgian as well as Georgian-European bilingual dictionaries. The point is that thanks to the ample lexical and phraseological material included therein, the Comprehensive English-Georgian Dictionary has itself become a kind of bilingual corpus, which can serve as a basis for the creation of bilingual dictionaries. This may be easily achieved taking into account fairly high degree of convergency between and among English and other European languages (similar linguistic mentality, linguistic and phraseological clichés, calques, *etc*), which, given some creative approach, can really produce very good results.

Basing on these principles, the preliminary work on an Italian-Georgian dictionary has already been started in cooperation with Italian language specialists. At the same time, we plan to initiate similar (foreign-Georgian and Georgian-foreign) projects also with respect to other European (and not only European) languages.

საჭირო მასალის მოძიების უნარ-ჩვევები: ბეჭდური ლექსიკონებიდან ონლაინ-ლექსიკონებამდე

კარლა მარელო

ტურინის უნივერსიტეტი

ელფოსტა: carla.marello@unito.it

მოხსენებაში განხილული იქნება, თუ რატომ არის სასურველი:

1. მოსწავლეებს გამოუშუშაოთ განმარტებით თუ ორენოვან ბეჭდურ ლექსიკონებში საჭირო მასალის ნახვის ჩვევა;
2. ვასწავლოთ, როგორ მუშაობენ ლექსიკოგრაფები, რათა ნათელი იყოს, თუ რა შეუძლიათ ლექსიკოგრაფებს და რა არ შეუძლიათ თვით კომპიუტერულ ეპოქაში და დიდი ონლაინ-კორპუსების დახმარებითაც კი;
3. მივმართოთ მასალის ძიების მეთოდებს, რომლებიც სასარგებლოა ნებისმიერი სახის კვლევის დროს;
4. გამოვიყენოთ „სიტყვების გრამატიკა“, ანუ მორფოსინტაქსური ინფორმაციული შინაარსი სალექსიკონო სიტყვა-სტატიებში, რათა ვასწავლოთ მეტი, ვიდრე მართოდენ ლექსიკური მარაგი;
5. დავარწმუნოთ მასწავლებლები, რომ მათ მოსწავლეებს საჭირო მასალის მოძიების უნარ-ჩვევები უნდა გამოუშუშაონ არა მარტო იმიტომ, რომ ამგვარი უნარ-ჩვევები სასარგებლოა სასკოლო დონეზე, არამედ იმის გამოც, რომ ისინი მათი ცხოვრებისა და პროფესიული კარიერისთვის გადამწყვეტ ფაქტორებად იქცევიან სკოლის დამთავრების შემდეგ.

ზემომოყვანილი მოსაზრებები მოკლედ იქნება ილუსტრირებული იტალიის საშუალო სკოლები-სა და უნივერსიტეტების გამოცდილების საფუძველზე.

Reference Skills: from Paper to Online Dictionaries

Carla Marelo

University of Turin

e-mail:carla.marelo@unito.it

The paper will discuss why it is advisable:

1. to train students to look up in paper dictionaries, both monolingual and bilingual;
2. to teach how lexicographers work in order to realize what they can do and what they can not, even in the computer age and with the help of large online corpora;
3. to practise search strategies which are useful for any type of research;
4. to exploit the “grammar of words”, i.e. the morphosyntactic information content in dictionary articles to teach more than only vocabulary;
5. to persuade teachers that they should teach reference skills not only because they are useful at school level, but also because they will be key for the success of their students in their lives and careers after they graduate from the school.

The above points will be briefly illustrated drawing on the experiences of Italian high schools and universities.

ემოსემის აღმნიშვნელი მარკერები სალექსიკონო სიტყვა-სტატიაში

რეზო მარსაგიშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: rema_post@yahoo.co.uk

ემოცია ადამიანის შინაგანი სამყაროს ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიოდ გამოხატული ფენომენია. იგი წარმოადგენს სინამდვილისადმი და, უპირველეს ყოვლისა, მეორე ადამიანისადმი პიროვნების იმგვარ დამოკიდებულებათა ერთობლიობას, რომლებიც სუბიექტური განცდის უშუალო ფორმით ვლინდება. გარემოსადმი დამოკიდებულების ეს განსაკუთრებული ფორმა განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად შეესაბამება სამყაროსეული საგნები და მოვლენები ადამიანის მოთხოვნილებას.

რამდენადაც ემოცია შინაგანი, სულიერი მდგომარეობის გამოხატულებას წარმოადგენს, ის ძნელად თუ ექვემდებარება აღწერას. ამასთან, გასათვალისწინებელია კონკრეტულ ემოციათა მრავალფეროვნება და ურთიერთშეღწევადობა. ყოველივე ეს საგრძნობლად ართულებს მათ კლასიფიკაციას. გამოიყოფა ემოციების განსხვავებული სახეობები სხვადასხვა ავტორის მიერ, თუმცა მათი ერთიანი, საყოველთაოდ აღიარებული ნომენკლატურა და, აქედან გამომდინარე, კლასიფიკაციაც დღემდე შემუშავებული არ არის.

სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში არსებული ემოციური თანამნიშვნელობა, ანუ ემოსემა, რომელიც სცილდება ლექსიკური ერთეულის საგნობრივ-კოგნიტიურ მნიშვნელობას, კონოტაციის პრაგმატიკული კატეგორიის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია.

ემოციათა ამომწურავი ტიპოლოგიის არარსებობის მსგავსად, არც სიტყვის კონოტაციურ მნიშვნელობათა ერთიანი სისტემა არსებობს, რაც კონოტაციური მარკერების განსხვავებულ კონფიგურაციებში აისახება.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ ემოციური აპექტის ამსახველი სალექსიკონო მარკერების სისტემის შემუშავება თანამედროვე ლექსიკოგრაფიის მნიშვნელოვანი ამოცანაა.

Emotive Semanteme and Dictionary Entry

Rezo Marsagishvili

Ilia State University

e-mail: rema_post@yahoo.co.uk

Emotion as a state of consciousness distinguished from other cognitive and volitional states of consciousness is one of the most vividly expressed human phenomena. Directed toward the reality and first of all to another person, emotion turns out to be the form of subjective perception. Being the manifestation of the attitude to the outer world, it is defined according to the correspondence between the Universe with its facts and the demands of a human being.

Emerging as one of the indications of the human inner life, emotion tends to be complex and thus difficult to describe. A great variety of concrete emotions and their interpenetration pose further difficulties for the description. Different scholars name different types of emotions. Due to this there is no general classification of emotions acknowledged by all specialists.

Emotive semanteme is an important part of the pragmatic category of the connotation of a word opposed to its denotational-cognitive meaning. The above mentioned problem of the absence of the commonly acknowledged segmentation of emotions is true to the connotation notes in a dictionary entry.

This is the ground for assumption that evolving the system of notions presenting articulated emotive semanteme is a vital aspect of modern lexicography.

ორენოვანი ლექსიკონების მნიშვნელობა უცხო ენების სწავლისა და სწავლებისათვის (საკითხის თეორიული ასპექტები)

გიორგი მელაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

ლექსიკოგრაფიული ცენტრი

ელფოსტა: meladzegeorge@yahoo.com

ბოლო ხანებში ხშირად გამოითქმის მოსაზრება, რომ უცხო ენის სწავლების პროცესში ორენოვანი (უცხოურ-მშობლიური) ლექსიკონების გამოყენება საჭირო არ არის და უფრო ეფექტიანი და სასურველია უცხოურივე განმარტებითი ლექსიკონებით სარგებლობა.

ჩვენი აზრით, ამგვარი მიდგომა პრაქტიკულობას და დასაბუთებულობას მოკლებულია. პირიქით, ენის შესწავლის პროცესში უფრო მისაღებად და სასურველად მიგვაჩნია უპირატესი ორიენტაცია ორენოვან, უცხოურ-მშობლიურ, ლექსიკონებზე უცხო ენის შემსწავლელის ლექსიკური მარაგის გასამდიდრებლად.

ნაშრომში მოყვანილია უცხო ენების სწავლისა და სწავლებისას ორენოვან ლექსიკონებზე დაყრდნობის აუცილებლობის თეორიული დასაბუთება.

The Importance of Bilingual Dictionaries for Learning and Teaching Foreign Languages (Theoretical Aspects of the Issue)

George Meladze

Lexicographic Centre at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: meladzegeorge@yahoo.com

In recent years, the view has been expressed not infrequently to the effect that in process of teaching foreign languages, bilingual (foreign-native) dictionaries are not necessary and that it is more efficient and desirable to use foreign explanatory dictionaries.

In our opinion, such approach is far from being practical and well-founded. On the contrary, we strongly believe that in process of studying foreign languages, it is more advisable and desirable to be predominantly orientated towards the use of bilingual, foreign-native dictionaries in order to expand the vocabulary of foreign language learners.

The paper presents theoretical substantiation of the necessity of relying upon bilingual dictionaries in process of learning and teaching foreign languages.

ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (წარდგენა)

დამანა მელიქიშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: damanamel@yahoo.com

1. ტერმინოლოგია სპეციალური დანიშნულების ენაა, რომელიც ფორმალურ-სემანტიკური სისტემურობით ხასიათდება. მეცნიერული ენის მთავარ კომპონენტს სწორედ სპეციალური ტერმინოლოგია წარმოადგენს. ნებისმიერი მეცნიერული ცნების შემუშავება აუცილებლად გულისხმობს მისთვის ადეკვატური ტერმინის შერჩევას ან შექმნას, რადგანაც, სანამ ცნებას არა აქვს მოპოვებული თავისი საკუთარი დასახელება-ტერმინი, მას აკლია გარკვეულობა, ხოლო თავის მხრივ, განსაზღვრული ტერმინი მეცნიერული ცნების მომწიფებას უწყობს ხელს და, ამდენად, თვით ამ მეცნიერების განვითარებასაც. შეიძლება ითქვას, რომ ტერმინოლოგიის განვითარების დონე პირდაპირი მაჩვენებელია ამა თუ იმ მეცნიერული დარგის განვითარების დონისა.

2. ბერძნულ/ბიზანტიურ ცივილიზაციასთან და ბერძნულ მეცნიერულ ენასთან უშუალო კავშირის შედეგად ჩამოყალიბებული ფორმალურად და სემანტიკურად გამართული ქართული მეცნიერული ტერმინოლოგია, სამწუხაროდ, სხვადასხვა მიზეზის გამო არ არის გამოყენებული თანამედროვე ქართული მეცნიერების ენობრივ სისტემებში. თანამედროვე ქართული მეცნიერული ტერმინოლოგია სარგებლობს სრულიად სხვადასხვა სისტემის მონაცემებით, რომლებშიც ერთმანეთშია აღრეული, ერთი მხრივ, უცხოენოვანი ძირები და აფიქსები, ახალი კალკები და ნასესხები ტერმინები ევროპული ენებიდან.

3. ძველქართულ-ბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური დოკუმენტირებული განმარტებითი ლექსიკონის შექმნასა და გამოცემას ძველი ქართული კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლისა და წარმოჩენის გარდა დღევანდელიობისათვის საჭირო პრაქტიკული დანიშნულება აქვს.

ლექსიკონში ასახულია ქართული საღვთისმეტყველო სკოლებისა და მთარგმნელობითი გამოცდილების ყველა ძირითადი ეტაპი: წინარეათონური, ათონური, შავი მთის და, ბოლოს, გელათის სკოლა, სადაც დამუშავდა ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის ფორმალურ-სემანტიკური სისტემა. სალექსიკონო მასალა კონტექსტებითურთ მოხმობილია ძი-

რითადად ფილოსოფიური და დოგმატურ-ეგზეგეტიკური ხასიათის ტექსტებიდან, რომელთა ჟანრიც სპეციალურ ლექსიკას მოითხოვს და დატვირთულია ფილოსოფიური და საღვთისმეტყველო ლექსიკით.

4. ლექსიკონის მომზადებას წინ უძღოდა პროექტის მონაწილეთა მრავალწლიანი მეცნიერული კვლევა-ძიებანი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ხასიათის ტექსტების შესწავლის, დამუშავებისა და გამოცემის სფეროში. სამწლიანი მუშაობის შედეგად შეიქმნა ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ორენოვანი განმარტებითი, დოკუმენტირებული ლექსიკონი, რომელიც ხელს შეუწყობს ქართული მეცნიერული ტერმინოლოგიის განვითარებას და ქართული მეცნიერების ფართოდ ჩართვას მედიევისტის პრობლემების საერთაშორისო კვლევებში. ამ მხრივ დასახელებული ლექსიკონი ქართული კულტურის შესწავლის ახალ პერსპექტივებს შლის.

5. ამჯერად მზადდება ძველბერძნულ-ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ლექსიკონი, რომელშიც ბერძნული ტერმინების ქართული შესატყვისები ქრონოლოგიური პრინციპითაა დალაგებული, რაც ქართველ მთარგმნელთა მიერ ბერძნული ტერმინების გააზრებისა და ცნების ჩამოყალიბებისა და განვითარების გზას წარმოაჩენს.

A Documented Old Georgian-Old Greek Dictionary of Philosophical and Theological Terms (Presentation)

Damana Melikishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: damanamel@yahoo.com

1. Terminology is a language destined to a special purpose. It builds up a formal-semantic system. The main component of the scientific language is exactly a specialized terminology. Notwithstanding the unity of general principles of word-formation, lexical contents of this or that scientific branch are principally different; they are different on the one hand from each other and on the other hand from the general literary language. Elaboration of any scientific notion necessarily implies application or creation of an adequate term to this notion, because, until the notion has not its own name-term, it lacks clarity; in turn, a defined term facilitates firm establishment of a scientific notion, and therefore development of this or that scientific discipline. It can be said, that the level of development of terminology shows directly the level of development of this or that scientific discipline.

2. The Georgian scientific terminology that originated through a direct connection with the Greek scientific language, unfortunately, due to various, basically extralinguistic, reasons was not developed in the consequent centuries and neither is it applied in the linguistic systems of the modern Georgian science. The modern Georgian scientific terminology adopts data from very different systems, with blurring of terms that have borrowed, foreign-language roots and affixes with simple untranslated adaptations of Russian and, most recently, English terms. Besides, the modern Georgian scientific language gradually is being overburdened by the borrowed terminology, which, together with the abovementioned reasons, is a result of fast development of scientific disciplines, powerful expansion of the foreign languages and of disagreement between specialists with respect to the principles of elaboration of scientific terms. Indifference from the side of the State towards those issues is also one of the major causes.

3. Creation and edition of the Old-Georgian-Greek philosophical/theological documented dictionary, together with the study and demonstration of the Medieval Georgian cultural heritage, have also the abovementioned practical significance and application. The dictionary reflects all major phases of Georgian theological schools and translation experiences: pre-Athonite, Athonite, Black Mountain, and, finally, Gelati school where the formal semantic system of Georgian philosophical/theological terminology has been processed. Lexical materials together with the contexts are cited mainly from texts of philosophical and dogmatic-exegetical nature the genre of which requires specific vocabulary and is supplied with philosophical and theological lexis.

4. The preparation of the dictionary was preceded by many-years' research of the project participants in the field of study, processing and editing of philosophical/theological texts. Besides the cultural-historical significance, the dictionary has a great importance for the development of relevant branches of science and, generally, for development and refinement of the modern Georgian scientific terminology. It will facilitate a broad integration of the scholars of Kartvelology studies in the international context of researches in the field of Medieval Studies.

5. At present the Old Greek-Georgian philosophical/theological dictionary is being prepared in which the Georgian equivalents of Greek terms are arranged chronologically that reflects the process of constructing meaning of Greek terms and establishing and developing concepts by Georgian translators.

თიხის ლექსიკონები და ქართველური ენები

ანა მესხი

გორის სასწავლო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: annameskhi@yahoo.com

მოხსენების საკვანძო პრობლემაა უძველეს თიხის „ლექსიკონებსა“ და ქართველურ ენებს შორის არსებული კავშირები. პირველი ლექსიკოგრაფიული „ნაშრომები“, რომლებიც სპეციალურ ლიტერატურაში „ლექსიკური სიების“ ან „სილაბარების“ სახელით არის ცნობილი, გადამწერ-მოსწავლეთა მიერ შესრულებულ წერით სავარჯიშოებს წარმოადგენს. თიხის ამ „რვეულებმა“ ათასწლეულების მანძილზე შემოგვინახა როგორც შუმერული ენის სიტყვათა მარაგი, ისე „ლექსიკონების“ შედგენის პირველი პრინციპები. არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილ „ლექსიკურ სიებზე“ მუშაობამ წერა-კითხვის სწავლების და, მაშასადამე, „სილაბარების“ შედგენის საინტერესო პრინციპი გამოავლინა. ეს უკანასკნელი, ფაქტობრივად, ზეპირობაზე იყო დამყარებული; მოსწავლეებს ეკრძალებოდათ სიტყვის მნიშვნელობისა და გამოთქმის ჩაწერა, რომლის საფუძველზეც ხდებოდა გრაფიკული ნიშნის იდენტიფიკაცია. რეალურად მეთოდი მასწავლებლის ამგვარ ინსტრუქციას უტოლდებოდა: „ნიშანი S იკითხება როგორც R, როდესაც იგი ნიშნავს M-ს“. სწავლების ამგვარმა არაეფექტურმა საშუალებამ ომონიმის ფართო განვითარებას მისცა ბიძგი. ეს შუმერული ენის კვლევაში დღესაც ერთ-ერთი სერიოზული დაბრკოლებაა.

აღწერილი *ხელისშემშლელი* პირობა, შუმერული და ქართველური ენობრივი მასალის შედარებისას, *ხელშემწყობ* გარემოებად იქცევა. „ზეპირობის“ მეთოდის გამოყენებით, მოხსენებაში წარმოდგენილია როგორც ადრე შესწავლილი შუმერული ლექსემების ქართველური არქეტიპების ანალიზი, ისე სრულიად ახალი ერთეულების დეშიფრირება. ისინი შუმერული დერივატივების ჩაწერის განსახილველ მეთოდს ათასწლეულების შემდეგ აცოცხლებენ. შუმერული მეთოდით დაშვებული ომონიმური ფლუქტუაცია მოიცავს როგორც ქართველურ სამეულებრივ წყვილებს (**კ - ქ - გ**), ისე ერთ ჰარმონიულ კომპლექსსაც (**ცხ**), რომელიც ერთი შუმერული ფონემით (**k**) გადმოიცემა. გამოვლინდა საპირისპირო მოვლენაც, როდესაც ერთსა და იმავე ქართველურ ზგერა (**ძ**)-ს განსხვავებული შუმერული თანხმოვნები (**k, d**) შეესატყვისება.

განხილული მასალა იძლევა რამდენიმე სერიოზული დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას: ა) ლექსიკური სიების შედგენის „ზეპირობის“ მეთოდი აღმოჩნდა ფრიად ეფექტური ლურსმული ნიშნებით ქართველური არქეტიპების ჩაწერისას; ბ) შუმერული ენის ფონეტიკური სისტემა მოიცავს როგორც ქართველურ სპეციფიკურ, ისე ჰარმონიულ კომპლექსებსაც; გ) შუმერული ენის ფონოლოგიური სურათის სრულყოფა ქართველურ ენობრივ მასალაზე დაყრდნობითაა შესაძლებელი, რაც მათი გენეტიკური ურთიერთობებით აიხსნება.

Clay Dictionaries and Kartvelian Languages

Anna Meskhi

Gori Teaching University

e-mail: annameskhi@yahoo.com

The centre-point of the paper is the relations existing between ancient clay “dictionaries” and Kartvelian languages. The first lexicographic works known in special literature as “lexical lists” or “syllabaries” are, in fact, written exercises done by apprentice-scribes. These clay “note-books” have preserved not only the vocabulary of the Sumerian language over millennia, but also the methods employed in dictionary compiling. The examination of “lexical lists” of different provenance has revealed an interesting pattern of teaching reading and writing Sumerian, and hence, the method of dictionary compiling. The technique was basically oral. Future scribes had to memorize and identify cuneiform signs by their phonetics or meaning as they (phonetics and meaning) were not allowed to be recorded in writing. It was tantamount to the following teacher instruction: “The sign S is read R when it means M”. This ineffective teaching method triggered a large scale development of homonymy which, even in present day Assyriology, is a serious hindrance in the study of the Sumerian language.

The described “defective” tool turns into an advantage when Sumerian and Kartvelian language material is compared. The method is applied to the analysis of not only the Kartvelian archetypes of Sumerian words discussed in my earlier works, but also to some new lexical items whose decipherment revives the millennia-old “oral” teaching technique. Homonymic fluctuation allowed by the Sumerian method includes a tripartite Kartvelian opposition (**k – g – k^h**) and a harmonious complex (**ts+kh**) rendered by a single Sumerian phoneme (**k**). An opposite phenomenon is also disclosed; namely, the same Kartvelian sound (**dz**) is transmitted with the help of different (**k, d**) Sumerian phonemes.

The discussed material allows several important conclusions: a) the “oral” method of compiling lexical lists is an effective technique of recording Kartvelian archetypes with the help of cuneiform signs; b) the Sumerian phonetic system comprised not only specific Kartvelian consonants, but harmonious complexes too; c) the Sumerian phonological system can be reconstructed on the basis of a comparative analysis with Kartvelian language data – a phenomenon accounted for by their genetic relations.

ქართულ საეკლესიო ტერმინთა ლექსიკონი

მიტროპოლიტი ანდრია (გვაზავა), ნელი მახარაძე, ლია ქაროსანიძე, მარიკა კვესელავა

გორი-სამთავისის ეპარქიის მიტროპოლიტი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გ. წერეთლის სახელობის

აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი

თსუ არნ. ჩიქობავას ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: karosanidzelia@yahoo.com

ქართულ საეკლესიო ტერმინთა ისტორიის ამსახველი საგანგებო ნაშრომი ჯერჯერობით არ არსებობს. არ არის დადგენილი ტერმინთა ორთოგრაფიული ნორმებიც. ხშირია მათი არასწორი ან დაუზუსტებელი განმარტებები.

ჩვენი მოხსენება ერთგვარი ანგარიშია იმ ჯგუფისა, რომელიც უკვე რამდენიმე წელია ქართულ საეკლესიო ტერმინთა ისტორიაზე მუშაობს მიტროპოლიტი ანდრიას (სამთავისისა და გორის ეპარქია) კურთხევითა და მონაწილეობით.

როგორც აღმოჩნდა, ქართულ საეკლესიო ტერმინთა ისტორიაზე მუშაობა ძალიან რთულია. თუ, მაგალითად, ქართულ საენათმეცნიერო ტერმინთა ისტორია ალექსანდრიელი ფილოლოგოსების ნამუშევრებს უკავშირდება, აქ დასაბამის, პირველწყაროს მოძებნა გულისხმობს სა-

კითხის გარკვევას, ქრისტიანული ღვთისმსახურების რომელ პერიოდს და რომელ რეგიონს უკავშირდება ამა თუ იმ ტერმინის წარმომავლობა: პალესტინურს, ბიზანტიურ-ბერძნულსა თუ რუსულს. ქართულმა საეკლესიო ტერმინებმა მრავალწლიანი და მრავალფეროვანი ისტორია შემოგვინახა.

ჩვენ მიერ უკვე გამოკვლეული ტერმინების შესახებ გამოთქმული თვალსაზრისები ზოგჯერ არ ემთხვევა ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებულ მოსაზრებებს. ასეთებია: ანაფორა, სატფურება, ძლისპირი, კუნკულ-ბარტყული, დაფარნა, აღსავლის კარი, საფუხარი და ზოგიერთი სხვაც.

არის ისეთი საკითხებიც, რომელთა შესახებაც თავად ჯგუფის წევრებს შორისაა განსხვავებული თვალსაზრისები, მაგალითად, ტერმინ კათაკმეველის ეტიმოლოგიის თაობაზე.

როგორც ერთ-ერთი უძველესი, ისტორიულად დადასტურებული მასალა და მისი კვლევა საინტერესო და მნიშვნელოვანია არა მარტო ქართული, არამედ, ზოგადად, ქრისტიანული ტერმინოლოგიის ისტორიისათვისაც. ამ მასალის მეცნიერულ გამოკვლევებს დაემყარება ჩვენ მიერ მომზადებული ლექსიკონი.

Dictionary of the Georgian Ecclesiastical Terms

Metropolitan Bishop Andria (Gvazava), Nely Makharadze, Lia Karosanidze, Marika Kveselava

Metropolitan Bishop of the Gori-Samtavisi Eparchy
G. Tsereteli Institute of Oriental Studies at Ilia State University
Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: karosanidzelia@yahoo.com

The history of the Georgian ecclesiastical terminology has not been studied systematically so far. Orthographic norms for such terms have not been established either. Definitions of terms are often not precise, if not incorrect.

The present paper is a kind of report of the group of researchers who have been working for some years now on the history of the Georgian ecclesiastical terms, with the participation and blessing of the Metropolitan Bishop Andria (Samtavisi and Gori eparchy).

The work on the history of the ecclesiastical terminology proved to be quite complicated. If, e. g. the study of the history of Georgian linguistic terms is directly connected with the Alexandrian School, for the study of the origin of ecclesiastical terms it is necessary to determine the period and the region of the Christian religious service – Palestinian, Greek-Byzantine or Russian – from where ecclesiastical terms have been adopted. Georgian ecclesiastical terminology has preserved a centuries-old diverse history.

Results of our study of the origin of terms often contradict the views expressed in the Georgian scientific literature. Such terms are: *anapora* “surplice”, *satpureba* “consecration of the church”, *dzlispiri* “hirmos”, *daparna* “communion chalice cloth”, *aghsavlis kari* “holy gate (*before altar*)”, etc.

There are also issues about which the views differ even within our group, e.g. the etymology of the term *kathakmeveli* “catechumen”.

The study of the Georgian ecclesiastical terminology is important for the history of the Christian terminology as well. The results of our research will be reflected in the Dictionary of the Georgian Ecclesiastical Terms compiled by our group.

ტერმინოლოგიური სიტყვაწარმოებისათვის

ნათელა მუზაშვილი, ინგა ჯიბუტი

თსუ არნ. ჩიკობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: natela_muzashvili@yahoo.com

1. ქართული ტერმინოლოგიური ლექსიკონის შედგენის ძირითადი წყარო თვით ქართული ენის ლექსიკური მასალაა. ტერმინოლოგიური ლექსიკა თავისი შედგენილობით ერთფეროვანი არ არის: საკუთრივ ტერმინების გარდა მასში უხვადაა არატერმინოლოგიური მასალაც. მაგ., ჩანგალი, სიჩქარე, ძალა და სხვა.

2. ტერმინოქმნადობა უაღრესად რთული პროცესია და გარკვეულ პრინციპებს ემყარება. ტერმინირების საფუძველია ძირითადად: ა) მოტივაცია, ანუ ტერმინთა იმგვარად შექმნა, როდესაც მათი მნიშვნელობა გამჭვირვალეა. მაგ., მრიცხველი, თავფურცელი, ქარსაზომი; ბ) სიტყვის პოლისემიური მნიშვნელობიდან ერთ-ერთის გამოყენება ტერმინის შესაქმნელად, მაგ., ციცხვი : 1. ხის დიდი კოვზი; 2. ტექნ. სპეციალური ჭურჭელი ლითონის გადასატანად; გ) სიტყვის მეტაფორული ხმარების შედეგად გაჩენილი ტერმინები, მაგ., ხახა (პირის ღრუს ნაწილი) და ხახა (ტექნიკაში სპეციალური დანიშნულების რაიმე ნახევარი); დ) სინონიმები, ანტონიმები და ჰიპონიმები.

3. ახალი ტერმინების შემუშავებაში დიდ როლს ასრულებს უცხო ენებიდან ნასესხები და ინტერნაციონალური სიტყვები. გვაქვს თარგმნითი სესხებით მიღებული სიტყვებიც. მაგ., ძეგუჩ რბია, ленивец ზოზინა და სხვ.

4. ტერმინთა შექმნის უწყვეტი ბაზა სიტყვაწარმოება და კომპოზიციაა. აფიქსაციითაა მიღებული მრავალი ტერმინი, რომლებიც უცხოა ქართული სალიტერატურო ენისათვის. მაგ., უჯრედი, კუთხვილი, სახრახნისი და სხვა. ტერმინთა შესაქმნელად მორფოლოგიური ინვენტარი გაცილებით უფრო მრავალფეროვანია, ვიდრე საერთო სალიტერატურო ენაში. ეს არის სიტყვაწარმოების დამოუკიდებელი ქვესისტემა, რომელიც საკუთარ მოდელებს ქმნის.

ტერმინოლოგიაში სიტყვაწარმოების თვალსაზრისით აღსანიშნავია აფიქსოიდიანი სახელები, რომლებიც სემანტიკურ სივრცეზე ანიჭებენ ტერმინებს, რადგანაც ისინი მოტივირებული სიტყვებია.

5. ტერმინოქმნადობის პროცესი საქართველოში მე-20 საუკუნის 20-იანი წლებიდან მიმდინარეობს. დღევანდელ დღეს ეს პროცესი ემყარება უკვე არსებულ, შემუშავებულ პრინციპებს. უცხო ქვეყნებთან კონტაქტებმა მრავალი ახალი ცნება და შესაბამისი ტერმინი დაამკვიდრა ენაში, მაგრამ, რადგანაც ტერმინოქმნადობის პროცესში კოორდინაცია მოშლილია, ახლად დამკვიდრებული ტერმინები გაფორმების სიჭრელით გამოირჩევა და ქაოსურად მკვიდრდება. განსაკუთრებით ეს კომპოზიციას ეხება. მაგ., ინტერნეტ-სივრცე ინტერნეტსივრცე, ონლაინ-რეჟიმი/ონლაინრეჟიმი.

ბუნებრივია, ტერმინთა შემოჭრის ახალი ტალღა, რომელიც ეყრდნობა ინგლისურ ტერმინებს, ძველი პრინციპების მხედველობაში მიღებასა და ახალი პრინციპების შემუშავებას მოითხოვს.

On the Subject of Terminological Word Formation

Natela Muzashvili, Inga Jibuti

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: natela_muzashvili@yahoo.com

1. The main source of creating terminological vocabulary is the lexical stock of the Georgian language. The terminological vocabulary is not homogeneous, as alongside terms proper, there are terms of non-terminological character. For example, *čhangali* (pork), *sichkare* (speed, velocity), *dzala* (strength, power), etc.

2. Terminological word formation is a very complex process and is based on some principles:

a) formation of terms in a way when their meanings are transparent. For example, *ṭavpurccli* (*title page*, *lit. head page*), *gazsadeni* (*gas-pipe*), *etc*; b) using one of the lexical units of a polysemous word to form a term. For example, *tsiṣkḥvi* 1. *A large wooden spoon*; 2. *tech. A steel-casting/pouring ladle*; 3. *tech. excavator bucket, dipper*; c) creation of terms may be based on the metaphorical use of words. For example, *khakha* *as a back of throat*; *maw*; *gullet* and *as tech. hopper, (machine) throat*; d) synonyms, antonyms and hyponyms.

3. International and borrowed words play an important role in forming new terms. New terms may appear as a result of translation of foreign terms. For example, *ბეზუი რბია*, *ლენინეც ზოზინა*, *etc*.

4. The permanent bases of creating terms are word-formation and composition. A great number of terms were formed by affixation. Morphological means are more numerous and versatile in forming terms than in the literary language. This is an independent sub-system of word-formation which creates its own models.

5. In Georgia the process of terminological word formation started in the 1920s and nowadays it is based on the well-developed principles. Close contacts with foreign countries have determined appearance of new concepts and terms in our language, but as there is no coordination at present in the process of forming terms, new terms enter the Georgian language quite chaotically – this is especially true of composites, for example *ინტერნეტი-სივრცე* / *ინტერნეტი-სივრცე* (*internet space*), *ონლაინ-რეჟიმი* / *ონლაინრეჟიმი* (*online regime*).

The new influx of terms in Georgian, mostly from the English language, create the need for re-evaluating the existing practice of terminological word formation and development of new approaches.

იდიომთა ლექსიკოგრაფიული რეპრეზენტაცია ორენოვან ლექსიკონში

სოფიო მუჯირი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: s_mudshiri@yahoo.com

1. მოხსენებაში განხილულია საკითხები, რომელთა გადაჭრაც აუცილებელია იდიომთა ლექსიკოგრაფიული ასახვისათვის ორენოვან (ქართულ-გერმანულ), ენის შემსწავლელთათვის განკუთვნილ ლექსიკონში. ესენია: ლექსიკონის ტიპის (რეცეფციული თუ პროდუქტიული) განსაზღვრა, იდიომების როგორც ლექსიკონის ერთეულების არჩევისა და აღწერის კრიტერიუმებისა და საშუალებების დადგენა. აღნიშნულია, რომ პროდუქტიული ტიპის (აქტიური) ლექსიკონი, რომელიც უცხოური ენის შემსწავლელს ყველაზე მეტად ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე ესაჭიროება, უნდა შეიცავდეს ყველაზე გავრცელებულ და ხშირად ხმარებულ იდიომებს, მათი სემანტიკის, სინტაქტიკისა და პრაგმატიკის დაწვრილებითი აღწერით, რათა ენის შემსწავლელმა შეძლოს იდიომის აქტიური გამოყენება მისი ადეკვატური გაგების, თარგმნისა და ფორმულირებისათვის სხვადასხვა კონტექსტში. ლექსიკონის კონცეფცია აუცილებლად უნდა ეყრდნობოდეს უცხოური ენის შესწავლის პროცესში გამოყენებულ დიდაქტიკას. ის ასევე უნდა ითვალისწინებდეს ენების სწავლის, სწავლებისა და შეფასების ერთიანი ევროპული სარეკომენდაციო ჩარჩოს საკომპეტენციო დონეებისათვის განსაზღვრულ თემატურ სფეროებს. იდიომების შერჩევა, შემოსაზღვრა და აღწერა სწორედ ამ თემატური სფეროების პერცეფციისა და პროდუქციისათვის იქნებოდა ამავე დროს იდეალური მეთოდი ლემების თემატური რელევანტობის პრინციპით შერჩევისათვის.

2. თემატურად შერჩეული იდიომების გავრცელებისა და გამოყენების სიხშირის ხარისხის, ასევე სხვა ლექსიკოგრაფიულად რელევანტური ინფორმაციების მოსაპოვებლად და შესამოწმებლად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ვრცელი ნაციონალური ფრაზეოლოგიური ელექტრონული კორპუსებისა (გერმანული ენისათვის: ზაარბრიუკენის, შტუტგარტის, ფრან-

კვურტის, მანჰაიმისა და სხვ. კორპუსები) და ინტერნეტით ხელმისაწვდომი პერიოდული გამოცემების არქივების გამოყენება. მონაცემები იდიომთა მნიშვნელობის, მორფოლოგიურ-სინტაქსური სპეციფიკისა და ტექსტში გამოყენების შესახებ სასურველია გადამოწმდეს ინფორმანტების გამოკითხვით, წინასწარ შემუშავებული სტანდარტიზებული კითხვარის მეშვეობით.

მიგვაჩნია, რომ იდეალური იდიომატური ლექსიკონი უნდა შეიცავდეს მონაცემებს იდიომთა მნიშვნელობის ახსნის, მათი ხატოვანი კომპონენტის ექსპლიკაციის, ეტიმოლოგიისა და კულტურული სპეციფიკის, პრაგმატული გამოყენების, სინტაქსური ტრანსფორმაციების, ლექსიკური მოდიფიკაციებისა და გამოყენების შეზღუდვების შესახებ, ასევე იდიომთა სხვადასხვა ტიპის ტექსტში, ონომასიოლოგიურ და იდეოგრაფიულ სტრუქტურებში ფუნქციონირების შესახებ.

3. იმ შემთხვევაში, როდესაც L1 და L2 ენების იდიომები არ წარმოადგენენ აბსოლუტურ ეკვივალენტებს დენოტაციური, კონოტაციური, სინტაქსური სტრუქტურისა თუ ხატოვნების თვალსაზრისით, ენის შემსწავლელს უნდა მივაწოდოთ არაიდიომატური ეკვივალენტი, რელევანტური დეტალური განმარტებით იმის შესახებ, თუ რა განსხვავებაა ამ იდიომთა მნიშვნელობებსა და გამოყენების პირობებს შორის. მხედველობაშია მისაღები ის რეალური ფაქტი, რომ უცხოური ენის შემსწავლელისათვის არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა იმას, მშობლიური ენის (L1) იდიომი უცხო (L2) ენაზე აბსოლუტური, ნაწილობრივი თუ არაიდიომატური ეკვივალენტითაა თარგმნილი. მისთვის ბევრად უფრო საყურადღებოა ფუნქციური ეკვივალენტობის ხარისხი, ანუ მშობლიური (L1) ენის იდიომის (L2) თარგმანის გამოყენება ცოდნის იმავე ფუნქციურ სფეროში, რომელშიც L1 იდიომი იყო გამოყენებული.

დასავლურ (გერმანულ) და აღმოსავლურ (ქართულ) კულტურათა იდიომების კვლევა და მათი ლექსიკოგრაფიული ასახვა საშუალებას მოგვცემს გამოვავლინოთ ერთი მხრივ, ზოგადი ლექსიკოგრაფიული პრობლემები და არამონათესავე ენების იდიომთა უნივერსალური მახასიათებლები, მეორე მხრივ კი, თითოეული ენისათვის სპეციფიკური ლექსიკოგრაფიული ტრადიციები და იდიომების კულტურულად განპირობებული სტრუქტურულ-სემანტიკური განსხვავებები.

Lexicographic Representation of Idioms in a Bilingual Dictionary

Sopio Mujiri

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: s_mudshiri@yahoo.com

1. The paper deals with the questions that must be solved for the lexicographic representation of idioms in a bilingual dictionary (Georgian-German), oriented on the interests of a language learner: determining, the type of the dictionary (receptive or productive), establishing the criteria and means of selecting and describing idioms as units of a dictionary. The dictionary of a productive type (active) which the learner of a foreign language needs at the initial stage of learning a language must contain the most widespread and frequently used idioms with a detailed description of their semantics, syntactic and pragmatic features in order that the language learner should be able to adequately understand, translate and formulate the idiom in various situations. The conception of the dictionary should depend on the didactics, used in the process of teaching the foreign language. It must also take into consideration the thematic spheres determined by the common European recommendation framework for the competence levels of learning languages, teaching and assessing them. Selecting idioms, limiting and describing them for the perception and production of these thematic spheres would be an ideal method for selecting lemmas on the principle of thematic relevancy.

2. To obtain and check the information, concerning the prevalence of the selected idioms and the degree of the frequency of their usage, and also other lexicographically relevant information it is recommended to use extensive national phraseological electronic corpora (for the German language – the Saarbrücken, Stuttgart, Frankfurt, Mannheim, etc.) and the archives of the periodic publication available in the internet. As for the data of the meaning of idioms, their morphological and syntactic specificity and their contextual usage, it is desirable to check this information with the help of informants by means of a special standardized questionnaire, prepared beforehand.

An ideal idiomatic dictionary must contain the data about the explanation of the meaning of idioms, the explication of their figurative component, etymology and cultural specificity, pragmatic usage, syntactic transformation, lexical modifications and the limitation of their usage, and also about the functioning of idioms in various kinds of texts, in onomasiological and ideographic structures.

3. If the idioms of L1 and L2 languages are not absolute equivalents from the point of view of denotative, connotative, syntactic structure or figurativeness, language learners should be offered a non-idiomatic equivalent, with a relevant detailed explanation about the difference of meaning of these idioms and the conditions of their usage. We must take into consideration the following real fact that it is not of a decisive importance for the foreign language learner whether the idiom of his native language (L1) is translated into the foreign language (L2) by an absolute, partial or a non-idiomatic equivalent. It is more important for him to know the degree of functional equivalence, i.e. the usage of the translation of the idiom of his native language (L1) in the same functional sphere of knowledge in which L2 idiom was used.

The research into the universal and specific features of the western (German) and eastern (Georgian) cultures on the basis of idioms will enable us to reveal general lexicographic problems and the universal characteristic features of idioms on the one hand, and on the other – the specific lexicographic traditions of each language and culture and the culturally conditioned structural-semantic differences of idioms.

ძველი ბერძნულის როგორც *lingua mortua*-ს ლექსიკონის ზოგიერთი სპეციფიკისათვის

მაგდა მჭედლიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: mmcedlidze@yahoo.com

ძველბერძნულ-ქართული ლექსიკონის შედგენას, ბუნებრივია, ის სპეციფიკური სირთულეები ახლავს, რაც საზოგადოდ ე. წ. მკვდარი ენების ლექსიკონებისათვის არის დამახასიათებელი. ამჯერად მოხსენებაში განიხილება შემდეგი საკითხები:

1. სიტყვის მნიშვნელობის მითითების წესი, რომელთან დაკავშირებითაც აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს. მაგალითად, *mēnis* (საყოველთაოდ ცნობილი პირველი სიტყვა ჰომეროსის „ილიადისა“ და, შესაბამისად, ევროპული ლიტერატურისა), ერთი მოსაზრებით, რელიგიური ტერმინია და ღვთაებრივ, საკრალურ რისხვას აღნიშნავს, სხვა მოსაზრებით კი იგი ოდენ განსაკუთრებული ეპიკური დატვირთვის მქონე სიტყვაა.

აქვე განიხილება ის სირთულე, რომელსაც საერთოდ რისხვის შესაბამისი ლექსიკის ნიუანსური განსხვავებების თანამედროვე ენებზე გადმოცემის დროს ვაწყდებით, რაც ძველი ბერძნების მიერ ემოციების თავისებურ აღქმას უკავშირდება (ანალოგიურ სირთულეზე ფერების აღმნიშვნელ ძველ ბერძნულ ლექსიკასთან მიმართებით გამახვილებულია ყურადღება ირინე დარჩიას წიგნში „ფერის ფენომენი ბერძნულ ტრაგედიაში“, 2005).

2. სიტყვის პოზიტიური და ნეგატიური მნიშვნელობების მითითების, ასევე – ამ მნიშვნელობათა შესაბამისი კონტექსტების დამოწმების წესი, რომელთა სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია არსებობს. მაგალითისათვის სათანადო კონტექსტების მოხმობით განვიხილავთ კომპოზიტებს, რომელთა ერთი შემადგენელი აღნიშნავს „დიდს“, ხოლო მეორე – „სულს“ ან „გულს“:

megalētoṛ (შდრ. megathumos) და megalopsychia (შდრ. macropsychia).

3. სიტყვის მნიშვნელობათა რიგითობის განმსაზღვრელი პრიორიტეტული პრინციპის არჩევანი: მნიშვნელობების დოკუმენტაციის ისტორია თუ მათი ურთიერთგამომდინარეობისა და კონოტაციათა განვითარების ლოგიკა.

Some Specifics of the Dictionary of Ancient Greek as *lingua mortua*

Magda Mchedlidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: mmcedlidze@yahoo.com

The compilation of Ancient Greek-Georgian dictionary is, naturally, accompanied by the difficulties specific to the dictionaries of so-called dead languages. The present paper discusses following points:

1. The method for giving information about a word, whose meaning invites controversy. For example, “meṇis” (the well-known first word of the *Iliad* and, consequently, of the whole European literature) is believed to be either a religious term denoting “divine, sacral wrath”, or a solemn epic term for any wrath, whether divine or human.

A related point is the difficulties encountered when rendering into modern languages the various shades of the vocabulary referring to anger in general, which are connected with the specific perception by ancient Greeks of emotions (the same difficulties associated with ancient Greek colour-related vocabulary are pointed out in *Colour Phenomenon in Greek Tragedy*, by Irene Darchia (2005).

2. The method for indicating positive and negative senses of a word and their respective contexts, which allow of different interpretations. For example, citing relevant contexts, we discuss compounds whose one component denotes “great” and the other – “soul” or “heart”: “megalētoṛ” (cf. “megathumos”) and “megalopsychia” (cf. “macropsychia”).

3. The choice of the priority principle for determining the order of meanings of a word: the history of the documentation of meanings or the logic of their relationship and connotation development.

ახალი აღთქმის ძველბერძნულ-ლათინურ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონი და დოკუმენტირებულ ლექსიკონზე მუშაობის პრობლემები

დალი ნადიბაიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: dali_nadibaidze@yahoo.com

მოხსენების მიზანია ლინგვისტიკისა და ფართო საზოგადოებისათვის იმ პრობლემებისა და საკითხების გაცნობა (ამ ეტაპზე მხოლოდ მცირეოდენი მათგანით შემოვიფარგლებით რეგლამენტის გამო), რომლებიც დაგვიგროვდა ახალი აღთქმის ლექსიკონზე მუშაობისას.

პირველი სირთულე დაკავშირებულია ტექსტის გამოცემებთან. დღესდღეობით მსოფლიოს სამეცნიერო წრეებში ყველაზე აკადემიურ გამოცემად ითვლება ებერჰარდ ნესტლეს მიერ კრიტიკულად დამუშავებული ძველი ბერძნული ორიგინალი. მას ეფუძნებოდა შემდგომ მისი შვილის ერვინ ნესტლეს მიერ გამოცემული ტექსტი, შემდგომ – ერვინ ნესტლესა და კურტ ალანის მიერ გამოცემული ახალი აღთქმა, ახლა კი – ბარბარა და კურტ ალანების სხვებთან თანამშრომლობით გამოცემული ტექსტი. ყველა მათგანი ეფუძნება ებერჰარდ ნესტლეს ნაშრომს, რომელშიც

ძირითადი ტექსტი მოცემულია ახალი აღთქმის ე. წ. ეგვიპტური ტიპით, რომელსაც, ებერჰარდ ნესტლეს თქმით, იყენებდა ვატიკანი და რომლიდანაც შესრულებულია ლათინური თარგმანი – ნესტლეს გამოცემულიც, ძირითადად, და ვულგატაც (რომელსაც ნესტლეს ლათინური ტექსტი ძირითადად ეფუძნება (თუმცა ლათინურად საუკეთესო ვარიანტად მიიჩნევა სწორედ ვულგატა (რომელსაც დღესაც იყენებს რომის კათოლიკური ეკლესია), და არა ნესტლეს მიერ გამოცემული ლათინური თარგმანის კრიტიკული ტექსტი და ზოგ შემთხვევაში ესენიც ნესტლეს გამოცემულ ბერძნულ დედანთან ცვლილებებს გვიჩვენებს). მეორე ბერძნული დედანი, რომელსაც ძირითადად ითვალისწინებს ნესტლე და უთითებს უკვე კრიტიკულ შენიშვნებში ეგვიპტურთან მის ვარიანტულ სახესხვაობებს, არის ე. წ. Koine, რომელსაც იყენებდა ანტიოქიისა და, მოგვიანებით, ბიზანტიის ეკლესიაც (როგორც ებ. ნესტლე უთითებს) და უნდა აღვნიშნოთ, რომ კონსტანტინოპოლის საპატრიარქო და, საერთოდ, ბერძნული მართლმადიდებელი ეკლესია დღესაც ამ ტექსტით სარგებლობს; ეს არის მათი სამუშაო, კანონიკური ტექსტი, ისე როგორც ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის არის გიორგი მთაწმიდლის თარგმანი. სწორედ ამ ბერძნული koine-დან არის შესრულებული გიორგი მთაწმიდლის თარგმანი. თანამედროვე ქართული თარგმანებიდან სტოკჰოლმის თარგმანი ძირითადად ნესტლეს მიჰყვება, მაგრამ ზოგჯერ უპირატესობას ანიჭებს Koine-ს; საქართველოს საპატრიარქოს მიერ გამოცემული ბიბლიის ტექსტის ახალი აღთქმა (ახალი აღთქმის ტექსტი ნათარგმნია ბაჩანა ბრეგვაძის მიერ) კი თარგმნილია Koine-დან.

მოხსენებაში განხილული იქნება კონკრეტული მაგალითები და ის სახესხვაობები, რომელთაც ახალი აღთქმის ძველი ბერძნული ტექსტი და მისი ლათინური, ძველი და ახალი ქართული თარგმანები ერთმანეთთან მიმართებით გვიჩვენებს.

Ancient Greek-Latin-Georgian Documented Dictionary of the New Testament and Challenges Related to the Preparation of a Documented Dictionary

Dali Nadibaidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: dali_nadibaidze@yahoo.com

The article aims at presenting to linguists and the public at large some issues and challenges accumulated during the preparation of the dictionary of the New Testament. The first challenge lies in the following: presently, Eberhard Nestle's critical edition of the Greek New Testament is considered by the scholarly community as the most academic edition. It was followed by his son's, Erwin Nestle's edition, later the Nestle and Aland edition and recently the one prepared by Barbara and Kurt Aland et al. All of them are based on Eberhard Nestle's Greek New Testament, which presents the so-called Egyptian type of the main text. According to Eberhard Nestle, it was used by the Vatican and was the source for Latin translations – the Nestle edition as well as Vulgate, which is basically followed by the Nestle's Latin text. While both Latin versions contain some deviations from Nestle's Greek original, the best Latin version is reckoned to be Vulgate, which is used by the Roman Catholic Church even nowadays, rather than Nestle's critical edition of the Latin version. The other Greek original, mainly followed by Nestle, is so-called Koine. In his critical remarks, the scholar points out the differences between the two Greek versions. According to Nestle, Koine was used by the Church of Antioch and later by the Byzantine Church. It should be noted that Koine is the canonical version used in daily practice by the Patriarchy of Constantinople, and the Greek Orthodox Church in general, in the same way as the translation of Giorgi Mtatsmindeli (George of the Holy Mountain) in the Georgian Orthodox Church. The translation of the Giorgi Mtatsmindeli follows Koine. As concerns the modern Georgian version of the New Testament, the one translated from the Stockholm version mainly follows the Nestle edition, though in some cases it gives priority to Koine, while the New Testament of the Bible published by the Patriarchy of Georgia, was translated from Koine (by Mr. Bachana Bregvadze).

The article discusses several examples highlighting the differences between the Ancient Greek text of the New Testament and its Latin, Old and Modern Georgian translations.

ქრისტიანული არაბული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების ისტორიისათვის

მარიამ ნანობაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელ. ფოსტა: mnanob@yahoo.com

ნაშრომში განხილულია ქრისტიანული არაბული თეოლოგიის ზოგადი სახე, ისლამურ სამყაროში ქრისტიანული დისკურსის ჟანრები და სტრატეგიები. განსაკუთრებული ყურადღება მახვილდება ქრისტიანული არაბული თეოლოგიური ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბებაზე.

იმ ქრისტიან ავტორთა ნაშრომებში, რომლებიც ადრეული ისლამის პერიოდში არაბულად წერდნენ, შეიძლება შევნიშნოთ სპეციფიკური თეოლოგიური მიმართულების განვითარება. ეს აისახება მეთოდებში, რომელთა გამოყენებითაც აღნიშნული ავტორები თავიანთ ქრისტიანულ დოქტრინებს გამოხატავდნენ პარალელურად, თითქმის ტანდემში იმავე პერიოდის ისლამური რელიგიური აზროვნების ფარგლებში შემუშავებულ მოდელებთან. ამ კონტექსტში ქრისტიანები თავიანთი განსხვავებული დოქტრინების გონივრულობის ახსნას ცდილობდნენ იმავე რელიგიური ენის ტერმინებით, რომელსაც იყენებდნენ მათი მუსლიმი თანამოსაუბრეები და კოლეგები, თუმცა ისინი, ყურანის სწავლების თანახმად, ხშირად უარყოფდნენ მთავარ ქრისტიანულ დოქტრინებს. თეოლოგიურ მსჯელობაში მანამდე მიღებული სტანდარტული ბერძნული და სირიული მოდელებისაგან განსხვავებით, არაბულენოვანი ქრისტიანი მწერლები, მაგალითად, თავიანთ არგუმენტაციას ხშირად აგებდნენ აზროვნების იმ მეთოდის მიხედვით, რომელიც მუსლიმებმა შეიმუშავეს საკუთარი რწმენის განსამტკიცებლად, რაც ნათლად ჩანს ყურანში, ასევე მუჰამედ წინასწარმეტყველის შესახებ არსებულ ტრადიციულ გადმოცემებში.

ამის შედეგად ქრისტიან არაბ აპოლოგეტთა დისკურსი წარმოადგენს კონცეპტუალურ პროფილს, რომელიც იოლად არავის აერევა სხვა ქრისტიანული საზოგადოების თეოლოგიაში. მაგალითად, სამებისა და უფლის განკაცების დოქტრინების დასაბუთებულად გადმოცემის მიზნით ისინი იყენებდნენ ტერმინებს, რომლებიც დომინირებდა მუსლიმთა შორის იმ პერიოდში წარმოებულ დისკურსში ყურანის ღვთიურ ეპითეტთა (ე. წ. „ლამაზი სახელების“) ონტოლოგიური სტატუსის შესახებ. ქრისტიანი ავტორები ასევე აქტიურად იყენებდნენ მუსლიმთა ნიშნებს ჭეშმარიტი წინასწარმეტყველებისა და რელიგიის შესახებ. ამგვარი თეოლოგიური განვითარება ისლამურ სამყაროში ტრადიციული გახდა ქრისტიანულ არაბულ რელიგიურ მსჯელობაში. ის საუკუნეთა განმავლობაში იხვეწებოდა სხვადასხვა ადგილას და ყოველთვის აქტუალური იყო, თანამედროვე პერიოდის ჩათვლით. მას თავისი მზა სახით აქვს აზრი, გონივრულობა და დამაჯერებლობა. ეს არ არის ისეთი დისკურსი, რომელიც შეიძლება იოლად ითარგმნოს და გადატანილ იქნეს დასავლეთში მიღებულ თეოლოგიურ ენაზე. წინამდებარე ნაშრომში გაანალიზებული იქნება კონკრეტული არაბული თეოლოგიური ტერმინები ზემოთ წარმოდგენილი კონტექსტის გათვალისწინებით.

Towards the History of the Formation of Christian Arabic Theological Terminology

Mariam Nanobashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ელ. ფოსტა: mnanob@yahoo.com

The present paper deals with the general nature of Christian Theology in Arabic, the genres and strategies of Christian discourse in the World of Islam, with the special emphasis on the formation of Christian theological terminology in Arabic.

One can discern a theological development in the works of the Christian authors who wrote in Arabic in the early Islamic period. This development comes into view in the ways in which these writers articulated their Christian doctrines in parallel, almost in tandem, with the evolving patterns of Islamic religious thought in the same period. In this context, Christians sought to defend the reasonableness of their distinctive doctrines in terms of the same religious idiom as that employed by their Muslim interlocutors and counterparts, who, in accord with the teachings of the Quran, often rejected the central Christian doctrines. In contrast with the previously standard modes of Christian discourse in Greek or Syriac, for example, the Arabic-speaking Christian writers often built their arguments on ways of thinking that the Muslims had initially elaborated in view of commending their own faith in the Quran and in the traditions of the prophet Muhammad. As a result, the discourse of the Christian apologists in Arabic presents a conceptual profile that cannot easily be mistaken for Christian theology in any other community of Christian discourse. For example, their approach to the reasoned articulation in Arabic of the doctrines of the Trinity and the Incarnation involved the effort to express the former in terms of the contemporary Islamic discussion of the ontological status of the divine attributes, the Qur'ān's "beautiful names of God", and the latter in terms of the Islamic discussion of the signs of authentic prophecy and true religion. This theological development became traditional in Christian religious discourse in Arabic in the Islamic world; it was improved over the centuries by many writers in different times and places, but scarcely ever abandoned until the modern era. It makes sense and carries intelligibility and conviction, the most readily only in the Arabic-speaking Islamic milieu; it is not a discourse easily translated into the theological idioms of the West. The paper examines several concrete terms in the abovementioned context.

ქართული ზმნის სალექსიკონო ერთეულის განსაზღვრისათვის

მერი ნიკოლაიშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: meri.nikolaishvili@tsu.ge

ქართული ზმნის სალექსიკონო ერთეულის განსაზღვრა ერთ-ერთი პრობლემური საკითხია ქართველი ლექსიკოგრაფებისათვის. ქართული ზმნის პოლიპერსონალიზმი და გრამატიკულ კატეგორიათა სიმრავლე, რომლებიც აისახება ზმნის ფორმაში, ართულებს საკითხის მარტივად გადაწყვეტას.

ქართული ლექსიკოგრაფიის ისტორია, განსაკუთრებით მხედველობაში გვაქვს სულხან-საბა ორბელიანის ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი "სიტყვის კონა" (XVIII საუკუნის დასაწყისი), საშუალებას გვაძლევს საკითხი განვიხილოთ ისტორიულ ჭრილშიც.

ქართული ზმნის სალექსიკონო ერთეული პირველად განსაზღვრა ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის გამოცემასთან დაკავშირებით შექმნილმა სარედაქციო კომისიამ აკად. არნ. ჩიქობავას ხელმძღვანელობით (ლექსიკონის პირველი ტომი გამოვიდა 1950 წელს). ქართული

ზმნის ლექსიკურ ერთეულად მიჩნეულ იქნა აწმყოს მესამე პირის ფორმა, რომელიც შემდგომში გამოიყენეს სხვა ლექსიკონებშიც.

დღეს ძალიან აქტუალური გახდა ქართულის როგორც სახელმწიფო ენის, როგორც მეორე ენის სწავლების საკითხები. უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ორენოვან ლექსიკონებს. ვინ არიან ამ ლექსიკონების მომხმარებლები და რა სჭირდებათ მათ? მათ სჭირდებათ სიტყვის არა მარტო ლექსიკური მნიშვნელობა, არამედ სწორი ფორმებიც (ვგულისხმობთ რამდენიმე საყრდენ ფორმას), რაც, ჩვენი აზრით, უნდა გავითვალისწინოთ ორენოვანი ლექსიკონების შედგენისას.

Towards the Definition of a Dictionary Unit of a Georgian Verb

Mary Nikolaishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: meri.nikolaishvili@tsu.ge

The definition of a dictionary unit of a Georgian verb is one of the problematic issues for Georgian lexicographers. The polypersonalism of Georgian verb, the multitude of its grammatical categories reflected in the verb form – all this defy simple solution of the problem.

The history of Georgian lexicography, namely, an explanatory dictionary of the Georgian language “Sitkvis Kona” compiled by Sul Khan-Saba Orbeliani (early 18th century), enables us to analyze the issue from the historical point of view as well.

The dictionary unit of Georgian verb was first defined in connection with the publication of the Explanatory Dictionary of the Georgian Language. The editorial committee was headed by Arnold Chikobava (the first volume of the Dictionary was published in 1950). The third person singular present tense form of verb came to be considered as dictionary unit. Later this form was used in other dictionaries as well.

Currently, teaching Georgian both as the State language and as a second language has become an urgent issue. Consequently, bilingual dictionaries are becoming especially important. Who are the users of these dictionaries and what are their needs? What they need to know is not only the lexical meaning of a word, but also its correct forms (at least several basic forms). The above-mentioned should be taken into account when compiling bilingual dictionaries.

ქართულის, როგორც უცხო ენის სტანდარტი

მარიკა ოძელი

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო

ელფოსტა: m_ozeli@mes.gov.ge

წინამდებარე კორპუსი წარმოადგენს ქართულის, როგორც უცხო ენის, სტანდარტულ აღწერილობას. მასში ქართული ენის ფლობის დონეები შემუშავებულია იმ პარამეტრების შესაბამისად, რომლებიც მიღებულია თანამედროვე ევროპული ენების ლინგვოდიდაქტიკურ აღწერილობათა სფეროში. ეს განაპირობებს ქართული ენის სწავლების ინტეგრირებას ენობრივი განათლებისა და სერტიფიცირების ზოგადევროპულ სისტემაში და მის განხილვას საერთოევროპულ ენათა ერთობის ერთ-ერთი ენის რანგში. ეს კი ნიშნავს, რომ სახელმწიფო ენის სტატუსის გარდა, ქართული ენა შეიძენს საერთაშორისო მიმოქცევის ენის სტატუსსაც.

ენობრივი განათლების სისტემისათვის სტანდარტის შექმნა ძალზე მნიშვნელოვანია,

რადგან მასში განსაზღვრულია სწავლების მიზანი, სწავლების სტრატეგია და ტაქტიკა. ქართული ენის ფლობის დონეების სტანდარტული აღწერილობის მომხმარებლები შეიძლება გახდნენ მასწავლებლები, შემფასებლები, მეთოდისტები, სასწავლო პროგრამებისა და სახელმძღვანელოების შემდგენლები, სასწავლო ლიტერატურის გამომცემლები თუ რედაქტორები, ასევე თვით შემსწავლელები და ყველა ის, ვისაც საქმე აქვს ქართულის, როგორც მეორე ან უცხო ენის, სწავლა/სწავლებასთან საქართველოში თუ მის ფარგლებს გარეთ. იგი უზრუნველყოფს სასწავლო პროცესის უნიფიცირებას და ხელს შეუწყობს ყოველდღიური და საქმიანი ურთიერთობებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების (ლაპარაკი, წერა, კითხვა, სმენითი აღქმა) განვითარებას. ეს სტანდარტი შეიძლება საფუძვლად დაედოს შემსწავლელთა განსხვავებული ჯგუფებისა და სწავლების სხვადასხვა ფორმისათვის განკუთვნილ პროგრამებს; სახელმძღვანელოებს, სასწავლო ლიტერატურას; კონკრეტულ მიზნობრივ კურსებს; ტესტებს, რომლებითაც შესაძლებელი იქნება ქართული ენის ფლობის სერტიფიცირება. იგი ამასთანავე დაეხმარება შემსწავლელებს, თავად შეაფასონ საკუთარი ენობრივი უნარ-ჩვევები.

სტანდარტი შედგება შვიდი ბლოკისგან: *ქართული როგორც უცხო ენა; ენის ფლობის ექვსი დონე; სამეტყველო საშუალებები; გრამატიკა; ტექსტები; სტრატეგიები; ტესტები*. მათში განთავსებული მასალა სპეციალურად შეირჩა და დამუშავდა ამ პროგრამისთვის. საქართველოს ენობრივი განათლების სისტემაში სტანდარტი პირველადაა წარმოდგენილი ელექტრონული სახით. მისი მობილური პროგრამა საშუალებას იძლევა, რომ დიდი ენობრივი და სოციოკულტურული ინფორმაცია, რომელსაც იგი შეიცავს, ერთმანეთთან იყოს დაკავშირებული და მარტივად მოხდეს ერთი ინფორმაციიდან მეორეზე გადასვლა.

Standard Description of Georgian as a Foreign Language

Marika Odzeli

Ministry of Education and Science of Georgia

e-mail: m_odzeli@mes.gov.ge

The present corpus is a standard description of Georgian as a foreign language. Reference levels for the Georgian language are designed in this programme in accordance with the parameters which are accepted within the framework of lingvo-didactical descriptions of contemporary European languages. This fact stipulates the integration of the teaching of the Georgian language into the common European system of language education and certification and its being regarded as one of the languages of the all-European unity of languages. And this means that, in addition to the status of the State language, the Georgian language will acquire the status of a language of international communication as well.

Setting a standard for a system of language education is very important as far as it defines the purpose of teaching, as well as the strategy and tactics thereof. Standard description of reference levels for the Georgian Language may be used by teachers, assessors, teaching methods specialists, compilers of curricula and textbooks, publishers or editors of educational materials, as well as by learners themselves and by everybody who has to deal with learning/teaching Georgian as a second or foreign language in Georgia or abroad. It will ensure the unification of teaching process and will contribute to the development of skills (speaking, writing, reading, auditory perception of speech), which are necessary for everyday and business communication. This Standard may serve as the basis for the programmes intended for different groups of language learners and different forms of teaching; for textbooks and educational materials; for specific target courses; for the tests which would enable the certification of reference levels for the Georgian language. At the same time, it will help language learners independently assess their linguistic skills and abilities.

The Standard consists of seven units: *Georgian as a Foreign Language, Six Reference Levels for Languages, Means of Speech, Grammar, Texts, Strategies, Tests*. The material included in these units was specifically selected and edited for this Programme. Within the system of Georgian language education, the

Standard is for the first time presented in its electronic form. Its mobile software enables convenient interconnection of the ample linguistic and sociocultural information it contains and also makes it possible to smoothly move from one piece of information to another.

იდომებისა და მათგან მიღებული კომპოზიტების ლექსიკურ-სემანტიკური ურთიერთმიმართების ზოგი საკითხისათვის ქართულში

ასმათ პაპიძე, მაია აშაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: asmatpapidze@yahoo.com, mao.geo@mail.ru

როგორც ცნობილია, ფრაზეოლოგიზმები განსაკუთრებული სტრუქტურული სიმყარითა და დაუშლელით გამოირჩევიან. ამასთანავე, მათი დიდი ნაწილისათვის დამახასიათებელია ხატოვანება, მეტაფორული გადააზრება. რამდენადაც ასეთ ფრაზეოლოგიზმთა მნიშვნელობა არ უდრის შემადგენელ კომპონენტთა მნიშვნელობათა ჯამს და სემანტიკურად სრულიად სხვა სიტყვას შეესაბამება, მათი შესწავლა თავისთავად გულისხმობს სემასიოლოგიურ კვლევასაც.

ფრაზეოლოგიზმთა ერთ ნაწილს (ძირითადად იდიომებს) მოეპოვება ერთგვარი ომონიმური ანალოგები თავისუფალი შესიტყვების სახითაც. მაგ., შესიტყვებები: **ხელს გაუწვდის, ფეხს დაუდებს, თავს მოაბამს** და მისთ. პირდაპირი მნიშვნელობითაც შეიძლება გამოიყენებოდეს და გადატანითითაც – იდიომატურად (**ხელს გაუწვდის – დაეხმარება, ფეხს დაუდებს – უმუხტლებს, თავს მოაბამს – დაასრულებს, დააგვირგვინებს**). შესაბამისად, ამ შემთხვევაში შესიტყვება მყარია, მეტაფორული და ერთიანი ლექსიკური ღირებულების მქონე.

იმ ლექსემათა რაოდენობა, რომელთა ხატოვანი გადააზრების შედეგადაც არის მიღებული ამგვარი იდიომები, გარკვეულწილად შეზღუდულია. ასეთ გამოთქმათა ბირთვი სიტყვა, ჩვეულებრივ, ფართო სემანტიკური ველის მქონე ლექსემაა. ამ რიგისაა სახელებიდან ძირითადად სომატური, სივრცული სემანტიკის აღმნიშვნელი და ბუნებრივი ან სტიქიური მოვლენების ამსახველი ლექსემები და მათთან დაკავშირებული გრძნობა-აქმის, ქონა-ყოლისა და მოძრაობა-გადაადგილების გამომხატველი ზმნური ერთეულები.

ემოციური და სხარტი სემანტიკის გამო იდიომებს აქვთ ტენდენცია, საფუძვლად დაედონ შესაბამისი სემანტიკის კომპოზიტური ერთეულების წარმოქმნას (**გული ამოუჯდა – გულამომჯდარი, ხელი მოეცარა – ხელმოცარული, თავი გადააკლა – თავგადაკლული...**). მოხსენებაში განხილულია იდიომებისა და მათგან წარმოქმნილი იდიომატური კომპოზიტების ურთიერთმიმართებისა და სალექსიკონო ერთეულად მათ გატანასთან დაკავშირებული საკითხები.

On the Subject of the Lexical-Semantic Interrelation between Idioms and Their Compounds

Asmat Papidze, Maia Ashadze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mails: asmatpapidze@yahoo.com, mao.geo@mail.ru

As is generally known, phraseological units are notable for their special structural firmness and integrity. At the same time, most of them are characterized by figurative imagery and metaphoric meanings. As far as the meanings of such phraseological units do not coincide with the meanings of their component

parts and correspond to semantically absolutely different words, their study naturally implies semasiological research as well.

Some phraseological units (mainly idioms) have their homonymous analogues in the form of free collocations. E.g. expressions like *xels gačvdis*, *pexs daudebs*, *tavs moabams* etc. may be used both in literal and transferred, i.e. idiomatic, meanings (*xelis gačvdna* – ‘to help’; *pexis dadeba* – to betray; *tavis mobma* – ‘to finish’, ‘to complete’). Accordingly, in this case the collocation is structurally firm, metaphoric and has single lexical value.

The amount of the lexemes, the metaphoric application of which results in the formation of such idioms, is to some extent limited. The key word of such expressions, as a rule, is a lexeme with broad semantic scope. These are mainly lexemes denoting somatic notions, spatial semantics and natural phenomena, together with related verbal units with the semantics of sensory perception, possession and motion.

Due to their emotional and facetious semantic content, idioms show a tendency to serve as a basis for the formation of composite units with corresponding meanings (*guli amoužda* – *gulamomždari*; *xeli moccara* – *xelmocaruli*; *tavi gadaaqla* – *tavgadaqluli*...).

The paper deals with the interrelation between idioms and their derivative idiomatic composites, as well as the issues concerning the possible ways of their inclusion in dictionaries.

ანტონ შიფნერის უდიურ-გერმანული ლექსიკონი და უდიურ-ქართული ლექსიკონის შედგენის პერსპექტივები

ნინო რუხაძე, ევგენია ქურთიშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: niniko_rukhadze@yahoo.com, comjanuski_2008@yahoo.com

გერმანული მეცნიერის, ორიენტალისტ ანტონ შიფნერის „ცდა უდიური ენის შესახებ“ (1863 წ.), პირველი მეცნიერული აღწერითი გრამატიკაა მთის იბერიულ-კავკასიურ ენათა შესახებ. ნაშრომს დართული აქვს უდიურ-გერმანული ლექსიკონი (ანტ.შიფნერის ტერმინოლოგიით „სიტყვათა ნუსხა“). მოხსენებაში განვიხილავთ ლექსიკონის აგებულების ძირითად პრინციპებს: ბგერათა დაჯგუფების თანამიმდევრობის თავისებური წესს, ლექსიკურ ერთეულთა რაოდენობას, სალექსიკონო ერთეულთა ფორმების შედგენილობას, ცალკეულ სიტყვა-ფორმათა სემანტიკურ შესაბამისობას და სხვა. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ დღემდე საანალიზო ლექსიკონის სრული აღწერა არ უცდიათ.

ანტ. შიფნერი ლექსიკონის შედგენისას ეყრდნობოდა 1860 წელს გამოცემულ რუსულ-უდიური ლექსიკონის ფრაგმენტებს, შედგენილს უდი გიორგი ბეჟანოვის მიერ, ასევე უდიური ენის გრამატიკის ნარკვევს თარგმანითურთ (შემდგენელი – კარაპეტ ყარამანიანი). მოხსენებაში წარმოდგენილია ასევე ანალიზი აზერბაიჯანული, არაბული, თურქული, სპარსული ლექსიკონისა, რომელიც ერთვის უდიური ენის სალექსიკონო მასალას. ყურადღება ექცევა იმ ლექსემებს, რომლებიც ცხადყოფენ უდიური ენის კავშირს დაღესტნის ენებთან, ჩეჩნურთან და აფხაზურთან. მოხსენებაში მოცემულია უდიური ენის, როგორც ერთ-ერთი უმწერლობო ენის, ლექსიკოგრაფიის შესწავლის ისტორია. ეს განპირობებულია განსაკუთრებული ზოგადლინგვისტური ინტერესით და იმ გარემოებითაც, რომ უდიური ენა ე. წ. კავკასიის ალბანელთა ენად არის მიჩნეული.

მიგვაჩნია, რომ ანტონ შიფნერის უდიურ-გერმანული ლექსიკონის გათვალისწინებით სამომავლოდ სრული უდიურ-ქართული ლექსიკონის შედგენა-გამოცემა ნათელ წარმოდგენას შექმნის ალბანურ-უდიური ენის სრულფასოვანი მეცნიერული აღწერისათვის, კავკასიის ისტორიული ალბანეთის ძველი დამწერლობის შესწავლისა და კავკასიის ამ უძველესი დამწერლობის მქონე ენის ისტორიის რეკონსტრუქციისათვის.

On the Significance of Anton Schiffner's Udi-German Dictionary and the Prospects for Creation Udi-Georgian Dictionary

Nino Rukhadze, Evgenia Kurtishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: niniko_rukhadze@yahoo.com, comjanuski_2008@yahoo.com

The German orientalist Anton Schiffner's *An Attempt of the Udi Language* (1963) has been the first scholarly grammar of a North Caucasian language. The work is appended by an Udi-German dictionary (in A. Schiffner's terms, *A List of Words*). Our paper discusses the basic principles of the structure of the said dictionary: the peculiar sequential order of the grouping of sounds, quantity of lexical items, composition of the forms of entries, semantic correspondences of individual word-forms, etc. Besides, it should be mentioned that by now no one has attempted to completely describe the dictionary in question.

When working on the dictionary, A. Schiffner relied on the fragments of *A Russian-Udi Dictionary*, published in 1860 and compiled by an ethnic Udi – Giorgi Bezhanov; he also consulted *An Essay of Udi Grammar*, compiled by Karapet Karamanyan. The paper also presents the analysis of the Azerbaijani, Arabic, Turkish, Persian vocabulary, accompanying the Udi dictionary data. Attention is paid to the lexemes proving the affinity of the Udi language with the languages of Daghestan, with the Chechen and Abkhazian. The paper also presents a history of the study of lexicography of Udi as one of the unwritten languages. This is conditioned by special general linguistic interest and the fact that Udi is regarded as the language of Caucasian Albanians.

In our opinion, in the future, the compilation and publication of a comprehensive Udi-Georgian dictionary, taking into consideration Anton Schiffner's Udi-German Dictionary, will create a basis for the complete scholarly description of the Albanian-Udi language, for the study of the ancient alphabet of historical Albania of the Caucasus and for the reconstruction of the history of this ancient language.

ფრაზეოლოგიური კორპუსი. აგებისა და აღწერის პარამეტრები

ნინო სანაია

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nsanaia@yahoo.com

1. საქართველოში ფრაზეოლოგიური კორპუსის აგების საკითხი წამოიჭრა XX საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს, როდესაც იგი ჩაერთო სსრკ მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებულ „რუსული ენის კვლევითი ინსტიტუტისა“ და ლექსიკოლოგია-ლექსიკოგრაფიის სამეცნიერო საბჭოს ვეგდით მიმდინარე სკოლა-სემინარებში.

2. ფრაზეოლოგიური კორპუსის აგება თვით ტერმინ „ფრაზეოლოგიასა“ და მისი საზღვრების დადგენასთანაა დაკავშირებული. უმჯობესია ვიხმაროთ ტერმინი „იდიომატიკა“, რომელიც ევროპულ ენებშია დამკვიდრებული. იდიომატიკის საზღვრების დასადგენად ვეთანხმებით განმარტებას: „ყველა მყარი შესიტყვება არ არის ფრაზეოლოგიური, მაგრამ ყველა ფრაზეოლოგიზმი მყარი შესიტყვებაა“ (ანიჩკოვი). აღწერის ერთეულებისთვის უპირატესობას ვანიჭებთ ტერმინს „ფრაზა“ და მიგვაჩნია, რომ, ელექტრონული კორპუსის თავისებურებებიდან გამომდინარე, მონაცემთა ბაზაში უნდა შევიდეს ნებისმიერი ტიპის არათავისუფალი შესიტყვება. ყველაზე დიდ სირთულეს წარმოადგენს მათი არქიტექტონიკის პრობლემა.

3. ნებისმიერი ამგვარი წარმონაქმნი სემიოტიკურ ასპექტში განხილულ უნდა იქნეს როგორც ერთი სემიოტიკური ნიშანი. ამგვარი მიდგომა თავიდან აგვაცილებს პოლისემიის, ნაწილობრივი და სრული დესემანტიზაციის პრობლემებს.

4. ფრაზების აღსაწერად ყველაზე მნიშვნელოვანია სემანტიკური პარამეტრი. ნომინაციური ერთეულის სემანტიკური მაკროსტრუქტურული აგებულებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია მისი ეტიკეტაჟი. ფრაზის სემანტიკური მაკროსტრუქტურა აუცილებლად შედგება დენოტაციური და, უმრავლეს შემთხვევაში, კონოტაციური მაკროკომპონენტებისაგან. თითოეული მათგანი მიკროკომპონენტებს შეიცავს, რომელთაც ჩვენ აღწერის ზონებს ვუწოდებთ.

5. ჩვენ მიერ შემუშავებული ფრაზეოგრაფიული პარამეტრიზაციის ცხრილი, რომელიც ფუნქციონირებს Excel ან Access პროგრამებში, აგრეთვე გამოსადეგია ნებისმიერი მეორად-წარმოებული ნომინაციური ერთეულის სემანტიკური ეტიკეტაჟისთვის (ანალიზისთვის).

Phraseological Corpus. Parameters of Composition and Description

Nino Sanaia

Sokhumi State University

e-mail: nsanaia@yahoo.com

1. The issue of the composition of a phraseological corpus in Georgia first arose in the late 1980s, when it was included in the programmes of schools and workshops conducted under the auspices of the Research Institute of the Russian Language and the Scientific Council of Lexicology and Lexicography at the USSR Academy of Sciences.

2. The composition of a phraseological corpus is connected with the definition of the term “phraseology” as such and its limits. It is preferable to use the term “idiomatics”, adopted in European languages and in the Soviet reality associated with the name of Anichkov. With a view to determining the limits of idiomatics, we agree with the following definition: “Not all fixed collocations are phraseological ones, but all phraseologisms are fixed collocations” (Anichkov).” For description units we prefer to use the term “phrase” and believe that due to the peculiarities of electronic corpora, the database should include all types of non-free collocations. The issue of their architectonics poses the most serious difficulties.

3. With respect to semiotics, any formation of this kind must be regarded as a semiotic sign. Such approach would let us avoid the problems of polysemy or partial and complete desemantization.

4. Semantic parameter is most important for the description of phrases. Unit of nomination may be labelled based on its semantic macrostructural composition. Semantic macrostructure of a phrase inevitably consists on denotative and, in most cases, connotative macrocomponents. Each of them includes microcomponents, which we call ‘description areas’.

6. The matrix of phraseographic parametrization developed by ourselves, which functions in MS Access and MS Excel programs, is also applicable for the semantic labelling (analysis) of any secondary derivative unit of nomination.

ჩოლურულის ლექსიკონის შედგენის მნიშვნელობა და ძირითადი პრინციპები

მედეა საღლიანი, ნატო შავრეშიანი

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: medeasaglani@rambler.ru, shavreshiani@rambler.ru

სვანურში, როგორც ცნობილია, ტრადიციულად ოთხ (ბალსზემოურ, ბალსქვემოურ, ლაშხურ და ლენტეხურ) დიალექტს განარჩევენ. ოთხივე დიალექტი ერთმანეთს უპირისპირდება უმლაუტის, ხმოვანთა სიგრძის, რედუქციის, გრამატიკულ (ბრუნება-უღლების პარადიგმატული

სისტემა, სინტაქსი) თუ ლექსიკურ თავისებურებათა არსებობა-არარსებობით.

რაც შეეხება ჩოლურულს, რომლის ცალკე დიალექტად გამოყოფას ჯერ კიდევ აკად. ნ. მარი უჭერდა მხარს, მეცნიერთა ერთი ნაწილის თვალსაზრისით, იგი გარდამავალი დიალექტია (ქვემოსვანურ დიალექტთა შერწყმის შედეგად მიღებული) ქვემო სვანეთში, რომელიც მოქცეულია ლაშხურსა და ლენტეხურს შორის და ამის გამო ორივეს ძირითად გრამატიკულ მოვლენებს იზიარებს. მეორე ნაწილის თვალსაზრისით კი, ჩოლურული ისევე განსხვავდება სვანურის ყველა სხვა დიალექტისაგან, როგორც თითოეული მათგანი – ერთმანეთისაგან, რაც ჩოლურულის ცალკე დიალექტად გამოყოფის საფუძველს იძლევა (ალ. ონიანი).

სპეციალურ ლიტერატურაში დღემდე საცილობლად რჩება სვანური ენის დიალექტთა რაოდენობის საკითხი. სვანურ დიალექტთა შორის ჩოლურულის ადგილის საბოლოო განსაზღვრისათვის კი აუცილებელია მისი სპეციალური შესწავლა ენათმეცნიერული თვალსაზრისით, რისთვისაც, რასაკვირველია, უნდა არსებობდეს როგორც სტამბურად გამოცემული ჩოლურული პროზაული ტექსტები, ასევე ჩოლურულის სრული ლექსიკონი. ჩვენი მიზანია შეძლებისდაგვარად სრული და ამომწურავი ლექსიკონის შედგენა ჩოლურის ხეობის 13-ივე სოფლის მეტყველების მიხედვით.

უმწერლობო ენის ლექსიკონის შედგენა ცალკეულ დიალექტთა მიხედვით, როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაში მიუთითებენ, უფრო ბუნებრივია და უფრო მოხერხებულად, ვინაიდან ასეთი ენა (სალიტერატურო ენის არმქონე ენა) არსებობს მხოლოდ ცალკეულ დიალექტთა სახით.

ლექსიკონი იქნება განმარტებითი (თითოეული ჩოლურული ლექსიკური ერთეული განმარტება ქართულად; წარმოდგენილი იქნება სიტყვის ძირითადი და გადატანითი მნიშვნელობები), ხოლო სალექსიკონო სტატია, ძირითადად, შემდეგ სახეს მიიღებს: სვანური სიტყვა + მისი მთავარი გრამატიკული ფორმები + კილოკავებში (თქმებში) გავრცელებულობის აღნიშვნა + გრამატიკული ან კონტექსტურ-სტილური დახასიათება + ქართული განმარტება + სათანადო ილუსტრაციები ქართული თარგმანითურთ, ბუნებრივია, გვექნება უდეტრები და ფრაზეოლოგიზმები (ასევე სათანადო ილუსტრაციებითა და თარგმანითურთ).

The Importance and the Basic Principles of Compiling a Dictionary of Cholurian Dialect of Svan Language

Medea Saghiani, Nato Shavreshiani

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mails: medeasaghiani@rambler.ru, shavreshiani@rambler.ru

It is known that in the Svan language there are four dialects - Upper-Balian, Lower-Balian, Lashkhian and Lentekhian. They differ from one another in numerous ways, i.e. through the presence or absence of umlaut, the length of vowels, reduction, and grammatical (declension or conjugation systems, Syntax) or lexical characteristics.

As for Cholurian, which was considered to be an individual dialect by Academician N. Marr, it is viewed as a transitive dialect between Lashkhian and Lentekhian in lower Svaneti by a group of scientists. In their opinion, it is a result of the mixture of the dialects of lower Svaneti and, accordingly, shares their main grammatical characteristics. Another group of scientists thinks that Cholurian differs from other dialects of Svan like each of them do from one another. Consequently, this is a reason to consider Cholurian as an independent dialect (Al. Oniani).

In some pieces of special literature there are still conflicting ideas about the amount of dialects of the Svan language. In order to give Cholurian its own place among the Svan dialects, it is necessary to study it

scientifically. So, it is important to provide printed Cholurian prose texts as well as a full Cholurian-Georgian dictionary according to the vocabulary of all thirteen villages of the Choluri gorge.

As written in the scientific literature, it is more natural and convenient to compile a dictionary of an unwritten language according to individual dialects, as far as unwritten languages only exist in the form of dialects.

Our aim is to compile a comprehensive Cholurian-Svan dictionary on the basis of “Svan-Georgian Dictionary (Cholurian Dialect)” consisting of 20 000 words by A. Liparteliani. It will be compiled according to the vocabulary of the thirteen villages of Choluri gorge and supplemented with the copious material collected by ourselves over the years during our field research.

It will be a bilingual dictionary (each Cholurian lexical unit will be translated into Georgian; there will be represented both basic and transferred meanings of each word). As for a dictionary entry, each will usually have the following structure: a Svan word + its main grammatical forms + indication of the frequency of its occurrence in dialects + grammatical or contextual-stylistic description + the Georgian translation + illustrations with the Georgian translation. Naturally, there will be so-called ‘*udetrebi*’ (non-nominal and non-verbal parts of speech) and phraseological units with illustrations and the Georgian translation.

The paper contains a detailed discussion of the basic methods and principles of compiling a comprehensive Cholurian-Georgian dictionary as well as of the importance of the publication of materials related to unwritten Kartvelian languages.

სპარსულ-ქართული აკადემიური ლექსიკონის ასპექტები (ციფრული ვერსიის გამოცდილება-პრეზენტაცია)

მაია სახოკია

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გ. წერეთლის სახელობის
აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი
ელფოსტა: maiasakhokia@yahoo.com

სპარსულ-ქართულ აკადემიურ ლექსიკონზე მუშაობისას (შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტი: „სპარსულ-ქართული აკადემიური ლექსიკონი გრამატიკული ნარკვევით, 2 ტომი, 70 000 სიტყვა“, ბეჭდური და ელექტრონული ვერსიები, 2008 – 2011) გამოიკვეთა სიახლეების შემცველი თეორიულ-პრაქტიკული საკითხები, რომლებიც ხელს უწყობს ლექსიკონში კონკრეტული სემანტიკური ბუდეების გამდიდრება-გაუმჯობესებას. მოხსენებაში დეტალურად იქნება განხილული აღნიშნული სიახლეები.

ლექსიკონის ბეჭდური ვერსია მომზადდება ირანულ მხარესთან თანამშრომლობით, ელექტრონული ვერსია კი განთავსდება საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ვებგვერდზე.

Aspects of Persian-Georgian Academic Dictionary (Presentation of Experience of the Electronic Version)

Maia Sakhokia

G. Tsereteli Institute of Oriental Studies at Ilia State University
e-mail: maiasakhokia@yahoo.com

Lexicographic works connected with the compilation of Persian-Georgian Academic Dictionary (Rustaveli Foundation Grant Winner Project: “The Printed and Electronic Versions of Persian-Georgian Academic Dictionary with a Grammatical Essay in 2 volumes, 70 000 entries”, 2008-2011) have determined the introduction of many novelties of both theoretical and practical nature which will improve and enrich the dictionary entries. The paper will discuss the above-mentioned novelties in detail.

The printed version of the Dictionary will be published in collaboration with Iran. The electronic version of the Dictionary will be available on the site of the National Parliamentary Library.

ქართული ლექსიკოგრაფიის გამოცდილებიდან: ორენოვანი (თარგმნითი) ლექსიკონების ერთი ტიპის შესახებ

აპოლონ სილაგაძე, ნინო ეჯიბაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nejibadze@front.ru

1. გამოცდილება, რომელსაც ქვემოთ დავაკონკრეტებთ, შემდეგი ზოგადი დებულების ჩამოყალიბების შესაძლებლობას იძლევა: ორენოვანი (თარგმნითი) ლექსიკონების შედგენის მეთოდოლოგიაში, როგორც ჩანს, მიზანშეწონილია გათვალისწინებულ იქნეს გარკვეული დიფერენცირება იმის მიედვით, თუ რომელ ენებთან (ორ ენასთან) გვაქვს საქმე და როგორია მათი ისტორიული მიმართებები/ურთიერთობები; კერძოდ, გარკვეული ნიშნით განსხვავებულ მიდგომაზე შეიძლება ლაპარაკი იმ შემთხვევაში, როდესაც მოცემული ორი ენის ისტორიაში აღინიშნება ხანგრძლივი უშუალო კონტაქტების მოვლენა (ინტერფერენცია), რასაც შედეგად მოაქვს ნასესხები ლექსიკა, საერთო ფუძეები, საერთო წყაროს მქონე სიტყვები და სხვ. სრულიად ბუნებრივი ჩანს ამ ფაქტების ასახვა ამგვარი სახის ლექსიკონებში.

2. არაბულ-ქართული უშუალო ენობრივი კონტაქტები (VII საუკუნიდან) – ზეპირი და წერილობითი – დაახლოებით ხუთსაუკუნოვან პერიოდს მოიცავს (ამავე დროს, გარკვეულ ეპოქაში ქართლში, ყველა ნიშნის მიხედვით, შეიძლება ვივარაუდოთ ქართულ-არაბული ორენოვნების/ბილინგვიზმის არსებობა გარკვეულ სოციალურ ფენაში (მცირეში, შეიძლება დიდშიც). შედეგად, ქართულ ლექსიკაში დაახლოებით 400-ზე მეტი არაბული ფუძე დამკვიდრდა (სხვადასხვა სინქრონულ ჭრილში – სხვადასხვა პროდუქტიულობით; ამასთან, მათი დიდი ნაწილი დღესაც პროდუქტიულია, როგორც საბოლოოდ ადაპტირებული).

3. რაც შეეხება გამოცდილებას, რომელიც ზემოთ იყო ნახსენები, იგულისხმება გიორგი წერეთლის „არაბულ-ქართული ლექსიკონი“ (1951 წ.). სპეციფიკა, რომელიც ამ ტიპის ლექსიკონებს შეიძლება ჰქონდეთ, გ. წერეთლის ლექსიკონში შემდეგნაირადაა გათვალისწინებული:

ა) მითითებულია („მდრ“ -ს მეშვეობით) სათანადო არაბული სიტყვისთვის ქართული პარალელები, რომლებიც იმავე ან დაახლოებით იმავე ფუძეს გვიჩვენებენ, – სულ 200-მდე (რიცხვი საკმაოდ დიდია, თუ გავითვალისწინებთ, რომ საქმე გვაქვს მცირე მოცულობის

ლექსიკონთან). შესავალში მითითებუ ლია ისიც, რომ ამ დროს ყოველთვის აუცილებლად არ იგულისხმება მოცემული სიტყვის არაბული წარმომავლობა.

ბ) მითითებებში შეიძლება ამოვიკითხოთ ქართულში არაბული სიტყვის რომელიმე სხვა ენის მეშვეობით შემოსვლის შესაძლებლობა (მაგ., ზეთი, თარჯიმანი, ნუსხა, სიქა, ჯავარი და სხვ.)

გ) ასევე – ის ფუძეები/ სიტყვები, რომელთაც ამ ორ ენაში წარმოშობის ერთი და იგივე წყარო აქვთ (მაგ., კალამი, კამეჩი, მანჯანიკი, შოლტი და სხვ.).

დ) და ბოლოს, მითითებულია ის სიტყვებიც, რომლებიც ქართულიდანაა შესული არაბულში, უფრო ზუსტად – გარკვეულ/სპეციფიკურ არაბულ ტექსტებში, ძირითადად – საკუთარი, გეოგრაფიული და ა.შ. სახელები (მაგ., dādyān – დადიანი, al-qīrīj – კიტრის-ძე, bartīlmā – ბართლომე, ġilīġwī – ღლიღვი, lākī – ლეკი, al-lāz – ლაზი, dirb – დირბი და სხვ.).

From the Experience of Georgian Lexicography: On One Type of Bilingual (Translation) Dictionaries

Apollon Silagadze, Nino Ejibadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: nejibadze@front.ru

1. The experience, specified below, gives an opportunity of formulating the following general thesis: in the methodology of compiling bilingual (translation) dictionaries it is apparently reasonable to take into consideration certain differentiation according to which languages (which two languages) we are dealing with and what their historical relations/relationship are like. Namely, it is possible to talk about a different approach according to a certain feature in the case when in the history of the given two languages the phenomenon of long-standing direct contacts (interference) is observable, the results of which are: borrowed vocabulary, common stems, words having the common source, etc. The reflection of these facts in dictionaries of this type seems quite natural.

2. Arabic-Georgian direct linguistic contacts (from the 7th century) – oral and written – cover a period of about five centuries (at the same time, at a certain period in Kartli we can assume the existence of Georgian-Arabic bilingualism in a certain social stratum – in the small, maybe in the large too). As a result, more than 400 Arabic stems became established in the Georgian vocabulary (in various synchronic cuts –with different productivity; in addition, the majority of them are still productive, as finally adapted).

3. As for the experience mentioned above, the “Arabic-Georgian Dictionary” by Giorgi Tsereteli (1951) is implied. The specificity, which dictionaries of this type can have, is taken into consideration in G.Tsereteli’s dictionary in the following way:

a) For a relevant Arabic word Georgian parallels are indicated (by means of “cf.”), which show the same or almost the same stem, – in total – up to 200 (the number is quite high, bearing in mind that we are dealing with a small dictionary). The introduction also indicates that in such cases the Arabic origin of a given word is not necessarily implied.

b) The notes also indicate the possibility of transit entry of Arabic words into Georgian via other languages (e.g. ზეთი – zeti “oil”, თარჯიმანი – tarjmani “interpreter”, ნუსხა – nusxa “list”, სიქა – sika “strength”, ჯავარი – javari “jewel”, etc.).

c) Also – the stems/words which have the same source of origin in these two languages (e.g. კალამი – k’alami “pen”, კამეჩი – k’amečī “buffalo”, მანჯანიკი – manjanik’i “spindle”, შოლტი – šolt’i “lash”, etc.).

d) And finally, the words are also indicated which have found their way into Arabic, more accurately, into certain/specific Arabic texts, mostly – proper names, geographic names, etc. from Georgian (e.g. dādyān – Dadiani, bar-ilmā – Bartholomew, ġilīġwī – Ingush, lākī – Lezgian, al-lāz – Laz, dirb – Dirb, etc.).

ბიბლიური ფრაზეოლოგიზმების ინგლისურ-ქართული ლექსიკონი

თამარ სირაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: tamar_siradze@yahoo.com

ნაშრომის მიზანია აღწეროს ახალი ტიპის ბიბლიურ ლექსიკონზე მუშაობის პროცესი და წარმოაჩინოს ასეთი ლექსიკონის არსებობის საჭიროება.

ნებისმიერი სახის კარგად შედგენილი ლექსიკონის არსებობა გამართლებულად ჩაითვლება, თუკი ის ეხმარება საზოგადოების მოთხოვნებს. დღევანდელ ქართულ საზოგადოებაში გარკვეული ტენდენცია შეინიშნება ბიბლიურ თემატიკასთან მიმართებაში - გაიზარდა ინტერესი ბიბლიის, როგორც სასულიერო და საკრალური წიგნის მიმართ, და, იმავდროულად, მისი მხატვრული ღირებულებების მიმართაც; ბიბლიური ალუზიები და ფრაზეოლოგიური ერთეულები ფართოდ გამოიყენება ყოველდღიურ მეტყველებაში და მხატვრულ ლიტერატურაში. ლექსიკონის მიზანია თავი მოუყაროს ბიბლიური წარმოშობის ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს/ფრაზემებს და მოახდინოს მათი სისტემატიზაცია შემდეგი სქემის მიხედვით:

1. ფრაზეოლოგიური ერთეულები/სტატიები დალაგებული იქნება ინგლისურ ენაზე ბიბლიური წიგნების თანმიმდევრობის მიხედვით, მაგ. წიგნი „დაბადება“ შეიცავს 52 სტატიას, რომლებიც ბიბლიურ კონტექსტში იქნება წარმოდგენილი თანმიმდევრობით, შესაბამისი თავისა და მუხლის მითითებით; „გამოსვლა“ – 23 ერთეული, „ლევიაანი“ – 1, „რიცხვნი“ – 8 და ა. შ.

2. ბიბლიური კონტექსტის შემდეგ მოცემული იქნება ფრაზეოლოგიური ერთეულის განმარტება ანუ რა მნიშვნელობით გამოიყენება იგი დღევანდელ სასაუბრო თუ სამწერლობო ენაში.

3. ბოლოს კი საილუსტრაციოდ წარმოდგენილი იქნება მაგალითები ანგლო-ამერიკული მხატვრულ-პუბლიცისტური ლიტერატურიდან, რომელშიც გამოყენებულია აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ერთეული.

4. იგივე მასალა პარალელურად მოცემული იქნება ქართულ ენაზე. ბიბლიის ქართული ვარიანტი დაეყრდნობა საქართველოს საპატრიარქოსა და მცხეთური ხელნაწერის გამოცემებს.

5. შენიშვნის სახით გვსურს დავამატოთ, რომ შესაძლებლად ვთვლით აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ერთეულები (და არა საილუსტრაციო მასალა) უზრუნველვეყოთ ბერძნულ-ლათინური თარგმანებითაც, რაც ინფორმაციულად გაამდიდრებს ლექსიკონს და გააფართოებს მისი გამოყენების არეალს.

English-Georgian Dictionary of Biblical Phraseological Units

Tamar Siradze

Shota Rustaveli State University
e-mail: tamar_siradze@yahoo.com

The aim of the paper is to describe the working process on a new type of Biblical dictionary and reveal the positive features of compiling such a dictionary.

The existence of any types of well-compiled dictionaries can be justified in case they meet the society's demands. There is a tendency in modern Georgian society towards the Biblical area – the interest towards the Bible has risen not only in connection with its sacral and spiritual merits but also in connection with its literary and artistic values. The fact that Biblical allusions and phrasemes are widely used in everyday speech as well as in fiction is not new. The purpose of the dictionary is to gather phraseological units of the Biblical origin and arrange them according to the following pattern:

1. Phraseological units/entries will be arranged in English in succession according to the books of the Bible, e.g. the Book of Genesis contains 52 entries which will be presented in the Biblical context indicating the corresponding chapter and verse; next Exodus – with 23 entries, Leviticus – 1, Numbers – 8, etc.

2. The Biblical context will be followed by the explanation of the phraseme, i.e. the meaning of the phrase through which it functions in modern conversational or literary languages.

3. Finally, the entry will be illustrated with the examples from Anglo-American literary works – fiction and journalism.

4. The same material will concurrently be presented in Georgian. The Georgian version of the Bible will be based on the editions of Georgian Patriarchate and Mtskheta manuscripts.

5. As a note we would like to add that we think it more advantageous to provide the phraseological units (but not the illustrative material) with Greek and Latin translations as well, which would informatively enrich the dictionary as well as widen the scope of its application.

პარალელური კორპუსების შედგენა აღმოსავლეთსლავური ენებისთვის: მასალის მონიშვნის პრობლემა თავისუფალი თარგმანის შემთხვევაში

დimitრი სიჭინავა

უკრაინული ენის ინსტიტუტი

ელფოსტა: mitrius@gmail.com

იმდენად, რამდენადაც საქმე ენათა კორპუსებს ეხება, ორი აღმოსავლეთსლავური ენა – უკრაინული და ბელორუსული, რესურსებით ნაკლებად განვითარებული რჩება. მოხსენებაში განხილულია აღმოსავლეთსლავური ენებისთვის პარალელური კორპუსების შედგენის გამოცდილებასთან დაკავშირებული ორი საკითხი: ხარისხიანი თარგმანების არსებობა და მხატვრულ ნაწარმოებთა თავისუფალი თარგმანების პრობლემის გადაჭრის გზები. მოხსენებაში შემოთავაზებულია თავისუფალი თარგმანებისთვის განკუთვნილი მონიშვნის სისტემა, რომელიც ილუსტრირებულია კორპუსებიდან აღებული მაგალითებით.

Building Parallel Corpora for East Slavic: Marking up Freedom

Dimitri Sichinava

Institute of the Ukrainian Language

e-mail: mitrius@gmail.com

Two East Slavic languages, Ukrainian and Belorussian, remain less-resourced as far as corpora are concerned. The paper deals with two topics concerning the experience of building parallel corpora for East Slavic: the availability of quality translations and handling free (loose) translations of fiction. A system of markup for loose translations is proposed and illustrated by corpora examples.

პოლისემანტურობიდან მონოსემანტურობისაკენ სწრაფვა ადრეული ახალი ზემოგერმანულისა და ახალი ზემოგერმანულის ლექსიკონების მიხედვით

ნანა სტამბოლიშვილი, ანზორ აბუსერიძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: n_stamboli@ yahoo.com, abuaseri@yahoo.com

ლექსიკონებზე მუშაობამ ნათელი მოჰფინა იმ ფაქტის არსებობას, რომ ადრეული ახალი ზემოგერმანულის ლექსიკონში გაცილებით მეტი რაოდენობით ლექსიკური ერთეულია თავისი მნიშვნელობებით წარმოდგენილი, ვიდრე ეს ახალი ზემოგერმანულის ლექსიკონში ფიქსირდება.

ენის განვითარების ადრეულ ეტაპზე მნიშვნელობების სიჭარბე (რაც ლექსიკონის მიხედვით დგინდება) განპირობებულია ენის ისტორიული განვითარების იმ პერიოდისთვის (XIV-XVII სს.) დამახასიათებელი პირობებითა და ვითარებით, რაც, უპირველეს ყოვლისა, რეფორმაციის დაწყებას უკავშირდება.

პოლისემანტურობიდან მონოსემანტურობისაკენ სწრაფვა ორი სიტყვის მაგალითზე იქნება ჩვენ მიერ ილუსტრირებული. პირველ სიტყვაზე ადრეული ახალი ზემოგერმანულის ლექსიკონში თექვსმეტ მნიშვნელობაზე ახალი ზემოგერმანულის ლექსიკონში მხოლოდ ოთხი მნიშვნელობა მოდის, ხოლო მეორე სიტყვის ცამეტ მნიშვნელობას სამი მნიშვნელობა შეესაბამება.

მონოსემანტურობაში აქ ვგულისხმობთ ლექსიკური ერთეულის არა ცალკეულ მნიშვნელობამდე დაყვანას, არამედ მის ლოგიკურ დასასრულსაც – მის გაქრობას სალიტერატურო ენიდან, რაც ყველაზე მეტად ზოგიერთი სიტყვიდან წარმოქმნილი სინტაქსური ერთეულის, ფრაზეოლოგიური ხასიათის გამონათქვამის ენიდან გაუჩინარების მაგალითებით ვლინდება.

საკითხის სოციოლინგვისტურ კრილში განხილვამ წინა პლანზე წამოსწია მოსაზრება ამ სიტყვებისა და, შესაბამისად, მნიშვნელობების გერმანული ენიდან არა საერთოდ გაუჩინარების, არამედ მათი დიალექტებში არსებობის თაობაზე, რაც იმ ფაქტით აიხსნება, რომ მონოსემანტურობა რეფორმაციის დროს დაწყებული ვერტიკალიზაციის პროცესს უკავშირდება, რომელსაც საფუძვლად დაედო გერმანული ტექსტების ტერიტორიული გადანაწილების სპექტრი და დიალექტების გადაჯგუფება-ინტეგრაციის პროცესი.

Tendencies from Polysemy to Monosemy: a Study of Early New High German and New High German Dictionaries

Nana Stambolishvili, Anzor Abuseridze

Shota Rustaveli State University

e-mails: n_stamboli@ yahoo.com, abuaseri@yahoo.com

The study of Early New High German and New High German dictionaries has revealed high polysemy of German words in Early New High German dictionaries, while the same words are presented with much less lexical units in New High German dictionaries. Polysemous words with 13 – 16 meanings in Early New High German dictionaries may have only three to four meanings in New High German dictionaries. The abundance of meanings of German words at the earlier stage of its development is determined by the specific conditions of that period of the historical development of the language, which is primarily connected with the Reformation.

The tendency from polysemy to monosemy may also result in the complete disappearance of a word or its passing into dialects.

The paper discusses these tendencies of German words on the backdrop of the Reformation.

გასული საუკუნის დასასრულის პროექტი, რომელზეც დღესაც აქტიურად მიმდინარეობს მუშაობა: ფინურ-შვედური ზოგადი ლექსიკონი

მატს-პეტერ სუნდსტრემი

ევროპული პარლამენტის შვედური თარგმანის ჯგუფის სპეციალისტი

ელფოსტა: msundstrom@europarl.europa.eu

ფაქტობრივად, არსებობს ხუთი საფუძვლიანი მიზეზი, რომელთა გამოც დღეს უპრიანია ლექსიკოგრაფიის საერთაშორისო სიმპოზიუმზე მოხსენიებულ იქნეს „ფინურ-შვედური ზოგადი ლექსიკონი“, 1986-1997 წლებში შედგენილი ორტომიანი ნაშრომი, რომელშიც დაახლოებით ოთხმოცდაათი ათასი სიტყვა-სტატიაა შესული.

პირველი მიზეზი ის გახლავთ, რომ საწყისი ენაც და სათარგმნი ენაც მცირერიცხოვან ერთა ენებია, რაც საკმაოდ უჩვეულო შემთხვევაა დიდი მოცულობის ორენოვანი ლექსიკონებისთვის.

მეორე მიზეზია ლექსიკონის შედგენის დრო, რომელიც იმ პერიოდს ემთხვევა, როდესაც კომპიუტერზე დაფუძნებული ლექსიკოგრაფია ჯერაც საწყის ეტაპზე იმყოფებოდა.

მესამე მიზეზი კავშირშია რედაქტირების პროცესთან: ერთენოვანი ლექსიკონის („ფინური ენის ძირითადი ლექსიკონის“) ორენოვან ლექსიკონად გარდაქმნას აქედან გამომდინარე ყველა იმ შედეგით, რომელიც უკავშირდება ლემების სიის განვრცობასა თუ შეკვეცას, საილუსტრაციო ფრაზების განხილვასა და შესავალ ნაწილში ინფორმაციის გამოტანას საწყისი ენის ზოგიერთი მორფოლოგიური კონსტრუქციების სათარგმნი ენით გადმოცემის იდიომატური გზების შესახებ.

მეოთხე მიზეზი გამომდინარეობს იმ გარემოებიდან, რომ აღნიშნული ლექსიკონის შექმნის პროექტი განხორციელდა სამთავრობო უწყებასა (ფინეთის ეროვნული ენების კვლევის ცენტრს) და მსხვილ კერძო საგამომცემლო კომპანიას (WSOY – ფინეთში ლექსიკონების უდიდეს გამომცემლობას) შორის სახელმწიფო-კერძო ტიპის თანამშრომლობის ფარგლებში.

დაბოლოს, მეხუთე – ეს პროექტი ორენოვანი იყო, ანუ მასში მონაწილეობდნენ როგორც ფინელი, ასევე შვედი ენათმეცნიერები.

ზემომოყვანილი მიზეზები თითქოსდა აქ განხილული ლექსიკონის პროექტის წინაშე მდგარ საკმაოდ სერიოზულ დაბრკოლებებზე მიუთითებს. მიუხედავად ამისა, პროექტი წარმატებით დასრულდა და დღემდე სტანდარტულ ლექსიკოგრაფიულ საცნობარო ბაზად რჩება ფინური ეროვნული ბილინგვალიზმისათვის. ავტორი გულწრფელად იმედოვნებს, რომ აღნიშნულ პროექტზე მუშაობის შედეგად მიღებული გამოცდილება სასარგებლო შეიძლება აღმოჩნდეს ქართველი კოლეგა-ლექსიკოგრაფებისთვის და მოხარული იქნება, მონაწილეობა მიიღოს მათთან ინფორმაციის გაცვლაში იმდენად, რამდენადაც ეს მიზანშეწონილად იქნება მიჩნეული.

A Late Last Century Dictionary Project Still in Full Vigour: the Finnish–Swedish General Dictionary

Mats-Peter Sundström

Specialist at the European Parliament Swedish Translation Unit

e-mail: msundstrom@europarl.europa.eu

There are in fact five solid reasons why the Finnish-Swedish General Dictionary, a two-volume work with some ninety thousand entry words, compiled between 1986 and 1997 deserves mentioning at an international lexicography symposium today.

The first reason is the fact that both the source and target languages are minor languages, an unusual enough situation for large-scale bilingual dictionaries.

The second reason relates to the timing of the dictionary, compiled as it was when computer-based lexicography was still in its incipient stages.

The third reason concerns the editing process: turning a monolingual dictionary (the Finnish Basic Dictionary) into a bilingual one, with all the ensuing consequences as regards expansions/deletions in the lemma list, review of the illustrative phrases and providing front-matter information on idiomatic ways of rendering certain source language morphological constructions into the target language.

The fourth reason derives from the fact that this dictionary project was carried out within the framework of a public-private partnership between a government body (the then Finnish Research Centre for National Languages) and a major private publishing company (the WSOY, Finland's largest dictionary publishing house).

Fifthly and finally the project was bi-national, involving linguists from both Finland and Sweden.

The reasons invoked above seem to indicate quite daunting obstacles to the dictionary project discussed here. Nonetheless the project was brought to a successful completion and remains to this very day the standard lexicographic reference basis for Finland's national bilingualism. The present author sincerely hopes that experiences gleaned from this project may turn out helpful also to his Georgian lexicographer colleagues and would feel honoured to engage in information-sharing with them, as appropriate.

პარემიათა ვარიანტებისა და სინონიმების კვლევა ფრანგულ და ქართულ ენებში

ნატალია სურგულაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: n.sourgouladze@yahoo.fr

პარემიები ენის ფუნქციონირების შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენენ. თავიანთი სტრუქტურით ისინი მეტყველების სიმბოლურ ერთეულებია, რომლებიც მორალურ და უტილიტალურ ნორმებს გამოხატავენ. ეს ნორმები სხვადასხვა კულტურებში შეიძლება ემთხვეოდნენ ერთმანეთს ან დიამეტრულად გასხვავდებოდნენ. ფრანგული და ქართული ანდაზების შედარებისას დასაშვებია აღმოჩნდეს მსგავსებები ფუნდამენტურ ფასეულობებში და განსხვავებებიც, რომლებიც უთუოდ მოცემული კულტურების მახასიათებელ ნიშნებს წარმოადგენენ.

ფრანგული და ქართული პარემიების დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ვარიანტულობის ფართო განვითარება, რომლის შედეგია ანდაზების ვარიანტების წარმოქმნა, რაც ენის გამდიდრებისა და განახლების უმნიშვნელოვანესი წყაროა.

მოცემული მოხსენება ეძღვნება ანდაზების ვარიანტების კვლევას ფრანგულ და ქართულ ენებში. მათ წარმოქმნას საფუძვლად უდევს ცვლილებები ლექსიკურ შემადგენლობაში. ეს ვარიანტების ყველაზე მეტად გავრცელებული ტიპია, რომელსაც ახასიათებს მთელი რიგი ლექსიკურ-

სემანტიკური კანონზომიერებები. ჩატარებულმა კვლევამ დაგვანახა, რომ პარემიების ვარიირებისადმი ლექსიკური კომპონენტებისათვის ნიშანდობლივია სემანტიკური თანაფარდობა, ანუ ვარიირებად კომპონენტებს შორის სინონიმური მიმართება.

პარემიული ვარიანტებისათვის ნიშანდობლივია: 1. ხატის ერთიანობა; 2. საერთო დენოტაციურ-სიგნიფიკატური შინაარსი; 3. ენაში შესრულებული ფუნქციისა და კატეგორიალური (ლექსიკურ-გრამატიკული) მნიშვნელობების დამთხვევა.

ანდაზების ვარიანტებისაგან განსხვავებით კი პარემიული სინონიმები აგებულია სხვადასხვა ხატის ბაზაზე, რომელთაც საერთო კლასემები და ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი სპეციფიკური სემები გააჩნიათ.

Research into Variants of Proverbs and on Synonyms in French and Georgian Languages

Natalia Surguladze

Shota Rustaveli State University
e-mail: n.sourgouladze@yahoo.fr

Proverbs are component parts of the functioning of language. By their structure, they constitute symbolic units of speech expressive of moral and utilitarian norms. These norms may coincide or differ diametrically in various cultures. When comparing French and Georgian proverbs, we may discover both similarities and differences in fundamental values which are undoubtedly characteristic features of the cultures in question.

A characteristic peculiarity of French and Georgian proverbs is a highly developed state of variability resulting in the formation of proverbs which is the most important source of the enrichment and renovation of language.

The present paper is dedicated to the research into variants of proverbs in the French and Georgian languages. Their formation is caused by the changes in lexical composition. This is the most common type of variation which is characterized by a number of lexical and semantic regularities. The conducted research has revealed that with respect to the variation of proverbs, lexical components show semantic correspondence, i.e. synonymic relation between variable components.

Proverb variants are characterized by: (1) unity of the image; (2) common denotative and significant content; and (3) concurrence of their functions performed in language and categorial (lexico-grammatical) meanings.

Unlike variants of proverbs, proverb synonyms are formed on the basis of different images which share same classes and the most important specific ones.

ფრაზეოლოგიზმების შესწავლის აქტუალობა და ედვ როგორც ქართული ფრაზეოლოგიის შესწავლის ბაზა

ნარგიზა სურმავა

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: nargizasurmava@yahoo.com

ფრაზეოლოგიზმები – იდიომები და მყარი სიტყვათშეხამებანი – მოიცავს ენის ლექსიკური ფონდის მნიშვნელოვან სექტორს. ფრაზეოლოგიზმი რთული წარმონაქმნია, რომელშიც ვლინდე-

ბა ეთნოსის მენტალობა და კულტურა, რაც, ერთი მხრივ, იწვევს მის მიმართ საგანგებო მეცნიერულ ინტერესს და, მეორე მხრივ, აქცევს მას ინტერდისციპლინარული (ლინგვისტიკა, ანთროპოლოგია, ეთნოლინგვისტიკა, ფოლკლორისტიკა...) კვლევის ობიექტად.

ფრაზეოლოგიური ერთეულის (ფრაზემის) ლექსიკოლოგიური და ლექსიკოგრაფიული შესწავლა-დამუშავება სპეციფიკურობით ხასიათდება და განსხვავდება ლექსიკური ერთეულის (ლექსემის) კვლევისაგან, ამიტომაც ჩნდება პარალელური დარგები თუ ქვედარგები: ფრაზეოლოგია და ფრაზეოგრაფია.

საერთოქართული ფრაზეოლოგიის მომცველობითი და მნიშვნელოვანი სეგმენტია დიალექტური ფრაზეოლოგია, რომლის შესწავლას ტრადიციულ ენათმეცნიერებაში ნაკლები ყურადღება ექცეოდა. არ არსებობს ცალკეული დიალექტებისა თუ კრებსითი დიალექტური ფრაზეოლოგიური ლექსიკონები. ფრაზეოლოგიური ერთეულები არასისტემურად წარმოდგენილია დიალექტურ ლექსიკონებსა თუ სალექსიკონო მასალებში.

დიალექტური ფრაზეოლოგია არ წარმოადგენს სალიტერატურო ენის ფრაზეოლოგიის უბრალო ვარიაციებს, არამედ მათში ჭარბობს ლოკალური, საკუთრივ დიალექტური ფრაზეოლოგიური წარმონაქმნები. დიალექტურ ფრაზეოლოგიაში აისახება მომიჯნავე ენათა კონტაქტები სესხების, კალკის, ნახევრად კალკის სახით. დიალექტური ფრაზეოლოგიისათვის დამახასიათებელია ვარიაციულობის მეტი ხარისხი.

ფრაზეოლოგიზმები თუმცა მყარი სიტყვათშეხამებებია, მაინც ახასიათებს დროსა და სივრცეში ცვლილებათა დინამიკა: მიდრეკილება სიმოკლისაკენ, შემადგენელ კომპონენტთა ცვლა; ნაწილი ფრაზეოლოგიისა ხმარებიდან გამოდის, წარმოიქმნება ახალი. მსგავსი პროცესები მეტი დოზით იჩენს თავს დიალექტებსა და ზეპირმეტყველებაში, ვიდრე სამწერლობო ენაში. ბუნებრივია, ფრაზეოლოგიაზეც აისახება ჩვენი თანამედროვე ყოფისთვის დამახასიათებელი ტოტალური შიდა და გარე მიგრაციებით გამოწვეული ენობრივი ცვლილებები. ეს ყოველივე მიუთითებს დიალექტური ფრაზეოლოგიზმების დაუყოვნებელი დაფიქსირების აუცილებლობასა და მათი ლექსიკოლოგიურ-ლექსიკოგრაფიული კვლევის აქტუალურობაზე.

ფრაზეოლოგიური დიალექტური ლექსიკონების შესაქმნელად მოქნილ ტექნოლოგიურ საშუალებად წარმოგვიდგება **ქართული დიალექტური კორპუსი**.

Current Importance of Studying Phraseologisms and GDC as the Base for Study of the Georgian Phraseology

Nargiza Surmava

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: nargizasurmava@yahoo.com

Phraseologisms – idioms and stable word-combinations cover the significant sector of the lexical fund of a language. Phraseologism is a complex formation in which mentality and culture of a nation are revealed, which, on the one hand, arouses a special scientific interest in this phenomenon and, on the other hand, makes it a subject of interdisciplinary studies (linguistics, anthropology, ethno-linguistics, folkloristics ...).

Lexicological and lexicographical study and processing of phraseological unit (phrase) is very specific and differs from the study of lexical unit (lexeme) – that is exactly why the parallel branches or sub-branches emerge: phraseology and phraseography.

The significantly wide and important segment of the all-Georgian national language phraseology is the Dialectal Phraseology, the study of which for some period of time did not attract due attention of linguistic scholars. There were no dictionaries of particular dialects and no cumulative dictionaries of dialectal phraseology. Phraseological units are non-systemically represented in dialectal dictionaries or dictionary materials.

Dialectal phraseology should not be regarded as mere variations from the literary language phraseology, rather it is marked by the prevalence of local, specific dialectal phraseological formations. In dialectal phraseology, the contacts between contiguous languages are reflected through borrowings, calques, and semi-calques. Dialectal phraseology is characterized by higher degree of variability.

Although phraseologisms are stable word-combinations, they are notable for their dynamics – changes through time and space: propensity for shortness; alteration of component parts; some phraseological units go out of use and new ones are produced to replace them. Such processes are more evident in dialects and oral speech than in literary language. Naturally, linguistic changes caused by contemporary processes of widespread internal and international migration have their effect on dialectal phraseology. Everything abovementioned indicates that it is absolutely necessary to record existing dialectal phraseologisms without delay and to realize the current importance of lexicological and lexicographical study of dialectal phraseology.

We regard the **Georgian Dialectal Corpus** as a flexible technological tool for the creation of phraseological dialectal dictionaries.

სიტყვათა სიხშირის ლექსიკონების მნიშვნელობა შემოქმედთა პოეტური სამყაროს შესაცნობად

ნანა ტონია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: nanatonia@ymail.com

იმ ავტორთა შესწავლისას, რომელთა შემოქმედებაც ჩვენთვის სრულად არის ცნობილი, კვლევის მრავალი მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობა არსებობს. მათ შორის განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს სიტყვათა სიხშირის ლექსიკონების შედგენა და მათი ანალიზი, რადგანაც ამ სახის ანალიზი ქვეცნობიერთან არის დაკავშირებული და ეს უფრო ზუსტი დასკვნების გამოტანის შესაძლებლობას ქმნის. კვლევის ეს მეთოდი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ისეთ ავტორთა შესწავლისას, რომელთა შემოქმედებაც ჩვენამდე არასრულად არის მოღწეული. ამ შემთხვევაში მხედველობაში მყავს ძველი საბერძნეთის ლირიკული პოეზიის უპირველესი წარმომადგენელი საპფო, რომლის პოეტური სამყაროს ანალიზმა სიტყვათა სიხშირის ლექსიკონის გათვალისწინებით ნათელიყო, თუ რა საგნები და რა ცნებები იყო მისთვის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი, როგორი მახასიათებლებით აღიქვამდა იგი მათ და რა მიმართებებს ამყარებდა მათთან. ამასთან, უფრო ნათლად რომ გამომეკვთა, თუ რა არსებითი მასალის მოცემა შეუძლია ამგვარ ლექსიკონებს, შევადგინე ანალიგიური ლექსიკონი საპფოს თანამედროვე და თანამოქალაქე პოეტის, ალკეოსის ფრაგმენტების მიხედვითაც. შეპირისპირებამ ცხადყო თითოეული პოეტის თვითმყოფადობა მათივე თანამედროვე სამყაროს აღქმისას, რაც მოკლედ შეიძლება ასე გამოითქვას: საპფო სამყაროს აღიქვამდა ამაღლებული, მაჟორული ფერებით; მისთვის ცხოვრება მშვენიერი იყო და ბედნიერების მომნიჭებელი. რაც შეეხება ალკეოსს, მისი ინტერესები უფრო მიწიერი იყო და ყოფითი, ხოლო ცხოვრება სირთულეებით აღსავსე და დაუნდობელი ბედისწერით განსაზღვრული. ამრიგად, ამ ორი პოეტის შემოქმედების განხილვამ სიტყვათა სიხშირის ლექსიკონის გათვალისწინებით ნათელი გახადა, რომ კვლევის ეს მეთოდი უადრესად მნიშვნელოვანია, რასაც განაპირობებს მისი კავშირი არაცნობიერის სფეროსთან.

The Importance of Word Frequency Lists for the Perception of the Poetic World of Great Masters

Nana Tonia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: nanatonia@ymail.com

While studying the authors whose works are completely known to us, we can avail ourselves of a wide range of methods. The compilation and analysis of word frequency lists is particularly interesting as it is associated with the Subconscious and enables us to draw more rigorous conclusions. This method becomes especially relevant with the authors whose works have not survived in full. I mean Sappho, the first representative of ancient Greek lyric poetry. The study of her verses in terms of word frequency revealed the items and concepts that she obviously found most important, the properties she ascribed to them and her attitude towards them. To highlight the importance of the method, I also compiled a list of the recurrent vocabulary found in the fragments of Alcaeus, who was Sappho's contemporary and her fellow-citizen. The comparative analysis exposed the original world vision of both poets, which can be summed up in the following few words: Sappho perceived the world in elevated, cheerful colours; she found life beautiful and gratifying. As concerns Alcaeus, his interests were more earthly and were related to daily needs, while life was full of difficulties and mercilessly predestined. Thus, the study of the works by these two poets in terms of word frequency foregrounded the importance of this method of research, which is owing to its associations with the realm of Unconscious.

სამხრული დიალექტების ლექსიკიდან – II (კაკალი, ქორი, პაწკი)

მამია ფაღავა

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: mamia.p@mail.ru

სამხრულ კილოებს დაუცავს არაერთი ლექსიკური ერთეული, რომელიც პარალელს პოულობს სამწერლობო ქართულსა თუ ქართველურ ენათა ცალკეულ კილოებთან.

1. **კაკალი** – იხმარება აჭარულში, გურულსა და იმერულში. მისი ერთ-ერთი მნიშვნელობაა **მარცვალი, ერთი ცალი**.

კაკლის ეს მნიშვნელობა აღნიშნული აქვს საბას: „**კაკლად** იტყვიან იმერელნი მარცვალსა”.

ჩანს, **კაკალი მარცვლის** მნიშვნელობით იხმარებოდა შავშურსა და კლარჯულშიც: ოპიზაში, მონასტრის ეზოში, 2004 წლის ექსპედიციის დღეებში, ჩემს კითხვაზე: „რა არის ეს?” (გუთითებდი თხილის მარცვალზე). „– **ეს კაკალია.**” – მითხრა მასპინძელმა.

ლაზურშიც დასტურდება **კაკალი** ერთის მნიშვნელობით: **არ კაკალი** = ერთი კაკალი.

ქ. **კაკალ**, მეგრ. **კაკა**, **კაკა-ი**, ლაზური **კაკალ-ი**, სვ. **კაკულ**, **კაკალ** ფორმებში გამოიყოფა –**ალ** (ა) დეტერმინანტი სუფიქსი და **კაკ** ძირი.

ქორი – გვხვდება შავშურსა და აჭარულში.

შავშურში **ქორი** აღნიშნავს „საბძელს“: „**ქორებ** ავავსებთ თივით” (ბაზგ.); „**ქორი** ააა, მერეესაც ვეტყვი, საბძელსაც” (ჩაქ.).

აჭარულში **ქორი** სახლის ზედა სართულია. ოსმალურ „ზემო აჭარის ვრცელ და მოკლე დავთრებში” დასტურდება საგეოგრაფიო სახელი „ქორეთი“ (ზ. შაშიკაძე), რომელშიც

გამოიყოფა „ქორ“ ძირი და –ეთ სუფიქსი. ქორეთი ადგილია, სადაც ქორების (სახლების, საბძლებლის) სიმრავლეა.

ქორი „სახლზედ სახლი აგებული“ (საბა). დასტურდება ძვ. ქართულში „ადიყვანეს იგი ქორსა მას ზედა“ (საქ. მოც. 9,39).

ქორი დაცულია სვანურში, მნიშვნელობით „სახლი“, „ოჯახი“. მეგრულში ორი მნიშვნელობა აქვს: 1. სახლის ზედა სართული, ნაგებობა მაღლობზე; 2. დიდი დასახლება, კრებული.

როგორც ვხედავთ, ქორს ოდნავ განსხვავებული მნიშვნელობა აქვს შავშურში, მაგრამ ეს განსხვავება გასაგები ხდება, თუ გავითვალისწინებთ შავშური სახლის არქიტექტურას, რომელიც ასე გამოიყურება: ქვემოთ ახორი, პირუტყვის სადგომი, შემდეგ – საბძელი, შემდეგ – ადამიანთა სადგომი, საცხოვრებელი ნაწილი. კოლხური სახლი ჰორიზონტალურად განვითარდა: ადამიანთა საცხოვრებელი, საბძელი, ცხოველთა სადგომი. ყველაფერი ეს ერთ სიბრტყეზე განლაგებული ერთიანი კომპლექსია.

ამდენად, ქორი ძველ ქართულში, სამხრულ კილოებში (აჭარული, შავშური), სვანურსა და მეგრულში აღნიშნავს სახლს. ჩანს, ქორი უცხო არ იყო სხვა კილოებისთვისაც. მხედველობაში გვაქვს საერთოქართულ ქორწილში ქორ ფუძის არსებობა. სამიებელია ქორის ეტიმოლოგია.

პაწკი – გავრცელებულია სამხრულ კილოებში და ნიშნავს: წვრილი ტოტი, წვრილი ფიჩხი. აჭარულში დასტურდება ზმნური ფორმები: გაპაწკვა, ამოპაწკვა გასხვლის (მოჭრილი ხის თუ ტოტის) მნიშვნელობით. იმერულში იხმარება პაწკვი, გურულშიც დაახლოებით იმავე მნიშვნელობით დაფიქსირებულია პოწკვი (//პოწკი) – კვირტები მცენარისა (შდრ. აჭარული პოწკი, – ნაყოფით დახუნძლული შტო, კუნწულა; ყურძნის მტევანი). იგივე ძირი ჩანს პიწკში, პწკალში (პწკ-ალ<*პაწკ-ალ) ბრწკალსა (პ.ბ მონაცვლეობით – მ.გ.) და ნაპერწკალში (რ განვითარებულია წს წინ).

პიწკი, პიწკა-პუწკა გვხვდება გურულშიც, ნიშნავს წვრილ ფიჩხს.

სვანურში იხმარება პაწკერ, ბაწკ – ხიწვი.

როგორც ვხედავთ, პაწკ (>ბაწკ/პერწკ (პინწკ) სამივე ქართველურ ენაში გვხვდება. იგი საერთოქართველურ კუთვნილებად შეიძლება ჩაითვალოს.

From the Vocabulary of Southern Dialects – II

(*kakali, kori, patski*)

Mamia Paghava

Shota Rustaveli State University

e-mail: mamia.p@mail.ru

Southern dialects have preserved a number of lexical units which have parallels in literary Georgian, Colchian and Svan languages. The determination of the etymology of some roots becomes possible by analyzing the data of southern dialects. Below we will deal with the following root words:

kakali – among Georgian dialects, it is used in Ajarian, Gurian and Imeretian. One of its meanings is ‘grain’, ‘single item’.

This very meaning of *kakali* is pointed out by Saba: “Imeretians use word *kakali* with the meaning of *grain*”. “Georgian Explanatory Dictionary” also defines ‘grain’ as one of the meanings of *kakali*. Apparently, *kakali* also meant ‘grain’ in Shavsheti and Klarjeti dialects of Georgian. In Georgian there are used verbal forms such as *kaklavs*, *dakaklavs*, *mokaklavs*, meaning “will gather by grains” (beans, maize, etc.).

kakal (Upper Bal, Lentekh dialects) is also used in Svan (meaning: (1) ‘nut’, ‘grain’; (2) ‘unit’, ‘item’) and Megrelian – *kaka*, *kakai* (meaning ‘grain’, ‘item’). It is also found in Laz – *kakali* meaning ‘one’: *ar kakali* = ‘one nut/grain’.

In the following forms – G. *kakal*, Megr. *kaka*, *kaka-i*, Laz. *kakal-i*, Sv. *kakal* –, the determinant suffix *-al (-a)* and the root *kak-* can be singled out.

kori – is attested in Shavsheti and Ajarian dialects. In Shavsheti dialect *kori* means ‘barn’. In Ajarian *kori* means the upstairs of a house. In Ottoman “Long and Short Registers of Upper Ajaria” the geographical name “*Koreti*” can be found with the root ‘*kor-*’ and suffix ‘*-eti*’. *Koreti* is ‘a place with many barns’.

kori: “A house built over a house” (S. S. Orbeliani), Cf. Old Georg. *kori* meaning – upstairs, upper floor; *kored-i*, *koriani* - ‘with upper floor’; the same root is discernible in *korakandeli* (meaning ‘chandelier’).

kori is preserved in Svan with the meaning of ‘house’, ‘household’, ‘family’, and in Megrelian. In the latter it has two meanings: (1) ‘upper floor of a house’, ‘structure on an elevation’; and (2) ‘large settlement’, ‘group’ (Cf. *Koreti* from the “Registers”), ‘multitude of people’. In our opinion, both meanings in Megrelian are interconnected.

As we have seen, *kori* has a slightly different meaning in Shavsheti dialect, but this difference is easily understood if we take into consideration the architectural peculiarities of a typical house from Shavsheti region. Thus, *kori* in Old Georgian, southern dialects (Ajarian, Shavsheti), Megrelian and Svan denotes ‘house’. The etymology of *kori* is yet to be ascertained.

patski – is common in southern dialects and means: ‘narrow branch’, ‘thin brushwood’. In Ajarian following verbal forms are attested: ‘*gapatskva*’, ‘*amopatskva*’. Imeretian uses ‘*patskvi*’, Gurian – ‘*potskvi*’ (//‘*potski*’) – meaning ‘plant buds’ (Cf. Ajarian ‘*potski*’ – ‘branch laden with fruit’; ‘cluster of grapes’). The same root is seen in *pitski*, *ptskali*, *brtskali* and *napertskali*.

pitski, *pitska-putska* is met in Gurian dialect too and means ‘thin brushwood’.

Svan has *patsker*, *batsk* – ‘splinter’.

As we see, *patsk* (> *batsk/pertsk* (*pintsk*)) is attested in all three Kartvelian languages. It can be regarded as a component of the common Kartvelian word-stock.

Unio mystica-ს და სიტყვების წიგნის (Wörterbuch=ლექსიკონის) ურთიერთმიმართების პრობლემა ავსტრიულ ლიტერატურაში

ნინო ფირცხალავა

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: ninopir@yahoo.com

უსიტყვობის, უენობის, გამოუთქმელის მისტიკურ განცდას მეოცე საუკუნეში ალბათ არავინ ისე არ შეუძრწუნებია, როგორც გერმანულენოვანი ავსტრიელი მწერლები და ფილოსოფოსები. ფრიც მაუტნერიდან ვიდრე ლუდვიგ ვიტგენშტაინამდე, ჰოფმანსტალიდან და რილკედან მოყოლებული, ვიდრე ინგებორგ ბახმანამდე, მკითხველი საკუთარი ენის მიმართ თითოეული ამ მოაზროვნის თუ ხელოვანის სრული უნდობლობისა და გაუცხოების უკიდურესად მტკივნეული, მთელი სიმძაფრით აღქმული, თითქმის ტრაგიკული პროცესის მოწმე ხდება. ამ ტექსტებში, რომელთა სრულყოფილი გააზრება მხოლოდ ენობრივი სკეფსისის ერთიანი ფილოსოფიურ-ესთეტიკური სულიერი ტრადიციის კონტექსტშია შესაძლებელი, მთხრობელის მდგომარეობა ხშირად აშკარად მისტიკოსის სიტუაციას ჩამოჰგავს, ოღონდ მისტიკის გარეშე.

ნიმანდობლივია, რომ ენობრივი უძღურებისა და უსასოობის მტანჯველი განცდა სწორედ საოცარი შინაგანი სიძლიერითა და ენერგიით გაჯერებული უმშვენიერესი ენითაა გადმოცემული და თანაც გერმანული ენით, რომელიც განსაკუთრებით ინგებორგ ბახმანის პერსონაჟებს ერთგვარ ბედისწერად ექცა. მას ვერსად წაუხვალ, თუნდაც ამერიკაში გაექცე და ბახმანის პოლიგლოტი, უმაღლესი რანგის თარჯიმანი ქალის მსგავსად, ცამეტ ენას დაეუფლო. მოთხრობის, “სინქრონი” – „Simultan“, ამ მეტად საინტერესო პერსონაჟმა, რომლისთვისაც ნებისმიერი ენა, რაღაც კარგად აწყობილ საიმედო მექანიზმს წარმოადგენდა, ხოლო ბიბლიის მაგივრობას კი

ლექსიკონები უწევდა, სრული უძლურება სწორედ ბიბლიური სიტყვის წინაშე იგრძნო, რომლის გააზრებაში ვეღარცერთი მისთვის ლამის "ორაკულად" ქცეული "სიტყვების წიგნი" (Wörterbuch), ანუ ლექსიკონი, ვეღარ დაეხმარებოდა.

The Problem of the Relation between the *unio mystica* and the Dictionary (Wörterbuch) in Austrian Literature

Nino Pirtskhalava

Ilia State University

e-mail: ninopir@yahoo.com

Nobody in the 20th century has been so much unsettled by the mystical feeling of wordlessness and ineffability as the German-speaking Austrian writers and philosophers. From Fritz Mauthner to Ludwig Wittgenstein and from Hofmannsthal and Rilke to Ingeborg Bachmann, the reader becomes the witness of the writers' extremely painful and nearly tragic process of complete mistrust and alienation from their own language. Throughout these texts which are not to be understood in their entirety without the context of the philosophical-esthetical tradition of linguistic scepticism, the condition of the narrator often resembles that of a mystic, without mystics, though.

It is noteworthy that this feeling of linguistic impotence and despair is expressed through the most beautiful and internally powerful language, the German language that has become almost a destiny especially for Bachmann's characters. You can never escape it, even if you go to America and if you command thirteen languages, like Bachmann's polyglot, highly qualified female translator. This interesting character from the novel "Simultan" for whom any language represented a well constructed reliable mechanism whereas dictionaries served as substitutes for the Bible, felt complete powerlessness precisely in front of the Biblical Word. No "Book of words" (Wörterbuch), i.e. no dictionary that had nearly become "oracles" for her, was able anymore to help her in understanding the Biblical Word.

გერმანულ-ქართული და ქართულ-გერმანული თეოლოგიური ლექსიკონი

ნინო ფიცხელაური

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: pizchelauri@yahoo.com

გერმანულ-ქართული და ქართულ-გერმანული თეოლოგიური ლექსიკონი შედგება მრავალწლიანი მუშაობისა, რაც მრავალმხრივ ძიებასთან იყო დაკავშირებული: გარდა გერმანულ-, რუსულ- და ქართულენოვანი სალექსიკონო-საცნობარო ლიტერატურის დამუშავებისა, საჭირო იყო საღვთისმეტყველო წყაროების ორიგინალებისა და მათ შესახებ ქართულ და გერმანულ ენებზე არსებული კომენტარების საგანგებოდ შესწავლა.

მუშაობისას ძირითადი სირთულეები გამოწვეული იყო იმით, რომ ამა თუ იმ ტერმინის არსებობა, ისევე როგორც მისი სემანტიკური დატვირთულობა, განპირობებული იყო იმ აღმსარებლობით, რომელიც ტერმინით მოიაზრება და მეორე ენაზე გადატანისას მექანიკურ ჩანაცვლებას არ ექვემდებარება.

აღნიშნული სირთულეებისა და ლექსიკონის ხარისხზე პასუხისმგებლობის გამო მასალის ნაწილის საბოლოო დამუშავება სამომავლოდ გადაიდო და ამ ეტაპზე მისი მოცულობა 8100 ლექსიკური ერთეულით განისაზღვრა. მათგან დაახლოებით 4700 გერმანულენოვანია, 3400 კი – ქართულენოვანი.

საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ტერმინს *die Friedenskirche*, რომლის სიტყვასიტყვითი თარგმანია – „მშვიდობის ეკლესია“; რაც გაუგებარი იქნებოდა, ამიტომ საჭირო იყო იმის განმარტება, რომ ეს ერთგვარი თვისებრივი მახასიათებელია მხოლოდ იმ ტიპის ეკლესიისა, რომლის მრევლსაც პაციფიზმი გამოარჩევს. ასეთივე სირთულეს აწყდება ქართულიდან გერმანულ ენაზე სიტყვა *ჟამგულანის* გადატანა.

სინონიმურ ცნებათა არსებობისას ჩამონათვალში უპირატესობა მიენიჭა სემანტიკურ და არა ანბანურ პრინციპს, ე. ი. წინ წამოწეულ იქნა ის, თუ რამდენად ზუსტად შეესაბამება თარგმანი ამოსავალ სიტყვას. მაგ., *ზემთავონებული*-ი სიტყვისათვის: *inspiriert, begeistert, feurig, flammend*.

ლექსიკონის პრაქტიკული დანიშნულებიდან გამომდინარე, მასში შეტანილია ყველაზე გავრცელებული მზა ფრაზებიც, მაგ. „*სახელითა უფლისათა*“ – „*im Namen des Herrn*“.

The German-Georgian and Georgian-German Theological Dictionary

Nino Pitskhelauri

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: pizchelaury@yahoo.com

The German-Georgian and Georgian-German Theological Dictionary is a result of work of many years, which was linked with comprehensive research: along with processing of German-Russian- and Georgian-language dictionary-reference literature, it was necessary to specially study the originals of certain theological sources and relevant comments available in the Georgian and German languages. During the work, main difficulties were caused by the fact that the existence of each particular term, as well as its semantic function, is determined by the religious confession, which goes beyond the term itself and cannot be mechanically substituted by any other term when rendering it into any other language.

Due to these difficulties and the responsibility for the quality of the dictionary, final processing of a part of the material was put off for the future and at the present stage its volume amounted to 8100 lexical units. Of these approximately 4700 are German-language, and 3400 - the Georgian-language units.

As an illustration, we would like to offer the term *die Friedenskirche*, its literal translation being the “peace church”, which could cause some ambiguity. Therefore it was necessary to explain that this is a certain quantitative characteristic of a type of church the parishioners of which are distinguished by pacifism. A similar example is the rendering of the word *ჟამგულანი* (“liturgical book”) from Georgian into German.

In cases of synonymic concepts, priority in the list was given to the semantic and not to the alphabetic principle, i.e. it was moved to the foreground how exactly a translation corresponds with the initial word. E.g. for the word *ზემთავონებული*: *inspiriert, begeistert, feurig, flammend* (“inspired”).

Proceeding from the practical purpose of the dictionary, the most widespread ready-made phrases were also included, for example: “*სახელითა უფლისათა*” – “*im Namen des Herrn*” (“in the name of God”).

ილუსტრირებული არქეოლოგიური ონლაინ-ლექსიკონის ვერსია

მარინე ფუთურიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: marinaarchaeology@yahoo.com

დარგობრივ ლექსიკონთა შორის ქართულ–ინგლისური და ინგლისურ–ქართული არქეოლოგიური ლექსიკონის აკადემიური გამოცემა დღემდე არ შექმნილა. მით უფრო, ილუსტრირებული და ელექტრონული ვერსიის ფორმით. აუცილებლობა ამგვარი დარგობრივი ლექსიკონის შექმნისა, ვფიქრობთ, საგანგებო დასაბუთებას არ საჭიროებს და მისი მნიშვნელობა სრულიად ცხადია როგორც პროფესიონალი არქეოლოგების, ისე სტუდენტებისათვის. ბუნებრივია, საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარების პირობებში მეტი შესაძლებლობა არსებობს დარგობრივი ლექსიკონის ინოვაციური მოდელის შექმნის და მისი საყოველთაო ხელმისაწვდომობისა. ამის გამო, ლექსიკოგრაფიის სპეციალისტა წრეში სავალდებულოდ მიმაჩნია **არქეოლოგიური ილუსტრირებული ონლაინ-ლექსიკონის ვერსიის (მოდელის)** განხილვა და მისი სამსჯავროზე გამოტანა, რომელიც პირველ ცდას წარმოადგენს ამ მიმართულებით.

არქეოლოგიური ლექსიკონის ვერსია, ცხადია, აგებული იქნება ალფაბეტურ პრინციპზე. გარდა ამისა, ის დაეფუძნება ძიებას ყველა არსებითი არქეოლოგიური კატეგორიის (მაგ.: ნასახლარი, სამაროვანი, სამარხი, განძი, სამლოცველო, სახელოსნო, სასიმაგრო ნაგებობა, არტეფაქტის კონკრეტული ტიპი და სხვა) მიხედვითაც, რომელიც ცალკე ბმულის საშუალებით იქნება შესაძლებელი.

მოხერხებული ნავიგაციური სისტემის საშუალებით ლექსიკონის მომხმარებელს შესაძლებლობა მიეცემა არა მხოლოდ მისთვის სასურველი სიტყვის ინგლისური ან ქართული შესატყვისი მოძებნოს ლექსიკონისათვის ტრადიციული ალფაბეტური პრინციპით, არამედ მთელ ნაშრომში ყოველი ხასიათის ძეგლის, ნიმუშის თუ სხვა არქეოლოგიური კატეგორიის ზუსტი თარგმანი მიიღოს უშუალოდ იმ ფანჯრის გამოყენებით, რომელშიც იგი შეიტანს საძიებო ტერმინს.

გარდა კონკრეტული ტერმინის თარგმანისა, მომხმარებელს შეეძლება სხვა ბმულებზე გასვლით მოიპოვოს მისთვის საინტერესო მასალის ილუსტრაციაც. ეს უაღრესად მნიშვნელოვანი კომპონენტი იქნება არქეოლოგიური ლექსიკონისათვის, რადგან ის საშუალებას მისცემს მნახველს (ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სტუდენტებისათვის) მოიპოვოს ისეთი სახის ინფორმაცია, როგორცაა, მაგალითად, სამარხის ტიპის, ჩონხის კონკრეტული ნაწილის, ნამოსახლარის სტრატეგრაფიული ჭრილის, ფენებში ჰორიზონტების განლაგების, ჭურჭლის ფორმის გრაფიკული აღწერის და სხვა ვიზუალური (გრაფიკული) მონაცემები. ეს კი მომხმარებელს საგრძნობლად გაუადვილებს სათარგმნ ტექსტზე მუშაობის პროცესს.

წარმოდგენილი ლექსიკონის ვერსია არის ქართულ–ინგლისური და ინგლისურ–ქართული დარგობრივი არქეოლოგიური ლექსიკონის ინოვაციური ვერსია, რომელიც მუდმივი განახლების და დამატებების რეჟიმს დაექვემდებარება.

A Version of Online Illustrated Archaeological Dictionary

Marine Puturidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: marinaarchaeology@yahoo.com

So far, there exists no academic edition of Georgian-English or English Georgian archaeological dictionary, moreover in the form of an illustrated electronic version. The need for such dictionary, both for specialist archaeologists and students, is undisputable. Rapidly developing information technologies offer

more possibilities for the creation of an innovative model of specialized dictionary. The proposed project of an online illustrated archaeological dictionary is the first attempt in this respect.

The dictionary entries, of course, will be arranged alphabetically. At the same time, the dictionary will enable search by all significant archaeological categories (such as ruined dwelling, burial ground, grave, treasure, shrine, workshop, fortified structure, specific type of artefact, etc), carried out by means of individual links.

Convenient and user-friendly navigation system will enable consumers to look up archaeological terms both among alphabetically arranged headwords and individual words/collocations occurring within numerous word-entries throughout the dictionary.

Using relevant links, dictionary users will be able to avail themselves of ample illustrative material in the form of visual (graphic) data, which feature is especially important for students.

The presented Georgian-English and English Georgian archaeological dictionary is an innovative version which will be subject to constant updating and supplementing.

TEI სტანდარტი კორპუსზე დაფუძნებული ლექსიკონებისათვის

ნათია ფუტკარაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: natia.putkaradze@gmail.com

კორპუსის ლექსიკოგრაფია ერთ-ერთია იმ სამეცნიერო დარგთაგან, რომლებიც აერთიანებს ენათმეცნიერებსა და პროგრამული ენების სპეციალისტებს. თანამედროვე ლექსიკონი, იმის გათვალისწინებით, რომ იგი უნდა იყოს ერის კულტურული სახის გამომხატველი ნაშრომი, აუცილებლად უნდა ეფუძნებოდეს რეპრეზენტაციულ, ლინგვისტურად ანოტირებულ კორპუსს. ამგვარი კორპუსების შექმნა დამოკიდებულია როგორც შესარჩევ პოპულაციაზე, აგრეთვე ლექსიკოგრაფიათათვის ადვილად გამოსაყენებელი პროგრამული ხელსაწყოების შექმნაზე.

დღეისათვის სიძნელეს არ წარმოადგენს მოსახერხებელი, ინდივიდუალური პროგრამების დაწერა კორპუსისა და მასზე დაფუძნებული ლექსიკონებისათვის; თუმცა ბოლო ოცწლეულის მანძილზე ლექსიკოგრაფია ყურადღება კორპუსში თავმოყრილი ლინგვისტური რესურსების სტანდარტულმა ფორმატმა და მათი დამუშავების გამოცდილებამ მიიპყრო. მოთხოვნის შესაბამისად, შესრულდა საკმაოდ ბევრი პროექტი, მათ შორის „ტექსტის კოდირების ინიციატივა“ (TEI), „კორპუსის კოდირების სტანდარტი“ (CES და XCES), „ენის ინჟინერიის სტანდარტების ექსპერტ მრჩეველთა ჯგუფი“ (EAGLES), „ენის ინჟინერიის საერთაშორისო სტანდარტი“ (ISLE)...

მოხსენებაში შევეხებით ე.წ. TEI სტანდარტს („ტექსტის კოდირების ინიციატივა“, ვერსია - P5) ლექსიკონებისათვის: ლექსიკონის ძირითადი ნაწილის, სტატიის, მეთაური ფორმის, „ნიშნულების“ („ტეგების“) და სხვ. ელემენტების აგების პრინციპებს.

განვიხილავთ TEI სტანდარტის გამოყენების შემთხვევებს, იერარქიული სტრუქტურის მქონე XML-გაფართოების მომნიშნავ ენას, ლექსიკოგრაფია მიერ გამოქვეყნებულ მოსაზრებებს ამ ფორმატის ძლიერი და სუსტი მხარეების შესახებ.

TEI Standard for Co-build Dictionaries

Natia Putkaradze

Arnold Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: natia.putkaradze@gmail.com

Corpus Lexicography is one of the scientific fields uniting linguists and program language specialists. Inasmuch as dictionaries represent the cultural portrait of a particular nation, modern dictionaries should be designed on the basis of representative, linguistically annotated corpora. Compilation of such corpora depends both on the selection of population and the development of simple tools that could be easily applied by lexicographers.

Nowadays, it is not difficult to design a tailor-made system for corpora and corpus-based dictionaries; over the past twenty years, however, lexicographers focused their attention on the standard formats and practice for linguistic resources in the corpora. Numerous projects are implemented in accordance with demands; e.g.: The Text Encoding Initiative (TEI), the Corpus Encoding Standard (CES and XCES), the Expert Advisory Group on Language Engineering Standards (EAGLES), International Standard for Language Engineering (ISLE) ...

We shall report on TEI Standards (The Text Encoding Initiative, v. P5) for dictionaries and discuss the cases of TEI usage, the hierarchical XML - Extensible Markup Language and its strengths and weaknesses according to the assessments made public by lexicographers.

ვახტანგ VI-ის ლექსიკოგრაფიული მოღვაწეობა

მანანა ფხაკაძე, რაულ ჩაგუნავა

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: makopkh@gmail.com

მოხსენებაში განხილულია ვახტანგ VI-ის (1675-1737) ლექსიკოგრაფიული მოღვაწეობა.

ვახტანგმა ქმედითი მონაწილეობა მიიღო სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის შედგენასა და დახვეწაში. მან გადაწერა ლექსიკონის ყველაზე ადრეული ნუსხის რამდენიმე ფურცელი და ქრონოლოგიურად მომდევნო ნუსხის აბსოლუტურად უმეტესი ნაწილი. თითქმის ყველა ნუსხაში შეჰქონდა ფასეული დამატებები და შესწორებები. ვახტანგმა ლექსიკონის მასალები თავის თხზულებებში გამოიყენა, ისევე როგორც საბამ ისარგებლა მის მიერ მითითებული წყაროებით.

ვახტანგმა, როგორც მთელი რიგი საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების (ასტრონომია, ქიმია, ელემენტარული მათემატიკა) ფუძემდებელმა საქართველოში, შეიმუშავა ამ დარგების შესაბამისი სამეცნიერო ტერმინები. მისი ზოგიერთი ლექსიკოგრაფიული ნაშრომი სტამბურ გამოცემებშიც მოხვდა (“ვეფხისტყაოსანი – 1712, “ქმნულების ცოდნის წიგნი” – 1721, “ბიბლია” – 1749). ვახტანგის მიერ ხსენებული ლექსიკოგრაფიული სამუშაოების მეცნიერული ღირებულება ძალზე დიდია და ის ამ სამუშაოებით სულხან-საბა ორბელიანის ღირსეულ მოწაფედ წარმოჩნდება.

Lexicographic Activity of King Vakhtang VI

Manana Pkhakadze, Raul Chagunava

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: makopkh@gmail.com

The article examines the lexicographic work of king Vakhtang VI. Vakhtang took active part in the composition and refinement of the Georgian Dictionary by Sulkhan Saba Orbeliani. He copied several sheets of the earliest manuscript of the Dictionary and the greatest part of the chronologically subsequent list thereof. Vakhtang VI inserted valuable corrections and additions almost in every list of the Dictionary. Vakhtang used the materials from the dictionary, in the same way as Saba availed himself of the sources indicated by Vakhtang. Vakhtang as the founder of a number of natural sciences (astronomy, chemistry, elementary mathematics) in Georgia, developed relevant scientific terminology for these branches of knowledge. Some of his lexicographic works appeared in printed form ("The Knight in the Panther's Skin" - 1712, "The Book of Knowledge"-1721, "The Bible"-1749). The lexicographic works of Vakhtang the VI have great scientific value and thanks to his activities in the field, he is seen as a worthy pupil of Sulkhan Saba Orbeliani.

ახალბერძნულ-ქართული ლექსიკონი

მაკა ქამუშაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: mkamushadze@yahoo.com

პ რ ე ზ ე ნ ტ ა ც ი ა

2009 წელს ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტიისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტის თანამშრომელთა ერთმა ჯგუფმა, მრავალწლიანი მუშაობის შემდეგ გამოსცა პირველი ვრცელი ახალბერძნულ-ქართული ლექსიკონი. ლექსიკონი მოიცავს 45000 სიტყვას. შემდგენელების წინაშე არაერთი პრობლემა წამოიჭრა. პირველ რიგში, ახალი ბერძნული ენის სპეციფიკიდან გამომდინარე რთული იყო იმ ლექსიკური ფორმატივების ნუსხის დადგენა, რომლებიც უნდა შესულიყო ლექსიკონში, რაშიც მნიშვნელოვნად დაგვეხმარა გ. ბაბინოტისის ბერძნული ენის ლექსიკონი.

2012 წლის თებერვალში გამოიცა მცირე ახალბერძნულ-ქართული ლექსიკონი, რომელშიც 30000 სიტყვა შევიდა. თუკი ლექსიკონის ვრცელი ვერსია მოიცავს ყველა იმ სიტყვას, რომელიც დღეს მეტ-ნაკლები სიხშირით გამოიყენება ახალ ბერძნულ, როგორც ლიტერატურულ, ასევე ყოველდღიურ სასაუბრო ენაში, მცირე ლექსიკონში მეტი ყურადღება მიექცა იმ სიტყვებს, რომლებიც ყოველდღიურ სასაუბრო ენაში გამოიყენება. მცირე ლექსიკონიდან ამოღებულია ასევე სამეცნიერო ტერმინოლოგია.

ამჟამად კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტიისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტის თანამშრომლები ასრულებენ მუშაობას ქართულ-ახალბერძნულ ლექსიკონზე, რომელიც დაახლოებით 30000 სიტყვას მოიცავს.

ახალბერძნულ-ქართული და ქართულ-ახალბერძნული ლექსიკონების შედგენას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მათთვის, ვინც საქართველოში შეისწავლის ბერძნულ ენას, ასევე იმათთვისაც, ვინც სხვადასხვა მიზეზების გამო, უკვე მრავალი წელია საბერძნეთში იმყოფება და ბერძნული ენა მეორე მშობლიურ ენად ექცა.

Modern Greek-Georgian Dictionary

Maka Kamushadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: mkamushadze@yahoo.com

P r e s e n t a t i o n

In 2009 a group of specialists of the Institute of Classical Philology, Byzantine and Modern Greek Studies at Tbilisi State University published the first Comprehensive Modern Greek-Georgian Dictionary, as a result of hard work of many years. The dictionary contains 45 000 entries. The compilers of the dictionary had to overcome numerous difficulties. The most important among them, due to the specific features of the Modern Greek language, was determining the macrostructure of the dictionary, defining the word list for the dictionary. The Dictionary of the Greek Language by G. Babiniotis served as a basis for solving the above-mentioned issue.

In February 2012 the Abridged Modern Greek-Georgian Dictionary was published, which contains 30 000 words. While the comprehensive dictionary includes all words frequently used in the modern Greek language, both: formal and informal, the abridged one includes only words that are frequently used in everyday colloquial language. The abridged dictionary also excludes the scientific terminology.

At present the specialists of the Institute of Classical Philology, Byzantine and Modern Greek Studies of Tbilisi State University are completing work on Georgian-Modern Greek Dictionary which will include approximately 30 000 words.

Creation of Modern Greek-Georgian, as well as Georgian-Modern Greek Dictionaries is very important for both: Georgian learners of modern Greek, as well as those Georgians who, for various reasons, at present live in Greece and Greek has become their second language. The dictionaries will also be of help for those Greeks who wish to come to Georgia and learn the Georgian language.

ქართული ტერმინოლოგიური ლექსიკოგრაფიის სირთულენი (ისტორია და თანამედროვეობა)

ლია ქაროსანიძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: karosanidzelia@yahoo.com

ქართული ტერმინთმემოქმედების ისტორიაში გამორჩეულია XI-XII საუკუნეების ქართველ მთარგმნელ-ფილოლოგოსთა ღვაწლი. ბერძნულ და ქართულ ენათა „რაბამობის“ უზადლო მცოდნენი უმეტესად ქართული ძირების გამოყენებით ქმნიდნენ ქართული ენისათვის დღემდე უმნიშვნელოვანეს ტერმინოლოგიას.

ეს გზა სავარაუდოდ გაგრძელდებოდა კიდევ, რომ არა მომდევნო საუკუნეების მძიმე მდგომარეობა. როგორც ზოგადად ენის, ასევე ტერმინოლოგიის ისტორიისათვისაც სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის გარდა უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ვახტანგ VI-ის თაოსნობით გამოცემული წიგნების შესწავლას. აღმოსავლური ენების გავლენას მე-19 საუკუნეში პირდაპირ ჩაენაცვლა რუსეთის მიერ ქართული ენის განდევნის პოლიტიკა, რამაც, ვფიქრობთ, გაცილებით მძიმე კვალი დაატყო ქართულ სამეცნიერო ენას. ფასდაუდებელია ილია ჭავჭავაძის ბრძოლა ქართული ენის გადასარჩენად. მოხსენებაში განვიხილავთ ილია ჭავჭავაძის ტერმინთმემოქმედებას. ილიასა და აკაკის განსხვავებულ თვალსაზრისებს ქართული ტერმინოლოგიის შესახებ.

ილია ჭავჭავაძის მიერ წამოწყებული საქმე მეოცე საუკუნის დასაწყისშიც გაგრძელდა. ქართულ ტერმინთმომოქმედებას ივანე ჯავახიშვილი ჩაუდგა სათავეში. XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან განსხვავებული თვალსაზრისების დაპირისპირება ნათლად ჩანს ამ პერიოდში გამოსული ლექსიკონებისა თუ პრესაში დაბეჭდილ სტატიებში. საკამათოა დარგობრივი ტერმინების შექმნის გზა: ქართული და ინტერნაციონალური, მხოლოდ ქართული თუ მხოლოდ ინტერნაციონალური ტერმინოლოგია - ამ განსხვავებული თვალსაზრისების ბრძოლას ერთი მაგალითიც ცხადყოფს:

Анжыр - შუქფარი (1920);

Анжыр - შუქფარი, აბაჟური (1921);

Анжыр - აბაჟური, შუქფარი (1925);

Анжыр - აბაჟური (1935);

ცხადია, ამ პერიოდში გაიმარჯვა ფილიპე მახარაძის პოზიცია-ბრძანებამ (ენას ამშვენებს ინტერნაციონალური ტერმინები), რომელიც ნამდვილად ეწინააღმდეგებოდა ივანე ჯავახიშვილის ურყევ თვალსაზრისს: „ენის უწყვეტობა ძველისა და ახლის მემკვიდრეობითობა იძლევა მეცნიერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების საშუალებას“.

საბჭოთა ეპოქის გავლენის მიუხედავად, მეოცე საუკუნის მეცნიერები მაინც ახერხებდნენ ქართული საქმის კეთებას და ეს დღეს ჩვენგან განსაკუთრებულ პატივისცემას იმსახურებს. XX საუკუნის ქართული სამეცნიერო ენის განვითარებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ენათმეცნიერების ინსტიტუტში შექმნილ დარგობრივ ტერმინოლოგიურ ლექსიკონებს.

სრულიად განსხვავებული პერიოდი იწყება XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან: ინგლისური ენა უსწრაფესად იპყრობს ქართული ენის ყველა სფეროს. დაბნეულობა, ქაოსური ტერმინთმომოქმედება და შეუთანხმებლობა დამლუპველად მოქმედებს ენაზე. ამას ემატება ისიც, რომ ტერმინოლოგიურ პროექტებს სახელმწიფო არ მეთვალყურეობს. პროექტმა უნდა გაიმარჯვოს და თავად მოიპოვოს დაფინანსება. ჩვენი წლებიდანელი პროექტი კი („ქართულ მრავალდარგოვან ტერმინთა ლექსიკონი“) უცხოელმა ექსპერტმა ასე შეაფასა: „ქართული ტერმინების შექმნადროის ფლანგვაა. გამოიყენეთ ინტერნაციონალური ტერმინები“.

ქართველმა მეცნიერებმა ერთად უნდა განსაზღვრონ ქართული ტერმინთმომოქმედებისა და, საერთოდ, ქართული სამეცნიერო ენის მომავალი.

Problems of Georgian Terminological Lexicography (The Historical Background and the Present State)

Lia Karosanidze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: karosanidzelia@yahoo.com

The contribution of Georgian translators and philologists of 11th-12th centuries A.D. is especially valuable for the history of the creation of Georgian terms. These scholars, well versed in the slightest peculiarities of the Greek and Georgian languages, created Georgian terms relying mostly upon specifically Georgian roots, thus forming the terminological wordstock which is extremely important even today.

This course of development would have probably continued but for disastrous historical events of the subsequent centuries. The study of the Georgian Dictionary compiled by Sulikhan-Saba Orbeliani, as well as that of the books published on the initiative of king Vakhtang VI, is extremely important for the history of the Georgian language and terminology. In the 19th century, the influence of oriental languages was immediately followed by the policy aimed at superseding Georgian by the Russian language, which, in our opinion, had much more adverse effect on the Georgian scholarly language. Of invaluable importance is the campaign conducted by Ilia Chavchavadze for the preservation of the Georgian language. In our paper we shall discuss

the work of Ilia Chavchavadze in respect of the creation of Georgian terminological vocabulary, as well as different approaches of Ilia Chavchavadze and Akaki Tsereteli to Georgian terminology.

The campaign launched by Ilia Chavchavadze found its continuation in the early 20th century. Ivane Javakhishvili became the leader of the campaign for the creation of Georgian terms. By reviewing the dictionaries, as well as newspaper articles of 1920s, one can become aware of conflicting views and approaches of the said period. It was disputable what should be the right way of creating Georgian terms and whether it would be correct to use Georgian and international, only Georgian, or only international terms. These conflicting approaches can be illustrated by the following example drawn from the Russian-Georgian dictionaries of the period:

Абжур - შუქვარი (1920);
Абжур - შუქვარი, აბაჟური (1921);
Абжур - აბაჟური, შუქვარი (1925);
Абжур - აბაჟური (1935),

where we see the Georgian for ‘lampshade’ gradually superseded by the transliteration of the Russian ‘абжур’. Apparently, decisive in this period of history was the mandatory opinion of Filipp Makharadze, an influential communist leader of the time, who thought that international terms can really improve language. This was of course in direct contradiction to the staunch belief of Ivane Javakhishvili: “Continuity of language and the hereditary succession of its older and newer stages allow the formation of scientific terminology.”

Notwithstanding the influence of the Soviet era, Georgian scientists still managed to contribute to the formation of the Georgian terminology. The special terminological dictionaries created within the Institute of Linguistics have played a crucial role in the development of scholarly metalanguage of the 20th century.

Totally different period began in Georgia from 1990s: English rapidly occupied all spheres of the Georgian language. Confusion and chaotic formation of terms have an adverse effect on the language. In addition to this, terminological projects are not supervised by the State. A project has to be successful in order to obtain financing. Significantly, our project of the present year (A Dictionary of Georgian Multi-Branch Special Terms) was assessed by a foreign expert as follows: “The creation of Georgian special terms is a mere waste of time. You should use international terms instead.”

Georgian scholars must together determine the future of the creation of Georgian terms and of the Georgian scholarly language itself.

კალენდარული ლექსიკის სისტემური ანალიზის თავისებურებისათვის

მედეა ლლონტი

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: dodo_mariami@yahoo.com

1. კვირის კალენდარული ტერმინოლოგია ჩაკეტილი ლექსიკური მიკროსისტემაა, რომლის საანალიზო მასალას შეადგენს არა ცალკე აღებული ტერმინი ან ტერმინთა ნებისმიერი თავმოყრა, არამედ დღეთა ათვლის ამა თუ იმ პრინციპით (ბუნებრივი მოვლენები, პანთეონი, მწიგნობრული, საეკლესიო, სახელმწიფოებრივ-ადმინისტრაციული) შეკრულ ერთეულთა მყარი სისტემა. ამგვარი ლექსიკის შესწავლისას უპირატესობა ენიჭება მის სისტემურ, კომპლექსურ ანალიზს, რომლის დროსაც „გამოირიცხება შემთხვევითობა“ (ვ. იარცევა), მჭიდროდ შეკავშირებულ ტერმინთა თავისუფალი გადაადგილება.

2. მსოფლიოს ენათა კვირის კალენდარული სისტემის თავისებურება უშუალოდ უკავშირდება კვირის პირველწყაროს, რომელიც უმთავრესად შემოიფარგლება კვირის სამი ტიპის მოდელით: 1. ლათინურ-პლანეტარული (დღევანდელი ხმელთაშუაზღვისპირეთის უმეტესი ნაწილი),

2. ებრაული „შაბათის“ სისტემისა (ახლო აღმოსავლეთი და აღმ. ევროპა) და 3. საბაზრო-სამეურნეო, ე. წ. „ათვლითი“ (ყველა კონტინენტის განსაზღვრული რეგიონები).

3. კონკრეტული ენის კვირის ტერმინოლოგიური მიკროსისტემა პირველწყაროს იმგვარი ანაბეჭდია, რომელშიც უხვად მოიპოვება ნასესხობები და კალკები. ამავე მიზეზითაა, რომ კვირის ტერმინოლოგია, როგორც წესი, იოლად ექვემდებარება წყარო-მოდელით ნაკარნახევ ფორმალურ უნიფიკაციას.

ამ მხრივ თვალში საცემი გამონაკლისია ის შემთხვევები, როცა კვირის არა მარტო ცენტრალური დღის, არამედ „რიგითი“ დღეების სახელდებაც, წყარო-მოდელის „ზეწოლას აღწევს თავს“ და მსესხებელ ენაში დამოუკიდებლად მიმდინარე პროცესის ინტენსიური ზეგავლენის ქვეშ ექცევა. მაგალითად, ლათინურ-პლანეტარული ტიპის კელტური კვირის ტერმინოლოგიაში სამი დღის სახელდება ჩანაცვლებულია ქრისტიანული მარხვის აღმნიშვნელი საკუთარი ლექსიკით: შდრ. კელტ.მოტლ. და ირლ. **di-ciadaoin** „ოთხშაბათი“, - „დღე პირველი მარხვისა“; **diar-daoin** „ხუთშაბათი“ – „დღე ორ მარხვათა შორის“, **di-haoin** „პარასკევი“ – „დღე დიდი მარხვისა“. ამავე რიგის საყურადღებო მონაცემები მოიპოვება ბასკური კვირის დიალექტურ მიკროსისტემებში: ბისკაიურ და აღმ.-ბასკურ ლექსიკურ პარადიგმებში.

Peculiarities of Systemic Analysis of Calendar Vocabulary

Medea Glonti

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: dodo_mariami@yahoo.com

1. Week calendar terminology is a closed micro-system to be analyzed not by individual terms or term clusters, but rather by the stable system of units combined according to various principles for the enumeration of days (terms related to natural phenomena, pantheon of deities, etc. or literary, ecclesiastical, governmental-administrative terms). Systemic and complex analysis is the major focus of the calendar vocabulary studies. Thus, in the process of analysis ‘possibilities of incidental actions are eliminated’ (V. Yartseva).

2. Peculiarities of week calendar system of the world languages are directly linked to the original source of week, mainly limited to three models of week: (1) Latin-Planetary (most part of present Mediterranean countries); (2) Hebrew ‘Shabat’ system (Middle East and East Europe); and (3) Market-agricultural, so-called ‘enumerative’ (certain regions of all continents).

3. The week-related terminological micro-system of a concrete language is an imprint of original source, which abounds in numerous borrowings and calques. Therefore, as a rule, week terminology is easily liable to formal unification determined by the source- model.

In this respect, there are conspicuously exceptional cases, when the denomination of not only the central day of the week, but also that of ‘ordinary’ weekdays is effected independently from the source-model. E.g.: in Celtic week terminology of Latin-Planetary type, the denomination of three days is replaced by terms related to Christian fasting: cf. Scottish Gaelic and Irish Gaelic **di-ciadaoin** ‘Wednesday’ – ‘the first fasting day’; **diar-daoin** “Thursday – ‘the day between two fasting days’, **di-haoin** “Friday” – ‘the grand fasting day’. Similarly noteworthy data are found in the dialectal micro-system of Basque week terms, namely in Biscayan and East Basque lexical paradigms.

სულ-ისა და ხორც-ის ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე

მედეა ღლონტი, ეთერ შენგელია

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: dodo_mariami@yahoo.com

სახელდება **ლექსიკურ-სემანტიკური** განპირობებულია ბუდის ფარგლებში წარმოებული კვლევის საგანგებო წესით, კერძოდ:

1. დადგინდა ბუდის **ლექსიკური მარაგი** და მისი ოდენობა: **სულ-**ისა და **ხორც-**ის ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდის ლექსიკურ მარაგს შეადგენს ქართული **სულ-**ი და **ხორც-**ი, **სულ-**ისა და **ხორც-**ის შემცველი და მათგან წარმოებული 500-მდე ლექსიკური ერთეული, რომელთა უმეტესობა კომპოზიტებია.

2. გამოიკვეთა **სულ-**ისა და **ხორც-**ის ლექსიკური მარაგის მაგისტრალური სემანტიკური მიმართულებები (**სულ-**ისა: „ყოველივე ზეციური, უხილავი“, „სუნი, სურნელი/ყროლა“, „სუნ-თქვა“, „სიცოცხლე, ცოცხალი არსება“, „სიკვდილი“ და სხვა; **ხორც-**ისა: „ცოცხალი სხეული“, „არსება, ადამიანი“, „საჭმელი“, „თვისება და რაგვარობა“, „ფაუნა და ფლორა“ და სხვა) და გაანალიზდა ყოველი მათგანის მოტივი.

3. **სულ-**ის ლექსიკურ-სემანტიკურ ბუდეში განისაზღვრა 400-მდე დამოუკიდებელი სემანტიკური ველი (ბუდის გარეთ არსებული შესაბამისი სემანტიკის მქონე ლექსიკური ერთეულების გათვალისწინებით). თვალში საცემია საკუთრივ **სულ-**ის პოლისემიურობის გამორჩეულად მაღალი სიხშირე (30-მდე სემანტიკური ველით). ამისგან განსხვავებით, **ხორც-**ის ლექსიკურ-სემანტიკური ბუდე 80-მდე სემანტიკური ველით შემოიფარგლება, შესაბამისად, საკუთრივ **ხორც-**ის პოლისემიურობის უაღრესად დაბალი სიხშირით (10-მდე სემანტიკური ველით).

4. სათანადო ეტიმოლოგიური მონაცემების გათვალისწინებით, წარმოჩნდა ამოსავალი ლექსიკური ერთეულების (**სულ-**ისა და **ხორც-**ის) გვარ-სახეობრივი სემანტიკური რაობა, რის საფუძველზეც შესაძლებელი გახდა ამ ლექსემების სავარაუდო არქესემანტიკისა და სემანტიკური განვითარების საფეხურების აღდგენა

5. **სულ-**ისა და **ხორც-**ის აღდგენილ არქესემანტიკასთან მიმართებით, მოხმობილია **სულ-**ისა და **ხორც-**ის საღვთისმეტყველო-კატეხიზისური განმარტება ეკლესიის წმიდა მამათა თარგმანებაზე დაყრდნობით.

Lexico-Semantic Cluster of *sul-i* ‘soul’ and *khorts-i* ‘flesh’

Medea Glonti, Eter Shengelia

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: dodo_mariami@yahoo.com

The term *lexico-semantic* is determined by the special method of research conducted within the cluster, in particular:

1. Lexical units of the cluster have been defined: there are about 500 words including *sul-* and *khorts-* is Georgian, as well as derived and compound words containing these roots. Majority of these words are compounds.

2. Main semantic associations of the lexico-semantic cluster have been identified (for *sul-*: ‘heavenly’, ‘invisible’, ‘smell, aroma’, ‘breathing’, ‘life, living being’, ‘death’, etc; for *khorts-*: ‘living body’, ‘a creature, human being’, ‘food’, ‘character and quality’, ‘fauna and flora’, etc) and the imagery of the associations analyzed.

3. About 400 independent semantic fields have been defined in the lexico-semantic cluster of *sul-i. sul-i* is characterized by the high degree of polysemy (with about 30 semantic fields). As for *khorts-i* it is restricted only to 80 semantic fields thus being characterized by the low degree of polysemy (with about 10 semantic fields).

4. Based on the relevant etymological data it was possible to reconstruct arche-semantics of these lexemes and main stages of their semantic development.

5. The reconstructed arche-semantics of *sul-* and *khorts-* are compared with the theological and catechistic commentaries of *sul-* and *khorts-* in the translations of the Holy Fathers.

ორენოვანი კავკასიური ლექსიკონების შედგენასთან დაკავშირებული ზოგი საკითხის შესახებ

ვაჟა შენგელია

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: vazhasbengelia@gmail.com

იბერიულ-კავკასიურ ენათა ორენოვანი ლექსიკონების შედგენას არა მხოლოდ სამეცნიერო და გამოყენებითი ღირებულება აქვს, არამედ დიდი საზოგადოებრივი ინტერესიც ახლავს (კავკასიის ხალხთა ურთიერთობის თვალსაზრისით).

ამჯერად ჩვენ მხოლოდ ქართულ-ჩერქეზული (ადიღური) და ჩერქეზულ (ადიღურ)-ქართული ლექსიკონების შედგენისას გასათვალისწინებელ ზოგ მომენტს შევხებით, კერძოდ, ლექსიკონებში სახელისა და ზმნის ასახვის საკითხს.

1. ქართულ-ჩერქეზული ლექსიკონი

ა) სახელობით ბრუნვაში წარმოდგენილი ქართული სახელი ჩერქეზულში სახელობითითვე გადმოიცემა, ოღონდ არა განსაზღვრული, არამედ – განუსაზღვრელი ფორმით, რომელიც ჩერქეზულში სალექსიკონო ერთეულად მიიჩნევა; ამასთან, ქართულში უნდა მივუთითოთ ნათესაობითი ბრუნვისა და მრავლობითი რიცხვის, ჩერქეზულში – სახელის განსაზღვრული და მრავლობითი რიცხვის ფორმები.

ბ) ქართული ზმნა გვექნება აწმყოს მესამე პირის ფორმით და საჭირო გრამატიკული კვალიფიკაციებით; ჩერქეზულში, ქართული ზმნის თარგმანთან ერთად, უნდა გვქონდეს ნამყო ძირითადის მესამე პირის ფორმა, რომელიც ჩერქეზული ენის განმარტებით ლექსიკონში ძირითადი ფორმაა.

2. ჩერქეზულ-ქართული ლექსიკონი

ა) ჩერქეზულ არსებით სახელებთან დამატებით უნდა მივუთითოთ კუთვნილების კატეგორია (ორგანული თუ ნივთიერი).

ბ) ჩერქეზული ზმნა წარმოდგენილი იქნება ნამყო ძირითადში (სათანადო გრამატიკული კვალიფიკაციითურთ) და აწმყოს III პირის ფორმაზე მითითებით, ქართული ზმნა, შესაბამისად – ნამყოსა და აწმყოს ფორმებით.

On some Issues Connected with the Compilation of Bilingual Caucasian Dictionaries

Vazha Shengelia

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: vazhasbengelia@gmail.com

The compilation of bilingual dictionaries of the Iberian-Caucasian languages is important not only from scientific and applied standpoint, but also from the public interest perspective (from the viewpoint of the relations of Caucasian peoples).

The present paper addresses the issues that should be taken into account in compiling the Georgian-Circassian (Adygean) and Circassian (Adygean)-Georgian dictionaries, in particular, the issues of reflecting a noun and a verb in such dictionaries.

1. Georgian-Circassian dictionary

a) A Georgian noun in the nominative case will be reflected in Circassian in the nominative case, but not in a definite, but rather in an indefinite form that is considered to be a dictionary entry in Circassian.

Georgian nouns will be given genitive and plural forms while their Circassian counterparts will be represented by definite and plural forms.

b) Georgian verbs will be presented in the finite form (present third person form) with proper grammatical labels. Circassian equivalents of Georgian verbs will have the third person form in the past tense which is considered to be the main form in the Circassian explanatory dictionary.

2. Circassian-Georgian dictionary

a) Circassian nouns will have the indication of the possessive category.

b) A Circassian verb will be presented in the past form (with relevant grammatical labels) and cross-referenced to the third person present tense form, while the corresponding Georgian verb will have past and present forms.

კომპიუტერული ელემენტები, როგორც დადესტნურ ენათა ფონეტიკური ჟღერადობის დაფიქსირების ხელშემწყობი ფაქტორები

საბრინა შიხალიევა

რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული დადესტნის სამეცნიერო ცენტრის ჰამზათ

ცადასას სახელობის ენის, ლიტერატურისა და ხელოვნების ინსტიტუტი

ელფოსტა: sh_shihalieva@mail.ru

უცხო ენის აღწერას, საუკეთესოსაც კი, ერთი ნაკლი აქვს: იგი ბგერას, ჟღერადობას არ გადმოსცემს. ეს უსიამოვნო გარემოება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დადესტნურ ენებზე მუშაობის შემთხვევაში.

დადესტნური ენების დღემდე არსებული დეტალური ტრანსკრიბირებული აღწერები, უამრავი ღირსების მიუხედავად, პრობლემას ვერ წყვეტს, ვინაიდან მათში სიტყვების წარმოთქმა არაპირდაპირი გზით, გრაფიკულად არის გადმოცემული.

ენების ინსტრუმენტული ფონეტიკური აღწერის პრობლემა ნაწილობრივ მოსკოვის, სანქტ-პეტერბურგისა და ნოვოსიბირსკის ფონეტიკური ლაბორატორიების მიერ შესრულებული მუშაობის წყალობით გადაიჭრა, მაგრამ ამ ლაბორატორიების მკვლევართა შესაძლებლობებს ტექნოლოგიური განვითარების არასაკმარისი დონე ზღუდავდა, რამაც სისტემური ნაკლოვანებები გამოიწვია.

მაინც, ეჭვს არ უნდა იწვევდეს, რომ დაღესტნის დამწერლობიანი თუ უმწერლობო ენების დაფიქსირებისა და შენარჩუნების ერთადერთ გზას მათი აუდიოლექსიკონების შედგენა წარმოადგენს.

დღეისათვის სწრაფად განვითარებადი კომპიუტერული მულტიმედიური სისტემები ენების ფონეტიკური სტრუქტურის კვლევის მოსახერხებელ და ეფექტიან საშუალებებს იძლევა. კომპიუტერული ტექნოლოგიები ენის ფონეტიკური ხატის დაფიქსირებისა და აგრეთვე ენების სწავლების ქმედით ინსტრუმენტს წარმოადგენს. სასარგებლო იქნებოდა კომპიუტერული ტექნოლოგიების გამოყენება დაღესტნური ენების ფონეტიკურ თავისებურებათა საკვლევად და დაღესტნის დამწერლობიანი და უმწერლობო ენებისთვის აუდიო-სალექსიკონო მონაცემთა ბაზის შექმნა.

Computer Elements as Factors of Preserving Sound Recordings of Dagestan Languages

Sabrina Shikhalieva

The Gamzat Tsadasa Institute of Language, Literature and Art of the Dagestan Scientific Centre of the Russian Academy of Sciences
e-mail: sh_shikhalieva@mail.ru

Any description of a foreign language, even the best one, has a disadvantage: it does not reproduce its sound. This inconvenience is especially significant when working with the Dagestan languages. If there is a common phoneme for a language, each local group of natives has its own version of pronunciation of these phonemes, their own "system" which is peculiar to the nature of the written and unwritten languages of Dagestan. Even in the written languages of Dagestan with a more or less successful destiny, which are actively used, with long-standing and widely employed teaching practice, controversial issues may arise when discussing the fixation of pronunciation. Speaking about intensive geminates presented in the Tabasaran language or pharyngealized phonemes o and y, this situation can be confusing for students getting familiar with the language as it demonstrates an ambiguous description of the language.

The existence of detailed transcribed records made by A.E. Kibrik, S.V. Kodzasova "Principles of phonetic transcription and transcription system for the Caucasian languages" [Questions of Linguistics, № 6, 1970] and A. Magometova [Tbilisi, 1965] does not solve the problem, since the pronunciation is anyway reproduced indirectly, graphically, not to mention a relatively small volume of the dictionary. Modern work on the description of the basis of subjective factors is almost impossible.

Although there are neurophysiological correlates of auditory and motor sensations, we know very little about them and have so little access to the observation, that the transfer of experience in these objective correlatives is only a theoretical possibility. The problem of instrumental phonetic description was solved in the works of phonetic laboratories of Moscow, St. Petersburg, Novosibirsk, but the capacity of the researchers was limited by the level of technological development that resulted in systemic deficiencies. It seems obvious that the creation of audio dictionaries for the written and unwritten Dagestan languages is the only way of their fixation and preservation.

In this respect the Institute for Bible Translation plays an important role, dealing with records of biblical texts, for both written and unwritten languages of Dagestan (Tabasaran, Tsakhur, Rutul, Bezhta and Avar).

Nowadays, rapidly developing computer multimedia systems provide researchers with convenient and effective technical means of studying the sound structure of language. There is quite a significant selection of professionally designed program-apparatus PC-based complex- the so-called laboratory speech knowledge which can create large archives of digital recordings of speech material to explore their acoustic performance, to conduct an expert audio review of natives of written and unwritten languages of Dagestan. Typically, this means is already mastered and is used in teaching and in scientific papers. It would be useful to take advantage of computer technology in the study of phonetic features and create a sound dictionary database for the written and unwritten Dagestan languages, using the first experience of the Institute for Bible Translation.

სიარულის აღმნიშვნელი ლექსიკა ქართულში

ნანა ცეცხლაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nana1972@mail.ru

1. სიარულის აღმნიშვნელი ლექსიკა მრავალფეროვანია. ქართულ სალიტერატურო ენასა და მეტადრე დიალექტებში შეიძლება გამოვყოთ მისი რამდენიმე სემანტიკური ჯგუფი:

ნელი სიარული – ზოზინი, ზოზინა, ზოზინი (იმერ.), ბაჯბაჯი (გურ.); ჭმუნვის გასაქარვებლად სიარული-სეირნობა (საბა);

ჩქარი სიარული – გვალე, სრბა (საბა); ჩქარი უხეირო სიარული – ჩლახუნი, ჯლაგუნი (გურ.); ჩქარი სკუპსკუპად სიარული – ბზაკუნი;

ხმაურანი სიარული – დრანგუნი, დრახუნი, თრახუნი, ჩლახუნი, გლაჯუნი (იმერ., გურ.); დორგიზი, ბაკუნი;

მოხდენილი, კობტა სიარული – ქვანქვალი (იმერ.); გოგმანი;

უმწო სიარული – ჯაგჯაგი (საბა), ბანდური, ბლაგუნი, (გურ.), გვადუნი, გვედუნი, ბადუნი, ბლაცუნი (აჭ.), ჩანჩალი (იქვე; შდრ : ჩანჩალი უბადო ცხენის ავი სიარული – საბა; ბუნტური (იმერ.), ბლაჯუნი (მესხ.); ბუდბადი (ლექხ.);

მჩატე, მსუბუქი სიარული – ფოფიალი, ცოციალი (იმერ.), ცანცარი, ცუნცრუკი (აჭარ.);

მსუბუქად და სწრაფად სიარული მოხუცისა – ჩინჩრიკი (გურ.);

უმიზნო, უსაქმო სიარული – ტანტალი (საბა), ხეტიალი, ყიალი, წოწიალი, პროწიალი, პოწიალი (იმერ.), წიალ-წიალი; ლოყიალი (გურ.), ყიალი; ლაყუნი, თრევა (აჭ.; გურ.); ტრაკუნი (იმერ., გურ.), ლოდვა (გურ.); დანტალი (გურ., რაჭ.); დეტება/ხეტება (ფშ.), დერდეტი (ქიზიყ.); ტოტყიალი (იმერ.).

ულონოდ სიარული – ფოხიალი (იმერ., იმერ., გურ.) დანდალი (გურ., რაჭ.); ბანცალი, ბანდალი, ლასლასი, ლონლილი (საბა) // ლოღიალი (აჭ.); ბაჩუნი (ზემ. იმერ.) – მოხუცის ან ბავშვის ულონოდ სიარული;

გან-გან სიარული – ფარჩხვა, ბაჯბაჯი, ლაჯუნი (აჭ.);

ჩუმად, უხმაუროდ სიარული – ჩინჩილი (ლექხუმური);

ფეხშიშველი სიარული – ტანტალი, ტოტყიალი (იმერ.);

კოჭლობით სვლა – ცანკალი, ცარუხობა, მოცარუხობა (იმერ.); კელობა, თოფლობა (აჭარ.);

დიდი ნაბიჯებით სიარული – ბოტება, ლაჯება.

2. შეინიშნება, რომ ზოგიერთი ზემოთ დასახელებული ლექსემა პოლისემიურია: აღნიშნავს სიარულსაც და ლაპარაკსაც, ან კიდევ ითავსებს სხვა რომელიმე სემანტიკას: **ბოდიალი// ბოჭიალი** – 1. ნელა სიარული; უსაგნო ლაპარაკი; ბლადუნი (გურ., იმერ., მესხ.) – 1. უძალოდ სიარული; 2. უგზოუკვლოდ სიარული; 3. გზაარეული, ზანტი სიარული; 4. უაზრო როშვა; **ბლაყუნი** – 1. უაზროდ სიარული 2. უთავბოლოდ ლაპარაკი 3. ღონივრად, მაგრამ უაზროდ ცემა; **ზურზუტი** (ლექხ.) – უმიზნოდ სიარული, ხეტიალი; დორგიზი – 1. მოურიდეზლად სიარული; 2. მოურიდეზლად გათელვა ნათესისა (ზ. რაჭ.).

Lexis Denoting - 'Walk' - in Georgian

Nana Tsetskhladze

Shota Rustaveli State University

e-mail: nana1972@mail.ru

1. Lexis denoting 'walk' is rather varied. In the Georgian literary language and especially in dialects there can be singled out several semantic groups:

Slow walk - *zozini, zlazyna, zozmani* (Imeretian dialect.), *bajbaji* (Gurian dialect.); walk for distracting from sorrow - *seirnobá* (Saba)

Quick walk - *gvale, srba* (Saba); quick, clumsy walk - *chlahkhuni, jlaguni* (Gurian dialect.); quick walk in a series of leaps - *bzakuni*;

Noisy walk - *dranguni, drakhuni, trakhuni, chlahkhuni, glajuni* (Imer., Gur.) *dorgizi, bakuni*;

Graceful, elegant walk - *kvankvali* (Imer.); *gogmani*;

Ugly, ungraceful walk - *jagjagi* (Saba), *banduri, blaguni*, (Gur.), *gvaduni, gvedeba, baduni, blatsuni* (Ajarian), *chanchali* (*Ibid. cf chanchali* - poor gait of a jaded horse - Saba; *Bunturi* (Imer.), *blajuni* (Meskhian dialect.); *budbadi* (Lechkhumian dialect);

Weightless, light walk - *popiali, tsotsiali* (Imer.), *tsantsari, tsuntsruki* (Aj.); light and quick walk of elderly people - *chinchriki* (Gur.);

Aimless walk - *tantali* (Saba), *khetiali, qiali, tsotsiali, protsiali, potsiali* (Imer.), *tsial-tsiali; loqiali* (Gur.), *qiali; laquni, treva* (Aj.; Gur.), *trakuni* (Imer., Gur.), *loghva* (Gur.); *ghantali* (Gur., Rachian); *gheteba/kheteba* (Pshavian.), *ghergheti* (Kiziqian.); *totqiali* (Imer.);

Weak, powerless walk - *pokhiali* (Imer., Gur.) *ghanghali* (Gur., Rach.); *bantsali, bandali, laslasi, ghonghili* (Saba)/*ghoghiali* (Aj.); *bachuni* (Upper Imer.) – weak walk of an elderly person or a child;

Crosswise walk - *parchkhva, bajbaji, lajuni* (Aj.);

Quiet, soundless walk - *chinchili* (Lechkhumian);

Walking barefoot - *tantali, totqiali* (Imer.);

Limping - *tsankali, tsarukhoba, motsarukhoba* (Imer.); *keloba, toptoba* (Aj.);

Striding - *boteba, lajeba*.

2. It may be observed that some of the above lexemes are polysemic, meaning both 'walk' and 'talk', or even comprise other semantics: *bodiali//bochiali* - (1) slow walk; (2) aimless talk; *bladuni* (Gur., Imer., Meskhian) - (1) powerless walk; (2) walk aimlessly; (3) disoriented, lazy walk; (4) talking nonsense; *blaquni* - (1) aimless walk; (2) senseless talk; (3) beat vigorously, but purposelessly; *zurzuti* (Lechkhumian) - aimless walk, wandering; *dorgizi* - (1) walk unceremoniously; (2) carelessly trampling underfoot new-sown crops (Upper Rach.).

სიტყვათა მყარი შეხამებანი ქართული პრესის ენაში

მერი ცინცაძე, მაია ბარამიძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: tsintsadze_meri@mail.ru, baramidze.maia@yahoo.fr

მრავალფეროვანია ქართული პრესის ენის ფრაზეოლოგიზმები, რომლებიც ძირითადად ქართულ სალიტერატურო ენაში დამკვიდრებული, ტრადიციული სახით გვხვდება, თუმცა იშვიათი არაა უზუსტობანიც.

1. შეცვლილია გამონათქვამის ერთ-ერთი კომპონენტი: *სუსტი ადგილი/ვიწრო ადგილი; სისრულეში მოიყვანა/ძალაში მოიყვანა; არც ღვინოა, არც წყალი/არც წყალი, არც მარილი; წაუვიდა საქმე/მღვეცა საქმე; მოთმინებიდან გამოიყვანა/მდგომარეობიდან გამოიყვანა.*

2. ფრაზეოლოგიზმი მიღებულია სხვადასხვა მნიშვნელობის გამონათქვამთა კონტამინაციით: **ზღვისპირა ტროტუარი ისე იყო გადატენილი, როგორც იტყვიან, ნემსის ყუნწი არ ჩავარდე ზოდა; ლიბერალურ-დემოკრატიული პარტიის მრავალწლიანი მმართველი რომ ყოფილიყო... იაპონელი ხალხი კარგა ხანია წირვას გამოუტანდა; მონოპოლიების გამოწვევას თავდაპირველად თითქოს ფეხი აუბეს**

3. გაფართოებულია ფრაზეოლოგიზმის გავრცელების არე.

ქართულ ენაში გავრცელებულია გამონათქვამები: **გაგანია სიცხე, გაგანია ზაფხული**. „გაგანია“ ნიშნავს მეტისმეტად ცხელს. იგი მსაზღვრელად უნდა ახლდეს მხოლოდ „სიცხესა“ და „ზაფხულს“. მაგრამ პრესის ენაში გვხვდება სხვა სიტყვათა მსაზღვრელადაც: **გაგანია ზამთარსა და ყინვაში კოპენჰაგენში შეიკრიბნენ; ვცეკვავ გაგანია ომის დროიდან; გაგანია მიტინგებს მოაწყობენ**.

4. ფრაზეოლოგიზმი არ არის გამოყენებული შესაბამის კონტექსტში: **საშუალებას მისცემს ქართულ სასურსათო საქონელს გვერდი აუაროს მოსკოვის მიერ შემუშავებულ ემბარგოს**. გვერდის ავლა (სინონიმური – გვერდის აქცევა) ნიშნავს უყურადღებოდ დატოვებას, ანგარიშის გაუწევლობას, თავის შეკავებას, ყურადღების მიუქცევლობას, რაც შეუძლია მხოლოდ ადამიანს.

უკრაინელმა ხალხმა თავი დაანება აბსტრაქტულ აზროვნებას და ხელი მიჰყო რუსეთთან ურთიერთობას. ხელის მიყოფა ნიშნავს რაიმე საქმიანობის დაწყებას. ვთქვათ, ხელი მიჰყო ვაჭრობას... ურთიერთობა საქმიანობა არაა და **ხელის მიყოფა** გაუმართლებელია.

5. დარღვეულია ენობრივი ნორმები ძველი ქართულიდან მომდინარე – არქაულ სიტყვათა მყარ შეხამებებში: **ძლიერნი ამა ქვეყნისათა ერთს არ ითვალისწინებენ**. ძველი ქართულის ნორმათა მიხედვით უნდა იყოს: ძლიერნი ამა ქუეყანისანი.

6. ჩანს ავტორთა სურვილი – ცნობილი, ტრადიციული ფრაზეოლოგიზმი „მთარგონ“ თავიანთ სათქმელს: **მალე ალბათ, მუზეუმსაც ოკუპაციის სამარცხვინო მუზეუმის „ოკუპაციაში“ მოაქცევენ, თუ საერთოდ არ აღგავეს პირისაგან გორისა** (იგულისხმება სტალინის ძეგლის აღება ქალაქ გორში). **არა ბიზნესმენ ჰკლა** – სათაურია სტატიისა, რომელიც ეხება ბიზნესმენტა დატერორებას. **უმადლესი რანგის ფორუმებზე უმეტეს წილად ფეხმოცარულმა გუნდებმა...** სასურველი **ფეხბურთის თამაში დათმო**. ვფიქრობთ, **ხელმოცარულის** ნაცვლად **ფეხმოცარული** აქ შეცდომა არ უნდა იყოს, იგი ფეხბურთელებს უკავშირდება.

Word Combinations in Georgian Media Language

Mary Tsintsadze, Maia Baramidze

Shota Rustaveli State University

e-mails: tsintsadze_meri@mail.ru, baramidze.maia@yahoo.fr

Georgian Media Language tends to be very diverse with phraseologisms mainly found in Georgian literary language in traditionally fixed forms. However some inaccuracies are not rare: 1. One of the components of the word combination tends to be changed: Weak point//narrow point; Completion//validation; neither fish no flesh (in Georgian-neither wine no water)// neither fish no salt; things went wrong//things acted wrong//; make somebody lose patience//make somebody lose state.

2. The phraseologism is made of contamination of expressions having different meanings: *The pavement along the seashore was so crowded that one could say **there was no room to swing a cat (in Georgian -to put a needle)**; If he/she had been a long-term leader of the Liberal Democratic Party.....Japanese people would have **taken a life from him/her (in Georgian -carried out the liturgy for him/her)** a long time ago; At the beginning as if they **went on with the** challenge of monopolies.*

3. The area of usage phraseologisms is broadening: Expressions like “gagania” heat (at the height of heat), “gagania” summer (at the height of summer) are widespread in Georgian Language. The word

“gagania” means the extreme heat and it can accompany only the specific words like “heat” and “summer”, but in the language of media it is often used with some other words as well: *They gathered in Copenhagen in “gagania”(at the height of) winter and freeze; I have been dancing since the “gagania” (at the height of) war; They will hold “gagania” (at the height of) meetings .*

4. Phraseologism is not used in the relevant context: *Georgian foodstuffs will be given a possibility to tune out the embargo implemented by Moscow; Tune out (synonym- bypass) means to ignore, neglect, discount, pay no attention to that could be done by a human-being only; Ukrainians gave up abstract thinking and turned the hands to having relationship with Russia; To turn a hand means to start doing something. For example, we can say to turn a hand to trade, but relationship is not an activity and consequently to turn the hand cannot be used in this particular case.*

5. Linguistic norms tend to be breached in the archaic fixed expressions taking the roots from ancient Georgian Language: *The mightiest of thy “kveknisata” (world) do not consider one thing. According to the norms of old Georgian Language the correct version of the final word should have the following form: The mightiest of thy “kueknisani” (world);*

6. Sometimes the wish of authors can be seen – they intend to adjust the famous, traditional phraseologism to what they want to say: *Probably soon, the museum will be disgracefully occupied if not razed to Gori (razed to the ground) (dismantling the monument of Stalin in Gori is being considered). thou shalt not kill a businessman – is the headline of the article that deals with the terrorization of business people. At the high level forums mainly the teams with their feet thrown in.....gave the desired game out. We assume that the usage of their feet thrown in instead of their hands thrown in should not be considered to be a mistake as far as it is related to the football players*

ენობრივი ნასესხობები და ლინგვისტური კორპუსის გამოყენება უცხო ენების სწავლების პროცესში (ფრანგული, რუსული და ქართული ენების მაგალითზე)

გვანცა ჭანტურია, ხატია ხატიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: gvanca.chanturia@tsu.ge, khatia.khatiaashvili@tsu.ge

აღსანიშნავია, რომ ენა ხშირად და სწრაფად რეაგირებს საზოგადოებრივი ცხოვრების ცვლილებებზე. ნასესხობები ენაში ჩნდება ერებისა და ენების ურთიერთკავშირის შედეგად. ძალიან საინტერესოა დაკვირვება ენის განვითარების მრავალსაუკუნოვან ისტორიაზე, მის კონტაქტებზე სხვა ენებთან, რაც, უპირველეს ყოვლისა, მოცემული ენის ლექსიკაში ილექება ნასესხობების სახით.

აქედან გამომდინარე, ჩვენ საინტერესოდ მივიჩნით ენობრივი ნასესხობების შესწავლა ქართულ, რუსულ და ფრანგულ ენებში ამ ენათა ლინგვისტური კორპუსების დახმარებით და მოპოვებული მასალის გამოყენება უცხო ენების სწავლების პროცესში.

როგორც ცნობილია, რუსულმა ენამ განიცადა ფრანგულის დიდი გავლენა, როცა XVIII-XIX საუკუნეებში რუსეთის ელიტა ფრანგულად ლაპარაკობდა და ეს მოდურ და კარგ ტონად ითვლებოდა. მოგვიანებით, რუსული და ქართული ენების მჭიდრო ურთიერთკავშირის შედეგად, ქართული ლექსიკა შეივსო რუსული ნასესხობებით, მათ შორის ფრანგული წარმომავლობის რუსული ნასესხობებითაც. აღნიშნული პროცესების შედეგად წარმოიშვა მრავალი ფრანგულ-რუსულ-ქართული ტრიპლეთი, არა მხოლოდ სიტყვების, არამედ ფრაზების დონეზეც. კორპუსები გვეხმარება ამგვარი ტრიპლეთების აღმოჩენაში, აგრეთვე იმ განსხვავებების დადგენაში, რაც აღნიშნულ სიტყვებს აქვთ სამივე ენაში. ჩვენი კვლევის შედეგად შევადგინეთ ამ ტიპის ნასესხობების მცირე

ლექსიკონი, რომელსაც წარმატებით ვიყენებთ უცხო ენის სწავლების პროცესში. მოვიყვანო რამდენიმე მაგალითი: bureau – bureau – ბიურო, boudoir – будуар – ბუდუარი, vitrail – витраж – ვიტრაჟი, paletot – пальто – პალტო, cache – nez – кашне – კაშნე, bouillon – бульон – ბულიონი, vinaigrette – винегрет – ვინეგრეტი, marmelade – мармелад – მარმელადი, affiche – афиша – აფიშა, ballet – балет – ბალეტი, batallion – батальон – ბატალიონი, pistolet – пистолет – პისტოლეტი და ა.შ.

სტუდენტებისათვის ძალიან საინტერესოა თვალის მიდევნება იმ ლექსიკური ცვლილებებისათვის, რასაც სიტყვები განიცდიან სხვადასხვა ენობრივ სამყაროში შეღწევისას. ხშირ შემთხვევაში, სიტყვათა მნიშვნელობა იცვლება ფრანგულიდან რუსულში და რუსულიდან ქართულ ენაში შემოსვლის შედეგად. ამგვარი მუშაობა სტუდენტებს უვითარებს სხვადასხვა ენაში არსებულ, თითქოსდა მსგავს სიტყვებზე დაკვირვების უნარს, ეხმარება მათ შორის არსებული განსხვავებების გაცნობიერებაში, და, ზოგადად, ლინგვისტური ალღოს განვითარებაში.

Borrowings and Electronic Corpora in the Foreign Language Teaching Process (on the examples of French, Russian and Georgian languages)

Gvantsa Tchanturia, Khatia Khatiaashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mails: gvanca.chanturia@tsu.ge, khatia.khatiaashvili@tsu.ge

Languages directly react to the changes of the society. Borrowings are the result of contacts between nations, interaction between languages. It is very interesting to observe the history of a language development over the centuries, its contacts with other languages which is reflected in the vocabulary, namely in the borrowings. Our aim was to study borrowings in French, Russian and Georgian with the help of the electronic corpora of the mentioned languages and apply the obtained data in the foreign language teaching process.

It is well known that the French language greatly influenced the Russian language in the XVIII-XIX centuries, when the Russian aristocracy spoke French, and it was considered to be fashionable. Later, due to the contacts between Russian and Georgian languages, numerous Russian borrowings entered the Georgian vocabulary, including those Russian words that were of the French origin. As a result there are numerous French-Russian-Georgian triplets, not only words but phrases as well. Electronic corpora help to identify such triplets as well as analyze the difference in their lexical meanings in all three languages. As a result of our study we created a small dictionary of such borrowings which we successfully apply in the teaching process.

It is very interesting for the students to observe the changes of meaning as words are adopted into different cultures. This happened as words were borrowed from French to Russian, and Russian to Georgian. Such studies develop linguistic awareness of differences between seemingly similar words in different languages and will, hopefully help students to avoid confusions in future.

ორენოვანი და განმარტებითი ლექსიკონების ეფექტურობის შედარებითი კვლევა უცხო ენის სწავლების პროცესში (ექსპერიმენტის შედეგები)

ცირა ჭკონია, ზეინაბ გვარიშვილი

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: tsirachkonია@yahoo.com, z.gvarishvili@gmail.com

დღესდღეობით ხშირად ვაწყდებით დოკუმენტების, ხელშეკრულებებისა თუ სხვა ტიპის ტექსტების არაადეკვატურ, არასათანადო თარგმანს. ერთი მხრივ, ეს პრობლემა სრულყოფილი და საიმედო ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის არ არსებობით არის განპირობებული. უწინ, უცხო ენის შესწავლისას, სტუდენტები ძირითადად მიმართავდნენ ინგლისურ-რუსულ ლექსიკონებს, რაც გულისხმობდა ინგლისურიდან ჯერ რუსულ, შემდეგ კი ქართულ ენაზე თარგმანს. არსებულ პრობლემას დღესდღეობით ისიც ამძიმებს, რომ სტუდენტთა უმეტესობა ვერ ფლობს რუსულ ენას სათანადო დონეზე და ამდენად, ეყრდნობა ინტერნეტ სივრცეში არსებულ სხვადასხვა ლექსიკონს, რომელთა სანდოობა ხშირად კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას. გარდა ამისა, უმაღლეს სასწავლებლებში, განურჩევლად ენობრივი დონისა მზარდ ტენდენციად იქცა მხოლოდ განმარტებითი ლექსიკონის გამოყენება უცხო ენის სწავლების პროცესში, რაც საგრძნობლად ართულებს როგორც ასათვისებელი მასალის დამახსოვრებასა და გააზრებას, ასევე შემდგომში მის შესაბამის, კონტექსტუალურ გამოყენებას.

ჩვენი მოხსენების მიზანი სწორედ ზემოხსენებულ პრობლემას უკავშირდება, კერძოდ კი, შემდეგი საკითხის გამორკვევას: არის თუ არა მნიშვნელოვანი განსხვავება განმარტებით და ორენოვან ლექსიკონებს შორის ახალი ლექსიკური მასალის ათვისებისა და სწორი გამოყენების ეფექტურობის თვალსაზრისით.

აღნიშნული საკითხის კვლევის მიზნით ჩატარდა B1 დონის ინგლისური ენის შემსწავლელთა ჯგუფებში (ექსპერიმენტში მონაწილეობა მიიღო 40 სტუდენტმა). ექსპერიმენტი ჩატარდა დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონისა და ოქსფორდის განმარტებითი ლექსიკონების გამოყენებით. კვლევის შედეგებმა გვიჩვენა, რომ დიდი ინგლისურ-ქართული ლექსიკონის გამოყენება გაცილებით უფრო ეფექტურია როგორც უცხო ლექსიკონის გაგების, ასევე შემდგომში მისი ეფექტური პროდუცირების თვალსაზრისით, განსაკუთრებით ენის შესწავლის საწყის და საშუალო დონეებზე. რაც შეეხება ენის შესწავლის შემდგომ საფეხურებს, მიზანშეწონილი იქნებოდა კომბინირებული (bilingualized) ლექსიკონის გამოყენება.

A Comparative Study on the Effectiveness of Dictionary Use for Vocabulary Learning Between Monolingual and Bilingual Dictionaries

Tsira Chkonia, Zeinab Gvarishvili

Shota Rustaveli State University

e-mail: tsirachkonია@yahoo.com, z.gvarishvili@gmail.com

It is frequent to come across inadequate, inappropriate translations of documents, contracts and different types of texts. This problem was due to lack of comprehensive and reliable English-Georgian dictionary. In process of learning foreign languages, Georgian students mainly relied on English-Russian dictionaries, which practice often resulted in imprecise translation. Nowadays, this problem is aggravated by the lack of thorough knowledge of Russian language. So, students tend to use different on-line dictionaries. Dictionaries in question are hardly trustworthy. On the other hand, for a long while, there has been an on-going tendency of using only monolingual dictionary in foreign language acquisition. The aforesaid dictionary

has its advantages and disadvantages for the comprehension and production of unfamiliar words. If so, which dictionary is the most effective?

For the purpose, we conducted the study that aimed at defining the dictionary from the point of view of effectiveness of vocabulary comprehension, retention and production for the B1 level students. 40 junior English majors were involved in the experiment. The experiment was based on comparison of effectiveness of Comprehensive English-Georgian Dictionary and Oxford Learner's Dictionary.

The results of the study revealed the superiority of Comprehensive English-Georgian Dictionary over Oxford Learner's Dictionary in the process of comprehension, retention, as well as production of new lexis, especially on the starting and lower intermediate stages of language acquisition. As for further stages of language acquisition, it is preferable to use bilingualized dictionary that would enable students to get precise information about definition as well as Georgian equivalent of the word in question.

გრამატიკულ ფორმათა და კონსტრუქციათა სიხშირის დოკუმენტირებული ლექსიკონი მულტილინგვური ბაზების მიხედვით

ანა ხარანაული

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ელფოსტა: kharanauli@yahoo.de

მოხსენება წინასწარი ხასიათისაა და მიზნად ისახავს:

1. წარუდგინოს მსმენელს საჭიროება ამგვარი ლექსიკონისა ენის დიაქრონული და სინქრონული შესწავლისათვის, მწერლის ენის, თარგმანის ტექნიკის და სხვა კვლევებისათვის.

2. წარუდგინოს ენის კომპუტერული დამუშავებით დაკავებულ სპეციალისტებს ფილოლოგთა საჭიროებები და მიმართოს მათი ინტერესი მულტილინგვურ ბაზებში სინტაქსური ეკვივალენტების დამუშავებისაკენ.

მასალად აღებულია "ამოსის" წიგნის პარალელური ტექსტები (ბერძნული//ძვ. ქართული თარგმანები// ძვ. სომხური თარგმანი) და სალექსიკონო სტატიის სახით მოცემულია ბერძნული პარატაქსული, ჰიპოტაქსური და ინფინიტური კონსტრუქციების ქართული და სომხური შესატყვისები.

Documented Frequency Dictionary of Grammatical Forms and Constructions according to Multilingual Bases

Anna Kharanauli

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
e-mail: kharanauli@yahoo.de

The paper is of a preliminary nature aimed at:

1. presenting to the audience the need for such dictionary for the study of the language diachronically and synchronically, the research on writer's language, translation technique and other studies.
2. presenting to the computer processing specialists the needs that philologists face and direct their interest towards the processing of syntactic equivalents in multilingual bases.

Materials provided are parallel texts (Greek//Old Georgian translations//Old Armenian translations) of the *Book of Amos* and a dictionary entry including Georgian and Armenian equivalents of Greek paratactic, hypotactic and infinitive constructions.

ზმნური წარმომავლობის ზოგი ტერმინისათვის

ნინო ხახიაშვილი

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
ელფოსტა: ninoxaxiashvili@rambler.ru

ლექსიკური ფონდის გამდიდრების სხვადასხვა გზა არსებობს: ახალი სიტყვების წარმოქმნა, სესხება... ისტორიულად ცნობილია ზმნის პირიანი ფორმების სახელეზად ქცევა: „თავი რომ დავანებოთ ისეთ ზმნის ფორმებს, რომლებიც საკუთარ სახელად ქცეულა ქართულში, როგორცაა: **ღვთისავარ, მინდი (მინდია), გამიხარდი, მახარე...** ჩვენ შეგვიძლია მოვიყვანოთ იმის მაგალითებიც, რომ სახელად აწმყოს თხრობითის III პირის ფორმა იყოს ქცეული იმგვარადვე, როგორც **ხერთვისი**; ესენია: **ღირს-ი, არს-ი** და **მსგავს-ი**... (ა. შანიძე).

დღეს სალიტერატურო ქართულში ფართოდ გავრცელებული სიტყვების გვერდით, როგორებიცაა: **არსი, ღირსი, მრწამსი, ვარგისი, იკითხვისი, უწყისი, ნუგეში** (ძვ. **ნუგეშინი**)..., ენაში არსებობს უძველესი დროიდან შემონახული მსგავსი წარმოების (ნაკლებცნობილი) სახელები: **იმრვისი** „რაც მოძრავია“ (საბა); **იქცევისი** „მბრუნავი“ (საბა); **იქვრისი** „შიკრივი“ (საბა), რომლის ფუძეა **ქარი***ი-ქრ-ივ-ის>იქვრისი (ა. შანიძე), ასევე, ქრისტიანულ ტერმინოლოგიაში დამკვიდრებული სიტყვები: **ღირს-არსი, ღაღად-ყვავისი, აქებდითი, აკურთხევისი, ნეტარ-არსიანი** და სხვ. ეს ქრისტიანული ტერმინები წარმოადგენს იმ ფსალმუნთა (საკითხავთა, საგალობელთა) საწყის სიტყვებს, რომლებიც იგალობებოდა (ან იკითხებოდა) ღვთისმსახურების დროს. ასეთივე წარმომავლობისა ჩანს სახელები: **დაფარნა** და **გარდამოხსნა**.

დაფარნა „სიწმიდის საფარებელი“ (საბა); „ბარძიმ-ფეშხუმის გადასაფარებელი ქსოვილი, უმეტესად ნაქარგი“ („მართლ. ენც.“). **გარდამოხსნა** „იოსებ არიმათიელის მიერ ჯვარცმული ქრისტეს ჯვარიდან ჩამოხსნის (ძვ. გარდამოქსნის) მომენტი. **გარდამოხსნა** ეწოდება აგრეთვე ამ მოვლენის ფერწერულ გამოსახულებას, ჭედურობას, ნაქარგობას და ა. შ.“ („მართლ. ენც.“).

დაფარნა და **გარდამოხსნა** იდენტური წარმომავლობისაა. **დაფარნა** ტერმინის დამკვიდრება უნდა გამოეწვია ამ ტიპის ნივთებზე ამოქარგული ლიტურგიკული წარწერების საწყისი სიტყვის ხშირ ხმარებას: „დაფარნა ცანი შუენიერებამან შენმან, ქრისტე, და ქებითა შენითა აღივსო ქვეყანა“ (ამ ლოცვებს წარმოთქვამს მღვდელი ქსოვილით ბარძიმის დაფარვისას). დროთა ვითარებაში ზმნური ფორმა ამ ნივთის სახელად იქცა. ასევეა **გარდამოხსნა**; „საეკლესიო საბურველი, რომელზედაც ”დატირების“ კომპოზიცია იყო გამოსახული და რომელსაც შემდგომ ”გარდამოხსნა“ დაერქვა, ისტორიულად წარმოიშვა და ჩამოყალიბდა საეკლესიო დანიშნულების საფარებლისაგან – სახელწოდებით ”დაფარნა“ და მათი (ე.ი. დაფარნა – გარდამოხსნების) ფუნქციები და ტერმინოლოგიური გაყოფა XVII საუკუნის დასაწყისისათვის საბოლოოდ დასრულდა“ (გ. ბარათაშვილი).

On the Verbal Origin of Some Terms

Nino Khakhiashvili

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU
e-mail: ninoxaxiashvili@rambler.ru

There are different ways of enrichment of the lexical fund of any language, formation of new words being one of the important ways. Formation of nouns from the finite forms of verbs is a historically attested process in the Georgian language. There are many nouns in Georgian, including proper nouns, formed from

the present tense 3rd person singular forms of verbs. For example: *idzvrisi* "animate" (Sulkhan-Saba; formed from the verb *idzvriv* "moves, starts moving"); *ikvrivisi* "messenger" (Sulkhan-Saba; formed from the verb *ikvrivis*, *ikvrivis* "wind blows"), etc. Many words of the Christian terminology are created according to the above-mentioned pattern in the Georgian language.

The paper discusses the origin of two terms: *daparna* and *gardamokhsna* (*daparna* "communion chalice cloth"; *gardamokhsna* "descent from the cross; also tapestry depicting Christ taken off the cross").

ფრაზეოლოგიური პარადიგმის სპეციფიკა ლექსიკოგრაფიის და თარგმანმცოდნეობის კონტექსტში

ნატალია ჯანელიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ელფოსტა: chilmako@hotmail.com

ფრაზეოლოგია, პარემიოლოგიის ჩათვლით, დღეს კვლევის ნებისმიერ დონეზე განიხილება, რასაც მოწმობს მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო კონფერენციები თუ სიმპოზიუმები და ასევე, ახალი ნაშრომების სიუხვე.

კვლევის თემატიკა მოიცავს არა მარტო ბილინგვურ, არამედ ინტერლინგვურ სფეროს და მიზნად ისახავს სტრუქტურულ-სემანტიკური კონვერგენციისა და დივერგენციის დადგენას. შეპირისპირებამ, როგორც მეთოდმა და მეცნიერების დარგმა თავის მხრივ ევოლუცია განიცადა და დღეს შემდეგი ტრიადის სახით ჩამოყალიბდა:

- ტიპოლოგია;
- კონტრასტულ/კონტაქტური ლინგვისტიკა;
- თარგმანის თეორია.

მოხსენების მოტივაციას წარმოადგენს კონვერგენციული სემენტების კვანტიტატური და კვალიტატური მონაცემები. მეცნიერთა უმეტესობა საკვლევ ობიექტად ფრაზეოლოგიური სისტემის ე.წ. სომატურ სემენტს ირჩევს, რაც იმპლიციტურად ეფუძნება საყოველთაო ზეფორმულას: „ადამიანი vs. სამყარო“.

ფრაზეოლოგიზმების სტრუქტურულ-სემანტიკურმა მრავალსახეობამ განაპირობა ურიცხვი კლასიფიკაციის არსებობა და მრავალი საკითხი ამ მიმართულებით დღესაც ღიად რჩება. პრაგმატული თვალსაზრისით და ლექსიკოგრაფიულ მონაცემებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ფრაზეოლოგიური პარადიგმის ორ მაკრო-კლასზე დაყვანა: 1. ღერძულსიტყვიანი ფრაზეოლოგიზმები, სადაც მნიშვნელობის აღქმა ღერძული სიტყვით არის გაშუალებული; 2. ფრაზეოლოგიზმები ღერძული სიტყვის გარეშე, სადაც ნომინალური დატვირთვა თანაბრად არის განაწილებული თითოეულ კომპონენტზე.

თარგმანმცოდნეობის თვალსაზრისით გერმანულ-ქართულ ენებში კვლევა დაფუძნებულია ლექსიკოგრაფიულ მასალაზე, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მხატვრული ტექსტის თარგმნისას.

ლექსიკოლოგია და ლექსიკოგრაფია ის სფეროებია, რომლებიც ლოგიკურად უკავშირდება კონტრასტულ მიმდინარეობას და თარგმანმცოდნეობას.

Specification of Phraseological Paradigm in the Context of Lexicography and Theory of Translation

Natalie Janelidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: chilmako@hotmail.com

A great number of international conferences, symposia and studies prove that phraseology can be discussed in every aspect of research.

The subject of research includes bilingual and interlingual spheres and aims at establishing structural-semantic convergence and divergence. Contrasting, as a method and a branch of science has evolved to comprise the following triad:

- Typology;
- Contrastive/contactual linguistics;
- Theory of translation.

Report is motivated by quantitative and qualitative findings of convergence segments. Most scientists choose as the subject of their studies the so-called somatic segment of phraseological system that is implicitly based on the universal super-formula: "Human vs. Universe".

Existence of numerous classifications is conditioned by structural and semantic diversity of phraseologisms yet many issues are left in abeyance. In pragmatic view, there are two micro-classes in phraseological paradigm: phraseologisms with axial words and phraseologisms without axial words.

From the standpoint of the theory of translation, research in respect of German and Georgian languages is based on lexicographical findings, which is especially important in the process of translation of literary texts.

Lexicology and lexicography are the very spheres which are logically connected with contrastive method of research and the theory of translation.

ორთოგრაფიული ლექსიკონების აგების პრინციპებისათვის (პირველი ორთოგრაფიული ლექსიკონიდან დღემდე)

ნინო ჯორბენაძე

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ელფოსტა: ninoaka55@yahoo.com

2011 წელს არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილებამ გამოსცა "სასკოლო ორთოგრაფიული ლექსიკონი" (ავტორ-შემდგენლები: შ. აფრიდონიძე, ი. გაგუა, თ. ვაშაკიძე, ვ. მალრაძე, თ. ტეტელოშვილი, თ. ღვინაძე, ნ. ჯორბენაძე). ამ სახელით ლექსიკონი პირველად ვარლამ თოფურიაშვილმა შეადგინა, თუმცა ძველი გამოცემა, ფაქტობრივად, უმცროსკლასელთათვის იყო განკუთვნილი, მასალაც დაბალი კლასების სახელმძღვანელოებსა და სასწავლო პროგრამას ეფუძნებოდა და შესაბამისად, მოცულობა ლექსიკონისა შედარებით მცირე იყო. ახალი "სასკოლო ორთოგრაფიული ლექსიკონი" ყველა კლასის პროგრამაზეა გათვლილი, შესაბამისად, მისი ფორმატიც გაცილებით უფრო დიდია. გარდა ამისა, ახალი გამოცემის შედგენისას ოდნავ განსხვავებული პრინციპები იქნა შემუშავებული, ვიდრე ტრადიციული ორთოგრაფიული ლექსიკონების აგების დროს გამოიყენებოდა. განსხვავებული პრინციპებია გამოყენებული ასევე სხვა, ახალი ორთოგრაფიული ლექსიკონების შედგენის დროსაც. ამაზე დაწვრილებით მოხსენებაში იქნება საუბარი.

Orthographical Dictionaries of the Georgian Language (From the First One to the Modern Versions)

Nino Jorbenadze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics at TSU

e-mail: ninoaka55@yahoo.com

The first Orthographical Dictionary of the Georgian language - “**School Orthographical Dictionary**” was published back in 1941 (authors: **V. Topuria and I. Giginishvili**). Extended version of this dictionary was published by the same authors in 1968. In 1998, there was the second, supplemented edition of the same book. After this, there were published some other orthographical dictionaries as well.

In the first Orthographical Dictionary, in addition to truly orthographical examples, there were also some morpho-syntactical ones, the number of which has further increased in subsequent editions. Besides, in most recent dictionaries, some newly introduced foreign words even have explanations and summaries concerning their origin, peculiarities of usage, and so on.

There were some attempts to create electronic versions of the abovementioned dictionaries. These attempts will be discussed in further detail in our paper.